IN TITVM LIVIVM ANNOTATIONES

PER

Beatum Rhenanum, & Sigiſmundum Gelenium.

LVGDVNI APVD SEB. GRYPHIVM,
1542.

NAPOLI

GENEROSO EQVITI DOMINO FRANCISCO DILPHO SIGISMVNDVS GELENIVS S. D.

IN COMMVNI *opera circa emēdationem* Liuianæ *hiſtoriæ, decebat quidē eum præfari,cuius partes in hac functione tanto potiores fuiſſent, quanto ipſe omnibus ingenij dotibus antecellit: quanquam uererer ne uel hoc arrogātiæ ſpeciem habeat,cum* BEATO RHENANO *homine iuuandis literis nato, quocunq; modo conferri aut cōiungi, ni parata eſſet excuſatio, quòd is ipſe in conſortium huius prouinciæ me ultro aſciuerit:ſed quandoquidem is,conſciētia nimirum meritæ quum in caſtigando pro parte ſua,tū in annotando laudis ſecurior, nihil amplius patrocinandū huic negotio obſtinate animum induxit, mihi tamen ſi uellem id permittēs:equidē meam certe unius uicem ſolicitus,aliud patrocinium à* Beato *deſtitutus circunſpectare cœpi.* Et *quamuis bonam cauſam me habere confiderem, malui tamen non ſolum iudicandi perito,ſed etiam beneuolo atq; amico alicui eam credere.* Qua *in reputatione nemo te prior occurrebat doctiſsime* Dilphe.Nam *& pro mutua beneuolētia nòn detrectaturum patrocinium ſperabam: & quatenus patrocinari oporteat, facile diſpecturum pro inſigni eruditione,qua non apud exteras ſolum, ſed etiam longinquas gentes præclaram exiſtimationem acquiſiſti : tametſi tu non hac una laude cenſendus es, ſed multis*

multis præterea magniſq; dotibus: imaginum claritate, corporis ſpecie,ingenij uigore, multarum gentium linguarum ac morum cognitione,quæ non exigua prudentiæ pars eſt:principum amicitia, in negotijs dexteritate, comitate in colloquijs,in conuictu ciuilitate, humanitate in officijs.Sed deſino plura de te,præſertim apud te.Præſtat fortaſſe indicare paucis, quibus præſidijs hoc negotium abſolutum ſit. Primum uir acerrimi iudicij Rhenanus, diligenti habita per collegia ſimul & cœnobia cõquiſitione,geminum exemplar omnium qui extant Liuij librorum,excepta dimidia Decade tertia,ſibi comparauit:eo conſilio,ut prælucente antiqua lectione,facilius mendarum tenebras diſcuteret.quis enim non uideat,ubi uetera archetypa tam inter ſe conſentiũt,quàm à uulgatis editionibus diſſonant,multo quũ expeditius,tum certius ſinceram lectionem reſtitui poſſe? atq; ita bonæ partis Liuiani operis collationem ac caſtigationẽ quàm accuratiſsime peregit.Reliquum pari cura,ne dicã religione,atq; eorundem exemplariũ ope,ipſe confeci:factumq́; operæpretium haudquaquam pœnitendum, abunde declarabunt Annotationes ſubiunctæ. Viſum eſt enim rationem ſingulorum reddere, niſi ſicubi euidentior ea eſt, quàm ut probatione opus ſit. Ne quis igitur mihi hic protinus reclamet,tolli receptam lectionem:ſed prius cõſideret,quid ſublatum,quid'ue repoſitum.E quidem eam lectionem iuſtius pro recepta habendam cenſeo,quæ ante annos plus mille recepta eſt, quàm quæ proximis annis per typographorũ oſcitantiam primum irrepſit,mox numeroſa uoluminum propagine latius in dies inualuit, doctis interim uel diſsimulantibus uel aliud agentibus. Neq; negauerim quoſdam & ante nos quandoq; uetera

inſpexiſſe exemplaria:uerum plurimum intereſt,quo pa
cto quis illis utatur. Id ſi cui dubium eſt, unum afferetur
exemplum:non quòd libeat alienæ induſtriæ obtrectare,
ſed quia animaduerto eſſe qui non ita magni negotij pu=
tent antiqua uolumina legere. Aetate noſtra adiectus eſt
reliquo operi tertius quartæ Decadis liber,tũ recens re=
pertus in exemplari,quod nos quoq; in hac editione ſe=
quuti ſumus. Et tamen nõ pauca loca in eo caſtigatorem
fefellerunt,ob imperitiam legendi & ſcripturæ difficul=
tatem: quemadmodũ ex Annotationibus euidenter appa
rebit. Hanc igitur noſtram opellam ſi tuo calculo cõpro
baueris,ſpes eſt cæteros doctos libenter tuo iudicio acceſ
ſuros: quæ ſi non fallet,Plinij quoq; Naturalis Hiſtoriæ
caſtigationem,æque ex gemini exemplaris utriuſq;
emendatiſſimi collatione iam paratam,in gra
tiam ſtudioſorum breui emiſſuri ſu=
mus. Vale, & me inter
tuos habere perge.

ANNO

ANNOTATIONES BEATI RHENANI IN T. LIVII PRIMAE DECADIS LIBRVM I.

EXEMPLAR *primæ Decadis manu ſcriptum ſanè quàm eleganter, quod nobis communicauit nõ gente ſolum, ſed et literis clarus ille* Vormacienſis *eccleſiæ decanus, dominus* Reinhardus *à* Rietpur, *deſumptũ illic ex bibliotheca publica, primis duobus ternionibus carebat, quos nebulo quiſpiã deſecuerat, dum liber alicubi incuſtoditus iacet. Idem ſcelus & in fine uoluminis commiſſum. Quare coacti ſumus hic aliquot paginas tranſilire.*

Inſigniq; eum ueſtæ.] Sic exemplaria *quædam excuſa habent: quum ſit ſcribẽdum, ueſte, abſq;* diphthongo, *non enim de dea* Veſta, *ſed de ueſtimento loquitur.*

Cætera *quæque omnia pub.*] Vetus *lectio* : Cætera *quoq; omnia. & ſic legi debet.*

Propulſo *legum ac pœnarum metu.*] *Archetypũ* Vor*macienſe habet,*Proximo *legum ac pœnarum metu.*

Is *ducit exercitum, quàm proxime.*] Nõ *dubito quin* Liuius *ſcripſerit quemadmodum eſt in uolumine* Vorma*cienſi,*Ea *res ab ſtatiuis exciuit* Metiũ,*ducit quàm proxime ad hoſtem poteſt.*Abſolute *enim uerbũ duco, ſubinde* Liuius *uſurpat, & autores cæteri.*

Facisńe *me tu reg.n.populiq;* Romani Quiritium?]

Scribẽdum, Pop. Romani Quiritiũ: abſq; particula, que.

Patrem patratum Sp. Fuſium.] Adijce pronomen, is. Is patrem patratum Sp. Fuſium fecit. Sic enim in manu ſcripto libro legitur.

Vt illa palàm prima poſtremaq́;.] Habet exẽplar uetus, Vt illa palàm prima poſtrema ex illis tab. Nihil autẽ ambigo particulam Que, poſtea additam.

Si prior defecerit.] Legendum, Si prior defexit. nam ſic continet ſcriptura uetus. Dixerunt autẽ antiqui Defexit, pro Defecerit.

Tu illo die Iupiter P. R.] Hic multũ laboris mihi exhibuit & diu me diſtraxit, quũ deprauata tum uariata lectio libri manuſcripti: in quo legitur, Tum ille dies Iupiter. & quidã ſuprà adiecerat, uel Dieſpiter. In margine notatũ erat, Dieſiupiter. Deprehendi uero tandẽ ſcribendum eſſe, Tũ die Iupiter. Nam priſci, dium, deũ dixerũt, ut dium Fidiũ, item diuum. Scribã ueterem decepit, Die, ſic fortaßis ſcriptũ, dle: ut poſſet facile uerti in, ille. diuerſà uidelicet lectione, quæ ſæpe notata ſeorſim à parũ attẽtis ſcribis, dum nihil omittere uolunt, in contextũ recipitur. Et Die, quod ipſe eſſe putabat à uocabulo Dies diei, mutatũ eſt in Dies: ut quadraret oratio, Ille dies. Habebũt mihi docti, ſat ſcio, magnã gratiã pro hoc loco reſtituto. Porrò Tum aduerbium ſatis ſignificãtiæ temporalis in ſe habet, ut nihil addere fuerit opus, Illo die.

Animo intenduntur.] Vetus lectio, Animo incenduntur. Et mox: Publicum imperium ſeruitiumq́; obuerſatur animo. ſine coniunctione Sed, qui ſermo miram elegantiam habet. Item inferius paulò: Ad quorum caſum quũ conclamaſſet gaudio Albanus ex.

Ex inſperato pauentium ſolet.] Magnum hic mendũ

exem

exemplaria Liuiana occupauit. Nam pro Pauentiũ, ſcribendum eſt Fauentium. Vehemẽs autem de proſpero rei propè deſperatæ ſucceſſu, gaudium.

Et ut pugnatũ eſt.] *Non erat opus hic particulas iſtas transponere. Rectè enim exemplar ſcriptum habet, Sed diſtantia locis, ut & pugnatũ eſt. Idem habet paulopòſt: Quæ diſponſa uni. non deſponſata. Et ibidem: Obuia ante portam Capenam fuit. non obuiam.*

Cum immaturato amore.] Tu ſcribe, Cum immaturo amore. Et mox: Quæcunq; Romana lugebit hoſtem. Sic enim in archetypo Vormacienſi legitur.

Aut ſecundum iudiciũ ſupplicij.] Antiqua lectio, Ad ſecundum iudicium ſup. Scribendum, Ac ſecundũ iudicium ſupplicij autor eſſet.

I, caput obnube liberatoris huius urbis.] Imperatiuũ I, recentior manus aſcripſerat in codice Vormacienſi: in quo non caret elegantia, quod ſcriptum eſt, Vrbis huius. Quemadmodũ et quod ſequitur: Admiratione magis uirtutis quàm iure cauſæ. Item rurſum quod paulopòſt legitur: Id hodie quoque publicè ſemper refectum manet. Hic miror quid libuerit quibuſdam dictiones tranſponere, contra fidem exemplaris ſcripti.

Suo iuſſu circunduci Albanorum exercitum, ut Fidenatium nuda terga inuadat: idem imperat, ut haſtas equites erigere iubeat.] In uolumine Vormacienſi legitur, Albanum exercitũ. Quæ ſequuntur concordant cũ uulgatis editionibus. At ego ſic arbitror ſcripſiſſe Liuium hoc modo diſtinguenda oratione: Suo iuſſu circunduci Albanum exercitum, ut Fidenatium nuda terga inuadat idem (ſubaudi Albanus exercitus) imperat: haſtas equites erigere iubet. porrò mirum Tulli regis conſiliũ fuit,

etiam deſciſcentes Albanos *in ſpeciem adhortantis, quo* Fidenates *hoſtes terreret.*

In Veiëtem *alieno pauore perculſum ferociter redit.*] Legendum eſt, Ferocior redit.

Exempli parũ memoris legum humanarum fuit.] Cogitãdum num ſcribi poßit, Legum Romanarum fuit. Nã ſequitur, In alijs gloriari licet: & cætera.

Eandem ſedem Tullus *regiæ capit, ibiq́; habitauit.*] Autoritatem ſequuti ſcripti codicis ſic legemus, Eam ſedem Tullus regiæ capit, ibiq́; deinde habitauit.

Legiones etiã ueteres.] Vetus & ſincerior lectio, Legiones, & ueteres eodem ſupplemento expleuit, & nouas ſcripſit.

Et quia proximum regnum cæteris egregium.] Repone, Cætera egregiũ. Sic enim Liuius loq ſolet, & autores alij. Ita habes infrà: Ergo uirũ cætera egregium ſequuta.

Pontificem maximum in album relata.] In libro ſcripto tantum eſt: Pontificem in album. Sicut ſuprà: Pontificem deinde Numa Martium M.F. ex patribus legit.

Repetentibus res Romanis *ſuperbè reſponſum reddiderunt.*] Magis placet antiqua lectio, Reddunt.

Illasq́; res dedier nuntio populi Romani *mihi expoſco.*] Suſpicor tres iſtas dictiones, Nũtio populi Romani, poſtea additas ab exponente datiuum Mihi. In exemplari Vormacienſi recentiore manu ſupraſcriptum erat inter Res & Dedier, Po. Rom.

Tum patriæ compotem me nunquam ſinas eſſe.] Lectio uetus: Siris eſſe. Scribo, ſieris eſſe.

Hominibusq́; priſcis Latinis.] Ex ueteri uolumine ſic apparet legendum eſſe: Patri patrato priſcorum Latinorum, hominibusq́;. ſubaudi, Priſcorum Latinorum, priſcis'ue

ſcis'ue Latinis. Et paulopòſt: Homines'ue priſci Latini. non Homineſq́;.

Et quum circa palatium ſedē ueteres Romani.] Recte habet antiqua lectio: Sedem ueterem Romanorum. ut intelligas, Sabinos Capitolium atq; arcem impleſſe circa palatium, quæ ſedes erat ueterum Romanorum.

Inde ingēti præda potitus Romam redit.] Exemplar ſcriptum habet, Potens. opinor legendum Potiens.

Quiritium quoq; foſſa, haud paruum munimentum à planioribus additum locis.] Qui hunc locum caſtigare niſus eſt, quum recte haberent uerba, deprauauit. nā Aditu, ſupinum, uertit in Additum, participium: ſed perperam. Significat enim Liuius foſſam Quiritium non paruum munimentum fuiſſe ab ea parte qua erant loca planiora ac faciliora aditu.

Et in ora Tyberis Hoſtia urbs cōdita.] Legēdum eſt: Et in ore Tyberis Hoſtia urbs cōdita. hoc eſt in exitu ubi in mare effunditur. Alioqui Roma quoq; in ora Tyberis ſita. Sic in ora Elli fluuij, quem & Alſam uocant, Argentuaria ac Elcebus ſiue Sletſtadium iacent, in ore eiuſdē, hoc eſt apud confluentes, Argentoratum.

Ea quū illi nupſiſſet.] Hic priſcum uerbū fœde deprauauit temeraria caſtigatoris manus: nā pro Innupſiſſet, ſcripſit Illi nupſiſſet. Sic autē habet lectio uetus: Ea quū innupſiſſet. Porrò mulier innubit proprie, quū in mariti domum trāſit: unde factū ut Innubere, ueteres pro Trāſire uſurparint: teſte Nonio, qui Luciliū citat, ita hoc uſum uerbo. Senſus igitur eſt: Ea quum innupſiſſet, hoc eſt iam ad domum mariti tranſiſſet. Nam nupſiſſe dicitur puella etiamnum apud parentes domi manens. Innupſiſſe, niſi quæ cum uiro iam habitare cœpit, non dicitur.

Facile uiro perſuadet.] Viro, datiuum, quiſpiam addi- dit inter enarrandum. Non reperimus in codice Vormacienſi, nec eſt neceſſarius: præceßit autem, Forti ac ſtrenuo uiro.

Commigrant Romam.] Exemplar antiquum habet: Amigrant Romam. ſubaudi, Tarquinijs. Non aliter dictum eſt infrà: Auolant Romam. Porrò quid uetat dici, Amigro, pro Abmigro: ſiue Ammigro, pro Admigro: ſicut dicimus Immigro, & Demigro?

Iam & Romanis conſpicuũ.] In uolumine ſcripto tantũ legitur: Aedidere nomẽ Romanis cõſpicuũ. Adiecit fortaßis aliquis duas illas particulas cõnectere uolẽs orationẽ, quæ ſibi hiare uidebatur: mihi nõ uidẽtur neceſſariæ.

Notitiaq́; cũ breui apud regem.] Hunc locum ſciolus aliquis adulterauit. Legendum uero quemadmodũ archetypum Vormaciẽſe continet: Notitiamq́; eã breui apud regem liberaliter dextreq́; obeundo officia in familiaris amicitiæ adduxerat iura. Vt intelligas ipſum Lucumonem adduxiſſe eam notitiam in iura amicitiæ familiaris.

Vt mille & trecenti equites.] Antiqua lectio: Vt mille & DCCC. equites. Hoc pacto in ſingulis centurijs fuerunt ſexcenti equites.

Et quicquid circa Collatiam agri erat.] Mihi magis probatur ut ſcribamus ad fidem uetuſti codicis: Et quicquid citra Collatiam agri erat.

Et ego recipio.] At ego recipio, ſcriptũ eſt in archetypo. Deinde triumphãs Romam redit. Præterea: Omne nomen Latinum. Item: Pax deinde eſt facta.

Vrbem, quam nondum munierat.] Tu caſtiga, Vrbem quâ nõdum munierat. Eſt Quâ, aduerbium loci: hoc eſt, qua parte.

Hunc

Hunc lumen quondam.] Interpretatio flammæ, qua uiſum eſt pueri caput ardere. Nec cuiquã ſecus uidetur legendum. Cæterum quando conſidero quæ poſtea ſequuntur, ubi uulnerato Tarquinio omne auxilium regiæ ſeruandæ in Seruio ſitum fuit, uideo melius legi poſſe cõtra receptam iſtam & Vormacienſis codicis & uulgatarum editionum lectionem: Hunc columen quondam rebus noſtris dubijs futurum. Sic autem Seruium columen dubijs rebus & regiæ afflictæ dicit futurum, quemadmodũ Terentius in Phormione ſeruum antiquum Getam columen familiæ uocat: hoc eſt columnam. ita Donatus interpretatur. Vnde inter uetera ſeruitia Columellarum nomẽ. Porrò quum ſubdit, Præſidiumq́; regiæ afflictæ: uelut exponit quod præmiſit, Columen rebus noſtris dubijs. Iam indicant ſequentia, Seruium non oſtendiſſe quid foret agendum, ut lumen appellari poſſet. At dubias Tarquinij res & afflictam regiam fortiter fulſiſſe ſuſtinuiſſeq́;. Non eſt diſsimilis huic locus qui libro ſecundo huius Decadis legitur: ubi inquit, Trecentos ſex periſſe, ſatis conuenit: unum prope puberem ætate relictum, ſtirpem genti Fabiæ, dubijsq́; rebus populi Romani ſæpe domi belli'que uel maximum futurum auxilium. Item libro tertio: Sibi, inquit, eam in dubijs ſuis rebus ueniſſe ſubſidio. Rurſum libro octauo: Nunc, inquit, miſericordia ueſtra conciliati, auxilio'que in dubijs rebus defenſi, beneficium quoque acceptum colamus. Poſſet tamen ſententia ſic etiam legi, poſteriori accuſatiuo Hunc, expuncto: Vides'ne tu puerum hunc? inquit, quem tam humili cultu educamus, ſcire licet columen quondam rebus noſtris dubijs futurum, præſidium'que regiæ afflictæ. Nec hic dubito quin doctiſsimus quiſque mecum ſit ſenſurus,

rus. Vocabulum columen uſurpat alibi quoque Liuius noſter, ut libro ſexto: Conſulatum, inquit, ſupereſſe plebeis: eam eſſe arcem libertatis, id columen.

Et inter mulieres familiaritate auctam.] *Non me latet Latinè dici, Familiaritate aucta, pro locupletata: quemadmodum Cicero dixit, Auctus pecunia, & auctus filiolo. Verum magis hic quadrat uetuſti codicis lectio, Et inter mulieres familiaritatem auctam. ut intelligas, inter mulieres, hoc eſt inter uxorem Seruij Tulli & inter reginam, familiaritatem, quæ primum tenuis & modica fuerat, ut inter duorum principum uxores, poſteà quàm eſt cognita illa inter captiuas, deinde auctam & maiorem factam, ubi in domum recepta puerum eſt enixa.*

Et puerũ in domo à paruo.] *Deeſt hic in uulgatis exẽplaribus omnibus, Vt, particula. Sic enim ſcribe: Et puerum ut in domo à paruo eductum. Porrò non erat opus, Eductum, quod in antiquo libro legitur, in Educatũ, mutare: quando Terentius uſurpat Educere, pro Educare. Eduxi, inquit, à paruulo.*

Id ſeruus ſerua natus.] *Volumen manu ſcriptũ habet, Id Seruius ſerua natus. Et ſic eſt legẽdum. nam præcedit, Romulus deo prognatus: ad quod reſpondet, Seruius ſerua natus. Et eſt hic figura quam* προσονομασίαν, *ſiue agnominationem uocant, in Seruius & ſerua.*

Qui conſueti erant.] *Scribendum eſt quemadmodum continet exemplar Vormacienſe, Quibus conſueti erant uterq; agreſtibus ferramentis. Nam oratio pendet adhuc uſq; ad uerbum Conuertunt. quod non animaduertit, qui locum adulterauit.*

Euocati ad regem pergunt. primo uterq; uociferari.] *Debet eſſe, Vocati ad regẽ. Aliud enim eſt uocatus, aliud*

euoca

euocatus. Quod uero ſequitur, *Et iuſsi inuicē dicere: melius eſt ut legatur, In uicē: ſeparatis dictionibus: hoc eſt, per uices.*

Dextram tenent, orat.] *Caſtiga, Dextram tenēs orat.*

Habitabat enim rex ad Iouis Statoris ædē.] Hic addidit ſciolus aliquis accuſatiuum Aedem, qui nō eſt in uolumine Vormacienſi. ἐλλειπτικῶς autē loquuntur autores: Ad Iouis Statoris: pro, ad Iouis Statoris ædem.

Interim Seruij Tulli iubere populum dicto audientem eſſe.] Liuius ſcripſit, Interim Seruio Tullo iubere populum dicto audientem eſſe. Sic libro quinto: Nec plebs, inquit, nobis dicto audiēs atq; obediens ſit. Imperitus quiſpiam non uerſatus in autorum lectione, & proinde non intelligens quid ſibi uellet, dicto audientem eſſe, pro Seruio Tullo, ſcripſit, Seruij Tullij: ut quadrarēt uerba, Dicto Seruij Tullij, hoc eſt præcepto. At dicto obedientem eſſe, idem eſt quod obedire. Porrò uetus liber mox habet: Obiturumq; alia regis munia eſſe.

Tum demū palàm facta ex compl.] Indicat manu ſcriptum exemplar eſſe legēdum, Tum demum palàm factū: ſubaudi, regem eſſe extinctum. Tum demum, hoc eſt, ubi ſuas opes firmaſſet. Cæterum quia mox uetus codex habet, Et cōploratione in regia orta: arbitror ſic ſcriptum reliquiſſe Liuium, Tum demum palàm factum. Et cōploratio in regia orta. ſubauditur, Eſt.

Nec iam publicis magis cōſilijs.] Sic & in archetypo Vormacienſi legitur. At auſim iurare ego, ſcripſiſſe Liuium, Nec iam publicis magis auxilijs Seruius, quàm priuatis, munire opes. Siquidem quod antè dixit, Seruius præſidio firmo munitus, illud ipſum eſt quod hic publica auxilia uocat. Et aliquanto pòſt ſequitur, Cōſilio augere impe

imperiũ conatus eſt. Porrò *facilimus ſcribæ lapſus fuit, ut pro* Auxilijs, *ſcriberet* Conſilijs, *literarum ſimilitudine deceptus.*

Galea, *clypeus, ocreæ.*] *Codex uetuſtus habet,* Galea, *clypeum, ocreæ.* Quid *autem opus erat hic ſcribere* Clypeus, *quum utrunq; doctis ſit in uſu, clypeus & clypeũ?* Vergilius *nono* Aeneidos: Et *clypeum ſuperintonat ingens.* autor Seruius.

Tertiæ *claßis in quinquaginta millium cenſum eſſe uoluit: totidẽ centuriæ, & cæ.*] Antiqua *lectio:* Tertia *claſſis in quinquaginta millium cenſum eſſe uoluit: totidem centuriæ, & hæ.* Suſpicor *ſcriptum fuiſſe,* In *tertia claſſe* L. *millium cenſum eſſe uoluit. aut,* Tertiæ *claßis milliũ* L. *cenſum eſſe uoluit.*

Hinc *minor cenſus.*] *Scribe iuxta fidem uetuſti uoluminis,* Hoc *minor cenſus.* Eſt *autem* Hoc, *ablatiui caſus.* Id *quod nõ animaduertit, qui* Hinc, *aduerbiũ ſuppoſuit.*

Sue, *oue, taurisque tribus luſtrauit.*] Antiqua *lectio:* Sue, *oue, taurilibus luſtrauit.* Sic Cornelius Tacitus *Annalium libro quinto:* Sacrificantibus, *quũ hic more* Romano *ſuouetaurilia daret.* Cogitandum *autẽ quid ſibi uelit,* Idq; *conditum luſtrum appellatum, quia in cenſendo finis factus eſt.*

Aggere *& foßis & muro urbẽ circundat, item pomœrium profert.*] Dij *boni quantum ſibi permiſerunt quidam in hoc autore interpolando.* Scribendũ *eſt ad archetypi fidem:* Aggere *& foßis & muro circundat urbẽ, ita pomœrium profert.* Senſus *eſt,* Aggere *& foßis & muro circundando urbem, pomœrium profert.* Quid *igitur illi in mentem uenit, qui pro* Ita, *ſcripſit* Item? *nouam uideli cet ſententiam facturus.* Liuius *in hoc libro paulopòſt:*

Ita

Ita ſic armatus in Tyberim deſiluit.

Pomœriũ uerbi uim ſolam intuentes poſtmœnium interpretantur eſſe:eſt autẽ magis circa murum locus.] In *primis cõſtare nobis debet,etymologiã pomœrij Liuium non à mœnibus,ſed à muro deductam oſtẽdere: quandoquidẽ pomœriũ dicimus,non pomœnium.N*am *ſequitur paulopòſt:* Hoc *ſpatiũ quod neq; habitari neq; arari fas erat,non magis quòd poſt murũ eſſet,quàm quòd murus poſt id,pomœriũ* Romani *appellarunt.*Proinde,*quemad modum indicat uolumẽ* Vormaciẽſe, *cius exẽplum quod olim à* Dextro Flauiano Nicomacho et Victoriano V V. C C.*emendatum eſt,nõ poſtmœnium hic ſcribi debet,ſed poſtmœriũ.*Et mox:*circamœrium,nõ circa murum.*Nec *obijciat hic aliquis eas uoces nihil ſignificare . Sic enim & mulieris etymologiã afferẽtes,mulierẽ dictam interpretamur quaſi mollierẽ,à mollicie uidelicet.Sic autẽ diſtingue uerba:*Pomœriũ, *uerbi uim ſolam intuẽtes, poſtmœrium interpretantur eſſe:eſt autẽ magis circamœriũ: locus quem in cond.urb.appoſitiue.*In Fragmentis Feſti Pompeij *legitur,* Proſimurium *eſſe põtificale pomœriũ: dictum,quaſi proximurium,id eſt proximum muro . Ita nanq; caſtigandum arbitror.*

Quæ nunc uulgo etiam coniunguntur.] *Antiqua lectio : Quæ nunc uulgo etiam coniungunt . Subauditur, Quidam.Elegans ſermo eſt.*

Cuius ciuitatis eam ciues Dianæ *immolaſſent.*] Vetuſtum *exemplar habet:Ciuis* Dianæ *immolaſſent.*Opinor *legendũ:Cuius ciuitatis eam ciuis* Dianæ *immolaſſet.Sequitur enim de antiſtite* Romano *, & illo patrefamiliæ Sabino.*

Sabinus,ut primum apta dies ſacr.] *Scribendum : Sabinusq;,*

binuſq́;, ut primum apta dies ſac. Nec *uacat particula Que,non ſolum connectens ſententiam, uerumetiam ad uehementiam eiuſdem faciens.*

Infima ualle perfluit Tyberis.] Lege: *Infima ualle præfluit Tyberis.*

Tulit enim Romana regia ſceleris tragici exemplū.] *Adde particulam* Et. *Tulit enim & Romana regia ſceleris tragici exempl.*

Filius nepos'ue fuerit.] *Vetus ſinceraq́; lectio: Filius nepos'ne fuerit. Subauditur, an.*

Aut elangueſcendum aliena ignauia eſſe.] *Hanc ſententiam fœde deprauauit ſcioli cuiuſpiam imperitia. Legendum: Aut ut elangueſcendum aliena ignauia eſſet. Et pendent hæc uerba à ſuperioribus.*

Non ſibi defuiſſe cui nupta diceretur.]*Perſuadet mihi uetuſtus codex legendum hic eſſe: Cui innupta diceretur. Tametſi recētior manus, In, particulā ſuprà ſcripſerat: ſed ꝓculdubio ſincerioris alicuius codicis admonitu. Porrò quū ſe dicit innuptā, indicat ſe iā in ædes uiri trāſiſſe. nā hoc ſignificat innubere, quēadmodū ante docuimus.*

Muliebri dolo regnū occupaſſe.] *Scribēdum eſt: Muliebri dono regnum occupaſſe. Nam reſpicit quod ſuprà dictum eſt, & quod mox præceßit: Quum Tanaquil peregrina mulier tantum moliri potuiſſet animo, ut duo cōtinua regna, uiro, ac deinceps genero dediſſet. Ibi dicit Liuius Tanaquilē genero dediſſe regnum, quare hic ſubdit: Muliebri dono.*

Tum Tarquinius neceßitate iā ipſa cogente.] *Inſerēda hic* Etiā, *particula. Neceßitate iam etiā ipſa cogente,*

Ipſe prope exāguis cum ſemianimis regio comitatu.] *Vetus uolumen habet: Semianimes. Neutra lectio gneſia*

eſt ac

eſt ac germana. Tu locum ſic reſtitue: *Ipſe prope exanguis, quum ſemianime regio comitatu domum ſe reciperet.* Sabauditur in illis uerbis, *Semianime regio comitatu:* participium, Exiſtente.

In collem Eſquiliarum.] Antiqua lectio: *In collem Eſquiliarium.*

Quem Sceleratum uicum uocant.] Quem, pronomen, aſinus aliquis adſuit: quum ſimpliciter Liuius ſcripſerit: *Monumentoq́; locus eſt, Sceleratum uicum uocant.* O' caſtigatorem infelicem.

Primores patrum quos Seruij rebus fauiſſe cred.] Scribendum eſt: *Primoresq́ue patrum quos.* Pendet enim adhuc ſententia. Et altera ratio eſt cur Superbus fuerit appellatus. Aliquanto pòſt in ſcripto codice legitur: *Præcipue ita patrum numero imminuto.* Non, *Ita præcipue patrum num. im.*

Haud mirum eſſe, Superbo inditum Romæ cognomen.] Vetus lectio: *Haud mirum eſſe Superbo ei inditum cognomen.*

Cui enim non appareret.] Adhuc pendet ſententia per uerba infinita. Præceſſit, *Superbius eſſe, Non adeſſe, Tentari.* Itaque ſcribendum hic Apparere: *Cui enim non apparere.*

Seruum Turni auro corrupit, ut in diuerſorium eius.] Vt, particulam, adiecit aliquis, quæ non eſt in libro ſcripto, nec eſt neceſſaria. Elegantius enim dicitur: *Seruum Turni auro corrupit, in diuerſorium eius uim magnam gladiorum inferri clàm ſineret.* Vbi ſubauditur, ut.

Id uerum nec'ne ſit, extemplo ſciri poſſet.] Liuius indubie ſcripſit quemadmodum eſt in archetypo Borbetomagenſi. *Id uanũ nec'ne ſit, extemplo ſciri poſſe.* Et quan

bbB quam

quam idem ſenſus redundat, quid tamen opus fuit Liuiana uerba mutare? O praepoſteram diligentiam.

Ac ſentire cum rege uidebantur.] Exemplar manu ſcriptum habet, Videbant. ſubauditur, Latini.

Et liberorum quoq; eum frequentiae taedere.] Antiqua lectio continet, Frequentia. Septimus caſus eſt, hoc eſt, Ob frequentiam. Et uerbum Taedere, accipiendum abſolute.

Quũ, ſi nihil mouerentur.] Aliter legitur in uetuſto codice: Quum, ſi nihil morarentur. Certe quarto libro huius Decadis rurſum hunc loquendi modũ uſurpat, ubi Hortenſius tribunus plebis, C. inquit, Sempronium nihil moror. Id eſt, C. Sempronium dimitto. Verba uidentur fuiſſe quae iudex ex more proferebat, quoties reum abſolueret. Proinde expone hic: Si nihil morarentur: id eſt, dimitterent.

Quandoquidem ut omnia unus Gabijs poſſet.] Liber manu ſcriptus habet: Quandoquidem ut omnia unus prae Gabijs poſſet. Tu ſcribe: Quandoquidem ut omnia unus ipſe Gabijs poſſet. Nec eſt ea uox hic ſuperuacanea: emphaſim enim habet.

Et ut libera à caeteris religionibus arx ea eſſet tota Iouis, templiq; eius, quod in ea aedificaretur: exaugurare fana, ſacellaq; ſtatuit: quia aliqua uota ibi à Tatio rege primum in ipſo diſcrimine aduerſus Romulum pugnae conſecrata inaugurataq; poſtea fuerãt.] In hac periodo mendae ſunt aliquot ingentes. Primum quando non de arce extruenda, ſed de templo Ioui cõdendo hic agitur, non ſcribendum eſt, Arx ea eſſet tota Iouis: uerum, Area eſſet tota Iouis. Non habet hic locum prorſus arcis Tarpeiae mentio. Deinde ſcribendum eſt, Quod inaedificaretur: non, Quod in ea aedificaretur. Eſt autem elegans uerbum Inaedificare. Mox pro iſtis dictionibus, Quia aliqua uota ibi: ſubſtitui

ſtitui debet, Quæ aliquot ibi. poſtremo uocabulum Vota, transferendum eſt, ut ante Cōſecrata ponatur: hoc modo: Et ut libera à cæteris religionibus area eſſet tota Iouis templiq́; eius, quod inædificaretur: exaugurare fana ſacellaq́; ſtatuit, quæ aliquot ibi à Tatio rege primum in ipſo diſcrimine aduerſus Romulum pugnæ uota, conſecrata, inaugurataq́; poſtea fuerant. Vide mi lector quàm neceſſaria res ſit autores ad exēplaria antiqua conferre. Hæc non ſunt imputanda Laurētio Vallæ, ſed Pogio, Auriſpæ, Alerienſi, Victorino, & Petrarchæ, qui doctiſſimi quidem fuere, uerum non uſquequaque Latine callebant.

Id omen auguriumq́;.] Non erat hic eradenda particula Que: Idq́; omen auguriumq́;.

Vnumq́; deorum.] Nec hic diſpungendus erat accuſatiuus Eum: Vnumq́; eum deorum.

Sacratis ibi finibus.] Scribe, Sacratis ſibi finibus.

Itaq; Pontinæ manubiæ.] Tametſi uetuſtum uolumen continet Pomptinæ: cenſeo tamen legendum, Pometinæ manubiæ. Nam exemplaria antiqua abhinc annos mille ferè maiuſculis fuere literis perſcripta. modo E maiuſculum, non eſt ita diſſimile P. Facile ergo POMETINAE uerſum eſt in POMPTINAE. Præcedit autē, quòd Tarquinius Sueſſam Pometiam ui ceperit, ubi XL. millium pondo argenti auriq́; fit mentio: quod hic repetitur. Quare miror hoc non emendatum in editione Aſulanica: quando iam olim ante nos ſic legendum eſſe monuit M. Antonius Sabellicus.

Eo magis Fabio Pictori.] Quiſpiam adiecit, Pictori: non eſt in codice ſcripto. Mouit hoc hominem, quod antè ſemel dixerit, Scriptorum antiquiſſimus Fabius Pictor.

Quam ſummam pecuniæ.] Si quis hoc pacto legere

uelit, multa ſubintelligenda erunt. Ex fide uetuſti codicis ſic ſcribe, Quia ſummam pecuniæ, & repete uerbum Scribit, quod ſubauditur.

Minus tamen plebs grauabatur ſe templa deûm ædificare manibus ſuis.] Antiqua lectio: Minus tamen plebs grauabatur ſe templa deûm exædificare manibus ſuis.

Aperiretur tempore ſuo.] Scribendum: Opperiretur tempora ſua. hoc eſt, expectaret opportunitatẽ temporis.

Per ambages tegens effigiem ingenij ſui.] Qui participium Tegens, inſulſit, putabat orationem alioqui mutilam eſſe: non intelligens appoſitiue dictum: Aureum baculum donum Apollini, per ambages effigiem ingenij ſui. Id eſt, qui baculus erat effigies ingenij ipſius.

Quod ſe in fabrorum miniſterijs.] Legendum: Miniſterio. nec opus eſt hic numero multitudinis.

Tentata res eſt primum, ſi primo impetu.] Vacat aduerbium hic, Primum. Sic ſcribe: Tentata res eſt, ſi primo impetu capi Ardea poſſet.

In ſtatiuis (ut fit) longo magis quàm acri bello.] Deeſt pronomẽ, His. In his ſtatiuis (ut fit) lõgo magis q̃ acri bel.

Citatis equis aduolant Romam.] Vetus lectio, Auolant Romam. Vtrumq; tolerabile eſt. Similis error accidere ſolet in Abducere, & Adducere.

Quum poſt cœnam in hoſpitale cubiculũ ductus eſſet.] Scribendum: Deductus eſſet.

Poſtquam ſatis tuta omnia circa, ſopitiq;.] Omnia, non eſt in libro ſcripto. Fortaßis etiam legi poſſet: Poſtquàm ſatis tuta cuncta, ſop. Mox ſequitur: Pauida ex ſomno mulier. Et infrà: Lucretiam ſedentem mœſtam in cubiculo inueniunt. Item: Sex. eſt Tarquinius. non: Sex. Tarquinius eſt.

Ferro,

Ferro,igni,quacunque dehinc ui poſſim,exequuturũ.] Nõ aliter in ueteri legitur. Sed quid ſi ſcribas, Exacturũ.

Et inuecta corpori patris.] Lectio uetus: Corpore patris. hoc eſt, in copore patris: ſiue, per corpus patris.

IN LIBRVM SECVNDVM primæ decadis Annotationes per Beatum Rhenanum.

Partium cœptæ urbis.] Codex Vormacienſis habet: Partium certæ urbis. Lego: Partium certè urbis. ut ſit Certè, pro Quidẽ. Deinde fuit in eodem libro mox, Ab ſe auctæ multitudinis. tametſi literam S, quidã craſerat. At placet mihi ea lectio. Recte enim habebit ſentẽtia hoc modo: ut haud immerito omnes deinceps conditores partium certè urbis, quas nouas ipſi ſedes ab ſe auctæ multitudinis addiderunt, numerentur. Refertur autem genitiuus Multitudinis, ad accuſatiuum Sedes. Et hæc clauſula, Quas nouas ipſi ſedes: explicat quod dixit, Partium certe urbis. quaſi dicat, Non totius urbis, ſed partium quidem urbis.

Primoribus equeſtris gradus electis.] Scribendum eſt: Lectis. ut mox: Appellabant lectos.

Necubi regum deſiderium eſſet.] Indicat archetypum Vormacienſe ſcripſiſſe Liuium: Necubi ibi regum deſiderium eſſet. Ibi, hoc eſt quantũ ad ſacra attinet. Tametſi illic mendoſe ſcriptum fuerat, Necubi ubi.

Solicitatamq́; ſuſpicione plebem.] Legendum: Solicitamq́; ſuſpicione plebem.

Nobilium adoleſcentium animos pertentabant.] Habet uolumen Vormacienſe: Pertentant. Nec fuit cauſa cur in Pertentabant, uerteretur.

Aceruos conſediſſe illitos limo.] Antiqua lectio: A-

ceruos ſediſſe illitos limo.

Quicquid hominum deorumq́;.] Exemplar ſcriptum: *Quicquid deorum hominumq́;.*

Poſt illum ſeruatum, ut qui.] Scribendum: *Poſt illum obſeruatum.*

Ne ſe ortum eiuſdem ſanguinis extorrem.] Suſpicor legēdum: *Ne ſe ortu eiuſdem ſanguinis, extorrem e.* Vtut conſentiat codex manu ſcriptus cū uulgatis editionibus.

Fuſi fugatiq́; ſunt.] Verbū *Sunt*, poſtea adiectum eſt. maiore elegantia omittitur. Paulopoſt in ſcripto codice legitur, *Vno plus Tuſcorum.*

Vbi audire iuſſi.] Antiqua lectio: *Ibi audire iuſſi.*

Ad Aquilios Vitelliosq́; recidiſſe.] Deeſt pronomen *Se.* *Ad Aquilios ſe Vitelliosq́; recidiſſe.*

Metui me credere poſſem à ciuibus meis?] Reſtitue ſententiam hoc modo: *Metui me crederē poſſe à ciuibus meis?*

Et ubi nunc uicus publicus eſt.] Lectio uetus: *Et ubi nunc uicæ pocæ eſt.* Neſcio an recte emendarint qui ſcripſerunt, *Vicus publicus.* Fortaſſis melius ſcriberetur, nam ad cōiecturas hic confugere neceſſe eſt: *Et ubi nunc Viriplacæ eſt.* ut ſubaudiatur ædes uel templum. Siquidem reperio Deæ Viriplacæ ſacellum ad Veliā fuiſſe. Sic autem diſtingui uerba debent: *Delata confeſtim materia omnis infra Veliam, & ubi nunc uicus publicus eſt.* Siue, *Et ubi nunc Viriplacæ eſt: domus in infimo cliuo ædificata.*

Credo, quòd nulla geſta res inſig.] In codice Borbetomagenſi legitur: *Credo, quia nulla geſta res.* Nec erat opus pro *Quia, Quod* ſcribere.

An tantum roboris animo fuerit.] Hic rurſum tranſpoſitæ ſunt dictiones, quaſi non melius ſonet quod in ueteri uolumine habetur: *An tantum animo roboris fuerit.*

Sed

Sed ſuoſmetipſos ciues.] *Antiqua lectio : Sed ſuoſmet ipſi ciues. Cur hoc uoluit quiſquam mutare ? Porrò quòd hic habes de Suuſmet, infrà leges de Semet. Niſi, inquit, inter ſemetipſi ſeditionibus ſæuiant. Et infrà: Eos, inquit, per ſe ipſi Latini adſumptis Hernicis ſine Romano aut duce aut auxilio, caſtris exuerunt.*

Itaq; monere, prædicare.] *In ſcripto uolumine legitur: Itaque monere, prædicere. Hoc poſterius uerbum doctus quiſpiam uidens huc non ſatis quadrare, uertit in Prædicare. Tu tamen meum ſequutus conſilium, ſcribe, præcipere. Itaq; monere, præcipere. Primum monuit, deinde præcepit, quod plus eſt. Creſcere enim debet oratio.*

Sp. Largium.] *Vetus lectio, Sp. Larciū. Quod uero ſequitur: Circūferens inde minaciter truces oculos. non erat mutanda Liuiana compoſitio tanquam inepta: Circumferens inde truces minaciter oculos. ſi modo ſtudio factum eſt. Sicut mox: Iam impetu conabantur detrudere uirum. Et rurſum: Tyberine pater, inquit, te ſancte precor.*

Multiſq; deſuper incidentibus telis.] *Scribendum eſt: Multiſq; ſuperincidentibus telis. Eſt autem una dictio ſuperincidentibus à uerbo ſuperincido. Quod non intellexit is qui deſuper incidentibus ſcripſit.*

Gabina uia.] *Antiquum exemplar habet: Gabinia uia. Item: Inde ſe obijcere. Inde, id eſt, ex eo loco. Sic enim exponi poteſt. Itē, P. Lucretius. Rurſum: Tā effuſe euagādi.*

Eumq; milites uulgo adirent.] *Particula que, non eſt in exemplari uetuſto. Sic autem ſæpe Liuius loquitur connectentibus uoculis omiſſis. Paulopoſt, quàm fuit ad cædem.*

Quas inſidiarum minas per ambages iaceret.] *In uulgatis editionibus omiſſum eſt hoc loco pronomen ſibi: Quas inſidiarum ſibi minas per amb. iaceret.*

bbB 4 Qui

Qui magnam gloriam petunt.] Archetypon Vormacienſe habet: Qui magnam gloriam uident. Et adiectum eſt recentiore manu in margine, petunt. Forte ſcriptum fuit: Qui magnam gloriam propoſitam uident.

Cæteri, utcumq; ceciderit: primum, quoad te opportunum fortuna dederit.] Fœde hallucinatus eſt qui ſententiã hanc tam miſerè deprauauit. Sic autem ſcribi debet: Mea prima ſors fuit. Cæteri, utcunq; ceciderit primi (Subauditur ſors. nam primi genitiuus eſt) quo te opportunum fortuna dederit ſuo quiſq; tempore aderunt.

Cognomentum inditũ.] Lectio uetus: cognomẽ inditũ.

Clœlia uirgo, una ex obſidibus.] Omiſſa eſt hic & particula, quæ tamen mirè ad ſenſum facit. Auget enim rem, & cõparationem ſubindicat. Legendum: Et Clœlia uirgo, una ex obſidibus, & quæ ſequũtur, inter tela hoſtium Tyberim tranauit. Senſus eſt: Non ſolum Cocles ſuperincidentibus telis, incolumis ad ſuos tranauit, ſed & idem fecit Clœlia uirgo.

Sic deditam, intactam inuiolatam'que ad ſuos remiſſurum.] Accuſatiuus intactam poſtea additus eſt à quopiam, qui participium Deditam ordinabat cum aduerbio ſic, cõiungendum cum altero participio futuri temporis Remiſſurum. Et uidebatur ſententia mutila. Tu uero ſic ordinato uerba uolens orationem exponere: Sic remiſſurum ad ſuos, deditam inuiolatamq;. Præcedit: Quemadmodum ſi non dedatur obſes, pro rupto fœdus ſe habiturũ. Paulò pòſt ſcriptũ eſt in ueteri codice, elegiſſe impubes dicitur.

Bonis uendendis bona Perſenæ regis uendendi.] Hæc duo uocabula, Bonis uendendis non ſunt in archetypo Borbetomagenſi. Vidẽtur inſerta ab eo qui uoluerit uſum moris indicare. quum tamen Liuius contentus ſit dicere,

inter

inter cætera ſolennia.

Arte aduerſus uim uſæ.] *Antiqua lectio tametſi mendoſa: Arte aduerſus uim ſæ, docet legi quoq; poſſe, Arte aduerſus uim niſæ. A' nitor, niteris.*

Multos Romæ hoſtium, urbiſq; charitas tenuit.] *Legendum, hoſpitum. hoc eſt, eorum qui illos hoſpitio acceperant. Mox eſt in ueteri, mendoſe tamne, purius publius Lucretius inde & P. Valerius Publicola C O S. facti Deeſt aduerbium tertium.*

Ne in tantis mutuis beneficijs.] *Scribēdum, neu in tantis beneficijs, hoc eſt, ne'ue in t.b.*

Eam eſſe uoluntatem omnium.] *In manu ſcripto codice legitur: Hoſtibus potius quàm portas regibus patefacere eam, ea eſſe uota, eſſe uoluntatem omnium. Lego: Hoſtibus potius quàm portas regibus patefacere. Ea eſſe uota, eam eſſe uoluntatem omnium.*

Conſules deinde Marcus Valerius, Publius Poſthumius.] *In uolumine ueteri tantum eſt: C O S S. M. Valerius, P. Poſthumius.*

Namq; Ap. Clauſus, cui poſtea Ap. Claudio fuit Romæ cognomen.] *Exēplar ſcriptum ſic habet: Namq; Appius Clauſus, cui poſtea Appio Claudio fuit Romæ nomē.*

Nec quibus factis cōſulibus.] *Antiqua lectio, Nec quibus facti conſulibus. Neutra ſyncera eſt. Originem erroris accipe. Quia ſtatim ſequitur ex factione, ſcriba non ſatis attenus, quibus factione ſcribere eſt orſus, nec deleuit poſtea priores duas ſyllabas iam inceptæ perperā dictionis. Itaq; fragmentum id facti, doctus quiſpiam mutauit in factis, ut quadraret cū utrinq; poſitis ablatiuis. Tu uerò me autore ſic caſtiga: Sed nec quo anno, nec quibus cōſulibus quia ex factione Tarquinia (ita habet archetypō,*

 nec eſt

nec eſt opus altero denominatiuo Tarquiniana) eſſent, id quoq; enim traditur, parum creditum ſit, nec quis primum dictator creatus ſit, ſatis conſtat.

M. Valerium Fuſium Valeſij nepotem.] Aliam lectionem è uetere eruemus, quæ ſic habet. M. Valerium Marci Fuſiū Voleſi nepotē. Scribo M. Valeriū Marci F. M. Voleſi nepotem. Notum eſt F. filium ſignificare. Sic rurſum libro tertio proxime ſequēti: Cum Marco Valerio, inquit, Valerij filio, Voleſi nepote, quæſtor erat T. Quintius Capitolinus. Porrò quæ de Furijs & Fuſijs, Valerijs & Valeſijs ex autoritate Fabij Quintiliani ſolent adferri, non puto hic habere locum.

M. Valerium ſpectatæ uirtutis cōſularem uirum.] Deeſt hic Et particula, quæ inſerenda eſt hoc modo, potius M. Valeriū ſpectatæ uirtutis & conſularē uirū legiſſent.

Præſtare Sabini (id enim poſtulatum erat) in animum induxiſſent.] Antiqua lectio, Præſtare Sabinium id enim poſt. Forte legendum: Præſtare Sabini tum (id enim poſtulatum erat) in animum induxiſſent.

Et C. Vetuſius.] In Vormacienſi libro legitur: Et C. Vetuſius, Veturius, Vetirius. Vide diligētiam ſcribæ qui diuerſam lectionem proculdubio ſeorſum adnotatam, in contextum meliore fide quàm iudicio retulit. Et infrà, Valerium temere inuectum.

Quam delecta manu.] Reponendū: Cohorti ſuæ quam de electa manu præſidij cauſa circa ſe habebat.

Equitibus admoti equi, ut perſequi hoſtem poſſent.] Liuius ſcripſit: Equiti admoti equi, ut perſequi hoſtem poſſet. Nam ſingularis numerus pro pluratiuo uſurpatur. Quia tamen præcedit: Ad equites dictator aduolat, deſiliunt ex equis, auſus eſt quiſpiam hunc locum mutare.

Volſcos

Volſcos conſilij pœnam metuentes.] In editionibus uulgatis hic particula non eſt omiſſa, quam repone. *Volſcos conſilij pœnam nō metuentes, nec opinata res percu-lit.* Cæterum ita dictū eſt hic *Nec opinata res*, quemadmodum in fine primi libri de Lucretia, *Nec opinato uiri ad-uentu.* Sic & Cicero loquitur.

Ad hoc prolixa barba.] O factum flagris dignū. Quū Liuius ſcripſerit: *Ad hoc promiſſa barba*, ueluti indicat Vormacienſe exemplar, amuſus aliquis eraſa dictione promiſſa, ſuppoſuit, prolixa. Sic libro quinto: *M. Papy-rius unus ex his dicitur Gallo barbam ſuam, ut tum omnibus promiſſa erat, permulcenti, ſcipione eburneo in caput incuſſo, iram mouiſſe.* Significat autem promiſſus longum ſiue prolixum, quaſi procul miſſum. in hunc enim ſenſum etiā promittere uerbū uſurpatur. Liuius noſter libro VI. *Satis conſtat magnam partem plebis ueſtem mutaſſe, multos mortales capillum ac barbam promiſiſſe.*

Poſtulare minaciter magis quàm ſuppliciter.] Deeſt hic aduerbium multo. *Poſtulare multo minaciter magis quàm ſuppliciter.*

Contracti ad conſules.] Mendoſa uerba ſunt. Scribe, *Contracti ab conſulibus.*

Iamq; ab omni parte munimenta uallabantur.] Ingens hic erratum occupauit codices Liuianos. Legendum pro uallabantur, uellebantur. Significat enim Volſcos munimenta Romanorum ab omni parte euulſiſſe.

Nocte in urbe nunciatum eſt.] Scribendum, *Nocte in urbem nunciatum eſt.*

In magna iam ſpe undiq; paratæ pacis.] Repone, *parte pacis.*

Adeo in alteram cauſam nō collega ſolū præceperat.] Non

Non aliter in codice manu deſcripto legitur. Niſi quod in margine minutiore ſcriptura adnotatum erat, præceps erat. Quam lectionem probauit M. Antonius Sabellicus, monens etiam præceps ierat legi poſſe. Sed tamen ſi quis me audiat, potius leget: Adeo ui alterã cauſam nõ collega ſolum præceperat, ſed omnis factio nobilium. Hæc lectio ſincera eſt ac germana. Antè dixit Appium uehemẽtis ingenij uirum fuiſſe, quem paulò pòſt immitẽ natura uocat. Porrò nihil addubito ſi ſupereſſet adhuc Sabellicus, quin mihi ſubſcriberet. Nã candorẽ hominis edita ſcripta ſatis teſtantur. Et ego meliorum admonenti, non ſolum in his Liuianis, ſed & in Plinianis ac aliorum autorum caſtigationibus libenter cedam. Quin gratias inſuper ſum habiturus. Nam cupio ſubueniri rei literariæ. Hoc fortaßis nõ abs re fuerit monere, propter craßiores, accipiendum hic præcipere pro antè capere ſiue præſumere, quemadmodũ & libro tertio uſurpat ita ſcribens: Nec ex quo caſtris caſtra conlata ſunt, inquit, ceſſatum à leuibus prælijs eſt, facile patiente dictatore, conferendo uires, ſpem uniuerſæ uictoriæ tentato paulatim euentu cetaminum ſuos præcipere. Et apud Cæſarem in Commentarijs: Hæc uſu uentura Cæſar opinione præceperat. Præcepit autem Appius ui cauſam alteram, quum prius propoſita ſententia, nobiles omnes habuit aſtipulatores. Quemadmodum ex his quæ antè dicta ſunt liquere poteſt.

Neq; cum decreuiſſet, quiſquam obtemperabat.] In antiquo uolumine legitur: Neq; cum decreſſet. Quod uerbum κατὰ συγκοπὴν uidetur foro fuiſſe ſolenne. Sic rurſum libro tertio, Lictor decreſſe ait.

Verterant.] Sic dixit hic, metuſq; omnis & periculum libertatis in creditores à debitoribus uerterant, ut ſuprà, Liberta-

Libertatem aliorum in ſuam uertiſſe ſeruitutem inter ſe conquerebãtur. Et paulo inferius, Ea in caput uertit. De mulcta loquens. Item libro decimo tertiæ Decadis. Et induratus præter ſpem reſiſtendo timor hoſtium, ac ne uertat in audaciam periculum eſt. Sic enim nos illic legendũ docebimus, quanquam editiones uulgatæ contineant, Ac ne uertatur. Habet autem in allegatis exemplis uerto paſſiuam ſignificationem.

Non eſſe tamen deſertam omnino rempublicam.] Antiqua lectio: Non eſſe tamẽ deſeratam. Vt etiam legi poſſit: Non eſſe tamen deſperatam omnino rempublicam. Porrò deſerta erat id tẽporis reſpublica magis quàm deſperata.

Ad patres referunt.] Codex manu ſcriptus habet: Ad patres deferunt. Quod uerò mox ſequitur, ſed delátam conſulere, recte dictum eſt. Sic enim Plautus: Ibo, & conſulam hanc rem amicos, quid faciendum cenſeant.

Tum uero ad ſellas conſulum propere cõuolauere minimus quiſq; natu patrum.] Adulteratus locus eſt. Legendum: Tum uero ad ſellas conſulum propè conuolare minimus quiſq; natu patrum. Senſus eſt, Quum partes in curia cõueniſſent, iuniores inter hos quibus calebat ſanguis, non contenti in ſuis ſubſellijs dixiſſe quæ ſentiebant, immemores maieſtatis conſularis, ad ipſas propemodum cõſulum ſellas conuolabant. Erroris cauſam fuiſſe uideo, quòd aduerbium propè bonus ille uir, quiſquis fuit, cum uerbo cõuolare conſtruxerit, quod retro erat referẽdum. Notat autẽ immodeſtiæ Liuius iuniores patres.

Senatus tumultuoſe uocatus.] Sic diſtingue, Senatus tumultuoſe uocatus, ſubauditur, eſt. Tumultuoſius conſulitur. Dictum eſt, conſulitur, imperſonaliter.

Cuius maieſtatẽ uiolauit.] Suſpicor legẽdum, uiolabit.

Nam

Nã uulgus ueterũ librariorũ ſolitũ fuit ſubinde u.p b & uiciſſim b.p u ponere. Quæ res mire uitiauit oẽs autores.

Rurſus Virginij Largijq́; exemplo.haud ſalubrẽ utiq; Largij putabant ſententiã, quæ totam fidem tolleret.] *Obſcurus locus eſt, quia deprauatus. Demiror quomodo ſe hinc explicent profeſſores, qui in publicis auditorijs Liuium enarrant. Et uix eſt autor in ſcholis tritior. Quid hic afferebat ille profeſſorum Achilles Philippus Beroaldus, qui toties priuatim & publicè Liuianas Decades Bononiæ prælegit? Reſtitue & diſtingue ſententiam hoc modo: Rurſus Virginij Largijq́;, exemplo haud ſalubres. Vtique Largij putabant ſententiam, quæ totam fidem tolleret. Expone uero ſic: Rurſus Virginij Largijq́;, ſubaudi ſententiæ, exemplo haud ſalubres, ſubaudi, uidebantur. hoc eſt, propter exemplum. Vtiq; Largij putabant ſententiam. Subaudi, eam eſſe, uel talem eſſe, quæ totam fidem tolleret. Quid nunc apertius Liuianis uerbis? Multis, ut erat, horrida & atrox uidebatur Appij ſententia. Rurſus Virginij Largijq́;, exemplo haud ſalubres. Vtiq; Largij putabant ſententiã, quæ totã fidem tolleret. Mediũ maximè & moderatum utroq; conſilium Virginij habebatur.*

Vt imperium ſuo uehemens manſueto permitteretur ingenio.] *Hic nodus eſt ſuperiore intricatior. Mirum eſt cur huiuſmodi loca non notentur aſteriſcis. Nam uerba iſta nullo ſenſu dicuntur. Et neſcio an ſeculo noſtro quiſquam hanc Liuianam ſententiam intellexerit. O ſecuritatem lectorum, ò nimiam ſecuritatem enarrantium. Immo nonnihil dubito an Clementianus & Flauianus Nicomachus Dexter, ac Victorianus v v. c c. qui ante nos primã iſtam Decadem emendarunt, locũ hunc ſatis perceperint. Id quod ideo potiſſimũ dico, ut lectores excitẽ. Habet antiqua*

tiqua lectio: Imperio ſuo. In cæteris cõuenit: niſi quod eſt illic, Permitterẽtur. in quo uerbo omnis ſita eſt difficultas: pro eo deprehẽdi tandẽ ſcribendũ, Remitteretur. ut ſic legamus: Sed curæ fuit cõſulibus ac ſenioribus patrũ, ut imperio ſuo uehemẽs, mãſueto remitteretur ingenio. M. Valeriũ dictatorẽ, M. Voleſi filiũ creant. Sic enim in ſcripto codice eſt, nõ Valeſi. Sẽſus eſt: Curarũt cõſules, ut talis eligeretur ac cõſtitueretur Dictator, qui ob dictaturã quidẽ uehemẽs & nimiũ potens, mãſueto tamẽ remitteretur ac mitigaretur ingenio: itaq; M. Valeriũ, dictatorem creant.

Plebs etſi aduerſus ſe creatum dictatorem.] An in excuſis exemplaribus omnibus, certe in Aſulanico, quod nunc ſolum eſt ad manum, hic Videbat uerbum deeſt, Creatum dictatorem uidebat. Tu repone.

Itaq; effuſe & contemptim pugnam iniere.] Habet Vormacienſe uolumen, Inire. ſubauditur, Cœperunt. infinitiuus pro præterito imperfecto, more hiſtoricorum.

Vbi ad manum ueniſſet hoſtis, tum cohortes tota ui gladijs rem gerere.] Ingens erratum hic inuaſit Liuianos codices. Scribendum, Tum coortos: pro Cohortes. participium eſt à coorior. Paulopòſt eſt in ueteri libro: Inſidias incidiſſent. non, In inſid. incid.

Fundit fugatq;, exuitq; caſtris.) Antiqua lectio: Fundit fugatq;, exuit caſtris.

Equitatu miſſo mediam turb. hoſt. aciem.] Scribe: Equitatu immiſſo.

Dictator triumphans Romã inuehitur.] Repone, Vrbem inuehitur. Hic expoſitio dictionẽ expoſitam de ſua poſſeſſione deiecit.

Id male commiſſum ignauia hoſtium in bonum uertit.] Elegans oratio eſt, ut Vertit, accipiatur abſolute, quemadmodum ſuprà quoq; admonuimus. Et Ignauia hoſtium:

ſeptimo caſu dictum eſt. Vertit, expone Verſum eſt.

Apparuit cauſa plebis ſuam uicem indignantem magiſtratu abijſſe.] Hic quoſdã nihil offenderet, Scio. Verum hoc auſim dicere ſi ita ſcripſit Liuius, nõ recte uſum pronomine Suã. Dicẽdũ enim fuiſſet, Ipſius uicẽ, nõ Suã uicẽ. Hæc craſſos lectores nõ mouent. Caſtigandus eſt locus, & hoc modo legendus: Apparuit cauſa plebi. hoc eſt, Plebes cauſam intellexit. Suã uicẽ indignantẽ magiſtratu abijſſe.

Tamen quia in conſulũ uerba iuraſſent.] Exẽplar ſcriptum habet: Tamen quoniã. Cur hoc mutatũ ſine cauſa?

Trans Anienem amnem tria ab urbe mil. paſ.] Eſt, uerbum hic omiſſum rurſus inſere. Trans Anienem eſt. ſubauditur, mons ſacer, tria ab urbe millia paſſuum.

Placuit igitur oratorem ad plebem mitti.] Scribendum eſt quemadmodũ habet codex Borbetomagenſis: Sic placuit igitur orat. ad pleb. mitti. Sic: hoc eſt, ad reconciliandam concordiam ciuitati. itaq; non eſt ſuperuacaneum.

Omnia in unum conſentiebant.] In uetuſto uolumine legitur, Conſentiant. Et mox: Suus ſermo fuerit. arbitror ſcribendum: Tempore, quo in homine, non ut nunc, omnia in unum conſentirent, ſed ſingulis membris ſuum cuique conſilium, ſuus ſermo fuerit. Porrò conuenient modi, ſi ad narrantis Liuij uerba retuleris.

Mature confecto cibo ſanguinem.] O' nugatorem qui hic pro maturum confecto cibo ſanguinem: ſcripſit, Mature cofecto cibo ſanguinem. intelligens à uentre mature confici cibum. Paulopòſt in ueteri codice eſt: Spurius Caſſius & Poſthumius Com.

Cædeq; in proximo urbis facta.] Legẽdum: Cædeq; in proxima urbis facta. hoc eſt, in proximas partes urbis. Intelligit ædes uicinas portæ per quam irruperat.

Ignem

Ignem temere arreptū.] Scribe: Ignē temere abreptū. Loquitur de igne quem ſorte è ſoco abripuerat.

Primo ortus.] Antiqua lectio: Primo ortu. hoc eſt, in principio ſtatim.

Sed quæſitum in Sicilia quoq;.] Repone: Sed quæſitū in Siciliam quoq;. Expone, dimißis non in Hetruriam modo, ſed in Siciliā quoq;: quæſitum: hoc eſt, ad quærendū.

Frumētum cum Cumis coēmptum eſſet.] Lectio uetus: Frumentum Cumis cum coēmptum eſſet.

Ex Hetruſcis frumentum Tyberi uenit.] Liuius ſcripſit: Ex Tuſcis. ſic enim in archetypo manu ſcripto legitur. Antè uero dixit, In Hetruriam: nunc ſubdit, Ex Tuſcis. ne eodem ſtatim uocabulo bis utatur. De qua re ſuprà quoq; admonuimus.

Eo ſuſtentata eſt plebs.] Antiqua lectio: Eo ſuſtenta eſt plebs. À ſuſtinēdo, non à ſuſtentando. Sic infrà: Vnus ille uir ipſe conſul rempub. ſuſtinuit. Infrà tamen dicit: Diu ſuſtentatum id malum.

Incommodo bello in tam arctis commeatibus uerſati ſorent.] Ingens hic erratum eſt: nam pro Verſati ſorent, ſcribi debet Vexati ſorent.

Agitatumq; in ſenatu, quantum plebi daretur.] Pudendum & hic erratum. legendum autem: Quanti plebi daretur. Siquidem agitatum fuiſſe de pretio quo frumētum plebi uenderetur, ſequentia ſatis indicant. Et illud in primis quum dicit, Conditionibus laxandi annonam, patres, omnia inuitis iura impoſita potuiſſe demere ſibi. Itaque qui iſtam ſcripti codicis lectionē amplectatur, exponet quod ſequitur, Si annonam ueterem uolent. &, Vtantur annona quā furore ſuo fecere, de pretio ueteri, et annonæ caritate.

Cur Sicinium pollentem uideo.] Lege: Potētem uideo.

Vtantur annona quã f.f.f.] *In editionibus peruulgatis hic uerbum* Fruantur, *deeſt: inſerendum hoc modo:* Rapiant *frumenta ex agris noſtris, quemadmodũ tertio anno rapuere: fruantur, utantur annona quam furore ſuo fecere.* Fruantur, *ſubaudi raptis. nam ad priorem ſententiam eſt referendum: & eſt ironeia.*

Abſterrendo ſingulos à concionibus concilijsq;.] Non *contemnẽdum erratũ hic irrepſit in exemplaria* Liuiana: *ſcribendum:* À *coitionibus concilijsq;.* À *uerbo* Coire, *quod congregari ſignificat.* Sic *libro tertio:* Quũ, *inquit, & per coitiones potentiorum iniuria fieret.*

Inſtaurandis *hæc cauſa fuerat ludis.*] *Archetypon docet hic legendum eſſe:* Inſtaurandi *hæc cauſa fuerat. ſubauditur ludos.* Deinde *quod ſequitur ita diſtinguendum,* Ludis *mane ſeruum quidam paterfamiliæ: & cætera.* Ludis, *hoc eſt, die ludorum magnorum.*

T. *Latino.*] *Vetus lectio:* Tito Latinio.

Sibi *ludi præſultorem diſplicuiſſe.*] *In exemplari ſcripto legitur:* Sibi *ludis præſultatorem diſplicuiſſe. expone, ludis, hoc eſt, die ludorũ magnorũ.* Et *aptius uocat miſerũ illum ſeruum, qui cæſus uirgis per mediũ circum ſaltitauerat ex uehementi dolore, præſultatorẽ, quàm præſultorẽ.* Porrò *ſequitur:* Quanquam *haud ſanè liber erat religione animus.* Ibi *in* Vormacienſi *codice è margine mehercle elegantem annotatiunculam, quæ* Clementianũ, *ſiue huius filium* Flauianum Nicomachum Dextrũ, *ſiue* Victorianum, *certe ueterem aliquem autorem arguit, in mediũ contextum retulit ſcriba.* Eam *libuit hic ſubiungere in gratiã ſtudioſorum.* Habet *autem ſic:* Ludi *ex inſtauratione, quos diſplicuiſſe* Ioui Latinius *ab eo per ſomnium monitus ut nuntiaret, debereq; repeti, dum non uult magiſtratibus nuntiare, taciturnitas orbitate punita eſt.*

Quippe qui n.n.m. ſed u.p. incolumes ſumus.] Legendum: Incolumes ſimus.

Primum dicenda uobis conſules ratus ſum.] Caſtiga: Prius dicenda uobis.

Ne cuius facti dictiq́; contagione præſens uioler.] Pro Dictiq́;, repone Dicti'ue.

Si hæc profectio & non fuga eſt.] Scribendum: Si hoc, profectio, & non fuga eſt.

Satricū, Longulam.] Nuſquā fere maior exemplarium uetuſtorū diuerſitas, quàm in nominibus proprijs uel hominū uel locorū. In Vormaciēſi codice ſemper eſt Lōguia. Sic autem hic habet: Satricū, Longuiam, Poluſcam, Coriorolos, Nouellam, hæc Romanis oppida ademit: inde Lauinium (fortè Labinium) recipit: tunc deinceps Corbionem, Veteliam, Trebium, Labicos, Pedum cepit: poſtremum ad urbem à Pedo ducit, & ad foſſas Cluuilias.

Et quā armis uiri defendere.] Non eſt abſurda lectio. ſed tamen in ſcripto uolumine legitur: Et quoniam armis.

Coriolanus propere ut amens.] Adulteratum uerbū eſt Propere. tu repone Prope. Coriolanus propè ut amens.

Munus uulgatum à ciuibus iſſe in ſocios.] In uetuſto codice quidam ſcripſerat Eſſe. Paulopòſt illic eſt: Quid ita enim. Item: Partem tertiam.

Certatim plebi indulgere.] Antiqua lectio: Vt certatim, indulg.

Idq́; propius fidei eſt.] Emenda locū: Idq́; propius fidem eſt. Apparet quàm fuerit uerſatus in lectione bonorū autorum, qui non putabat Latine dici, Propius fidem.

S. Cornelio, Q. Fabio conſulibus.] In ueteri uolumine eſt: Seruio Cornelio.

Seditio domeſtica bellū externū exciuit. Corrupta ſen=

tentia eſt. ſcribendum: Eo *infeſtior facta plebes, ſeditione domeſtica bellum externum exciuit. Senſus eſt: Seditionẽ domeſticam externo bello dediſſe occaſionem.* Neq; *enim rebellaſſent* Volſci & Aequi, *niſi diſcordibus* Romanis.

Patres *ſatis ſuperq́; gratuiti furoris in multitudine credentes eſſe.*] Reſtitue *ſententiã hoc modo:* Patres *ſatis ſuperq́; gratuiti fauoris in multitudinem credentes eſſe.*

Artonam Latinam *urbem.*] In *libro ſcripto legitur:* Ortonam Latinã *urbẽ.* Nec *eſt mox,* Minitabãtur, *ſed* Minabantur. Infrà *ſic diſtingue:* Ducendus Fabio *in* Veientes, *in* Aeq. *f. datur.*

Iniußi *ſigna referũt.*] Mẽ*doſum uocabulũ eſt* Iniußi. *tu caſtiga,* Iniuſſu *ſigna referunt.* Sic *enim paulopòſt iterum loquitur:* Iniuſſu, *inquit, in caſtra reditum.*

T. Põ*tificius fuit.*] Antiqua *ſcriptura ſic habet:* TIB. Põ*tificius. hoc eſt* Tiberius *põtificius.* Sic *diſtingue:* Et *hic annus* Tr. *a. l. a. habuit,* Tib. Põ*tificius fuit is, eãdẽ uiã uel.*

Præceptis Appij *moniti patres uniuerſi.*] Hic Et, *particula magno ſentẽtiæ detrimẽto deeſt.* Tu *ſic ſcribe:* Præceptis Appij *moniti patres, & uniuerſi comiter ac benigne tribunos appellare, & conſulares.* Et *quæ ſequuntur.*

Nouemq́; *tribunorum.*] Quid *nobis hic* Liuius *narrat de auxilio nouem tribunorũ? non'ne antè dixit, duos tantum creatos tribunos, qui treis ſibi collegas aſciuerint?* Num *igitur memoria lapſus eſt, qui decem tribunos hic aſtruat, qui longe pòſt ſunt inſtituti, ceu tertius liber indicabit?* Inſpiciamus *ueterem codicem, conſentiunt uerba.* Ergo *tuebimur lectionem?* Minime. Scribemus: Nouumq́; *tribunorum aduerſus unum moratorem publici commodi auxilio, delectum conſules habẽt.* Porro *nouum delectum habitum dicit* Liuius: *id quod ideo factum eſt ne proditor*

illc

ille exercitus qui Fabium aduerſus Veientes pugnantem penè deſtituit, magno reipublicæ damno rurſum educere tur. Nouus igitur militum delectus habitus auxilio cæterorum quatuor tribunorum. Iam errori cauſam præbuit, quod ſciolus aliquis neſciẽs adiectiuum, Nouumq́;, eſſe referendum ad ſubſtantiuum Delectum, quod paulopoſt ſequitur, quum non quadrarent hæc duo uerba Nouumq́; tribunorum, ſcripſit Nouemq́; tribunorum. Id mendum è manu ſcriptis exẽplaribus in excuſos typis codices poſtea transfuſum eſt: nec quiſquam obſeruauit. Debent hanc mihi gratiam ſtudioſi, qui meo Marte poſt longam inquiſitionem germanũ hic uocabulum depoſtliminio reſtitui.

Ea ſpes Hetruſcos armauerat.] Scribendum: Hæ ſpes Hetruſcos armauerant.

Memoriaq́; peſſimi pr. bel. exempli terrebant.] Lege: Memoria peſſimi proximo bello exempli terrebantur. Sine Que, particula annexa. nam hoc ſermonis genus aſſeuerantius eſt. Quidam in Vormacienſi codice caſtigarat, Terrebat: ut Memoria caſu nominatiuo legeretur.

Tergiuerſatur tamen Fabius.] Sic ſcribe, diſtingue, adeoq́; expone: Tergiuerſantur tamen: ſubaudi Conſules. Nam mox præceßit: Ad conſules curritur. Fabius deinde ad creſcentem tumultum iam metu ſeditionis collega concedente, quum ſilentium claßico feciſſet.

Niſi uictores ſe redituros ex hac pugna iurent.] Non erat hic opus mutare lectionem ſcripti uoluminis, quæ habet, Iurant. Præcedit enim aliud uerbum, Itaque certum & decretum eſt.

Aliosq́; iuratus inuocat deos.] Adulteratus locus eſt temeritate ſcioli cuiuſpiam. Neque enim ſimpliciter hic inuocat deos. nam ſequitur: Idem deinceps omnis exercitus

in ſe quiſq; iurat. Proinde caſtigandæ ſunt hic uulgatæ editiones ad codicem manu ſcriptum, qui ſic habet: *Si fallat, Iouem patrem, Gradiuumq́; Martem, alioſq́; iratos inuocat deos*. Senſus eſt: Iram deorũ Iouis & Martis ſibi ipſi imprecatur, ſi fallat. Nunc apte cohærebit ſequens ſententia. *Idem deinceps omnis exercitus in ſe quiſq; iurat*. Paulopoſt ubi uulgo legitur, *Nũc armatis ſibi*: in antiquo uolumine eſt, *Nunc armati*. ubi ſubaudiri poterit uerbum *Iubent*.

Pugna iam ad manus.] Vetus lectio: *Pugna iam in manus, iam ad gladios, u.m.e.a. uenerat*. Paulo inferius ubi uulgo legitur: *Conſuli tum Cæſo Fabius*. in ſcripto codice eſt: *Gaius Fabius*. Iterum paulopòſt: *G. Fabius cum Tito Virginio* COS. *factus*.

Cn. Manlius.] Exẽplar uetuſtũ ter habet, *Manlius*: ſemel, *Manilius*. Itẽ infrà: *Et ſua ſpõte ipſi præliũ renouãt*.

Funera deinde duo, collegæ fratriſq́; ducit.] Ex his uerbis poſſet aliquis putare funera iſta duo ſimul à conſule & æquali honore ducta. Proinde non erat eradendum hic aduerbium *Deinceps*: quod unum poſt alterũ ductũ fuiſſe declarat. Ad ordinem enim *Deinceps* refertur, ſignificans aliquid gradatim fieri. Itaq; ſic eſt reſtituendus locus ex archetypo Borbetomagẽſi: *Funera deinde duo, deinceps collegæ fratriſq́; ducit*. Senſus eſt: Prius ductũ funus collegæ tanquã cõſulis, poſterius fratris funus. Quæ res & Fabij modeſtiã cõmẽdat. Sic libro quinto: *Sed antecedẽte fama nuntijſq́; Cluſinorũ, deinceps inde aliorũ populorum plurimũ terroris Romã celeritas hoſtiũ tulit*. Rurſus eodẽ libro: *Intuemini enim horum deinceps annorũ uel ſequundas res uel aduerſas*. Iterum libro ſexto: *Interreges deinceps M. Manlius Capitolinus, Ser. Sulpitius Camerinus*,

L. Valer

L. Valerius Potitus: hic demum. Deinceps, id eſt, quod uulgo dicunt, alius poſt alium, & ſucceſſiue.

Quàm recens dolor proximæ cladis tranſiſſet.] Antiqua lectio, Tranſiret. Nec erat opus mutare.

Ex fauore & admiratione ſtupens.] Præpoſitionẽ Ex, inter prælegendum aliquis adiecit, quæ poſtea recepta eſt in contextũ. Tu rurſum deme. Sequitur infrà, Id primo acerbũ indignumq́; Veiẽtibus eſt uiſum. Exẽplar antiquũ.

Hæc ſpes adeo prouexit.] Lectio uetus, Hæc ſpes prouehit.

Quæ res paucitatem eorũ inſignem.] Inſere hic particulam, &, Quæ res & paucitatem eorũ inſignẽ, & multitudinem Hetruſcorum &c. Sic Liuius loqui ſolet.

Eò nixi corporibus.] A' nitor nixus dicimus & niſus. Sed uideo magis Liuio placuiſſe niſus. Vt hic, Eò niſi corporibus. Et inferius paulo: Quum & patres minus quàm pro Coriolano adniſi eſſent. Rursũ infrà: Patres quoq; nõ temere pro ullo æque adniſi ſunt. Vt taceam de alijs locis.

Vt primo pugnatum ſit ad Spei.] Conſentit exemplar Borbetomagenſe. Sic autem dictũ eſt hic, Ad Spei, quemadmodum antè, Ad Iouis Statoris.

Quod inopia frumenti, quamuis præcipitia, dum celeriora eſſent, agebant conſilia.] Hic locus non ſolũ in editionibus perualgatis omnibus eſt adulteratus, ſed et in manuſcripto codice, qui ut rectè habet, in præcipitia, ſic perperã continet, agebant. Tu ſic caſtiga, Quod inopia frumenti, quamuis in præcipitia dũ celeriora eſſent, agebat conſilia. Siquidem inopia nominandi caſu dictum eſt.

Aegritudinesq́;: inde morbo abſumptum eſſe.] Scribendum eſt, Negant tuliſſe ignominiam ægritudinemq́;. Inde morbo abſumptũ eſſe. Aegritudo refertur ad animum,

Morbus ad corpus.

Vt dum diſperſi alij,alij manipulatim excurrunt.] *Lectio uetus, Vt dum diſperſi, alij alia manipulatim excurrunt. Alia,ſubaudi porta. Nam mox ſequitur,ea porta caperetur. O pulchre tractatum Liuium.*

Cui ſignum primum intulerat.] *Repone,Cui ſigna primum intulerat. Sic infrà, Nec antè reſtitit,quàm ſigna inferentem Volſcum munimentis uidit.*

Duæq; potentiſsimæ,& maxime finitimæ gentes ſuperatæ ſunt.] *Legendum ad uolumen ſcriptum, duæ potentiſsimæ & maximæ,finitimæ gentes ſuperatæ ſunt.*

Nec tamen perpelli potuere,ut acie dimicarent.] *Archetypon ſcriptum habet, Nec tamẽ perpeti potuere,ut acie dimicarent. Suſpicor ſcripſiſſe Liuium,Hæc tamen perpeti potuere,quàm ut acie dimicarent. Subauditur potius,aut facilius,aut ſimile comparatiuũ,more Græco. Quod orationis genus etiã alibi indicabimus in libris ſequentibus.*

Adeoq; neminem noxæ pœnitebat.] *In exemplari ſcripto legitur,noxiæ. Dicitur autem noxia ſubſtantiuè non minus quàm noxa. Hoc admonẽdum duxi propter eũ qui hic pro noxiæ ſcripſit,noxæ,uelut emendans locum.*

Palamq; ferrent.] *Legendum,Palamq; ferretur. Imperſonaliter. Inferius paulo uetus codex habet,Cũ in ſenatũ uocari iuſsiſſent. Magis placet uulgata lectio.*

Qui eum uexandis prioris anni conſulibus adminiſtraturum tribunatum credebant.] *Vetus lectio,Permiſſurum adminiſtraturum tribunatum credebant. Opinor legendum, Qui eũ uexandis prioris anni conſulibus permiſſum adminiſtraturum tribunatum credebant. Nam illi plebs tribunatũ planè permiſerat. Paulopoſt eſt in ueteri, Cum recentior,tum acrior.*

In accuſationem Appij.] *Deeſt hic pronomen ipſe in editionibus peruulgatis. Ipſe in accuſationem Ap. Sequitur paulopoſt iuxta antiquam lectionem, Ego hic aut in conſpectu ueſtro moriar.*

Dum tribuni conſulesq́;.] *Antiqua lectio. Dum tribuniq́; cõſules ad ſe: Conijcio ſcribendũ, Dum tribuniq́; cõſulesq́; ad ſe quiſq; oĩa trahant. Paulopóſt, lege, Vt ſi qua ſeceßio plebis fieret, ad ſe receptũ haberet. Nõ, haberẽt.*

Quæ domi eſſe, eo liberior.] *Caſtiga, Quæ domi, eſſe liberior.*

Se unico conſule obiecto contra Tribu. pot.] *Scribe, electo.*

Nequaquam tanta patrum ſpe, priores impedierant cõſules.] *Lectio manuſcripti codicis, Nequaquam tanta patrum ſuperiores impedierũt cõſules. Lege, Nequaquã tanto patrũ, Subaudi conatu, ſuperiores impedierint cõſules. Iam totus ambitus ſic legi poterit, Eadẽ in militia ſæuitia quæ domi, eſſe liberior, quòd ſine tribunitijs uinculis erat. Odiſſe plebẽ pluſquã paterno odio. Se uictũ ab ea. ſe unico conſule electo aduerſus tribunitiam poteſtatẽ, perlatam legem eſſe, quam maiore conatu, nequaquam tanto patrum, ſuperiores impedierint conſules.*

Vt inuictus ille od. pl. a. interdũ mouetur.] *Scribe, moueretur. Mox pro tribus infinitis, agere, dicere, uocare, repone, ageret, diceret, uocaret. Item tribunos plebis potius quàm Trib. plebeios. Nam in libro ſcripto legitur, tribunos plebei. Iuxta quintam inflectionem, quemadmodum & Plinius auunculus uſurpauit. Porrò ſubinde legitur in exemplari archetypo: Tribuni plebei, non plebis, à nominatiuo plebes, non à denominatiuo plebeius.*

Duplicariosq́;.] *Quidam in uetuſto uolumine ſcripſe-*

rat Dupliciarioſq́;.

Omnis militi data eſt.] Antiqua lectio: *Ea omnis militi data eſt.*

Tum duci,tum p.d.p.q.p. exercitus rediјt.] Melius in archetypo Vormaciẽſi legitur: *Quum duci,tum propter ducem patribus quoq; placatior exercitus redit.*

Aut ſupplex prehenſaret homines.] Volumen uetuſtũ non hic modo,*prenſaret* habet,ſed & alijs innumeris locis. Item,*prendi*, quod uulgo legitur *prehendi*. De qua re ſemel admonuiſſe ſufficiat.

Antè tamẽ quàm prædicta dies ueniret.] In antiquo codice legitur,*Prodicta dies*. Tu ſcribe *Producta dies*.

Cuius collaudationem cum tribuni plebis impedire conarentur.] Quid hic facit collaudatio: Emacula locum ad fidem exemplaris uetuſti. *Cuius laudationẽ quum Tr.pl. impedire conarentur.* Sequitur autẽ mox: *Et laudationem tam æquis auribus mortui audiuit.* Rurſum libro v. *Matronis,inquit, gratiæ actæ honosq́; additus, ut earũ ſicut uirorũ poſt mortem ſolennis laudatio eſſet.* Hoc uocabulo pro oratiõe funebri Cicero quoq; uſus eſt in Catone Maiore: *Eſt in manibus,inquit,uiri laudatio.* Quintilianus libro tertio, *Nam & funebres laudationes,inquit,pendent frequenter ex publico aliquo officio.*

Omnis ira belli ad populationẽ agri uertitur.] O` hominẽ doctũ, qui hic pro *uertit* ſuppoſuit *uertitur*. Tu repone,*uertit*. De quo genere ſermonis ſuprà admonuimus.

Cum pro uicto relinqueret hoſtem.] Corrige, *Cur pro uicto relinqueret hoſtem.*

P. Quintius.] Antiqua lectio. *T.P. Quintius.* Sic paulò ſuperius ſcriptum fuit: *L.P.Valerio T.Aemylio* COSS. Vbi uulgò tantum legitur,*L.Valerio.*

Impetu

Impetu facto dum ſe putant uinci,uincere.) Non intellexit Liuij ſenſum, qui hunc locū;adulterauit. Nam dicit autor ſalubri mendacio de fuga hoſtium,cōcitatam aciem fuiſſe ceſſuram alioqui. Itaq; quum putarēt ſe uincere,qui tamen ſuccumbebant,animo reſumpto,uicere. Vide quid potuerit opinio duntaxat uictoriæ.Germana lectio ſic habet:Impetu facto,dum ſe putant uincere,uicere.

Cornicines tibicines.] Scribendum Tubicinesq́;.

Ferocius agunt equites circunfuſi ducibus.] Vetus lectio:Circunfuſi duci.

Saxa adiacentia pedibus ingerit in ſubeuntes.] Reponendum:Saxa obiacentia pedibus ingerit in ſubeuntes.

IN LIBRVM TERTIVM primæ Decadis Annotationes per Beatum Rhenanum.

TRibunitijs ſe iactari actionibus.] Scribendum: Tribunitijs ſe iactare actionibus.

Elargiendo de alieno.] Vitiatus locus eſt. Corrige: Et largiendo de alieno. Totam uerò ſentētiam ſic diſtingue: Poſſeſſores & magna pars patrum tribunitijs ſe iactare actionibus,principem ciuitatis, et largiendo de alieno popularem fieri quærentes.

Conſilio neutri partiū acerbo,] Repone, Neutri parti.

Antium propinquum.] Lectio uetus:Antium,propinquam,opportunam & maritimam urbem.Sic infrà:Coloniam fidam,propinquam,infamem fieri.

Triumuiros agro dando creant.] In archetypo Vormacienſi legitur : Trumuiros agro dando creat.Subaudi Fabius C O S.

Ab his proximi audita.] Codex manu ſcriptus habet:

Ab ijs

Ab ijs proxime audita. Quã lectionẽ ſi qs ſequi uolet, cogetur mox legere, ferri. Mox illic eſt, uocato dein ſenatu.

Funeſtam ei populationem fecit.] Ei datiuus non eſt in exemplari Borbetomagenſi. Nec eſt hic neceſſarius.

Cenſa ciuium capita centum quatuor & x x. millia, c c x i i i i.] Antiqua lectio: Cenſa ciuium capita c i i i i. a c c x i i i i. Fortaſſe ſcribendum: Quater centena millia, ducenta quatuordecim.

Adeo ciuitates hæ perpetuo.] In archetypo legitur: Adeo ciuitates eæ perpetuo.

Quidnam rei eſſet.] Vetus lectio: Quid rei eſſet. Abſqꝫ parelco nam.

Se in caſtra recepit.] Scribe: Se intra caſtra recepit.

In incautum hoſtem.] In uolumine Borbetomagenſi legitur: In cautũ hoſtẽ. Nec diſplicet lectio. Præcedit enim: Tanta ui caſtra circunceſſa atque oppugnata fuiſſe, ut ne nuncius quidem Romam mitti potuerit. Non itaqꝫ Furius hoſtes eſt adortus tanquam parum cautos, ſed quia copiæ illorum propter obſidionẽ diuiſæ erãt, ſuæ uero collectæ.

v. Mil. ac c c c.] Manu ſcriptum exemplar tantũ habet: v. a c c c. Hoc eſt, quinquies mille trecentos.

Inde Romam reditum eſt.] Locus uitiatus: Tu corrige, Vt Romam reditum eſt. Mox præceſſit Inde, quod uerbi hic repetijt ſcriba parum attentus.

Et auxere uim morbi terrores populationis.] O' homines bliteos imbecilleſqꝫ, quibus terrores populationis auditi ſolum auxerunt uim morbi. Quid futurũ erat de iſtis, ſi ipſi hoſtes in conſpectum ueniſſent. expiraturi erant præ metu. Hoc'ne conuenit Romanis? Deprauauit ſenſum unica dictio perperam mutata. Sic ſcribe: Et auxere uim morbi, terrore populationis pecoribus agreſtibus'que in urbem

urbẽ acceptis. Expone: *auxere uim m.* Subaudi, Romani. *pecoribus agreſtibusq́; in urbem acceptis, terrore populationis, id eſt, ob terrorem populationis hoſtilis.* Mox eſt in ueteri: Inde exercitu ingenti.

Per Lauicanos agros.] *Suprà fuit ſcriptum:* Labycum. *Hic habes* Lauicanos agros. *Mos fuit ueterum ſcribarũ u pro b ponere, & uiciſsim b pro u. quod etiam alibi indicauimus.*

Late euagata eſt uis morbi.] *Verbum* Euagata *non habet hic locum.* Tu *caſtiga:* Latè uagata eſt.

Corpora ſalubriora eſſe cœpere.] *Legendum ad fidem libri ueteris:* Corpora ſalubriora eſſe incepere. *Id eſt, incipiebant, qui ſermo familiaris eſt hiſtoricis.*

Cum exitus haud in facili eſſet.] *Scribe:* Quum exitus haud in facili eſſent. *Numero multitudinis. Mox eſt in ueteri codice:* Vbi etſi adiectum aliquid numero ſit.

Inter alia prodigia & carnem pluiſſe: quam in urbem ingens numerus auium intra uolitando rapuiſſe fertur.] *Hæc prodigia acciderunt Romæ dubio procul. Et tamen hic narratur, aues carnẽ illam pluuialẽ, in urbẽ rapuiſſe. Quædam periodi iſtius uerba prodigioſe ſunt corrupta. Nam pro,* quam in urbẽ, *ſcribendũ eſt,* quem imbrem. *& pro duobus uocabulis,* intra uolitando, *reponendũ unum uerbum,* interuolitando. *Dicimus enim* Interuolito, *ſicut* interuolo. *Præterea non* carnẽ pluiſſe, *ſed* carne pluiſſe *legendũ. Vt hæc ſit germana lectio,* Inter alia prodigia & carne pluit. quẽ imbrem ingens numerus auium interuolitando rapuiſſe fertur. *O' negligentiam noſtrã ingentem, qui nõ dignamur ueteres codices inſpicere. Hoc prodigiũ Valerius Maximus lib. primo, cap. de ominibus & auſpicijs, his uerbis deſcribit:* Carnesq́; in modũ nimbi, inquit,

ceciderunt:quarum maiorem numerum præpetes diripuerunt aues. R*eliquum humi per aliquot dies, neque odore tetro, neq; deformi aſpectu proſtratũ iacuit.* Vocat *nimbum* Valerius,*quod imbrem* Liuius *dixit.*

Nequi in loca ſumma urbis impetus, cædesq́; inde fierent.] *Arbitror eſſe, nequi pro nequis. de quo loquendi uſu ueterum etiam alibi dicturi ſumus.*

Etſi *abſciſſæ res ſint.*] *Archetypon* Borbetomagenſe *habet:*Etſi *abſciſſæ res ſint.* V*traque mendoſa lectio.* Tu *meam autoritatẽ ſecutus ſcribe :* Etſi *acciſæ res ſint , hoc eſt, amputatæ, exhauſtæ,debilitatæ.* Sic *libro ſexto:*Poſt *acciſas, inquit, à* Camillo Volſcorum *res.* Et *paulo pòſt:* Quanquam, *inquit, nuper* Camilli *ductu atque auſpicio acciſæ res erant .* Metaphora *deducta uidetur ab auibus, quibus alæ amputantur.*

E*ijcere* Antiates *colonos.*] Hic *locus fuerat aſteriſco notandus . Sed profeſſoribus omnia plana ſunt .* In *uerbo eijcere non mendũ eſt,ſed portentum planè errati.* Siquidem *legendũ:*E*cetræ* Antiates *colonos.*Et *ita diſtinguenda ſententia:*Antij *ſummam rei poſitam.* Ecetræ Antiates *colonos palàm cõcilia facere.*Id *caput,eas uires belli eſſe.* Fuit Ecetra Volſcorum *oppidum. Porrò faciunt ad hunc locum intelligendũ quæ ſuprà ſunt dicta. libet ea repetere :* Itaq; Aequi, *inquit, ab* Ecetranis Volſcis *præſidium petiere:quo cupide oblato(adeo ciuitates eæ perpetuo in* Romanos *odio certauere) bellũ ſumma ui parabatur.* Sentiunt Hernici *et prædicũt* Romanis Ecetranũ *ad* Aequos *deſciſſe.*Suſpecta *et colonia* Antium *fuit,quòd magna uis hominum inde, quum oppidum captum eſſet, confugiſſet ad* Aequos *.* Isq; *miles per bellum* Aequicum *uel acerrimus fuit.*Compulſis *deinde in oppida* Aequis,*ea multitudo dila*

do dilapſa quum Antium rediſſet, ſua ſponte iam infidos colonos Romanis alienauit. Hactenus Liuius. Quæ propterea duxi renarranda, ut manifeſtum euaderet, quur Antij ſummam rei poſitam fuiſſe dicat, & Ecetræ potius quàm alibi palàm concilia facta.

Sed uirium ſpe, ſed manu obtinendum erat.] Antiqua lectio: Sed uirium ſpe, & manu obtinendum.

Sibi qui nō dicto, qui nō facto.] Alterū Qui ſuperabūdare docet exemplar uetuſtū, in quo legitur tantum: Sibi qui non dicto, non facto quenquam offendiſſet.

In iuuentutē graſſantē in Suburra incidiſſe.] Antiquus codex tantum habet: Iuuentutem g. i. S. incidiſſe.

Semianimem inter manus domum allatum.] Scribe: Semianimem inter manus domum ablatum.

Cui reo capitalis dies dicta ſit.] Violauit hic ſciolus quiſpiā uerba Liuiana. Tu corrige: Cui rei capitalis dies dicta ſit. Neq; enim dicimus diem capitalem, ſed rem capitalem, id eſt, quæ uitam hominis in diſcrimen adducat.

Veluti relegatus agello quodam in tugurio uiueret.] Et hic locus infeliciter inſtauratus eſt. Antiqua lectio habet: Veluti relegatus deuo quodam tugurio uiueret. Ex qua germanam ſic reſtitue: Veluti relegatus, deuio quodam tugurio uiueret.

Ad quatuor millia hominum.] Vetus lectio: Ad M M. hominum. Id eſt. Ad duo millia hominum.

Ad opportuna omnia urbis loca.] In ſcripto codice legitur: Ad opportuna omnis urbis loca.

Auocato populo ab armis.] Scribe: Aduocato populo ab armis. Aduocato, ſubaudi, ad cōcilium. Sic infrà: Propoſitis decem tabulis, populum ad concionē aduocauerūt.

Ad multitudinem oratione conuerſa.] Exemplar uetuſtum tantum habet, Verſa.

Siquis impediat.] Lege: *Siqui impediat*. Nam *dictum eſt Siqui pro ſiquis, quod & Ciceroni ſolenne eſt.*

L. *Manilius.*] *Antiqua lectio*: L. *Mamilius.*

Si ſe doceri ſiuiſſent.] In codice Vormacienſi legitur, *Si ſe doceri ſenſiſſent.* Nõ *dubito quin ſcriptum fuerit, Si edoceri ſe ſiſſent. Siſſent pro ſiſſent. Sic enim aliquanto pòſt ſequitur*: Duum, *inquit, menſium ſpatium conſulibus datũ eſt ad inſpiciendã legẽ, ut cũ edocuiſſent populum, quid fraudis occultæ ferretur, ſinerent deinde ſuffragium inire.* Infrà *eſt*: Pace *parta, non, Parta pace.*

Cuius ordinis lãgore perpetuo iam tribuni plebis.] Vitiata *ſunt uerba. Corrige: Cuius ordinis languore, perpetui iam tribuni plebis.* Perpetuos *dicit, quòd ijdẽ ſubinde reficerẽtur.* Id *qđ ex præcedẽtibus magis liquet.* Et ex eo *qđ mox ſequitur*: Loquaces, *ſeditioſos, ſemina diſcordiarum iterũ ac tertiũ tribunos, peßimis artibus ac regia licẽtia uiuere.* Vbi *obſeruandũ in archetypo noſtro ſcriptũ eſſe*: *iterum ac tertium tribunos, non tertio tribunos.* Huc *facit quod infrà dicit*: Plebes, *inquit, uicit ut quintum eoſdem tribunos crearent.* Et *ibi mox*: Id, *inquit, modo excepere, ne poſtea eoſdem tribunos uiderent.*

Et *uos* (*cum* C. *Claudij pace, &* P. *Valerij mortui loquar.*] Expunge *præpoſitionem, cum.* Et *ſcribe*: Et *uos* (C. *Claudij pace, &* P. *Valerij m. loquar*).

Atenim diuinis humaniſq; abruptis legibus, legem uos hoc anno perlaturos dictitatis?] Fœde *eſt deprauatus hic locus.* Nam *pro abruptis legibus, ſcribendũ eſt, obruti ſceleribus. hoc modo*: Atenim *diuinis humaniſq; obruti ſceleribus, legem uos hoc anno perlaturos dictitatis?* Porrò *uocat diuina ſcelera, quæ in deos ſunt commiſſa, dum non à ſacrilegis oppugnantur. quod uocabulum hic aliquem offendit*

offendit. Sic uocat diuinas & humanas res libro quinto: Atque his diuinis, inquit, humanisq; rebus geſtis Dictatura ſe addicauit. Item humanas opes eodem libro paulo antè: Quum iam, inquit, humanæ opes egeſtæ à Veijs eſſent. Et infrà: Saluo etiamtum, inquit, diſcrimine diuinarum humanarumq; rerum. Mox eſt in ueteri libro, malè geſta Reſpublica eſt.

Neſcio quo fato magis bellantes, quàm pacati propitios habeamus deos.] Repone habemus. Nec cenſebit paruum hoc erratum doctus lector, ut contemni debeat.

Peragendi conſularis officij partem ad ſe uendicabat.] Cordex Borbetomagenſis docet legendum: In peragendis conſularis officij, partem ad ſe uindicabat. Paulopòſt in eodem eſt: Ad recipiundum Capitolium.

Et tribunos, ſi eò adueniant.] Lectio uetus: Si eò ueniant.

Senatus conſulta fiunt: ut neque tribuni l.] In exemplari manu ſcripto, non eſt particula, ut, quæ planè abeſſe debet, ut ſua forma ſenatuſconſultis conſtet, quorum primum ita incipit: Neque tribuni leg.

Non permiſtim unam ſociorum ciuium'que.] Scribe: Non permixtam uel permiſtam. Sic enim in antiquo uolumine legitur, & placet lectio. Subauditur, aciem.

Vt diſtinerent hoſtium copias.] Mendoſum uerbum eſt diſtinerent. Tu caſtiga, diſtenderent, id eſt, diſtraherent, ſepararent. Sic libro nono: Diſtendit ea res, inquit, Samnitiũ animos. Paulopòſt eſt in ueteri, Poſtquam mœnib. iam Romanis pulſo hoſte.

Ita eſſe multi priuatim ferebant Volſcio iudices.] Repone: Niſi ita eſſet, multi priuatim ferebant Volſcio iudicem. Quum ad iudicium ire non auderet, omneis eas res

in unum congruenteis, haud magis dubiam damnationem Volſcij, *quàm Cæſonis* Volſcio *teſte fuerat, faciebant.* Eſt *autem ferre iudicem, uelut offerre iudicem.* Sic *infrà:* Proinde *ut ille iterum ac ſæpius prouocet, ſic ſe iterum ac ſæpius iudicem illi ferre, ni uindicias ab libertate in ſeruitutem dederit.* Verba *ſunt* L. Verginij *aduerſus* Appium Claudium. Hoc *ſermonis genere &* M. Tullius *utitur.*

Romam rediere legati.] Vetus *lectio:* Romã *ut redire legati.* Scribo: Romã *ut rediere legati, ſenatus iuſsit alt.*

Quod *ubi ſenſerunt hoſtes.*] Melius *in antiquo codice legitur:* Quod *ubi ſenſerant hoſtes.*

Nihil *tam nec inopinatum, nec inſperatum accidere potuit.*] Volumen *manu ſcriptum habet:* Nihil *tam nec inopinatum, nec tam inſperatum accidere potuit.* Lego: Nihil *tam nec opinatum, nec tam inſperatum accidere potuit.* Porrò, Nec opinatũ *ſubinde* Liuius *uſurpat pro inopinato, quemadmodum & alibi admonuimus.*

Niſi *effuſe affluant opes.*] Hic *omiſſum eſt aduerbium ubi, in editionibus uulgatis.* Tu *repone:* Niſi *ubi effuſe affluant opes.*

Bipalio *innixus.*] Archetypi *ſcripti lectio,* Palo *innixus.* Senſus *eſt:* L. Quintium *inclinaſſe in palum, qui forte illic erat terræ infixus.* Nihil *igitur opus fuit bipalio ſcribere, quod inſtrumentum eſt ruſticum.*

Admiratus *rogitansq́;, ſatis'ne ſalua eſſent omnia?*] In *exemplari illo* Borbetomagenſi *legitur:* Admiratus *rogitansq́; ſat iam ſatis'ne ſalua eſſent omnia?* Scribo: Admiratus, *rogitansq́; etiam ſatis'ne ſalua eſſent omnia?* Aut, Admiratus, *rogitansq́; ſatin' ſalua eſſent omnia.* Sic *libro ſexto:* Percontatus *ſatin' ſalua.* Proinde *librarius uidetur mihi pro ſatin' ſcripſiſſe ſat iam, & gloſſam eius aduerbij,*

id eſt,

id eſt,ſatis'ne,retuliſſe in contextum.

Sed qui tum ſtipendia pedibus propter paupertatem feciſſet.] Hic locus turpiter eſt uiolatus, ob unicam literam malè mutatam. Legendum eſt: *Sed qui cum ſtipendia pedib. p. p. feciſſet.*

Legionibus dictatoris clamore ſignificantibus.] Vitiatus locus eſt. Scribe: *À legionibus dictatoris clamore ſignificant, ab ea quoq; parte rem in diſcrimine eſſe. À legionibus dictatoris,* id eſt, à parte legionum. *Significant,* ſubaudi milites.

Iam ſe ad prohibenda circundati opera Aequi parabant.] In editione Aſulanica legitur ita. Tu caſtiga: *Iam ſe ad prohibenda circumdari opera Aequi parabant,* Infrà legitur in libro manu ſcripto, *coronam auream dictatori libram pondo decreuerit.* Appoſitiuè.

Cõfeſtimq; ſe dictator magiſtratu abdicaſſet.] Scribe: *Confeſtim ſe dictator m. abd.* diſpuncta particula que. Quod uero mox ſequitur: *Lanuuium exulatum abijt,* & eſt in exemplari uetuſto: *Lanuuium exilium abijt:* poterit etiam legi: *Lanuuium in exilium abijt.*

Noua de delectu cõtentio exorta.] In uolumine Vormacienſi tantum eſt orta, non exorta.

Parum'que id plebi præſidium foret.] Sic in editione Aſulanica legitur, quæ nunc ſola eſt ad manum. Tu repone, *Paruumq; id plebi præſidium foret.*

Inuidiæ tamen ad exercitum fuit.] Hic omiſſum eſt uocabulum, *res.* Reſtitue locum: *Inuidiæ tamen res ad exercitum fuit.*

Cum de legibus conueniret, de latore tantum diſcreparent.] Scribendum: *De latore tantum diſcreparet.* Quemadmodum enim conuenit uſurpatur, ſic & diſcrepat.

Ita quoq; Suetonius uſus eſt. Mox eſt in ueteri: Dein duo ſimul mala, non deinde.

P. Sextilius Capitolinus.] In manu ſcripto codice legitur: P. Sextius Capitolinus. Et mox: Sextio alteri conſulum prioris anni.

Et unica concordia inter ipſos, qui conſenſus in priuatis interdum inutilis eſſet.] Hunc locum ſciolus quiſpiam pro libidine ſua tractauit. Germana lectio ſic habet: Et in unica concordia inter ipſos, qui conſenſus priuatis interdum inutilis eſſet, ſumma aduerſus alios æquitas erat. Mox in noſtro exemplari non eſt P. Sextium, ſed loco prænominis dimiſſa lacunula.

Eas leges habiturum populum Romanũ, quas cõſenſus omniũ non iuſsiſſe latas magis quàm tuliſſe uideri poſſet.] Delerunt hic quidam uerbum, quod in primis ad ſenſum facit. Nã in Vormacienſi uolumine legitur, iuuaſiſſe non iuſsiſſe latas. Proinde ſic reſtituc ſententiam: Eas leges habiturum populum Romanum, quas conſenſus omniũ inuaſiſſe, nec iuſsiſſe latas magis quàm tuliſſe uideri poſſet.

In trinundinum indicta ſunt.] Antiqua lectio: In trinum nundinium indicta ſunt. Trinum nundinum etiam appellat Quintilianus, quum inquit: Siue non trino forte nundino promulgata.

Per illos ſe plebi uendicare.] Pudendum erratum eſt. Scribe: Per illos ſe plebi uenditare.

Obſecundando mollire impetum aggrediuntur.] In manu ſcripto uolumine legitur, tametſi mendoſe, obſequendo, ſe cum dando. Quorum prius libenter dicerem poſterioris fuiſſe gloſſulam expoſitricem, niſi ſcirem obſecundare plus eſſe quàm obſequi. Vt intelligamus collegas non ſolũ obſecutos in ijs quæ cupiebat Ap. Claudius,

uerum

uerum etiam obſecundaſſe, & ultro hominis ambitionem adiuuiſſe.

Ars ea hæc erat.] Pronomen ea neſcio quis aſſuit aliunde. Non eſt in archetypo Borbetomagenſi. Nec hic neceſſarium. Melius leges: Ars hæc erat.

Pro hac occaſione arripuit.] Et hic ablatiuum Hac quiſpiam inſulſit, quum non ſit in libro ueteri. Tu diſpunge & lege, Impedimentum pro occaſione arripuit.

Interceßionem quoq; conſenſus ſuſtulerant.] Ingens erratum hic eſt. Corrige: Conſenſu ſuſtulerant.

Pronuntiabantur in foro.] Placet antiqua lectio: Iudicia domi conflabant, pronuntiabant in foro. Infrà debet eſſe: Si eæ quoq; leges.

Tribunitiam pot. munimentum libertatis rem intermiſſam repararent.] Scribe, munimentum libertati, id eſt, tribunitiam pot. quæ eſt munimentum ipſi libertati. Seu futuram munim. libertati.

Hi ferè agere plebem plebiſq; res.] Inſigne erratum huius loci, quum ſit tam manifeſtum, mirum eſt quomodo doctos tam diu potuerit fallere. Vide quàm egregie ſe ulciſcantur ueteres libri non inſpecti. Corrige: Hi ferre agere plebem plebiſq; res. id eſt, expilabant plebem diripiebantq́;. Quo loquendi genere ſæpe Liuius utitur. Sic alibi: Tum demum fracta pertinacia eſt, ut ferri agiq́; res ſuas uiderunt. Item: Quum ante oculos prope ſuos, ſociorum res ferri agiq́; uideret. Hoc Græci dicunt φέρεσθαι, καὶ ἄγεσθαι, & φέρειν καὶ ἄγειν. A' quibus noſtri uſurparunt.

Potentioris eſſet etiam, ne tergo quidem abſtinebatur, uirgis cædi alij, alij ſecuri ſubijci.] Malim ſic diſtinguere: Et iam ne tergo quidem abſtinebatur. uirgis cædi, alij ſecuri ſubijci. Nam in ſcripto codice tãtum ſemel eſt, alij.

Infrà eſt, Quid opus facto ſit. Item: Poſtquam audita uox in foro eſt præconis.

Hæc fremebat plebes.] *Antiqua lectio*: *Hæc fremunt plebes. Sic antè habuimus*: *Quod haud ſecus factum improbant boni, quàm nemo facere auſurum crediderat. Vbi uulgo legitur improbabant.*

Senatumq́; in diem poſterum edicunt.] *In uolumine archetypo legitur tantum*: *Senatumq́; in diem poſterum dicunt. Scribo, indicunt.*

Nec nominis homines tum pertæſum eſſe.] *Liuius indubie ſcripſit, quemadmodũ atteſtatur liber manu ſcriptus*: *Nec nomen homines tum pertæſum eſſe. Sic autem & Suetonius in Cæſare*: *Et quaſi petæſus ignauiam ſuam. Item, Pertæſus, ut ſcribit, morũ peruerſitatem eius. Quid igitur opus fuit hic ſcribere nominis. Licet non negem & id Latine dici. Non ſolum enim accuſatiuum id uerbum poſt ſe recipit, ſed & genitiuum.*

Experirentur, quanto ferocior dolor in libertate ſua uindicãda, quàm cupiditas in iniuſta dominatione eſſet.] *In exemplari ueteri pro ferocior ſcriptum eſt fortior. Nec eſt, in libertate ſua, aut in iniuſta dominatione*: *ſed tãtum, libertate ſua, & iniuſta dominatione. Nam elegantius in ſubauditur utrobiq;. Quare crediderim ſic ſcripſiſſe Liuium*: *Experirentur, quanto fortior dolor libertate ſua uindicanda, quàm cupiditas iniuſta dominatione eſſet. Paulo pòſt eſt in ueteri*: *Qui anno iam prope.*

Oratio fuit precibus quàm iurgio ſimilior.] *Antiqua lectio*: *Oratio fuit precibus quàm iurgio ſimilis. Subauditur, aduerbium magis uel potius.*

Cæterum neminem, maiore cura occupatis animis, uerum ex ſe præiudiciũ rei tantæ afferre.] *Auſim iurare hũc*

Liuij

Liuij locum uitiatum eſſe, tametſi utcunq; ſtat ſenſus ut errorem nemo ſentiat. Habet exemplar Vormacienſe: Cæterum neminem maiore cura occupatis animis uerum eſſe præiudicium rei tantæ auferri. Lego: Cæterum nemini nō, maiore cura occupatis animis, uerum eſſe, præiudicium rei tantæ auferri. Senſus eſt: Verum eſſe nec poſſe negari, nemini non auferri præiudicium rei tantæ, ideo quòd animi maiore cura ſint occupati. Porrò præiudicium rei tantæ eleganter uocat, opinionem & ſententiam quam ſenator prius in animo ſuo conceptam habet, planè dignam tanta re. Mox eſt in ueteri codice: De eo quo Valerius Horatiuſq;. Non, de eo quod.

Senatu diſcrepante agi.] *O' fœdum erratum, quod prorſus ſenſum perdit. Scribendum: Senatu diſceptante agi. Senſus eſt, bellis perfectis, & Repub. in tranquillum redacta, tum uacabit ut ſenatus diſceptet, id eſt, ambigat contendatq;, ut in iudicio fieri ſolet. Nam hæc ſignificat diſceptare. Mox eſt in ſcripto uolumine: An donec leges quæ deeſſent perferrentur.*

Delectum quoque primo tempore haberi & decemuiros.] *Repone: Delectum primo quoq; tempore haberi. Decemuiros quo cuique eorum uideatur, ex. ducere. Abſque particula connectrice, &.*

Non (quod ſimulabat) conſulendo diremit certamen.] *Legendū: Non cui ſimulabat conſulēdo diremit certamē.*

Quàm gnauū in malitia ingeniū eſſe.] *Melius in ueteri codice legitur: Quam nauum in malitia ingenium eſſe. Nauo enim opponitur ignauū. Strenuū id ſignificat. Velleius: Naua uiriliq; opera. Mox habet ſcriptū exemplar: Et L. Sergio. Itē, alia omnis penes milites noxia erat. Porrò nō minus Latinè dicitur noxia ſubſtātiuè, quàm noxa.*

Peſsima decemuirorum in uulg. f. eſt.] Ex codice manu ſcripto legendum apparet: *Sepultus ingenti militum mœſtitia, in peſsima decemuirorum in uulgus fama eſt.*

Honeſtum ordinem in Algido ducebat.] Cogitandum num legi poſsit, *Pedes tum ordinem in Algido ducebat.* Nam plebeius fuit. Certe peditem Romam ueniſſe, & mox in caſtra rediiſſe, ſequentia teſtantur.

Appius amore ardens pretio ac ſpe.] Vetus lectio, ſed corrupta: *Appius amore ardens mens pretio.* Fortaſſe ſcribendum: *Appius amore ardente amens pretio ac ſpe perlicere adortus.* Nã ſequitur infrà: *Tanta uis amentiæ uerius quàm amoris mentem turbauerat.* Aut, *Appius amore ardens immenſo pretio ac ſpe perlicere adortus.* Aut, *Ap. amore ardens ſenſim pretio ac ſpe perlicere adortus.*

Ibi namq; in tabernis literarum ludi erant.] Volumen manu ſcriptum habet: *Ibi namque in tabernaculis literarum ludi erant.* Opinor Liuium ſcripſiſſe: *Ibi namq; uernaculi literarum ludi erant.* Neque enim crediderim pueros & puellas in humilibus tabernis quæ muris affigi ſolent, quales fuerunt laniorum, quarum mox meminit, & ſutorum ac aliorum opificum, ſeſsitaſſe in propatulo. Necdum uero temporibus illis opera Grammaticæ dabatur, quæ nulla adhuc erat. Nam ſub ſecundum & tertium Punicum bellum, ut autor eſt Suetonius in libello de claris Grammaticis & Rhetoribus, huius demũ ſtudium Romæ uigere cœpit. Ante id tempus erant ludi literarum Romæ, ſed uernaculi tantum, nondum uidelicet loquendi ſcribendiq; regulis natis. Qualem & illum apud Falerios in Faliſcis ludum fuiſſe dubium non eſt, cuius magiſter diſcipulos Camillo prodidit. de quo Liuius libro quinto faciet mentionẽ. Mores ille docebat, ut ueriſimile eſt, magis

quàm literas,& exercitijs corpora firmabat. Vernaculi lu*di duo ſeorſum Seleſtadij fuerunt multis annis,Ludouico,* Cratone,Hieronymo *&* Sapido,*hic* Latinè *profitētibus. in altero pueri inſtituebātur,in altero puellæ.* Neq; *enim maioribus noſtris promiſcui ludi placuerunt,quales uidimus* Baſileæ, *& alijs in locis.* Inſtitutionis *ſumma erat, peritia legendi ſcribendiq́; & numerandi.* At *poſtquam fatalibus iſtis tumultibus corrigēdæ religionis cauſa,* Germania *turbari cœpta eſt, huc res deuenit, ut uix ludi* Latini *quarta pars hodie ſuſtineri poßit (priores illos nāq; profeſſores ferè quadringentis ſcholaſticis frequēte ſchola docuiſſe conſtat) etiam uernaculo ludo puerorum duntaxat,in illum cōtracto. Adeo contemni paßim cœperunt literæ,magno* Germaniæ *incommodo, quod poſteri noſtri ſunt ſenſuri.* Præcipue *uerò dolendum hoc eo tempore accidiſſe, quo meliores literæ paulo familiarius noſtratibus innotuerant.* Porrò *pro* Vernaculi *ſcriba ſuppoſuit bernaculi recepto illo more.* Id *bernaculi quum nihil ſignificaret,uertit alius in tabernaculis.* At *quia tabernacula militum ſunt tentoria, doctus aliquis pro tabernaculis ſubſtituit,tabernis.*

P. *Numitorius puellæ auunculus.*] In *ueteri uolumine legitur,auus.* Subaudi,*maternus.*

Dum præriperent iter nuntij mißi in caſtra.] Repone: Dum *præciperent iter,hoc eſt,antè caperent.* De *qua uerbi huius ſignificatione ſuprà admonuimus caſtigantes libro ſecundo locum illum,* Adeo *ui alteram cauſam non collega ſolum præceperat.* Sic *libro proxime ſequenti:* Nec *ex quo caſtris,inquit,caſtra conlata ſunt ceſſatum à leuibus prælijs eſt, facile patiente dictatore conferendo uires, ſpem uniuerſæ uictoriæ tentato paulatim euētu cer*

taminum ſuos præcipere.

Nemo eum adibat.] Prononem eum, inter prælegendum adiecit aliquis. Non eſt in exẽplari Borbetomagenſi. ſubauditur autem tribunal, uel ſimile quippiam.

In forum adducit.] Scribendum, In forum deducit.

Quòd ius ſibi pridie per ambitionem dictum nõ eſſet.] Vocabulum ius non eſt in libro ueteri, ut putem abſolute uſurpari à Liuio dicendi uerbum. Proinde libet credere non prorſus abſurdam eſſe paulo ſuperius manu ſcripti codicis lectionem, ubi ſcriptum eſt, Iuſto die ſe non dicturum, pro eo quod in uulgatis editionibus legitur, ius eo die ſe non dicturum. Nam forte iuſtum diem uocat, quo poſſet iure dicere, ſubaudi ſententiam uel ius. Cæterum, per ambitionem dictum non eſſet intellige per gratiam. Vnde ambitioſa decreta iureconſultis, per gratiam facta, quæ reſcindi iubet Vlpianus.

Ad comprehendendam uirginem.] Vitiatus locus eſt. Emenda: Ad prehendendã uirginem. Non enim M. Claudius comprehendere uirginem iubetur, quod lictoris officium eſt, ſed tanquam aſſertor & dominus prehẽdere. Sic mox Appius: I lictor, inquit, ſubmoue turbã, & da uiam domino ad prendẽdum mancipium. Illic uero comprehendendi uerbum aptum locum habet, ubi aliquanto pòſt ſequitur: Clamore ad tam atrox facinus orto, excitus Appius comprehendi Virginium iubet.

Decemuir alienato ad libidinem animo.] Non erat hic opus mutare ueterem lectionem, quæ habet X uir alienatus ad libidinem animo.

Negat, heſterno tantum cõuitio.] Repone, Negat, ex heſterno tantũ conuitio. Mox eſt in ueteri, Populũ Rom.

Filia in libertatem uindico.] Volumen ſcriptum habet,

Filiam

Filiam in libertatem uindico. Nec eſt abſurda lectio. Niſi quis malit legere, filia mi in lib. uind.

Cæteraq́; quæ in tali re.] Non dubito quin Liuius ſcripſerit quemadmodum eſt in libro uetuſto: Eam'ne liberorum procreandorum conditionem, ea pudicitiæ præmia eſſe. Cætera, pro & cætera, ſubaudi clamitant, quæ in tali re muliebris dolor. Et quæ ſequuntur.

Si iure agerēt.] Scribe: Si iure ageret, ſubaudi Appius. Mox dele pronomen ſe, ibi quoq; ſe. Nam præcedit, Vindicare ſe à priuato.

Vbi Virginius maiorem quàm liquerat in urbe, motum exciuit.] Scribendum, quàm reliquerat.

Flens diu uocem non emiſit.] Hic poſtremum uerbum perperam mutatum eſt. Debet enim eſſe, uocem non miſit, quemadmodum antiquum continet exemplar. Porrò ſæpe mitto pro emitto Liuius uſurpat ſimplex pro compoſito. Sicut & miſſa participium pro emiſſa.

Si libere ac pudice uiuere licitum fuiſſet.] Lectio uetus: Si libere ac pudicæm uiuere. Forte ſcribendum: Si libere ac pudicam uiuere licitum fuiſſet. Et ſequitur paulo pòſt: Quia non ultrà pudica uictura fuerit.

Illis quoq; enim filias, ſorores, coniuges eſſe.] Liber antiquus habet, coniugesq́; eſſe.

Siccij cædis memoria reuocata.] Scribendum eſt, renouata. Porrò quod hic eſt renouata, paulopòſt dixit redintegrata. Redintegrata, inquit, extemplo eſt omnibus memoria fœdiſſimæ poteſtatis.

Quàm qui noua fama de Verginia.] Docet legendum codex uetuſtus, Quàm quem noua fama de uirgine adeo fœde ad libidinem petita accenderat.

Imminēsq́; etiā poteſtati.] Antiqua lectio, Imminēsq́; & pote

& poteſtati. Opinor legendum, *Imminensq́; ei poteſtati.* Nam ipſe poſtea tribunus plebis electus eſt, & eam poteſtatem reſtitui populo ſummis uiribus urgebat. Sic libro ſequente Liuius noſter, *interim Romæ principes plebis iamdiu nequicquam, imminentes ſpei maioris honoris.* Ita enim legendum docebimus ad fidem uetuſti codicis.

Affirmante Duellio.] In exemplari Borbetomagenſi legitur: *Affirmante C. Duellio.*

Scituros, quod ſine reſtituta poteſtate.] Codex uetuſtus habet, *ſciturosq́;*. Malim legere, *Scituros quàm ſine reſt. pot.* Aut, *ſciturosq́; quàm ſ. r. p. redigi in concordiam res nequeant.*

Vbi parum ſeceßione moueamur.] Manu ſcriptus codex habet, *Vbi parum ſeceßione moueatur.* Porrò Liuius *moueatur* imperſonaliter dixit. Paulopòſt legitur, *Tum Valerius Horatius'que.* Item *In caſtra accipiuntur,* non, *accipiuntur in caſtra.*

Quippe liberatores haud dubie & motus initio & exitu rei.] In uolumine ueteri legitur: *Quip. lib. haud dubiæ & motus, initio exitu rei.* Neſcio an Liuius ſcripſerit: *Quippe liberatores haud dubie motus, initio exitu rei.* Abſq; copula &, nam hanc ſæpe ſolet omittere. Infrà legitur: *Ad impugnandos alios,* non *impugnandum.*

Conuellunt inde ſigna.] Hoc uerbum obuium ſubinde eſt apud Liuiū. Sed hoc loco placet mihi lectio uetus quæ habet, *Conuertunt inde ſigna.* Eſt autem conuertere ſigna redeuntium. Sic libro octauo, *Et quum iam portis prima ſigna & pars agminis eſſet egreſſa, nuntio allato de clade Latinorum, quum conuerſis ſignis retro in urbem rediretur.* Porrò offendit iam olim quoſdā hoc uerbū. Vnde & in Vormacienſi codice aſcriptū eſt in margine, *conuellunt.*

conuellunt. Quæ lectio deinde in uulgatas iſtas editiones eſt recepta.

Tum C. *Sicinium progeniem eius, quem pri.*] *Scriptura uetus habet, progenies eius. Suſpicor Liuium ſcripſiſſe: Tū C. Siciniū, progenie eius, hoc eſt, ex progenie eius.*

Vt quod tribuni plebis iuſsiſſent, populus teneret.] *Adulteratus fœdè locus eſt ſic reſtituendus, Vt quod tribu tim plebes (ſiue plebs) iuſsiſſet, populū teneret. Codex Borbetomagēſis habet plebis pro plebes, quæ uox caſtigatori impoſuit. Et eſt Populū teneret, pro populū aſtringeret.*

Venum irent.] *Scribendum uenum iret, ut referatur ad nominatiuum familia.*

Sed eum qui deorum cuiquam nocuerit, id ad ſacrum ſanciri.] *Deprauata uerba ſunt, nec magnopere ſuccurrit nobis exemplar ſcriptum, quod ſic habet: Sed eū qui deorum cuiquam nocuerit, id ſacrum ſanciri. In hoc tamen iuuat quòd præpoſitionem ad, poſtea uides adiectam fuiſſe. Ergo meam ſecutus autoritatem, non eam modo præpoſitionem expunge, ſed & pronomen id, ſic legens: Sed eū qui eorum cuiquam nocuerit, ſacrum ſanciri. Vnde uero pronomen id huc irrepſerit, audi. Librarius aliquis extremam ſyllabam uerbi nocuerit, bis ſcripſit, hoc modo, nocuerit, it. Alius caſtigare uolens, poſterius it, in pronomen id mutauit.*

Noceri enim ei, cum hac lege non liceat.] *Et hic locus deprauatus eſt. Nam pro cum ſcribendum cui, hoc modo, Noceri enim ei, cui hac lege non liceat, ſubaudi noceri.*

Quæ antea arbitrio conſulum ſupprimebantur nuntiabanturq́;.] *In poſtremo uerbo tam craſſum mendū eſt, ut admodum demirer à nemine hactenus animaduerſum. Debet autem eſſe, Supprimebantur uitiabātur q́;. hoc eſt,*

corrum-

corrumpebantur, deprauabantur.

Qui plebem ſine tribunis reliquiſſent, q.m.ſ.p. creaſſent, t.ac.c.punirentur.] Verba pluratiui numeri hic commutãda ſunt in ſingularẽ, hoc modo, Qui plebẽ ſine tribunis reliquiſſet, quiq; magiſtratũ ſine prouocatione creaſſet, tergo ac capite puniretur. Sic & prior lex ſonuit, Qui tribunis plebis, ædilib.iudicib. Decẽuiris nocuiſſet.

Vnius tantum criminis niſi te uindices.] Admonet nos liber uetuſtus ſcripſiſſe Liuium, Vnius tantũ criminis niſi iudicem uindices te, ab libertate, &c. Nec uacat uocabulum iudicem, nam arguit rem pro tribunali geſtam.

In quam conſpiraſſe decemuiros criminati ſunt.] Scribendum, criminati ſint.

Clienti dono uindicijs dederit.] Ablatiuus Vindicijs ſuperuacaneus eſt in editione Aſulanica, quæ nunc ſola eſt ad manum.

Auũculumq;.] Miror cur hoc loco legatur Auumq; in uolumine ſcripto.

Cum tanti uiri ſupplicio ſua & plebi iam nimia libertas uideretur.] Corrige, Suamet plebi iã n.lib. uideretur.

Sed neceſſariorum Virginij, & trium tribunorum preces audirẽt.] Caſtiga, Sed neceſſariorum Verginiæ trium tribunorum preces audirent. Nam ipſe pater erat, L. Icilius ſponſus, Auunculus P. Numitorius. Infrà eſt, Proximus inuidiæ. Et iterum, In ſe ſæuiret.

Vultuſq; iam ijdem tribunorũ.] Lectio uetus, Vultuſq; iam inde, tribunorum erant qui Xuirorum fuerant.

Cum & noua expiata ſint decemuirorũ ſupplicijs.] In archetypo Borbetomagenſi legitur, Et cũ noua. Ego ſuſpicor uerbi placet ultimã ſyllabam per incuriam librarij bis ſcriptam fuiſſe. quare &, monoſyllabum eradendũ

puto,

puto, ut legas & diſtinguas, Nam neq; uetera peccata repeti iam obliterata placet, cum noua expiata ſint decemuirorũ ſupplicijs. Et nihil admiſſum iri. Et quæ ſequũtur.

Valerius aduerſus coniunctos.] Ex uolumine manu ſcripto legendum apparet, M. Valerius. Sicut & infrà, Sed conſule M. Valerio. Suprà tamẽ lectum fuit, L. Valerius. Item, Quod ibi ſenſit conſul. Non, conſul ſenſit.

Præter equitantes, qui abſterrent peditum acies.] Sic lege, Præterequitantesq; abſterrent peditum acies, &c.

Id conſilij animiq; habiturus ſum, quod uos milites mihi effeceritis.] Neſcio quis hunc locum auſus ſit interpolare, quum in antiquo libro ſimpliciter legatur, Id conſilij animiq; habiturus ſum, quod uos milites geritis.

Agite eum clamorem.] Scribe, Agite dum clamorem qualem in acie ſublaturi eſtis, tollite hic. Sic infrà, Agite dum ubi hic curiam circunſederitis. Itẽ libro quinto, Recordamini agitedũ quoties ſacra inſtaurarẽtur, quia aliquid ex patrio ritu, negligentia caſu'ue prætermiſſum eſt.

Et locum ex quo exceſſerunt.] Corrige, Ex quo ceſſerant. Infrà eſt, Vndiq; omnes conſcij. Suſpicor legendum conniſi, quod in editionibus uulgatis eſt connixi.

Circum iam tum Apollinarem appellabant.] Accuſatiuus Circum non eſt in codice manu ſcripto. Infrà tantum eſt, Multa & cæteris ſeniorib. p. c. eſſent dicta. Item inferius aliquanto, Iura plebis labefacta eſſent. Nam labefacere & labefieri dicimuus, non minus quàm labefactare.

Nec deinde comitiorum cauſam habuit.] Emẽda, Nec deinde comitiorum cauſa habuit. ſubaudi concilium.

Siqui uos minus hodie.] Video legi poſſe, Siquominus hodie decem tribunos plebis fecerint, tum ut ij quos ſibi collegas cooptaßint, ut illi legitimi eadem lege tribuni

plebei

plebei ſint. Certe exemplar Vormacienſe habet, ij tum uti quos, non utique. Quare legendum aut, ij tum quos, aut, ut ij quos. Porrò cooptaßint eſſe ſcribendum pro cooptaſſent, facile admittet doctißimus quiſq;, & mihi pro hoc loco reſtituto gratiam habebit. Vſurpauit autem antiquitas cooptaßint pro cooptarint. Cuius generis multa uerba adnotat Feſtus, quemadmodum & nos indicauimus in caſtigationibus noſtris, in libellum Ciceronis de Senectute, emendantes Ennianum carmen, quo ſuum opus exorſus eſt Tullius, quod uulgo mendoſe legitur, O' Tite ſi quid ego adiuto curam'ue leuabo, quum ex uetuſtis codicibus ſcribendum ſit: O' Tite ſi quid ego adiuuro curam'ue leuaſſo.

Deinde ne ipſi quidem.] *Ex uolumine ueteri colligo ſcriptum fuiſſe, In primis parum proderat, dein ne ipſi quidem in.erant. Infrà eſt, uaſtationem agrorum per contumeliam urbi oſtentantes.*

Ergo *ſi arma illa uiros habuiſſent.] Syncera lectio, Ergo ſi uiri arma illa habuiſſent.*

Quo *in ſtatu ſunt.] Vetuſtus codex habet, quo ſtatu ſunt. Item re fortuna domum auctior redijt. Arbitror uerò poſterius ſcilicet fortuna, prioris uocis expoſitionem fuiſſe. Nam res hic fortunam ſignificat, ſiue fortunas, id eſt, diuitias. Infrà eſt, Arma & bellum ſpectabat. Item, Cum conſules in concione pronuntiaſſent.*

Annum ſe tertium & octogeſimum agere.] In quibuſdam exemplaribus legi, nonageſimum, ſatis indicat marginaria adnotatiuncula in codice Borbetomagenſi. Mox ſequitur pro parte uiri.

In lib.

IN LIBRVM QVARTVM
primæ Decadis Annotationes per
Beatum Rhenanum.

NAm anni principio.] Vetus lectio, Anni nam principio, Lego, Anni nanq; principio.

Et quemadmodum plebs gloriari poſſet.] In manu ſcripto uolumine legitur, Vt quemadmodum pl.g.p. Legi poſſet etiam, Tum quemadmodum p.g.p.

Colluuione gentium.] Antiquus codex habet, conluuionem gentium.

Sinere non fieri poſſe.] Craßißimum erratum eſt in editione Aſulanica. ſcribendũ, Finem non fieri poſſe. Vt paulo ante, Finem ergo non fieri, nec futuram. Infrà eſt, arceſſierint, quod idem eſt cum accerſierint.

L. deinde Tarquinium nõ modo Romanæ.] Vetus liber duntaxat ob tranſpoſitionem aduerbij modò à uulgatis editionibus euariat, L. deinde Tarquinium non Romanæ modo, ſed ne Italicæ quidem gentis. Animaduertendũ autem ſic Liuium loqui ſolitum, unica tantum adhibita negatione, ut & libro primo primæ Decadis, Regnare Romæ aduenam, inquit, non modo uicinæ, ſed ne Italicæ quidem ſtirpis. Quem locum quidam addita negatione, caſtigare ſunt auſi. docent hoc uulgatæ editiones. Aliquando duabus utitur negationibus, qui ſermo frequentior eſt apud autores, ut infrà: Tantum metum, inquit, uaſtitatis in urbe agriſq; fecit, ut non modo prædandi cauſa quiſquam ex agro Romano non exiret, belli'ue inferendi memoria patribus aut plebi eſſet: ſed ultro Fidenates qui ſe primo aut oppido aut montibus aut muris tenuerant, populabundi deſcenderent in agrum Romanum. Mox eſt, ingenio, uirtute, abſq; copula.

Quis enim dubitat.] Exemplar uetus non habet, enim, ſed tantū, quis dubitat. Item, in æternum urbe condita, in immenſum creſcente. Abſq; copula, &c.

Peßimo exemplo, cum ſumma iniuria plebis.] Omiſſus eſt ablatiuus publico in uulgatis editionibus, Peßimo exemplo publico, cum ſumma iniuria plebis.

Aut inſignior contumelia.] Lege, aut inſignitior contumelia. Nam inſignitus dicimus ab inſigniendi uerbo.

Cauent ne ſocietur ſanguis.] Neſcio quid ſibi uelit cauant, quod eſt ſcriptum in exemplari Borbetomagenſi. Quid ſi hoc modo legas & diſtingas, Ne adfinitatibus, ne propinquitatibus immiſceamur cauent, an'ne ſocietur ſanguis? Vt reſpiciat id quod ſequitur: Id uos ſub legis ſuperbißimæ uincula conijcitis, qua dirimatis ſocietatē ciuilem.

Neque ueſtras filias ſororesq; etiam ei nubere ſinendo è patribus.] Nō aliter in ſcripto codice legitur, niſi quòd illic tantum eſt, & nubere: non, etiam ei nubere. Quas uoces doctus aliquis admiſcuit. Lege: Neque ueſtras filias ſororesq; enubere ſinendo è patribus.

Quàm uicti tandem patres ut de cōnubio ferretur, conſenſere.] Verbum conceſſere in contextum relatum poſt conſenſere, ſatis indicat, ueterem fortaßis lectionem fuiſſe, patres ut de connubio ferretur conceſſere.

Vt mox ope eorum.] Scribendum: Vt mox opes eorum qui præeſſent, ipſi honori ius maieſtatemq; adijcerent.

Aduerſus quos eo infeſtior.] In uolumine ſcripto tantum legitur: Aduerſus quos infeſtior.

Præcipitiq; iam die.] Præcipitem diem uocat extremū diei. Sic Curtius præcipitem ſenectutem dixit.

Alia undiq; abſciſa.] Hic abſciſam dicit, quod ſuprà eſt inciſa, Itaq; ſpe inciſa priuſquā prædicta dies adeſſet,

Appius

Appius ſibi mortem conſciuit.

Romanus conſul Ardeæ turbatas ſ.] *Conſul non eſt in codice manu ſcripto. Pauloantè uero dixit Romanus ſimpliciter, ubi ſubauditur conſul. Et ſequitur mox: Conſul triumphans in urbem redit. Non gaudet autem eiuſdem repetitione uerbi Liuius.*

Proculo Geganio Macrino.] *Non hic ſolum, ſed & alibi ſæpe liber ſcriptus habet, Macerino.*

Haud immeritam gratiam & gloriam tulit.] *Scribe, Haud immeritam & gratiam & gloriam tulit.*

Confiteri cogendo frumentum.] *O aſinum qui hic confiteri inſulſit, quum ſit legendum, profiteri.*

Id unum dignum tanto apparatu conſiliorum & certaminum, quod ingens exudandum eſſet, præmium fore.] *Si ſic legamus oportebit, quod ingens referre ad præmium. Secus eſt ſi quis, certamine legat.*

Cum apparitor iuſſu magiſtri equitum eum duceret.] *Accuſatiuus eum non eſt in ſcripto uolumine. Subauditur.*

Splendore familiarum ſuſtuliſſe animos, quod nefas fuerit. Scribe, quo nefas fuerit. Aduerbium eſt loci.

Bilibre farris.] *In uolumine ueteri legitur, bilibr libris farris. Diu locum expendenti uenit in mentem, optime legi poſſe, uilibus farris libris. Nã arbitror ſcriptum primo fuiſſe uilib. Et u litera mutata in b more librariorum, factum eſt bilib. Alius deinde adiecit ris, inducta dictione farris. Eſt autem non incommoda ſententia, Spurium Maliũ cui tribunatus plebis magis optandus quàm ſperandus fuerit, frumentarium diuitem, uilibus libris farris ſperaſſe libertatem ſe ciuium ſuorum emiſſe.*

Bonaq; contacta pretijs regni mercãdi publicarẽtur.] *Libro primo huius Decadis, Vt contacta regia præda ſpẽ*

in perpetuum cũ his pacis amitteret. Mox eſt: Id *æquimelium appellatum eſt.*

Haud dubij quin ſex lectis.] *Antiqua lectio*: Haud dubij *quin ſex locis.*

A' bello credo quod deinde geſsit, appellatus.] In archetypo *Vormacienſi legitur*; *A' bello credo quod deinde geſsit, appellatum. Subauditur, eum eſſe*. *Infrà eſt, quod ſimul ubi conſpexit.*

Confeſtim & ipſa haſta innixus ſe in pedes excipit.] *Scribe*: *Confeſtim & ipſe haſta innixus ſe in pedes excepit. Aſſurg*. Mox *eſt*, *Dictator legionibus fugatis*. Paulo*pòſt prænominis literam reperi* Fabio *aſcriptam, ſed calamo recentiore.*

Intentos deinde hoſtes in uallum, egreſſus dextra principali cum triarijs repente inuadit.] Habet exemplar Bor*betomagenſe, principia.* Verũ *extremæ duæ literæ in eraſæ ſcripturæ locum ſuppoſitæ uidẽtur. Suprà ſcriptũ eſt, aliàs principali.* Si *libet legere principia, intellige dictum appoſitiue intentos hoſtes in uallum dextra principia, cũ triarijs repente inuadit*. *Significat autem ualidiorem hoſtium partem aggreſſum. nam hi principiorũ nomine intelliguntur, ut exponit apud* Terentium Donatus, *quo loco* Thraſo *dicit*, Hic *ego ero poſt principia.* Liuius *noſter libro octauo huius* Decadis *docens, quo ordine ſolitus fuerit componi* Romanus *exercitus*, Robuſtior *inde ætas, inquit, totidem manipulorum quibus principibus eſt nomẽ.* Quòd *ſi mauis uulgatam lectionem ſequi, notũ eſt, autore* Feſto, *principalem caſtrorũ portam nominatam, quòd in eo loco ſit, in quo principes ordines tendunt*. *Sed an duæ fuerint, dextra & ſiniſtra, neſcio. quare nõ diſplicet ut legamus principia*. Mox *eſt, quæ prima opima appellata.*

Item

Item dux duci detraxit, non detraxerit. Infrà ſequitur, Ita expugnandi.

Congratulatione ac fauore.] Malim quemadmodum *habet archetypum uolumen, cum gratulatione ac fauore ingenti populi eſt reductus.*

Nullum fuit.] Antiqua *lectio: Victoriæ præmiũ quod petebatur ut plebeius crearetur, nullus fuit. omnes patritij creati ſunt.* Expone, *nullus fuit. ſ. creatus.* Appoſitiue, *Victoriæ præmium, nullus fuit.*

Iamdiu nequicquam imminente ſpe maioris honoris.] Scribe *iamdiu nequicquam imminentes ſpei maioris honoris. Sic priore libro dixit de L. Icilio: Imminensq́; ei poteſtati. Ita nanq; nos caſtigauimus.*

Ne cui album ueſtimẽtum addere petitionis cauſa liceret.] Exemplar *ſcriptum habet: Ne cui album inueſtimentum addere petitionis liceret cauſa. Sicut autẽ à ueſtiendo ueſtimentũ deducitur, ita ab inueſtiendo, inueſtimentum, quod ſupra aliam ueſtem induitur. Hinc candidatorũ nomenclatura à candida ueſte, quod hic uocat latiniſsime album inueſtimentum. Inueſtiendi uerbo iureconſulti utuntur. Qui & inueſtituram uſurpant.*

Vtrinque obnixe obeditum dictatori eſt.] Legendum: *Vtrinq; enixe obeditum d. eſt. Infrà eſt: Conſul nec animo defecit, nec conſilio. Itẽ, firmat. Et paulo pòſt, Q. Sulpitium legatum præficit. Item, Neutiquã uulgatæ laudis. Inſuper, Et Fabius cum equitatu impetum dederat.*

Circumagenti ſe ad diſſonos clamores ac ſubitos tumultus, hoſti undiq; obiecerat uictorẽ peditem equitẽq́;.] Antiqua *lectio: Agentes ad diſſonos clamores ac ſubitos circum tumultus. Aſcripſerat aliquis in margine legendũ aliâs, circumagentes. Poſſet igitur etiam legi, ſatagenti*

ad diſſonos clamores ac ſubitos circum tumultus hoſti. Aut, cogenti ſe ad diſſ. cl. ac ſub. circum tumultus hoſti. Nam ſequitur, iam orbem uoluentes ſuos.

Hic perituri, inquit, uos telis hoſtium eſtis.] Repone: Hic præbituri, inquit, uos telis hoſtium eſtis ind. inulti?

Hac qua me progreſſum uideritis.] Emẽda, prægreßũ.

Ibi Poſthumius ictus ſaxo.] Scribe: Vnus Poſthumius ictus ſaxo, perfracto capite acie exceßit. Sic de Publio Sextio hoc ipſo libro: Saxo ictus, inquit, turba excedit. Infrà eſt, tum abijci paßim arma.

Et argumento eſt quòd imperia Manliana non Poſthumiana appellata ſint: quoniam qui prior.] Codex Borbetomagenſis habet: Et arg. eſt quod imp. Manl. nõ Poſthumiana appellata ſint. quem qui prior. Lego, quom qui, pro quum qui prior autor tam ſæui exempli foret, occupaturus inſignẽ titulum crudelitatis fuerit. Mox eſt illic, Manlio cog. ind.

Documentoq́; fuere quàm plurium imperium bello inutile eſſet.] Malim ſcribere: Documentoq́; fuere, complurium imperium bello inutile eſſe. Nam arbitror ueterem olim ſcripturam quamplurium habuiſſe pro complurium. quod deinde uerſum eſt in quamplurimũ, notius equidem uocabulum. Iam ad infinitiuum eſſe prima litera uerbi ſequentis acceßit, & factum eſt eſſet.

Romæ terror ingẽs erat, accito ex.] Ex uolumine Borbetomagenſi hic mihi potius uerborum ordo placeret. Romæ terror ingens erat hoſtibus poſitis ad Fidenas accito exercitu à Veijs.

Eoq́; ipſo ob rem male geſtam.] Emenda: Eoq́; ipſo ab re male geſta. Solet autem ſæpe in hunc modum loqui Liuius, & à præpoſitionem uel ab ſic uſurpare. Nã hoc ipſo

libro

libro paulopòſt: Mœſtæ ciuitati,inquit, ab re male geſta & iratæ ducibus, M. *Poſthumius reus obiectus. Sic & ab ſecundis rebus uſurpat, ut libro quinto huius* Decadis: Nunc,*inquit, ab ſecundis rebus magis etiam inſolito incauti.Libro quinto rurſum: Ibi cum incompoſito agmine negligentius ab re bene geſta eũtem,adorti Aequi terrore iniecto in proximos compulere tumulos*. Mox *ſequitur, cum trepidam ciuitatem.*Et *poteſt ſtare,ſi quis ſententiam continuet.Subinde uero ſic Liuius loquitur.*Vt *libro proxime ſequenti: Iamq; Romani deſperata ope humana,fata & deos ſpectabant,quum legati ab Delphis uenerunt ſortem oraculi adferentes.Item, ex tam leuibus momentis fortunæ.*Et *infrà,noua erumpit acies.*

Et *equitem paßim liberi frænis diſpuliſſent equi.*] *Melior uetus lectio,liberis frænis.Subauditur exiſtentibus.*

Eodem & Romanos *ſequentes impetus rapit.*] *Repone:*Eadem & Ro.*ſeq.imp.rapit.* Eadem,*id eſt,per eandẽ uiam,uidelicet per caſtra. Aduerbium eſt loci, quo ſæpe Liuius utitur. Sic inferius paulo*, Intercluſi *equites. nec perrumpere eâdem,quâ tranſierant,poſſe.*Rurſum *lib.* v. *Ibiq; omnibus ſolenniter peractis, eâdem reuertens ſimiliter conſtanti uultu graduq;.* Et *illic mox infrà*, Eadem *digreſſus nuntius* Veios *contendit.*

Et *cum eo digreſſos modo de montibus.*] *Caſtiga, degreſſos.*À *degrediendi uerbo, quod crebro reperias apud Liuium. Mox eſt in ueteri,ſignum ex muro tollunt.*

Claßibus quoq; ad Fidenas *pugnatum cum* Veientibus *quidam annales retulere.*]Repone: *Claßi quoq; ad* Fidenas *pugnatum cum* Veientibus *quidam in annales retulere.Scriptum autem eſt claßi pro claſſe.*

Spectaculum comitate etiam hoſpitũ, ad quod publico

conſenſu conuenerant: aduenis gratius fuit.] Hic exẽplar *uetus multis lituris eſt notatum, & hoſpitium quidem habet, ſed ſupraſcripſit aliquis, aliâs hoſpitum*. Ego *tamen ſciens quo pacto hoſpitij uocabulo* Liuius *alibi utatur, ut quum libro proxime ſequẽti dicit*, Notos *ignotosq́; paſſim aduenas in hoſpitium ductos ferunt. & lib.* v. Cũ Ceretibus *publice hoſpitium fieret. auſim iurare ſic hic legẽdum*, Spectaculũ *comitate etiam hoſpitij, in quam conſilio publico conſenſerant, aduenis gratius fuit.* Intellige *humanitatem illam aduenis iuſſu magiſtratuum exhibitam.*

Fortem *ac ſtrenuum aliquem exiſtere ortũ ex plebe.*] Deeſt *accuſatiuus uirum*. Fortem *ac ſtrenuum uirum aliquem exiſtere ortum ex plebe*. Infrà *eſt, & iam inde ab incunabulis*. Item, *creati conſules ſunt*: Et *mox, ab duce eorum* Capye.

Grauatos *ſomno.*] Opinor *legendum, graueis ſomno epulisq́;*. Nam *in uolumine ſcripto, graui ſomno legitur.*

Idibus Decembris.] *Scribe:* Idibus Decembribus. Mox *eſt, retulerant.* Item, *arma bellumq́; obliuioni dãda*. Mox *eſt, ſorti euenit.*

Tanquam *conſtantiſſimæ rei fortuna fretus.*] Hanc *orationem etiam in manu ſcripto uolumine quidam auſus eſt interpolare, quum recte habeat, nempe ſic:* Tanquam *conſtantiſſimæ rei fortunæ fretus*. Iungit *autem participium fretus interdum datiuo.* Sic *libro ſexto:* Multitudo *hoſtiũ, inquit, nulli rei præterquam numero freta.* Rurſum *infrà:* Diſcordiæ *hoſtiũ fretus.* Mox *in ſcripto codice nõ legitur exercitũ.* Quare *ſuſpicor duxiſſet, mutãdum in dux eſſet.*

Quò *res inclinatura eſſet.*] Scribe, *quâ res inclinatura.* Nam *hoc aduerbium uſurpat* Liuius *ſicut &, eâdẽ.* Mox *eſt, ſegnius ſæpe iteratus.*

Iam

Iam in omnibus locis ceditur.] Emenda, *Iam omnibus locis ceditur.*

Interclufi equites cum nec prorumpere eâdem quâ tranſierant poſſent.] Vitiatus locus eſt. Tu expunge cum aduerbium, & loco uerbi prorumpere, perrumpere, pro poſſent, ſcribe poſſe, ut legas quemadmodũ eſt in archetypo Vormacienſi, nimirum hoc modo: Interclufi equites, nec perrumpere eâdem quâ tranſierant, poſſe. Expone, Quod ubi eſt factum, interclufi equites, ſubaudi, ſunt. nec perrumperre eâdem quâ tranſierãt, poſſe, id eſt, poterãt. Hic uides duo loci aduerbia, eâdem & quâ eleganter coniuncta. Infrà ſequitur, Vltra mediam noctem eſt.

Stationes ante portas agebat.] Lectio uetus, ſtationem ante portas agebat. Item mox, atque animo uix præ gaudio cõpote effuſæ. Et infrà, in caſtra ueſtra uirtute perruperitis.

Aduerſus hæc Tempanij oratio incompoſita fuiſſe dicitur.] Ingens mendum eſt. Scribe, incompta fuiſſe dicitur. Paulopoſt recentiore calamo ſuperaddidit quidam particulam, atq;. Pugnantem, atq; adhortantem.

Et euerſuri tribunitiã poteſtatem.] Antiqua lectio, Et euerſuri tribunitiam poteſtatẽ pl. Itaq; ſcribe, an erepturi ius populo & euerſuri tribunitiam poteſtatem plebi.

C. Sempronium nihil moror.] Solennia uidentur fuiſſe uerba abſoluentis reum iudicis, & dimittentis.

Id æque in quæſtoribus liberum eſſet arbitrium.] Pro duabus uocibus, id æque, repone unum aduerbiũ, adæquè. Infrà quidam caſtigauit, Veientium inducijs. Infrà eſt, Nec ſuffragatio horum ualuit.

Aut perſeuerantẽ ſub iudicij tẽpus plebẽ offenſurum.] Legendum: Aut perſeuerante. Subauditur cauſa. Nam

præceßit, depoſita cauſa. Quæ duo opponuntur.

C. Seruiliũ Q. Seruilij Priſci filiũ.] Habet uetuſtũ exẽplar tantum, C. Seruilium Priſci filium. Infrà eſt, Per auerſam portam fuga turpi deſeruntur. Subaudi caſtra.

A' quo ipſo tribuno militum dictator erat dictus.] Scribe, à quo ipſe tribuno militum d. erat dictus. Infrà debet eſſe, Largitione peßimi exempli concirent.

Tanquam priuatã inopẽ confugere.] Antiqua lectio: Tanquam priuatũ inopem cõfugere. Subintellige, ciuem. Paulopòſt ubi in uulgatis editionibus legitur: Duo bella inſequẽs annus habuiſſet, uideo quoſdam in manu ſcripto uolumine legiſſe: Ardua bella inſeq. an. h.

Iacere tandiu irritas ſanctiones.] Scribe: Iacere tandiu irritas actiones. Mox illic eſt, De ſanguine ac ſupplicio ſuo. Item, Aptißimum tempus fuerat.

Peſtilentem annũ, inopia frugum neglecto cultu agrorum (ut plerunq; fit) accepit.] Repone, excepit. Infrà eſt, Quum apud patres in M. fuit, tum. Item, damnũ aliamq́; coërtionem. Et, arcem recipit.

Multarũ magnarumq́; rerũ molem.] Caſtiga, Hi multarum magnar. q. rerum molem auidiß. adeo populo oſtentantes. Item, Quæſturamq́; eam non honoris ipſius finem æſtim. Et infrà, Ea aduerſa ciuitatis res.

Conſules an ambo.] Lectio uetus, Conſules ambo profecti ſint ad arcem Caruentanam, an alter.

Et conſulis quoq; ab ea poteſtate uim.] Codex Vormacienſis habet abbreuiatam lectionem, Et coß. ut legi poßit. Et conſulum.

Quàm in tribunis.] Repone, quàm tribunis. nam mox præceßit in, Tarditatis cauſa in ſenatu magis fuit. Statim ſequitur illic, ſumma ui reſtare nuntiabantur.

Parum

Parum cogitauerunt: nulla non uirtute ſuperari humanarum uirium modum.] Hinc non erat opus inſulſire negationem, quæ non eſt in exemplari Vormacienſi. Nam ſic ſcripſit indubie Liuius, *Parum cogitauerunt, nulla uirtute ſuperari humanarũ uirium modum.* Expone: Quantumlibet egregia uirtus adſit, eſſe tamen ſuum modum humanis uiribus, ultra quem nemo eniti poßit.

Qui legatis repetẽtibus res, ni faceſſerẽt propere urbe finibusq́;, daturos pœnas, quas Larti Tolũnio dediſſent, reſpõderi iußit.] Locus hic miſere eſt interpollatus. Nam accuſatiuus pœnas ſuperadditus eſt, & pro Lars Tolumnius, Larti Tolumnio, pro dediſſet, dediſſent, ſcriptum. Reſtituemus tamen ex ueteri codice germanã lectionem, qui ſic habet, daturos quos Lars Tolumnius dediſſet, reſponderi iußit. Lego, daturos quod Lars Tolumnius dediſſet. hoc eſt, mortẽ. Nam Fidenates, C. Fulginium, Clœlium Tullum, Sp. Antium, L. Roſcium legatos Romanos, cauſam defectionis ad Veientes exquirẽtes, iuſſu Tolũnij interfecerũt, ut antè dixit Liuius hoc ipſo libro. Porrò daturos refertur ad participium, repetentibus. Squidem qui repetit, petit aliquid ſibi dari. Vides igitur totam ſententiæ elegantiam fuiſſe corruptam.

Occidione occiſa cũ periculo retineri.] Scribe, Modo duo præſidia occidione occiſa, & cum periculo retineri.

Quid ſupereſſe ſanguinis.] Liber uetuſtus tantum habet, quid ſuper ſanguinis, intelligendum uel ſuperare, uel ſupereſſe.

Vt diſtinerẽt Volſcos.] Nõ diſplicet hoc uerbũ, nõ minus elegãs, quàm hoc loco cõueniens. Sic libro ſequente, Duæ ſenatũ, inquit, diſtinebãt ſententiæ. Sed quia Borbetomagenſe uolumen habet in ipſo contextu deſternerent, in marg

in margine deſtinerent, cogitandũ an Liuius ſcripſerit, ut externarent Volſcos, id eſt, percellerent Volſcos, mentem & conſilium adimentes. Quod uerbi repoſuimus etiam apud Ciceronem in libello, De ſenectute.

Abditum deinde omnium maxime tẽpeſtiue præcipuũ in multitudinem munus.] Reponenda antiqua lectio quæ habet: Additũ deinde omnium maxime tempeſtiuo princi pum in multitudine munere. Scribe tamẽ in multitudinẽ. Expone, additum deinde omnium maxime tempeſtiuo, id eſt, ſumme tempeſtiuo munere, id eſt, per munus, principum, hoc eſt, iſtorum ducum ſiue imperatorum, in multitudinem. Q.D. Nullum unquam munus ab ullis principibus magis tempeſtiue collatum eſt multitudini. Nam populo ſæpe ſunt exhibita munera. Mox eſt in ueteri libro, plebis tribunorumq;. Item, patribus uniuerſis.

Ad fanum Vulturnæ.] Codex antiquus habet: Ad fanum Voltumnæ. Sic libro ſexto: Hinc, inquit, Hetruriæ principum ex omnibus populis coniurationem de bello ad fanum Voltumnæ factam, mercatores afferebant. Item, Parte tribunorum exercituſq; ad Volſcum auocata bellum. Non, aduocata.

IN LIBRVM QVINTVM *primæ Decadis Annotationes per Beatum Rhenanum.*

NOn noui ſermonis autorem habebat.] Scribe: Non uani ſermonis autorem habebat.

Tum quod ſecundis potiſſimũ his ueſtris rebus.] Ablatiuus his, à quopiam additus eſt. Nec enim in Borbetomagenſi codice habetur. Mox, Siquæ forte aliquãdo fuerũt. Video diuerſam etiã lectionẽ quibuſdam placuiſſe, ſiquæ fortè

ſortè aliquando inciderunt.

Quàm diſſoluēdæ maximè tribunitiæ poteſtatis rentur eſſe.] Non dubito quin ſcripſerit Liuius: *Quàm diſſoluendæ max. tribunitiæ poteſtati rentur eſſe.* Vt ſit loquendi modus crebro obuius apud hunc autorē. Sic & libro proxime ſuperiori: *Experiundam rem deniq; in uno aut altero eſſe, ſit'ne aliquis plebeius ferendo magno honori.* Item infrà hoc libro: *Etſi prodendæ patriæ diſſoluendæ'que Reipublicæ eſt.*

Hoc hercule tanquam artifices improbi.] Scribe: *Sic hercule tanquam artif. improbi.*

Et quemadmodum ſeruis ſuis uetant domini.] Inſere quum aduerbiū, quod omiſſum eſt, *Et quemadmodū quum ſeruis ſuis uetant domini.*

Sic uos interdicitis patribus cōmercio plebis.] Iſtam lectionem in margine annotatam reperio. Verum antiquior habet: *Sic uos interdicto patribus cōmercio plebis.* Subaudi, *facitis.* Quæ ſententia neutiquam eſt huic ſimilitudinis accommodationi inconueniens.

Poſtea ediſſeram.] Malim, *diſſeram*, quod eſt in uolumine Vormacienſi.

Eis laboris etiam nouum pro portione iniungi.] Lege: *Eis laborem etiam nouum pro portione iniungi.*

Solidum te ſtipendium annuū accipere?] Expunge dictionem *annuum*, quam neſcio quis hic inſulſit, quum ea nil ſit opus.

At nos tanquam cum ciuibus agere uolumus.] *At* quoque particula præter autoritatem manu ſcripti codicis eſt ſuperaddita.

Autores fuere cōtra ius gentium.] Genitiuus *gentium*, non eſt in archetypo Vormacienſi. Et abeſſe poteſt, quandoquidē ſubauditur. Gloſſæ nomine in contextū irrepſit.

Quis dubitet illos non cupiditate ſolum ulciſcẽdi.] *Vetus lectio: Quis dubitet illos non à cupiditate ſolum ulciſcendi. Vbi à particula non eſt ſuperuacanea. nam cauſam ſignificat, non inſtrumentum.*

Per tantum ſpatium duxerunt.] Repone, *Per tantum ſpatij duxerunt.*

Et talium oppugnandarum urbium apparatum.] *Senſus expoſcit, ut pro talium ſcribatur alium. hoc modo, Quid uineas teſtudines'que & alium oppugnandarum urbium apparatum loquar?*

Vtrum tandem finitimi populum Romanũ eſſe putẽt.] *In ſcripto codice ſuperadditus eſt accuſatiuus eum, populum Romanum eum eſſe putent. Tu adde.*

Aſſueſcitis audire.] *Scribe, aſſueſtis. Sed quia in exemplari uetuſto ſcriptum fuit, qui audire, cogitandum an legi debeat, Aſſueſtis æqui audire.*

Neglectum Anxuri præſidium uagationibus militũ.] *Non contemnendũ erratum hic eſt. Legendum, uacationibus militum, hoc eſt, immunitatibus. Obtinuerant enim à duce ſuo, dato uidelicet cõmeatu, ut abeſſe poſſent. Hoc uerbo etiam aliàs Liuius utitur, ut lib. VII. Et quũ quod per magnos tumultus fieri ſolitum erat, iuſticio indicto delectus ſine uacationibus habitus eſſet. Infrà eſt, Capenatium atq; Faliſcorum.*

Arcere iam uim.] *Particula iam non eſt in ueteri codice. Infrà eſt, à Kal. Octobribus.*

Et Romæ ſimul de delectu ſimul de tributo cõferendo laboratum eſt.] *Antiqua lectio: Et Romæ ſimul delectu, ſimul tributo conferendo laboratum eſt.*

Quanto autem augebatur militum numerus.] *Scribe: Quantum autem augebatur militum num.*

Hæc

Hæc per ſe grauia,indignioraq́; ut uiderentur.] Emenda: *Hæc per ſe grauia,indigniora ut uiderentur.*

Quæ nunc etiam uectigalis.] Quidam eraſis hic aliquot literis in ueteri libro ſcripſit, quinetiam uectigalis ad ultimum facta ſit.

Is quot petiſſent q.p.i.r.t.t.m. expugnaſſe.] Ad hanc priorem ſententiam, ultima clauſula refertur per longum hyperbaton ſequens,id fraude patr.ſ.ac p.c. pactum arguere. Sciendum tamen, non legendũ iuxta fidem uetuſti uoluminis: Et eo deuolui rem, ſed reuolui rem. Vt intelligas futurum quod & antea factum eſt.

Vt nullo uerbo ueniretur ad exitum ſpei.] Vetus lectio ad exitum rei. Nullo bello,hoc eſt,abſq; bello.

M.Furio in Faliſcis & Cn.Cor.] Scribe: à M.Furio in Faliſcis & Cn.Cor.in C.a.h.r.e.m.inuenti.

At collatum obedienter.] Particula At præter autoritatem exemplaris Borbetomagenſis addita eſt. Paulopôſt non refert an legas ex patricijs candidatis,an ex patricijs candidatus locum tenuit. Infrà eſt, Quibus eam opem dij tuliſſent,uinciri.

M.Furium Camillum tertium.] Antiqua lectio habet, iterum. Mox eſt in ſcripto libro: Prodigia interim multa nuntiauere, Fortè legendum, nuntiata fuere.

Virum haud intacti religione animi.] Volumen uetus monet legendũ: Vir haud int.r.a. cauſatus & c.ut intelligas eum religione motum ſenem ſeductum apprehẽdiſſe.

Si operæ illi eſſet,cõſulere uelle.] Sic ſæpe loquitur Liuius, ut libro proxime ſuperiore: Neque conſulibus, inquit,cum tot populorum bella imminerent operæ erat id negotium agere.

Ad fanum Vulturnæ.] Et hic,quemadmodũ ſuprà,& infrà

infrà libro ſexto, habet Vormacienſe *uolumen: Ad fanũ Voltumnæ. Infrà eſt, uoluntate ad id bellum eant.*

Rei maxime in hoc tẽpus utilis.] *Magis placet ut legatur quẽadmodũ eſt in archetypo noſtro: Rei max. in hoc tempus utili. Vt concordiæ dictum ſit dandi caſu.*

Vires corporis effœtæ.] *Vide quale flagitiũ cõmiſerit, qui effœtæ hic auſus eſt ſcribere, cũ legendum ſit: Vires corporis affectæ. Sic infrà. Modo quæres, inquit, poſt prodigiũ Albani lacus niſi inſtauratio ſacrorũ, auſpiciorumq; renouatio adfectæ Veiẽti bello reip. remedio fuit? Affectam uocat debilitatã. Iterũ lib. VI. Quorũ legati opem rebus adfectis orãtes, quũ ſenatũ adiſſent. Et lib. IX. In corpore tamẽ, inquit, adfecto uigebat uis animi conſiliiq;. Ibidem mox: Iam animum quoq; patris, inquit, conſenuiſſe in affecto corpore rebatur.*

Vt ſegnior ſit prædator, ut quiſq; laboris periculiq; præcipuã petere partẽ ſoleat.] *Exemplar uetus tantũ habet: Vt ſegnior ſit prædator, quiſq; laboris periculiq; p. p. ſolet. Opinor ſcripſiſſe Liuiũ: Quũ ita ferme eueniat, ut ſegnior ſit prædator, fortiſſimus quiſq; laboris periculiq; præcipuã petere partẽ ſoleat. Et eſt inſignis ſentẽtia.*

Nemo ſe à ſtationibus Romanis mouiſſet.] *Antiqua lectio: Nemo ſe à ſtationibus Romanus mouiſſet. Infrà ſequitur, operæpretium eſt. Item, quod poſt paucos accidit annos, cladem.*

Cum iam humanæ opes aſportatæ, egeſtæ'que à Veijs eſſent.] *Subolet mihi participiũ aſportatæ addititiũ eſſe. Nam in uolumine manu ſcripto duntaxat habetur: Cum iam humanæ opes egeſtæ à Veijs eſſent. Mox eſt, Dein quum quidam ſeu ſpiritu d. Item, Cum ſibimetipſe prædam æſtimaſſet. Quod uerò ſequitur: Cæterum partem*

plebis

plebis partem ſenatus deſtinabant habitandos Veios. Quid ſi legas: Cæterum parte plebis, parte ſenatus deſtinabant habitandos Veios. aut, Cæterum partim plebi partim ſenatui deſt.h.Veios?

Eius partem decimam Apollini ſacratam eſſe.] Scribe, ſacram eſſe.

Sed rogationi tribunitiæ aduerſarius quærebatur.] Repone: Sed largitioni tribunitiæ ad.q.

Prima luce aliquanto ſuperioribus ſe oſtendit.] Omiſſus in Aſulanica editione eſt ablatiuus locis, aliquanto ſuperioribus locis ſe oſtendit.

Ni fortuna imp.r.ſ.& cog.r.b.u.ſpecimen maturā uictoriam dediſſet.] Legendū, ſimul & cognitæ rebus bellicis uirtutis ſpecimen, & maturam uict.dediſſet.

Ea in conſpectu erant poſita in plano.] Antiqua lectio: Et in conſpectu erant. Suſpicor ſimpliciter ſcribendum, in conſpectu erant.

Quòd interceßione ſublata tribunitiā poteſtatē euertiſſent.] In exemplari Vormacienſi non eſt quod. Conijcio ſimpliciter legendum ſuſtuliſſe, interceßione ſublata tribunitiam poteſtatem euertiſſe.

Et uictricem patriam uicta mutari.] Vetus uolumen habet: Et uictrice patria uictam mutari. Idē uidetur ſenſus. Infrà: Caius Iulius cenſor deceßit. Caius nō eſt in ueteri libro.

Aduentante fatali urbi clade.] Malim fatali urbis clade. Et habet antiquum exemplar s literam ſuperadditā.

Et inuexiſſe in Galliam uinum illiciendæ gentis cauſa Aruntē Cluſinū.] Hoc loco perperā diſtincta eſt editio Aſulanica. Ego ſanè malim: At inuexiſſe in Galliam uinum. Certe quod in ſcripto codice pro &, ut legitur,

particulam At ſuprà ſcriptam habet. Tum ſic diſtingue: At inuexiſſe in Galliam uinum illiciendæ gentis cauſa, Aruntem Cluſinum. Et quæ ſequuntur.

Cui tutor is fuerat: ipſo præpotente iuuene.] Sequenda uetuſti libri lectio, ſicq́; diſtinguenda ſententia: Cui tutor is fuerat ipſe, præpotente iuuene. Mox eſt in codice ueteri: Ante Romanum imperium, Nō, Romanorum. Item, Et in utrunq; mare uergentes. Inſuper, Fortunaq́; cum ſua, tum publica.

Is quod eis ex populis abundabat.] Scribe: Is qđ eius ex populis abūdabat. Quod eius, id eſt, partem quæ abūdabat ex populis. eius, hoc eſt, Ambigati regis auunculi.

Ab Salluuiorū gente oppugnari.] Antiqua lectio: Ab Saluium gēte opp. Opinor Liuiū ſcripſiſſe, Salyū. Nam iſtam gentem Salyes appellant autores cæteri.

Maßiliēſes erāt in nauibus à Phocide profecti.] Hæc uerba ſi legiſſet Liuiomaſtix ille Caius Cæſar, nō ſolum hic Patauinitatis arguiſſet Liuium, ſed etiam Solœciſmi. Quis enim unquā Latinè ſcientium dixit, profectus ſum in naui, & nō potius, profectus ſum naui? Sic paulo antè: Profectus ingētibus peditum equitumq́; copijs. Non dixit cū copijs. Igitur ſcribe & diſtingue germanam hoc loco lectionē reſtituturus, Maßilienſes erant hi, nauibus à Phocide profecti. Librarius oſcitās, nō recte diſtinguēdo uerba, quum non intelligeret, quid ſibi uellet hi nauibus, ſcripſit, in nauibus.

Ipſi per Taurinos ſaltusq́; Iuliæ alpis trāſcenderūt.] M. Antonius Sabellicus libro ſecundo de uetuſtate Aquileiæ, propterea quòd hic mētio fit Alpis Iuliæ, dubitat, an Taurinorū nomine Liuius Tauriſcos intelligat illos, qui Noricis & Carnis uicini fuere. Et tandē affert

argu

argumenta quibus clarũ euadit per proximas alpes, non ita procul à Maßilienſibus Gallos in Italiã tranſiſſe. Putatq́; Iuliam Alpem appellatam à Foro Iulij, quod ſubiectum à parte quæ Galliam ſpectat cõmemoretur. Ceterũ ego non arbitror id temporis ullum oppidum fuiſſe hoc nomine, quum nullus dum Romanorũ alpes trãſiſſet. Et apparet ſic dictum Forum Iulij, quẽadmodum appellatum eſt, Forum Cornelij, Forũ Sempronij, Forum Neronis, & quod nobis propinquius eſt, Forũ Tiberij ſupra Auguſtam Rauricam ad Rhenũ uergens, unũquodq; cõditoris ſui ſiue præſidentis uocabulo. Itaq; dicturus mihi fuiſſe Liuius uidetur, ſaltusq́; eius Alpis quam nũc Iuliam appellant, ſicut mox dicit: Vbi nunc Brixia ac Verona urbes ſunt. Proinde fieri poteſt ut iam olim ſcriptura uitiata fuerit (nam conſentit Vormacienſe exemplar cũ uulgatis editionibus) ſic ſtante ſinceriore lectione, Ipſi Taurino ſaltu, inuias alpeis tranſcenderũt. Sequitur enim: Eodẽ ſaltu fauente Belloueſo quum trãſcendiſſet alpes. Non dixit, Iiſdem ſaltibus. Et præceßit: Nulla dum uia ſuperatas. Coniecturas quibus adducor ut librarium hallucinatũ putem, dum maiuſculas literas uetuſtißimorum exemplarium partim non agnoſcit, partim agnitas perperam connectit, referre piget.

Cognomine Inſubribus pago Heduorũ.] *Subauditur, exiſtẽte. Senſus eſt: Apud Heduos quoq; pagũ fuiſſe qui Inſubriũ diceretur. Mox habet uetus codex, Mediolaniũ.*

Elitouio duce.] *Antiqua lectio: Etytouio duce. Et aſcripſit in margine quidam, Eciouio.*

Vbi nunc Brixia ac Verona urbes ſunt, locos tenuere: ibi cõſidunt.] *Locum priſtinæ lectioni reſtitueris, ſi legas & diſtinguas: Vbi nũc Brixia ac Verona urbes ſunt,*

locos tenuere Libui,conſidunt.

Poſt hos Salluuij: qui prope antiquam gentem læuos Ligures,incolentes circa Ticinum amnē,petiere Apenninum.] In his uerbis errata complura latent.In primis neſcio an pro Saluuij qui, ſcribendum ſit,Alij Libui.Vetuſtum exēplar habet: Poſt hos Salluuij qui.Deinde habet non prope, ſed præter.Poſtremo duntaxat habet,circa Ticinum amnem pœninon.Vt ſatis liqueat uerbū petiere poſtea additū ab aliquo qui uoluerit ſententiæ corruptæ ſuccurrere.Ego dictionem Pœninon quoq; ex ueteri codice eradēdam puto.Nam indubie parum peritus aliquis librarius pro dein boij,ſcripſit peninon.quod in archetypo fortaſsis erat peniuoij, u litera pro b poſita. Mox uerſum eſt in Apenninum,& adiectum uerbum petiere,ut conſiſteret ſentētia.Quare ſic lego:Poſt hos Salluuij,præter antiquam gentem Leuos Ligures incolētes circa Ticinum amnem. Dein Boij Lingonesq; tranſgreſſi.Subauditur uero uerbum:Poſt hos Salluuij,ſ.tranſcenderūt alpes.Porrò ſcio nominari Pœnina iuga apud Tacitum,& uallem Pœninam quæ uulgo Valleſia dicitur, in ueteri inſcriptione.Sed locum hic ea uox non habet.

Cum multitudinem,tum formas hominum inuſitatas cernerēt.] Arridet uetus lectio,cum multitudinem, cum formas hominum inuſitatas cernerent.Quod uero ſequitur:Legati tres M.Fabij.uocabulum Tres nō eſt in codice uetuſto.Item eſt, Accipere uelle:nō,ſe accipere uelle. Inſuper,Vt nuntiare domum poſſent.

Tribuni militum cōſulari poteſtate inſequentem annum crearentur.] Scribe,in inſequentem annum.

Cuius impatiens eſt gens.] Repone: Cuius impotens eſt gens.

Ecru

E cruſtuminis montib.] Scribe: Qua flumē Allia Cruſtuminis montib.p. defluens alueo, haud multum infra uiam. Non, haud multo. Item paulopòſt: Ne circumueniri multitudine hoſtium poſſent. Non, à multitudine.

Nec ſupereſſe quenquam.] Antiqua lectio: Romani quum pars maior ex acie Veios petiſſet quàm Romam, nemo ſupereſſe quenquam præter eos qui Romam refugerant, crederent.

Rogantiumq́; uiros.] Legendum: Rogitantiumq́; uiros. Item: In arcē perſecutæ ſunt. Inſuper, ſtrũt uia. Tāet ſi refragāte uetere ſcriptura. Itē, Vt in fortunæ priſtinæ.

Ne quis in diſsipatos ex arce, aut Capitolio impetus fieret.] Repone: Ne quæ uis in diſsipatos ex arce, aut Capitolio impetus fieret.

Seu non omnibus delendi urbē libido erat.] Huic ſententiæ nihil deeſt. Sed quia manu ſcriptus codex habet delendæ, planè credo ſcriptum à Liuio fuiſſe, delendi urbis libido erat. Nam huiuſmodi conſtructio Gerundij in di doctis non eſt ignota.

Caritate ædium ſuarum.] Vetus lectio, caritate ſedum ſuarum.

Non mentibus ſolum concipere.] Vtcunq; hic cōſentiāt, quum ſcripta, tum typis excuſa uolumina, niſi nihil uideo, legendum eſt: Non mentibus ſolum concidere, id eſt, concidebant, ſed ne auribus quidem atq; oculis ſatis conſtare poterāt. Sic in fine decimi libri tertiæ Decadis Aſdrubal loquitur: Illo enim, inquit, uulnere cōcidimus. Infrà debet eſſe, Nec ullum erat tempus. Item: Ad omnes aditus ſtationibus firmatis.

Quòd his exigua reſiſtitur manu.] Legendum: Ex arce Capitolioq́; his exigua reſiſtitur manu. Infrà: Primæ

noctis ſilentio. Melior iucundiorq́; compoſitio eſt in ue=tuſto uolumine: Primæ ſilentio noctis. Item, Hetruſcis'ne etiã, à quibus bellum Gallicum in ſe auertiſſent, ludibrio eſſe clades ſuas?

Ad id faciẽdũ C. Fabius, dorſum Gabino ritu cinctus, ſacra manibus gerens.] Borbetomagẽſe uolumen habet: Ad id faciendũ, C. Fabius Dorſuo gabo cinctus ſacra manibus gerens. Diu me torſit hic locus, quem interpollatũ uidebam in uulgatis editionibus, quo nã pacto germanæ lectioni reſtitueretur. Lego C. Fabius Dorſuo Gabino cinctu, ſacra manibus gerens, cũ de Capitolio deſcendiſſet. Porrò cinctus ſubſtantiue pro ueſtitu uſurpatur. Deſcribuntq́; Gabinũ cinctum eſſe togam ſic in tergũ reiectam, ut una eius lacinia reuocata hominẽ cingat. Liuius noſter libro octauo: Ipſe incinctus, inquit, cinctu Gabino, armatus in equum inſiliuit. Iam uides quid illis impoſuerit, qui ante me caſtigauerunt Liuium. M. Fabij Dorſuonis fit mentio lib. ſeptimo his uerbis: Hos cõſules ſecuti ſunt M. Fabius Dorſuo, Ser. Sulpitius Camerinus.

Cæditius negare ſe commiſſ.] Deeſt particula &, quã addere debes, Et Cæditius negare ſe cõmiſſurum. Infrà debet eſſe: Lex curiata lata eſt. Ac paulopòſt eſt, Victu ſuo fraudans.

Tum uigiles eius loci, quos fefellerat aſcendẽs hoſtis.] Mẽdoſa dictio eſt quos. Scribe, quã fefellerat aſc. hoſtis, ut referatur ad præcedentes duos genitiuos, Eius loci.

Ob nocturni periculi memoriã.] Codex Vormacienſis habet: Ab nocturni periculi memoriã. Lego, memoria. Sicq́; dictum erit ab nocturni periculi memoria, ut ab re male geſta, & ab rebus ſecũdis, & quod hic mox ſequitur, ab incẽdijs torrido. De quo loquendi modo ſuprà admonuimus.

Et cum ſtationibus procederent.] Mēdoſus locus eſt. Emenda: *Et cum ſtationes procederent.* Item, *quacunq; pactione poſſet.* Repone, *poſſent.*

Iuſſumq́; & tēplū in Noua uia allocautio fieri.] Antiqua lectio: *Iuſſumq́; templum in noua ia locutio fieri.* Lego: *Iuſſumq́; templum in Noua uia Locutio fieri.*

Videte quid inter nos ac maiores interſit.] Scribe: *Et uidete quid int. n. ac m. interſit.* Mox eſt, *Lauinioq́;.*

Quanta piacula committantur?] Incorrupta lectio: *Non'ne in mentem uenit, quantum piaculi committatur?*

Ex qua eas nihil unquam.] Expunge pronomē *eas*; et ſcribe: *Ex qua nihil unquā, præterquā urbs capta mouit.*

Et Flamen peregre habitādo in ſingulas noctes quantum ſibi reiq́; p. piaculi contrahet?] Repone: *tātum ſibi reiq́; publicæ piaculi contrahet.*

Quia piget reædificare.] Antiqua exēplaria habēt: *Quia piget ædificare.* Sicut & mox, *ædificare inceſa piget.* Infrà eſt in ueteri, *quàm meæ calamitatis.*

IN LIBRVM SEXTVM
Decadis primæ Annotationes per Beatum Rhenanum.

TVm quòd petraræ per eadem tēpora literæ fuere.] Habet uetus lectio: *Tū quòd paruæ & raræ per eadem temp. lit. fuere.* Dictio *paruæ* multos offendit. Nam illam in altero exemplari quod nobis ex Vormacia communicauit Dn. Reinhardus à Rietpur primarij templi Decanus, uir pietate et eruditione iuxtà ſpectabilis, quidam' diſpunxerat. In uulgatis editionibus uides in *perraræ* commutatum, &, copula ſublata. Atqui ſciendū, aliquando *literas* inſcriptionem apud Liuium ſignificare, ut quum

ut quum infrà dicit: Tabulaq; ſub eo fixa monumentum rerum geſtarum his ferme inciſa literis, id eſt, hoc epigrammate. Proinde hic quoq; intellige, paruas & raras per eadē tempora fuiſſe literas, hoc eſt, breues inſcriptiones modo, quæ nō ſatis rē explicarent, easq; fuiſſe raras. Infrà eſt tantum, poſteriore clade Allienſem appellarūt. Et mox in altero exemplari manu ſcripto legitur, inſignemq́; rei nulli publicè priuatimq́; agendæ fecerunt.

Nec, niſi antequam omnia præripiant.] Et hic ſcribēdum præcipiant, id eſt, prius capiant. De quo uerbo ſuprà quoq; ſemel atq; iterum admonuimus.

Et eandem exhauſtam impenſis.] Hic forte miraris aliquid deſiderari. Itaq; ſcito ſermonem elegantiſsimum Liuij uitiatum eſſe. Reponendum iuxta fidem archetypi Borbetomagenſis, Et eodem exhauſtam impenſis. Eodem, ſubauditur, ædificando. nam præcedit, propter ædificandi curam. Id quod non uidit is qui locum deprauauit. Porrò non eſt tam inops uerborum Liuius, ut amphibologiam committat. quum dubium ſit quid accuſatiuus eandem referat, plebem'ne an curam. Infrà eſt in altero codice: Tromentina.

Iuuentutem ſummiſiſſe ad id bellum.] Antiqua lectio: Iuuentutem ſuam miſiſſe ad id bellum.

Collegam facimus.] Emenda: Collegæ facimus. Vt ſit ſenſus: Te Sergi Corneli, præſidem huius publici conſilij, cuſtodem religionum, comitiorum, legum, rerum omnium urbanarum, ego & collegæ mei, de quibus toties iam dictum eſt, facimus.

Sed turba hoſtiū & fuga impediebatur.] Scribe: Sed turba hoſtium & fuga impediebat.

Mœnibus Satricis ſe includunt.] Non contemnēdum erra

erratum eſt. Lege: Mœnibus Satrici ſe includunt.

Ne tanquam Veios oppugnatus in opere longinquo ſeſe tererent.] Nec hic mediocris lapſus. Reſtitue: *Ne tanquam Veios oppugnantes in op. l. ſ. t.*

Ex parte altera interceptis itineribus.] Emacula locum ſcribens, *interſeptis itineribus*. Sic obſepire iter dixit libro nono: Hæc, inquit, plebi ad curules magiſtratus iter obſepſit.

Mœnia egredi iubet.] Legendum *adgredi iubet*. Infra eſt in antiquo uolumine, L. Papyrio Curſore II. trib. conſ. pot. Item mox, bellum ab Volſcis.

M. Furio recuperari patria non potuerit.] Scribe, *à M. Furio recuperari patria non potuerit.*

Alliciendo ad ſe plebeiam auram.] Adulteratus indu bie locus eſt. Habet lectio uetus: *Alliciendo ad ſe plebem iam auram*. Lego & diſtinguo ſic, *Criminando patres, alliciendo ad ſe plebem. Iam aura, non concilio ferri*. Significat aura aſpirantem uulgi fauorem. proinde elegantiſſime dictum eſt, iam aura, non conſilio ferri. hoc eſt, ferebatur.

Aſſiduè bella cum Volſcis geſta.] Sincerior & antiqua lectio: *Aſſidua bella cum Volſcis geſta.*

Siqui dij, uatesq́; eorum in futurū uident.] Scribe, *Siquid dij uatesq́; eorum in f. u.*

Sed obnoxios uos ſtabili gradu impetum hoſtiū excipere.] O pudendum lapſum. Repone: *Sed obnixos uos ſtabili gradu imp. h. ex.* Ab obnitēdo. Sic libro ſeptimo: Stant, inquit, obnixi Samnites.

Tum terrorem equeſtrè occupatis alio labore infer.] Pro *labore* ſcribe *pauore*. Senſus eſt: Territos, adhuc terre.

Et fluctuãti ſimilis erat.] Non *eſt abſurda manu ſcripti codicis lectio, quæ habet, Et fluctuantis ſimilis acies erat.* Nam cũ genitiuo conſtructũ *ſimilis, ad mores refertur, autore* Donato. *Mox ubi legitur, Dein poſtquam cadentibus primis, iam ad ſe quiſq; peruenturã cædem cernebat, uideo diuerſam lectionem in ueteri uolumine fuiſſe, nempe credebat.* Et *additum, Alibi cernebat.*

Illi *ſe deuouere corporis uitæq́; ac ſang. q. ſ.*] Pronomen *ſe expungi debet.* Nam *mox præcedit, Ab illo ſe habere. Quod hic ſubauditur.*

Addita alia commodioris ad omnia turbanda conſilij res.] Fœdè *uitiatus locus eſt. Scribe:* Addita *alia commotioris ad om. t. conſilij res.* Et *conuenit hoc uocabulũ ſeditionem molienti.*

Siue quòd et ipſe in parte prædæ ſis.] Recte *habet uolumẽ* Borbetomagẽſe: *Siue ut et ipſe in parte prædæ ſis. Nec erat opus mutare.* Porrò & *ipſe* M. Mãlius *è patribus unus erat. infrà eſt: Quin eã diducitis.* Eſt *autẽ diducere, in diuerſas partes ducere.* Q*d' uerbi hic locũ habet.*

Oblatæq́; *uani furti inuidiæ.*] Sic *hic dicit oblatam inuidiam, quemadmodum* Terentius *uitium oblatum, ſtuprum oblatum, & incendium oblatum, ac oblatam mortem* Cicero. *Quæ omnia per uim & inuitis facta intelliguntur.* Elegantiſſima *locutio eſt.*

Et *iã magis inſignis & ſordibus & facie reorũ turba Manliana erat.*] *Prius et, in exemplari ueteri diſpunctũ eſt.* Vt *ſit ſenſus, inſignis ſordibus &, id eſt, facie reorũ.*

Tot *nunc aduerſus unum hoſtes eritis.*] *Scribendum, aduerſus unũ hoſtẽ eritis.* In *tót ſubauditur cliẽtes, uel ſimile quippiã, puta milites ſeu uiri.* Infrà *eſt, ſatis planũ.*

Ab accuſatoribus obiecta ſunt reo.] *Scribe, obiecta*

ſint

ſint reo.

Ad hoc ſeruatos ex hoſtibus ciues produxit.] Suſpicor uerbum produxit ab exponēte poſtea additū. Quod tamen ſubaudiri poteſt aptius quàm uerbum protuliſſet, quod inanimatis rebus conuenit. Alioqui melius legatur produxiſſe cohærēte oratione. Quod uero ſequitur, precatumq́; eſſe, aut ſubaudiendum aliud uerbum, puta aiūt ſiue ferunt, aut ſcribendum precatusq́;.

Extra portam frumentariam.] Sincera ac uetus lectio: Extra portam Flumentanam.

Sunt qui duumuiros.] Ex uoluminibus manu ſcriptis antiquius habet & emendatius, Sūt qui per duumuiros. Quare ſic lego & diſtinguo: Sunt qui per duūuiros, qui de perduellione anquirerent creatos, autores ſint damnatū. Tribuni de ſaxo Tarpeio deiecerūt. Sēſus eſt Liuij, Quidam dicunt damnatum ab ipſo populo, quidam à Duumuiris. Hoc uero conſtat, quòd tribuni illum de ſaxo Tarpeio deiecerint. Infrà eſt in ſinceriore codice, M. Furium Camillum VI. Tr. mil. creauere.

Comitijsq́; iurare parato in uerba excuſandæ ualetudinis ſolitæ conſenſus populi reſtiterat.] In antiquis libris legitur ualetudini. Conijcio ſcripſiſſe Liuiū, in uerba excuſandæ ualetudini ſolita. Id eſt, quibus ſolebat excuſari ualetudo per iuramentum.

Quibus ſolis cōfideret.] Antiqua lectio, quibus ſolis cōfiderent. Subaudi, hoſtes ipſi. Infrà eſt, cū ætate & ingenio tum mult. Itē, rapere ſit ſolitus. Rurſum, cum uitæ ſatis, tū gloriæ. Itē, Sēſit ergo euectus uirtutis enixæ opē.

Et Volſci quâ modo ſimulato metu ceſſerant, eunt in ueram fugam effuſi.] Mendum hic eſt planè pudendum. Nam eâ aduerbium quiſpiam in uerbum eunt mutauit,

tauit,ignorans aduerbialiter eâ dici ſicut & eâdem, ac referri ad quâ.Proinde ſic ſcribe & diſtingue ſententiã: Et Volſci *quâ modo ſimulato metu ceſſerant,eâ in uerã fugam effuſi,magna pars & in ipſo certamine,et pòſt in fuga cæſi.Infrà eſt:Cum in exercitu,tum* Romæ.

Non *præripiam gratiã publici beneficij.]* Scribe: Nõ *præcipiam.*Quod *uerbũ* Liuio *peculiare eſſe multis iam locis monuimus.*

Niſi quando à uobis proq; uobis arma acceperimus.] Repone:*Niſi ſiquando.*

Interim trib.plebis fama ipſa irritauerat.] Caſtiga, *fama ea ipſa irritauerat.Infrà debet eſſe:Satis ſcire eũ eſſe.*

IN LIBRVM SEPTIMVM *primæ* Decadis *Annotationes* *Sigiſ.*Gelenij.

QVæ *exodia poſtea appellata.]* Vetuſti *codices:* Quæ *inde exodia.*

L.*Manlius perinde ac rei gerendæ, ac non ſoluendæ religionis gratia creatus eſſet.]* Melius *antiqua lectio,* Perinde *ac reipublicæ gerendæ,ac nõ ſoluendæ religione g.c.e.*

Quadragenariæ v i i i.*cohortes,lecta robora uirorũ ſcribuntur.]* Legendum,*quadringenariæ, atteſtantibus priſci characteris codicibus.*

Speculatores paucos fugæ trepidationisq; Gallorũ.] Exemplaria Germanica *ſanè perquam uetuſta,quorũ fidem atq; autoritatem libenter ſequimur,habent ſpectatores,non ſpeculatores.*

Lentius *id aliquantum bellum, quàm parti utriq; placebat,fuit.]* Lege,*aliquanto.*

Quæ

Qua fœditate ſupplicij aliquãto ingnominia P.R.*inſignior fuit.*] *Inſignitior fuit, habet antiqua ſcriptura, conſentientibus inter ſe archetypis.*

Quòd cum Tarquinienſibus iuuẽtus eorum militauerat.] Lege:*Quòd & cum Tarq. ut ſit geminata coniunctio &.Paulopòſt:in acie operã nauaturos,non in aciẽ. Ac mox poſt hæc uerba:emancipandoq; filium fraudem legi feciſſet:non admodum apte cohærebant ſequentia, nempe hæc:prohibitum deinceps per tribunos pl. leges in caſtris ferri.nec dubium eſt per inſcitiam ſcribæ è margine in contextum tranſlata.* Paulopòſt.

Etiam dictaturam in promiſcuo eſſe.]*Lege addendo: Etiam dictaturam iam in prom.eſſe:quemadmodum habent manuſcripta exẽplaria. Et mox:populatores agrorũ uagos palantes oppreßit abſq; cõiunctione.Et proxime ſequenti uerſu;ex agro* Ro. *addita præpoſitione ex. Rurſus in ſequenti uerſu:*

Nec per dictatorem plebeium,nec per Popilium cõſulem.] *Melius uetus lectio:nec per conſulem.ut plebeium utroq; referas,tam ad* C O S.*quàm ad dictatorem. Popilium primo aliquis inter lineas adſcripſit,explanãdi cauſa:deinde in contextum ea uox,ut ſæpius fit,irrepſit.*

Poſtremo uicta perſeuerantia C O S S.*plebe eò dolor erupit.*] *Sincera lectio: uictæ perſeuertia conſulum plebis.* Paulopòſt.

Nec patricios ambos cõſules.]*Vetuſti codices & hic & alibi conſtanter habent ambo in accuſatiuo quoq; caſu,ut ſit* κατ᾽ ἀρχαϊσμὸν *uox indeclinabilis,quemadmodũ Græcis* ἄμφω.*Grauius eſt quod aliquantopoſt ſequitur.*

Vt Romanos florentes ea ſui miſericordia caperet, quæ ſe rebus afflictis quondã populi Ro.*cepiſſet.*]*Ardelio*

lio neſcio quis non aſſecutus eius uocis elegãtiam, rebus affectis mutauit in afflictis. Poſt aliquot uerſus:

Ii meriti æquitate curaq; ſunt.] *Ii redundat.* Mox:

C. Sulpitius Peticus, *et* T. Quintius Pœnus. *quidã Cæſonẽ cognomen Quintio adijciunt.*] *Vetus lectio: quidã Cæſonem, alij Caiũ, cognomen Quintio adijciunt. ut intelligamus triplicem uarietatẽ, quibuſdam hunc Titum, Cæſonem alijs, alijs Caium appellantibus. Porrò cognomen eò maluit dicere quàm prænomen, ut opinor, quòd prænomen non temere alibi quàm in grãmaticorum ſcriptis reperiatur. & pro Potito in manu ſcriptis perpetuo Peticus legitur, duntaxat in Sulpitia gente, nec dubito quin rectius. nam Potitorum familia Valeriæ gentis eſt.* Eum *qui mutauit, offendebat uox non intellecta: atqui eadem ratione mutanda eſſent non pauca alia in hoc genere uocabula, quorum nemo eſt hodie qui ſignificationem dicere queat, cũ paßim apud* Liuium *aliosq; hiſtoricos occurrant.* Sequitur:

Cuius lentæ tabis ſenio.] Lege *addẽdo, lentæ uelut tabis. & ſic legitur in uetuſtis ac emendatis codicibus.*

Cum ipſa cunctatio & in his animos minuiſſet, & auxiſſet hoſti.] In *redundat.* Mox *pro materi, uetus habet matari. & aliquanto pòſt pro muſitantes, muſſantes.*

Imperare *duumuiris ut libros Sibyllinos inſpicerẽt.*] Legendũ *decemuiris.* Paulo pòſt: *ab ædilibus dicta dies eſſet, non dictæ eſſent.*

Cum robore iuuẽtutis ſuæ occiſo.] *Acciſo eſt in archetypis, non occiſo.*

Agros, delubra deûm, humanaq; omnia.] Lege *addendo: diuina humanaq; omnia.* Mox, *Luxuria ſuperbiaq; clarus, nõ potentiaq;. Superbiæ* Cãpanorum *crebra mẽtio fit*

tio ſit apud Latinos ſcriptores.

In uallem infimã dimitteret agmen.] *Scribo demitteret. In eandẽ lapidẽ & alibi nõ ſemel impegerũt ſcribæ.*

Nec tu mihi plus quàm unius legionis principes haſtatos dederis.] *Antiqua ſcriptura*: *Ne tu mihi plus quàm unius legionis principes haſtatosq́; dederis*. *Paulopòſt*: *Ad ſubducendum agmen, non ſeducendum.*

Samnites dum huc illucq́; ſigna uertunt, utriuſque rei omiſſa occaſione, neq; conſequi.] *Vetuſti codices*: *Sãnites dum huc illuc ſigna uertunt. abſq; coniunctione. & inſequi habent pro conſequi.*

Singulis bobus binisq́; tunicis donati.] *Illic legitur*: *Binisq́; priuis tunicis. & proxime ſequẽti uerſu coronã obſidialẽ, quod nihil erat neceſſe mutare in obſidionalẽ.*

Sueſſanorumq́; auditæ legationes, precantibus datũ.] *Legendum*: *Precantibusq́; datum. Paulopòſt*: *alios graues iam ætate eſſe. eſſe redundat.*

Per ſpeciẽ militarium uſuũ magna pars ablegati.] *Lege addẽdo*: *Per ſpeciem etiã militariũ uſuum, cũ alij aliò mitterentur, ablegati. atteſtantur manu ſcripti codices.*

Quem autem ab domo poſſe acciri.] *Ab Roma, illic legitur, non ab domo. Aliquanto pòſt, Aut ubi reſtitaret, non reſtaret.*

Vt mihi de uobis cõcordiæ partã gloriã.] *Partæ non partã legẽdum. Nõ multo pòſt*: *Ac ſi cui genus, nõ gens.*

Qui maxime ſuis militibus placeret.] *Sincera lectio*: *Qui maxime uobis ſuis militibus parceret.*

Sed id propter P. Salonium.] *Sed redundat. Proxime ſequenti uerſu melius in uetuſtis codicibus legitur primi pili, quàm in uulgatis editionibus primipilum.*

In Lib.

IN LIBRVM OCTAVVM
Decadis primæ Annotationes Sig.Gelenij.

INterreges fuerunt, M. Valerius, ac M. Fabius. Creaue rũt COSS.] *Lege creauit: uidelicet poſterior interrex Fabius. Sequenti uerſu eſt In Italiam, cum præpoſitione, contrà quàm in uulgatis editionibus.*

Si ſocialis ullus exercitus ijs eſt.] *Vetus lectio, Si ſocialis illis exercitus is eſt. Paulo pòſt,* CC. *annorũ morẽ ſolueremus, nõ ſoluerimus. Sed hoc leuius, quàm quòd mox præpoſitio intercidit, niſi conſcientia uirium, cum ueteres codices indicent ſcripſiſſe Liuium, niſi à conſcientia uirium. Rurſus: Ego ipſe audiente non P.R. Lege addendo, en ego ipſe. Ac mox, Iure gentium tutus loqueretur, non iu. gen. loq.*

Senatus partem æquam ex utraq; parte eſſe.] *Melius uetus, ex utraque gente.*

Hæccine fœdera Tullus Ro. rex cũ Albanis patribus ueſtris Latini, hæc L. Tarquinius uobiſcũ poſtea fœdera fecit?] *Quorſum attinebat hic repetere hanc uocem, fœdera.*

Species uiri maioris, quàm humano habitu.] *Maior hic iniuria quàm pro numero literarum, elegantiſsimo ſcriptori facta eſt. Extat in manu ſcriptis ſincera lectio, maioris quàm pro hu. ha.*

Placuit ad auerrũcandam deũm iram uictimas cædi.] *Et hic mutatam Liuij linguã, indicant ijdem codices, ubi legitur, auerrũcandæ deũm iræ. Aliquanto pòſt habent, Spatio quod uacui interiacebat cãpi, non parui campi.*

Ignarus fati futuri, quæ laus an pœna merita eſſet.] *Malui ſequi ueterem lectionẽ, nempe ſic, ignarus facti futuriq;*

turiq́;,laus an pœna merita eſſet.

Scribebantur hæ quatuor ferè legiones,] Lege, *Scribe bãtur autẽ* IIII. Mox, *Tũ nec uexilla, tum redũdat.* & quod paulo poſt ſequitur, *haud procul à radicibus Veſuuij,* rectius in manu ſcriptis legitur, *haud procul radicibus.* Itẽ aliquãto pòſt, *funusq́; par morti,* melius q̃ cõpar.

Quem uelit ex legione Romana ſcriptũ ciuem.] Nec hic erat cur *ſcripta* in *ſcriptum* mutaretur.

Affirmando cõmunem fore Martem belli.] Antiquior ac dubio procul ſincerior lectio habet, *communem uere Martem.* Non hoc ſolum loco ex lectione Liuiana apparet, communis Mars æque fuiſſe celebratum Romanis, ac Græcis illud κοινὸς ἐρμῆς. Sumptum eſt autem ex Homerico uerſu, κοινὸς ἐνυάλιος καί τε κτανέοντα κατέκτα.

Bina in Latio iugera.] *Latino* lege, & ſubintellige *agro.* Nam mox ſequitur, *terna in Falerno.* Paulopoſt:

Pecunijs pœnaq́; pro cuiuſq; merito perſolutis.] Quis non uideat rectius legi, *præmijs pœnaq́;*?

Pedani eodem iure quo Lanuuini ciuitatem adepti.] Non admodũ diſcrepat, quantũ ad ſenſum attinet, uetus ſcriptura: *eodẽ iure, quo Lanuuini in ciuitatem accepti.*

Sed priuſquam COSS. *ab urbe* (*iuſſerat enim ſenatus defendi Auruncos*) *exercitũ educerent, fama affertur Auruncos oppidum deſeruiſſe.*] Vetus lectio, *Sed priuſquam* COSS. *ab urbe* (*iuſſerat enim ſenatus*) *defendendi Auruncos exercitum educerent, fama affertur Auruncos metu oppidum deſeruiſſe.* Ac mox, *Dictus C. Claudius,* non *dictus eſt Claudius.*

Bibere iuſſæ, ut ſe falſum commentatam arguerent.] Antiqui codices *commentam* habent, non *commentatam.* *Fugam magis retro quàm præliũ aut hoſtem expectan=*

te milite.] Spectante milite, legi debet.

Bona Semoni Iano cenſuerunt conſecranda.] *Quanquam idem ſit Sangus Sabinis qui Romanis Ianus, nihil tamen erat neceſſum hic pro Sango Ianum ſupponere, reclamantibus antiquæ ſcripturæ codicibus.*

Honoris etiam cauſa fuit, tribunatuq́; pl. proximis comitijs abſens petentibus præfertur.] *Exemplaria noſtra rectius: honoris etiam ei cauſa fuit, tribunatuq́; pl. proximis comitijs abſens præſentibus præfertur.*

Vitio'ne creatus eſſet in diſcuſſionē uenit.] *Rectius in diſquiſitionē uenit.* Mox, *Publice priuatim'ue, nō priuatimq́;.* Et, *Quid in caſtris uitij obueuiſſet, non eueniſſet.* Ibidē: *quòd plebeius dictator ſit dictus: dictus redundat, nec eſt in ātiquis codicibus.* Deinde eſt, *Alia de cauſa, nō alia cauſa.* Paulo pòſt, *incurſiones in omnē partē, nō excurſiones, etſi id leuiuſculū eſt.* Illud maioris aliquanto momēti, ꝙ mox Sotimus in Sotiniū deprauatus erat.

Quidam Lucanorum precio acciti.] *Pro acciti ambo exemplaria habent aſſciti.*

Cui cum ſenatus conſulto Publius ob æs alienum paternum nexum dediſſet, quem ætas formaq́; ad miſericordiam elicere poterant, ad libidinē & contumeliam animum accenderunt.] *Sincera lectio: Cui cum ſe C. Publius ob æs alienum paternum nexum dediſſet, quæ ætas formaq́; miſericordiam elicere poterāt, ad libi. &c.* Paulo poſt eſt, *tergum oſtentabant, non oſtendebant.*

In rabiem atq; iras imperatorum uertitur.] *Hic quoque ſicut ſæpe aliâs, ſeu ſcriba ſeu caſtigator, uertit deprauauit in uertitur. Proxime ſequenti uerſu pro auſpicium petendum, auſpicium repetendum legi debet.* Item *pro, miſſoq́; repente ſenatu, miſſo itaq; repente.*

Quin tu

Quin tu reſpondeas.] Scribo, *quin tu reſpondes?*

Cum omni genere principum mag.equ. cum aſcendiſſet.] Legendum *cum omni agmine principum.*

Licentia ſola qua ſe ubi uelint exautorent.] *Qua* redundat. Et mox detracta erat una dictio. Legendũ enim *iuſſu iniuſſu imperatoris.*

Tepentes tribunos.] Quid (malum) *tepentes?* *Stupentes* lege. Poſt aliquot uerſus, *qui caſtris præerat*: non, *in caſtris*. Deinde, *animi multo prius militũ*, *nõ multo plus.*

C. Sulpitio, Q. Aemilio (Aulum quidam annales habent) COSS.] *Aulium* lege. Nec enim de prænomine Q. ambigitur, ſed de nomine gentili, Aemylius'ne an Aulius dictus fuerit. Mox eſt, *Sulpitio Samnites, Apuli Aemylio*, non *Apulia.*

Nec quenquam ex Pollia tribu candidatum ferme datum, Papyriam ferre ſolitũ.] Vetus lectio ſincerior: *nec quenquam ferme ex Pollia tribu candidatum Papyriam ferre ſolitum.* Deinde pro *locum caſtris communiri*, illic eſt, *locum caſtris dimetari*. Sequẽti uerſu pro, *Itaq; cum*, *itaq; ubi*. Item proximo pro, *inſtruuntur contra*, *inſtruunt contra*. Poſtremo pro *& hercule*, *at hercule.*

Clamor inde nouus accedens.] Imò *accidens*. hoc erratum & alijs locis aliquoties occurrit.

Et quocunq; progrediebantur, magis magisq́; turbatos hoſtes cernebant.] Elegantior antiqua lectio: *Et quicquid progrediebantur magis magisq́; t.h.c.*

Pedeſtres reſtantes ac circumuentos cædunt, ab equite fugientium ſtrages eſt facta.] Scriptura uetus habet: *Pedes reſtantes ac circumuentos cecidit, ab equite &c.*

Sed cæterarum rerum irrita fuit deditio.] *Sed* redundat. Mox pro, *nec diſcrepant*, manu ſcripta exemplaria

habent,nec diſcrepat,& quidem Paulo Latinius.

IN LIBRVM NONVM
Decadis primæ Annotationes
Sig.Gelenij.

Circa Caudium caſtra quàm poteſt occultißime ducit.] *Quis unquam legit,caſtra ducit? Legendum, caſtra locat.*

Altera propter oram ſuperi maris.] *Præter oram, lege.Sequenti uerſu,pro alti ſyluoſiq;, lege addendo,alti, anguſti,ſyluoſiq;.*

Caſtra prope aquam uallo circumdant.] *Hic potius propter aquã legi debet,atteſtantibus archetypis.Mox: Conſultantes nox oppreßit,non conſulentes.Et,per annos iam propè* x x x*.uincimus, rectius quàm uicimus.*

His inuicem ſermonibus tanquam quietis immemores nox traducta eſt.]*Hæc locutio ſolœciſmo non caret. Sequuti noſtra exemplaria reſtituimus ad hunc modum, His inuicem ſermonibus qua cibi qua quietis immemor nox traducta eſt.*

Ita ferme locutus eſt.] *Lege, locutus eſſe,ut referas ad uerbum præcedens,dicitur.*

Quicquid iſtuc præſens neceßitas iniunxerit.]*Iuuſſerit habent uetuſti codices, magno inter ſe conſenſu. Iidem ſequenti uerſu habent: Herennius domum è caſtris eſt auectus:non,Herennius domum aduectus. Mox lege addendo,uti prouocarent ad pugnam.*

Quæ ſi pro ſeipſis ad mortẽ ruere uolunt.] *Antiqua ſcriptura:Quæ niſi pro ſe ipſis. Deinde pro, Hic omnis ſpes opesq; ſunt:ſcribo,Hic omnes ſpes opesq; ſunt.*

Spoponderunt c o s s.*præfecti,legati.*]*Præfecti non habẽtur in archetypis.Et legimus quidẽ præfectos nõ Romano*

manorū,ſed ſociorum auxiliorum'ue: ſed illos in ordine Liuius *non antepoſuiſſet legatis, quæ ſumma ſecundum conſules imperatores'ue in caſtris* Romanis *dignitas erat.*

Sibi nequicquam animos datos.] Lege addendo: *Sibi nequicquam arma, nequicquam uires, nequicquam animos datos.* Hoc *ſcribæ oſcitanti imputandum.* Deinde: *tantam inter eos qui paulo antè.* Lege, *inter ipſos qui.* Et *aliquanto pòſt pro, ſuper mœrorem pudor quoq;, pudor quidam, habent manu ſcripta uolumina.* Paulo *pòſt*: Ex *alto animo, pro ex alto animi, etſi parum intereſt.*

Sed tanquam reum tam infelicis belli quàm ignominioſæ pacis. Quid offendebat caſtigatorem in hac lectione? qua infelicis belli, qua ignominioſæ pacis? an ſic Latini *ſcriptores, aut ipſe* Liuius, *nunquam loquuntur?*

Ne *quid diuini aut humani obſtet.*] Malim *ueterem ſcripturam: nequid diuini humani'ue.*

Atqui non indignitas rerum ſponſioni uinculum leuat. Si quid eſt, in quo obligari populus poßit, in omnibus poteſt.] In Archetypis *legitur hoc modo: Atqui non indignitas rerum ſponſionis uinculum leuat. Si quid eſt, in quo obligari populus poßit, in omnia poteſt.*

Arma cuncti ſpectant, & bello'ne unquam futurum.] *Mutata eſt & hic lectio, ne dicam deprauata.* Illic *legitur: Arma cuncti ſpectant & bellum, en unquam futurum &c.*

Omnia ira militaris propè ueſano ordine egit.] Ridiculum *erratum.* Reſtituimus *ex fide ueterum codicum, prope ueſano impetu egit.* Aliquanto *pòſt, ſigna inde ferre iußit: pro ſignum inde ferri.* Item, *apud infenſos ob interpellatam dulcedinem iræ, non interpolatam, quæ*

uox Latina *quidem,hic tamen locum non habet.* Et *pro ximo uerſu lege addendo, conſules odio in hoſtes ceſſiſſe.*

Omnia patienda prius quàm perderetur ſalus tot principum.] Proderetur haud dubie legendum. Nam prius legas an potius,non ita multum refert.

Portas etiam conſuli aperuerunt.] Addendum: Armatosq; clàm hoſte in urbem acceperunt.

Acceptum ab uno pauorem plures per urbem fecerunt.] Non diſplicet uetus lectio: Plures per urbem ferunt. Paulo pòſt eſt, occultæ principum coniurationes factæ:non,patefactæ.

C.Menenius dictus.] C. Mænius. Hæc plebeia gens fuit,illa patricia.

Etſi omnes anteactæ uitæ.] Legendum: Et omnes. Ac mox: Procul ab his coitionibus,non concionibus.

Intentiores eſſe ad reſpectum caſtrorum, nequa eò uis fieret cum ad prælium ſtarent. aciem peditum tutam fore.] Incorrupta lectio: Intentiores ad reſpectum caſtrorum, nequa eò uis fieret, quàm ad prælium ſtarent. Aciem pediti tutam fore. Ac mox,

Aut ad circumeundos hoſtes, aut ne ipſi circumueni rentur.] Alia lectio nihilo deterior: Ne ipſi cirũirentur.

Samnitium omnis multitudo & Nolani agreſtes.] In manu ſcriptis eſt,& Nolana agreſtis, uidelicet multitudo.

Minturnæ & Caßinum ut deducerẽtur coloniæ S. C. factum eſt.triumuiros creauere.] Vera lectio: Et in tertiam Caßinum ut deducerẽtur coloni S. C. factum eſt.ſed triumuiros &c.

Religionem afferre facile poſſet.] Reſtituimus: religio nem fa

nem facere poſſet.Item pro Claßis ordinandæ, ornandæ legendum eſt.Et,In Samnio Cluuiam,non Cluuiani.Vbi in diſtinguendo etiam peccatum erat.

Repente adortus cum clamore ac tumultu inuadit.] *Antiqua lectio: Repente exortus cum clamore ac tumultu incautos inuadit.Paulopòſt lege addendo, uno animo omnes inuadere.*

Virtutem in ſuperbia, audaciam in contemptu deorũ hominumq́; ponis.] *Antiqua lectio,Virtutẽ in ſuperbia, in audacia,in contemptu deorum hominumq́; ponis.Aliquãto pòſt,In ſyluam Ciminiã penetratũ,nõ penetrant.*

Tum ex ijs qui aderant,cõſulis fratrẽ M.Fabiũ, Cæſonem alij,C.Claudium quidam matre eadem qua conſulem genitum,tradunt ſpeculatum ſe iturum profeſſum.] *Vetus ſcriptura:Tum ex ijs qui aderant, conſulis frater (M.Fabiũ,Cæſonem alij,C.Claudium quidam matre eadem qua conſulem genitum tradũt) ſpeculatũ ſe iturum profeſſus.Paulo pòſt lege addendo, Agreſtibus telis,falcibus gæſisq́;.Et,Samnitium bella extollit,non bellum.*

Ob hæc etiam aucta fama & (ut ſolet) ingens terror patres inuaſit.]*Et redundat.Aliquanto pòſt, Et ne nudentur pugnatoribus ſigna, legendũ propugnatoribus. Sequitur ridiculum erratũ,galeatæ criſtæ,pro galeæ criſtatæ.Itẽ legẽdũ,Ad Peruſiã,quæ ipſa, nõ quæ & ipſa.*

IN LIBRVM DECIMVM Decadis primæ Annotationes Sig.Gelenij.

T*Amen ne prorſus imbellem gererent annum.*] *Rectius uetus,imbellem agerent annum.*

Quà ſatis lato ſpatio equi præmitti poſſent.] *Scribo,*

quà ſatis laxo ſpatio equi permitti poſſent.

Conſulem ex dictatura factum M. *Valerium.*] Lege, *Conſul ex dictatura factus* M. *Valerius.* Mox, *Certamen iniectum, melius quàm inceptum.* Et, Rogationem *promulgauerunt, abſq; coniunctione.*

Vti rogaſtis, iubendam cenſeo.] Legendum, *Vti rogata eſt.*

Ad populandos hoſtium fines intendit.] Lego, *incedit.* Et *ſequenti uerſu, uaſtum, non uaſtatum.* Rurſus *aliquanto pòſt, Quid ergo attineret, non attinet. deinde, quantæq; in hanc aut in illam prouinciam copiæ ſatis eſſent, eſſent redundat.*

Samnites deſperantes improuiſo tumultu.] *Deſperato, rectius.*

Obteſtandóq; propè reſiſtentes conſules in concionem pertraxerũt.] *Vetus lectio habet reſtitantes, non reſiſtentes.* Item pro, *Aſt hic ego tibi templum uoueo.* Illic *eſt, Aſt ego templum tibi uoueo.*

Ob *hæc etiam appetebat tempus comitiorum, quorum cauſa* L. *Volumnius* COS. *Romam reuocatus.*] *Sincera lectio, Ob hæc, & iam appetebat tempus, comitiorum cauſa &c.*

Tum quod ex cõcordia cõſulũ bona.] Lege, *tũ quæ.* Poſt *aliquot uerſus, è patribus enupſiſſet, non nupſiſſet.*

A Capena porta ad Martis ædẽ, ac mox, ad Cereris ædem.] *Vtrobiq; ædem ſcriba benignus de ſuo adiecit.*

Ne *ad omnia ſimul adire & obire unus non poßit.*] *Vetus ſcriptura,* Ne *ad omnia ſimul obire unus nõ poßit.*

Fabius *Hetruria rebellante.*] Adde *præpoſitionem,* Fabius *in Hetruria rebellante.*

Voluntatem ſibi ac fauorem conſentientis populi pro

omni

omnibus iuſsis affutura.] Antiqua lectio, Pro *omnibus iuſsis eſſe ac futuram.*

Additæ aræ in medio uictimæq́;.] Additæ redundat. Aliquanto pòſt, datum hoc forſan. Hic quoq; redundat forſan. Deinde, Exeunti iam forte in aciem. Rurſus forte ſcriba adiecit de ſuo.

Vox etiam ad hoſtes accederet.] Accideret, de quo a liâs monuimus. Sequenti uerſu, priuſquam gloria alterius exercitus fieret, non foret.

Incolumi uix ex tanta trepidatione Bouianum peruẽtum.] Antiqua ſcriptura, ut ex tanta trepidatione.

Vt pauore admodum plures caperentur.] Exemplaria uetera, Vt paruo admodum.

Pedites equitesq́; inſignes donis tranſire, ac tranſuectis multæ ciuicæ coronæ uallaresq́; ac murales conſpectæ.] Lege & diſtingue, Pedites equitesq́; inſignes donis tranſiere, ac tranſuecti multæ ciuicæ &c.

Aeris grauis tranſuecta uicies centum millia, & auri triginta tria millia, id enim redactum ex captiuis dicebatur.] Beauit ærarium ſuo mendacio ſcriba. Sincera lectio, Aeris grauis tranſuecta uicies cẽtum millia, quingenta triginta tria millia, id æs redactum ex captiuis dicebatur.

IN FRAGMENTA LIBRI VI. TERTIAE DECADIS ANNOtationes Beati Rhenani.

QVOD nos nacti ſuimus è Spira Liuianum exemplar, ex fragmentis uetuſtiſſimorum codicum ſaltuatim deſcriptum uidebatur, præſertim in hoc libro Sexto tertiæ Decadis. Nam initium uoluminis fecerat librarius à particula, quam nos uix tãdem in medio libro reperimus, abruptis uerbis. Cum ea cohærebat aliquot paginis intermedijs omiſſis, libri finis. Deinde quum Septimum librum cõferre cœpiſſemus, iterum particulam inuenimus quæ ad Sextum librum pertinebat. Vide miram confuſionem. Nos in his Annotationibus excuſorum codicum ordinem ſequimur.

Sacra fracta, ac ſpoliata deûm delubra.] Pro ſex iſtis dictionibus, nos tantum quatuor repoſuimus, Et refracta deûm delubra. Caſtigator quia connexis ſyllabis ſcriptum reperit, & refracta, ſubſtituit ipſe, ſacra fracta. Deinde quum ſupereſſent duæ dictiones, deûm delubra, ne nullus eſſet ſenſus, adiecit has uoces ac ſpoliata. Iam ſubſtantiue ſacrum uſurpare magis poëticum eſt, ut apud Perſium: In ſacro quid facit aurum? Itaq; potius ſacraria fracta dixiſſet Liuius, ut de proditis Bacchanalibus libro nono Decadis quartæ, Deinde purè lautum in ſacrarium deducturam. Et mox, Ancillam ſe ait dominæ comitem id tum ſacrarium intraſſe. Nam ſacrum ipſum eſt ſacrificium, ut ibidem: Quæ in ludo ſimili Bacchanalibus

libus in ſacro nocturno ſolerent fieri. Porrò *refringendi uerbum ſæpe apud* Liuium *comperias,ut hoc libro ſexto ad finem:* Et *porta intus foriſq; pariter refringi cœpit.*Et *libro ſeptimo:*Deinde *proxime refracta porta.*

Ita *ut ne nudo quidem ſolo,reliquis direptis,al.*]In *ueteri codice eſt, relijs direptæ fortunæ.* Repoſuimus *nos, reliquijs direptæ fort.*Intelligenda *autem per appoſitionem ſententia,nudo ſolo,ſubaudi agrorũ ædificiorumq́;, quæ erant reliquiæ direptæ fortunæ.*Hoc *tametſi leuiculum,non animaduerſum,caſtigatorem decepit.*

Saltem quæ comparent.]Non *poteſt ulli dubium uideri legendum eſſe compareant modo potentiali, etiamſi ſcriptus liber nullus monuiſſet.*

Maneant,*inquit* Marcellus.]*In exemplari manuſcripto legitur:*Maneant *immo inquit* Marc.Neq; *eſt hic ocioſa confirmantis particula.*

Sed non quid ego fecerim in diſ.u.]Poſt *hæc uerba omiſſa erat ſententia, quam nos in contextum inſeruimus,nempe hæc,quem quicquid in hoſtibus feci,ius belli defendit.* Tametſi *illic deprauatè ſcriptum erat defendendi.*Ingentem *ſaltum hoc loco fecit librarius, quemadmodum pauloante meminimus.*

Auſpicijs,ac per.]Repoſuimus *ex ſcripto codice, auſpicijsq́; & per n.*

Breui tempore,hinc o.] Prodigioſe *corruptus eſt hic locus.*Legendum *quemadmodum caſtigauimus,breui extorre hinc omne* Punicum *nomen.* Vt *breui ſit aduerbium.Significat extorris exulem,uelut qui extra terram ſiue patriam ſit pulſus.*Rurſum Liuius *libro ſeptimo:*Extorrem *agro* Romano *, procul terræ contactu alto mergendum.* Libro *quinto primæ* Decadis *coniunxit exulẽ*

& extor

& extorrem: Ne exulem extorrem, inquit, populum Ro*manum ab ſolo patrio ac dijs penatibus in hoſtium ur= bem agerent*. Diſtinguenda autem uerba hoc modo: *Ani mus quoq; m.m.m.a.h.t.u.præſagit, noſtram* Hiſpaniam *eſſe: breui extorre hinc omne* Punicum *nomen, maria ter raſq; fœda fuga impleturum*.

Trifariam exercitus in diu.r.diſtraxere.] Exercitus *uertimus in exercitum* (*ſic enim eſt in ueteri libro*) *ut in= telligas ex uno exercitu treis factos*.

Ibi pecuniæ.] Vetus *habet*: Ibi *pecunia*. Et *ſequitur paulopòſt*: Hic *pecunia omnis hoſtium*.

Et neſcio an unam Hiſpaniæ *orã, quæ noſtro ad. m.*] Hæc *uerba nullo ſenſu dicta ſunt*. Repoſuimus *ex ueteri libro, & neſcio an unum in* Hiſpaniæ *ora quâ noſtro adiacet mari*. Eſt *autem quâ aduerbialiter hic legẽdum*.

Vt *eodem tempore exercitus oſtenderet*.] Hũc *locum mutilum integrum fecimus, aſcriptis uerbis ex antiquo uolumine quæ deerãt, hoc modo*: Vt *eodem tempore* Sci*pio ab terra exercitum oſtenderet, claßis portum intra= ret*. Expunximus *enim cõiunctionem, quæ ultimam clau ſulam connectebat, qua nihil hic eſt opus*. Porrò *huic lo= co non fruſtra aſteriſcum appoſuerat* Aſulanus.

Nullum obiectum uallum.] Exemplar *ſcriptũ habet tantum, nullum obiectum*. Perpenſa *ſententia, legendum opinor hunc locum ſic*: His *ab tergo, nam frons natura tuta erat, uallum obiectũ*. Senſus *eſt*, A *tergo caſtris uál= lum obiectum, ne obruerentur: à fronte uero minime, quum illac natura locus munitus eſſet*. Aßignat *iterum rationem paulo pòſt cur à fronte nullum uallum oppo= ſuerit*, Vnde, *inquit, quum tam parui operis munitio eſ= ſet, non obiecit uallum* Imperator Romanus.

Cæterum

Cæterum ſita Carthago ſic eſt.] Caſtigaui: *Etenim ſita C.* Nam reddit cauſam non obiecti à fronte ualli.

Paulo plus.] Paululo plus.

Patulum, & ad ſept.] Caſtigauimus, paulum etiam ad ſept. hoc eſt, modice. Ex antiquo.

Vtcunq; exæſtuat mare.] Adiecimus clauſulam quæ deerat, *Vtcunq; exæſtuat aut deficit mare.*

Circumuectusq́; claſſe.] Scripſimus claſſem. Et mox pro interim, intenti. Ex ueteri.

Quod ad urbem potiſſimum oppugnandam bello orſus eſſet.] Quatuor inſignes mendæ ſunt in hac breui oratiũcula. & ſenſus eſt inuerſus, imò prorſus nullus. Sic autem Liuius ſcripſit, *Quod ab urbe potiſſimum oppugnanda bellum orſus eſſet.* Mox gerundium hortando quod ſequitur, debebat eſſe cohortando.

In ditionẽ noſtrã traden.] Noſtrã aliquis adiecerat.

Hic tormẽta, arma.] Omiſſum fuit hic uocabulũ armamenta, hoc modo: *Hic tormẽta, armamẽta, arma.* Sic deerat mox particula &, qui ſimul uos inſtruet, quũ deberet eſſe, *qui ſimul & uos inſtruet, & hoſtes nudabit.* Et hic deerat pagina, aut ãplius in exẽplari manu ſcripto.

Intentis omnibus ad opem ferendam.] Legendum ad opem eò ferendam.

Vt nemo ſentiret antè à tergo cap.] *Vt nemo antè à tergo ſenſerit capt.*

Vtrinq; ancipitem hoſt. h.] Repoſuimus ex ueteri codice, *Et utrinque ancipitem h. h.* Porrò non eſt hic ſuperuacanea connectens particula, &.

Et porta intus foriſq́; pariter refringi cœpta.] Emendaui, cœpit. ex manu ſcripto. Neq; enim affectauit Liuius figuram ſimiliter cadentis.

Partem

Partem ipſe ad arcem ducit.] Induximus & dictionẽ partem, quæ non eſt in codice ueteri, non alia de cauſa additam hic à caſtigatore, quàm quòd non putarat abſolute ducendi uerbum à Liuio uſurpari.

Catapultæ maximæ firme centum uiginti.] In ueteri codice eſt maximæ formæ. Et hic ubiq; certos numeros appoſitos habet.

Libræ firme omnes pondo.] Non libræ legendum eſt, ſed librales.

At naues on.] Deleuimus at particulam, non ex antiquo libro, ſed aliunde adiectam.

Et nauali alia materia.] In codice ſcripto mendoſe legitur, naualia materia. Opinor duntaxat legendum, nauali materia. Vt de lignis intelligas.

Inter tantas opes bellicas Car.] Reſtituimus, Inter tantas opes belli captas Carthago ip.ſ.

Et in capienda urbe.] Diſpunximus præpoſitionem in, quam elegantius ſubaudias.

Feſſosq; milit. omnib. uno die belli operibus.] Caſtigauimus operis, autoritatẽ ſequuti uoluminis manu ſcripti, quæ uox huic loco maxime quadrat. Significat autem opera actionẽ ipſam cuius finis eſt opus. Opera militaria ſunt munitiones caſtrorũ, ut quũ de Marcello paulopòſt dicit, & opere perfecto extẽplo in aciem legiones ducebat. Et rurſum: Caſtra inde ponentẽ undiq; munitores operibus prohibet. Libro quinto primæ Decadis: Ad opus, inquit, milites traducti. Operũ omnium longe maximũ ac laborioſiſſimũ, cuniculus in arcem hoſtium agi cœptus. Eodem libro paulopòſt: Operibus tamen, inquit, non ui expugnata eſt. Item libro nono ſignificantiſſime de Gallis: Quando nec foſſa ualloq;, inquit, ab ignauiſſi-

mo ad

mo ad opera ac muniendum hoſte clauſi eſſent. At operæ ſunt ipſi labores & officia militum, ut in dimicando decurrendoq́; & reliquis exercitijs. Nec conſtant opera ſine operis. Liuius noſter libro quinto primæ Decadis: Nuſquam,inquit, nec opera ſine emolumento,nec emolumentum ferme ſine impenſa opera eſt.

Pretium tamen muralis coronæ decus eius eſſe.] Docuit hunc locum ſic emendãdum liber uetus, præcipuum muralis coronæ decus,eius eſſe.

Q. Tyberilius centurio.] Legendum: Q. Trebellius centurio.

Socijs C.Lælius claßicis,Legionarijs M.S.] Volumen ſcriptum habet.Læliusq́; tectus claßis.Proinde legẽdum eſt indubie:Socijs C.Lælius Præfectus claßis,legionarijs M.Sempr.Tuditanus aderat: quemadmodum & nos in contextu caſtigauimus.Intelligit autem per ſocios, ſocios nauales,ut nihil fuerit opus addere claßicis. Adiuuat noſtram emendationem quod paulopòſt ſequitur: Ante omnes C.Lælium præfectum claßis,&c.

Cornelium Claudium.] Vetuſtus codex docet legendum,P.Cornelium Caudinum.

Tantæ indignitatis non tam aduocati.] Emendaui,amoti tantæ dignitatis.

Per omnes deos apparatos iurare magis.] Legendum eſt iuxta antiquũ uolumen,paratos iurare,hoc eſt,promptos. Apparatus ad cultum refertur. Quod uero paulopòſt ſequitur,ad concionem aduocauit, illic eſt,uocauit, & comperiſſe,non compertum habere.

Ac x x x.bobus donauit.] In ſcripto codice eſt uiginti bubus d.Porrò mira uarietas in numeris eſt.

Non de pondere auri argentiq́; & redactæ pecuniæ

conuenit.] Volumen antiquum habet: Non de numero *auri atq; argenti, & redacta pecunia conuenit.*

Si aliquibus aſſentiri neceſſe eſt.] Exemplar uetus habet: *Si aliquis adſentiri n.* Niſi ſit aliqueis pro aliquibus. Poſſet etiam legi alicui, ſubaudi ſcriptorum prodentium illa.

Media ſimilima ueris ſunt.] Arbitror Liuium ſcripſiſſe quemadmodum eſt in ueteri, *Media ſimilia ueri ſunt.* Quid autem opus fuit ſimilia ueri mutare in ſimilima ueris, quum Latine & eleganter dicamus ſimile ueri.

Quàm triſti ſub ſeru.] Lectio uetus, *quàm à triſti ſub iectas ſeruitio.* Nec uacat à particula ſignificans ſubiectionem quam pariat triſte ſeruitium. Sic libro ſeptimo: *Scipio auidior etiam certaminis erat, cum à ſpe quam ſuceſſus rerum augebat, tum quod.* Sic enim locum emendauimus, quum prius legeretur, cum ea ſpe.

Inter hæc è media turba.] In exẽplari ſcripto tãtũ eſt, *media turba*, ut ſubaudire poßis, è uel in media turba.

Cum Scipio nihil profecto.] Vetus, *Quum Scipio nihil defuturum ijs profecto diceret.*

Alia mihi cura.] In antiquo uolumine legitur: *Alia me angit cura, ætatem harum intuentem.*

Animum ſtimulat.] Hæc uerba non ſunt in libro manu ſcripto.

Stabant ætate & forma.] Sic proculdubio Liuius ſcripſit, quemadmodum manu ſcriptum uolumen docet: *Simul ætate & forma florentes circa eam Indibilis filiæ erant, aliæq; nobilitate pari.* Cæterũ quãdo ſimul in ſtimulat uerterat caſtigator, opus erat uerbũ aliquod infulcire. Adiecit itaq; de ſuo uerbũ ſtabãt. Nec minorẽ arguit, uel ſcribæ uel caſtigatoris ſupinitatẽ, quod hactenus in

uulgatis

uulgatis exemplaribus pro aliæq; nobilitate pari, legimus, eæq; nobilitate pari. An ſi ſorores erant, nõ erant pari nobilitate? Suſpicatus fortaſſe eſt ſcriba non fuiſſe germanas.

Ne quid quod ſanctum uſquam eſſet apud uos, uiolaretur.] *Deprauata & hæc ſententia. Legendũ enim hoc modo diſtinctis uerbis, ne quod ſanctum uſquam eſſet, apud nos uiolaretur. Sic enim eſt in manu ſcripto codice.* Q. D. *Turpe eſſe uiolari apud Romanos quod apud ullos Barbaros ſanctum ſit.*

Dignitasq; facit.] *Facit non erat in libro ueteri, ſed ſuperne quidam uerbum, monet, adiecerat. Veſtra quoq; uirtus dignitasq; monet.*

Quàm ciuium coniuges.] *Legendum quàm hoſpitum coniuges, iuxta uetuſtum librum.* Deſponſatam eam eſſe.] *Deſponſam eſt in ueteri.*

Cui Luceio nomen erat.] *Hic & paulopòſt exemplar ſcriptum habet: Allucio, non Luceio. Et mox, à domo, non ab domo.*

Minor ſit inter nos.] *Tu ſcribe ueteris libri fidem ſecutus, quo minus ſit huius inter nos ſermonis uerecũdia. Vult autem Scipio nullam uerecundiam eſſe eius ſermonis, qui de caſto amore ſit institutus inter iuuenes præſertim.*

Cum ſponſa tua uocata à militibus n.] *Pro uocata reponi debet, capta.*

Quia ipſe, ſi f.l.ludo æt.præſertim illecto & læto legitimoq; amore.] *Hic locus multorum calamis deprauatus eſt, dum pro in recto alius ſubſtituit illecto, alius & læto. Sic autem legi debet: Et forma faceret fidem, quia ipſe ſi frui liceret ludo ætatis, præſertim recto & legitimo amore, & non reſpub. &c.*

Tuo, cuius ſponſa eſt, amori faueo.] *Legendum ex fide*

codicis uetuſti: Tuo, cuius poſſum, amori faueo.

Fuit ſpõſa tua.] Sic diſtingue, Fuit ſpõſa tua apud me, eadem qua apud ſoceros tuos parẽtesq; ſuos uerecundia. Seruata tibi eſt, ut inuiol.

Adoleſcens ſimul pudore, gaudioq́; perculſus.] Sic caſtigauimus ad exemplar uetus, Quum aduleſcẽs ſimul pudore & gaudio perfuſus, dextram Scipionis tenens, deos omneis inuocaret ad gratiam illi pro ſe referendam, q.ſ.n. ſ.ſ. pro ſuo a. atque illius erga ſe merito eſſet, parentes inde cognatiq́; uirginis appellati. Mira hic partim ſcribæ partim caſtigantis negligentia accidit, ut ex una ſententia geminam fecerit, quum particula ſublata, & uerbo inuocaret in inuocare mutato. Quid autẽ opus fuit pro perfuſus ſupponere, perculſus, quod ad metum & terrorẽ refertur? Vt nihil dicam quòd ablatiuus merito, omiſſus fuit.

Vt id ab ſe donum acciperet.] Pro ab ſe, quidã in exemplari uetuſto ſcripſerat ipſe.

Satis omnibus compoſitis.] Emendauimus in ueteri, rebus omnibus compoſitis.

Captiuis Magone, & quind.] In ſcripto legitur: Captiuis, cum Magone & q. Vt intelligas & alios captiuos præter Magonẽ, & quindecim ſenatores, naui impoſitos.

Præpilatisq; mißilibus.] Codex antiquus habet hic, pijatisq; mißilibus. Suſpicor ſcribendum, pilatisq; mißilibus.

Remigio claßis ciues, militesq; tranquillo.] Vitiatus locus eſt, quum pro Remigium ſcriptũ ſit Remigio, & pro claßiciq;, claßis ciues. Legendum autem, atteſtante uetuſto uolumine: Remigium, claßiciq; milites tranquillo in altum euecti. Porrò ſic uocat Liuius Remigiũ ipſam multitudinem remigum, quemadmodũ Horatius dixit in Epiſtolis: Remigium uitioſum Ithacenſis Vlyſſei.

Reſpub

Reſpub.ipſa ſtrepebat apparatu belli. Fabris omnium generum in publica officina incluſis data cuncta, quã pari cura ſubibat.] Et hæ clauſulæ miris modis interpolatæ ſunt. Nec lectio ueteris libri prorſus bene habet, quæ eſt huiuſmodi: Vrbs ipſa ſtrepebat apparatu bellicam officinam incluſis. Dux cuncta pari cura obibat, nunc in claſſe ac nauali erat, nunc cum legionibus decurrebat, nunc operibus aſpiciendis temp. dabat. Porrò ſuſpicor legendum: Vrbs ipſa ſtrepebat apparatu belli, publica officina incluſis. ſubaudi opificibus ſtrepebat. Nam de illis loquitur, de quibus ſuprà dixit: Deſtinauit opifices, ad duo millia hominum erant, eos publicos fore cum ſpe propinqua libertatis. Iam uide quomodo interpolatus ſit iſte locus. Primũ pro urbs ipſa ſubdidit caſtigator Reſp. ipſa, quaſi reſpub. ſtrepere poſſit. Deinde hæc uerba, Fabris omniũ generũ, fortaßis adiecit de ſuo. Clauſulamq́; elegantem, Dux cuncta pari cura obibat, ipſe ſic mutauit, data cuncta, quam pari cura ſubibat, ut de officina intelligamus. Poſtremo omiſit oratiunculas, nunc in claſſe ac nauali erat, nunc cum legionibus decurrebat.

Refectisq́; quos quaſſauerant, muris.] Vetus exemplar habet: Refectisq́; quæ quaſſata erant muri.

Cuius rei tam paruo præmio.] Apparet ex ſcriptura libri uetuſti, legi etiam poſſe: Eius rei tam paruæ præmio.

IN LIBRVM SEPTIMVM TERTIAE DECADIS.

IN Italia autem Conſul.] In ueteri codice non eſt autẽ.

Prædæ aliquantum eius militi fuit conceſſum.] Exemplar manu ſcriptum habet, præda, & aliquantum eius fuit militum conceſſa. Arbitror legendum, Prædæ

aliquantum. Vſui militum conceſſa. Vt ſit ſenſus: *Prædæ aliquantum ſubaudi captum eſt. Vſui militum conceſſa. ſ. fuit præda.* Nam ſequitur infrà: *Ibi ad quatuor millia hominum capta, & cæteræ prædæ aliquantum.*

Tantum gaudij.] Vetus: *Tantum gaudium.*

Pari audacia Romanus.] Emendauimus: *Par audacia Romanus.* Nam ſequitur, *conſilio & uiribus impar.* Et ſic eſt in libro ſcripto.

Et ſiniſtra ala acriter pugnam inierunt.] Repoſuimus: *Et ſexta, alacriter pugnam inierunt.* Nam mox meminit ſextæ legionis & quintæ.

Occiditq́; principes.] Hoc uerbum uidetur aliquis adieciſſe. Mibi magis arridet uetuſti codicis lectio cum participio *perempti*, quod in margine quidã aſcripſerat hoc modo. *Principes qui cũ Fuluio colloquia occulta habuiſſe comperti ſunt, perempti.*

Semiermes.] Scriptura uetus ſatis oſtendit non ſemiermes, ſed inermes legendum eſſe.

Et Romæ q. cum luctus ex p. tum.] Video potius ſcribendum iuxta uolumen antiquum: *Et Romæ quidẽ quàm luctus ex p. tam timor in ſ. e.*

In multum diei.] Caſtigaui *in multũ diem*. Ex ueteri.

Aduerſus prodijt.] *Prodit* illic legitur, ſicut pauloantè, *dexteræ alæ ſiniſtra ſubit.* Non *ſubijt.*

Locauit autem omne frumẽtum.] Deprauata clauſula. Legendum atteſtante uetuſta ſcriptura: *Locauit autem omnem frumento. ſubaudi, agrum, ut uidelicet frumentum perciperet.*

Sibimetipſis tecta militariter c.] Scribe *ſibimet ipſos*, ut ſint duæ dictiones.

Stramento intecta, omnibus uelut de induſtria alimẽtis ignis

ignis.] Hic *locus cum mihi diſpliceret propter ablatiuum omnibus, inſpexi uetus exemplar, & reperi illic ſcriptum non omnibus, ſed omne.* Verum *nec ſic uidebam* Liuianum *conſtare candorem.* Itaq; *diutile expenſis non ſolum uerbis ſententiæ cohærentis, ſed ipſis etiam elementis deprauati uocabuli, huc ſum adductus, ut putem à* Liuio *ſcriptũ fuiſſe, non omne ſed omnia, ſic ordinanda ſiue diſtinguenda ſententia:* Erant *autem pleraq; ex cratibus aut tabulis facta, alia arundine texta, ſtramento intecta omnia, uelut de induſtria alimentis ignis.* Vt *uidelicet ablatiuus alimentis referatur ad priores ablatiuos, cratibus, tabulis, arundine & ſtramento.*

CLXX. *Campani.*] Scribendum *Capuani, ſicut paulo antè:* Ne *deeſſet materia in* Capuanos *ſæuiendi.* Non Campanos. Nam *Capuæ res hæc accidit, de qua hic loquitur.* Sunt *tamen* Capuani & Campani, *quòd in* Campania *ſita ſit* Capua.

In *Hetruriam legati.*] In *exemplari ſcripto legitur:* In *Aetoliam legati.*

Ne *aut conſulem* Marcellum.] Expunximus Marcellum.

Quæ *proſpera prælia.*] Repoſuimus *quæ is proſp.* Ex *ueteri.*

Quàm Romano.] Vetus *habet, quàm* Romanis *eſſe adfirmabant.*

L. *Geminum.*] In *antiquo eſt,* Genutium.

Pateram *ex quinq; pondo auri factam.*] Ex *ſcripto codice legendum:* Pateram *auream ex quinq; pondo factam.* Subauditur *autem auri.*

Iis *quoq; quæ darẽtur, portatæ togæ pr.*] Videtur *antiqui libri lectio eſſe:* Iis *quoque quæ darentur portata,*

togæ prætextæ.

Multa ea æſtate.] *Vetus, Multa æſtate qua hæc f.*

Perueniſſet.] *In ueteri, ueniſſet. Et mox: Ibi de ſuis rebus. Non, ubi*

Neminem Siculũ, qui metu inde fugati abfuerint, eſſe.] *Hæc uerba ſignificant, nullum ex Siculis qui aliquando fugerint, eſſe in Sicilia. At M. Valerius* COS. *contrarium hic Romano ſenatui perſuadet. Legendum igitur quemadmodum caſtigauimus ex ſcripto codice: Neminem Siculum, qui fugati metu inde abfuerint, non eſſe. Subaudi in Sicilia, hoc eſt, in Siciliam rediſſe.*

Honores omnibus ad exoluendam fidem à conſule habiti.] *Hoc ſatis obſcure dictum eſt, ad exoluendam fidem. nã oportet aliquid ſubintelligere, puta ſenatus ipſius, aut alterius cuiuſpiã. Clarius autẽ loqui ſolet Liuius. Proinde magis mihi probatur lectio manu ſcripti codicis, quæ ſic habet: Honores omnibus ad exoluendam fidẽ conſulis habiti. Vt intelligas Regulis iſtis habitum honorẽ à ſenatu, quo liberarent fidem conſulis M. Valerij, qui fidem ſuam illis obſtrinxerat, futurum ut ſi Romam uenirent, honoribus afficerentur.*

Quo ordine uel.] *Hæc uerba non ſunt in antiquo codice. Sed tantum, ut ſciret quo in ſtatu res Africæ eſſent. Quare diſpunximus adiectitiam clauſulam.*

Sed Dictatorẽ comitior. hab. dici, & extemplo.] *Quid opus fuit hic mutare Liuij uerba? Procul dubio non conſuluit ueteres libros, qui deſcriptum abhinc annis centũ Liuianũ exemplar caſtigare eſt aggreſſus. Melius & elegantius in ſcripto uolumine legitur, nempe ſic: Vt nõ expectanda comitia conſulis cenſeret, ſed dictatore comitiorum habendorum cauſa dicto extemplo in prouinciam*

redeund

redeundum, quemadmodum & nos caſtigauimus in contextu.

Eodẽq; iure uocatæ reliquæ inclinaſſent.] *Volumẽ ſcriptum non habet reliquæ, ſed tantum eodemq́; iure uocatæ inclinaſſent. Porrò, eodemq́; aduerbium eſt, & iure ſeptimo caſu dictum, ut & ſorte.*

Itaq; ſi ſuum nomen dictator acciperet.] *In exemplari uetuſto, ſi ſuum n. d. exciperet legitur. Vnde conijcio ſic hunc Liuij locum caſtigandum, Itaq; ni ſuum nomen Dictator exciperet.*

Cũ Flaminius.] *Indicãt ueſtigia ſcripturæ ueteris, tametſi mendoſa, deeſſe hic prænomẽ Flaminij, puta C. aut P.*

Plebẽq; ſciſſe.] *Eſt in ſcripto iuſsiſſe. Sed neſcio an mẽdoſe, ſicut & ſuprà, quem populus iuſsiſſet dictatorem.*

Exemplumq́; ea in re.] *Repoſuimus ex antiquo libro, exemplaq́;. Nam ſubdit, uetus L. Poſthumij, recens Q. Fabij. Sic enim legi debet: Non recensq́; Q. Fabij.*

Patribus id tempus Reipub.] *In margine uetuſti codicis aſcriptum erat, uerbum intereſſe.*

Hi cenſores.] *Caſtigauimus: Sed hi cenſores. Et mox pro Reipub. ſcripſimus publicæ rei. Sic enim antiquus liber habet. Et ſic eſt legendum.*

Pro temporis huius copia magnifici apparatus.] *Vetus habet: Pro temporis eius copia magnifice apparatos.*

Ab Scipione geſtas ſupplicationes.] *Scripſimus, à P. Scipione geſtas ſupplicationem. Et paulopòſt pro Quod mihi minus, Sed mihi minus. Ex uolumine ſcripto.*

C. Calpurnius præeſſet.] *Emendauimus præfuiſſet.*

Quẽ Q. Fuluius habuiſſet.] *Hanc ſentẽtiam in uulgatis exẽplaribus trãſpoſitã ex ueteri libro ſic ſuo loco reſtituimus: Capuam exercitumq́; quem Q. Fuluius habuiſſet, T.*

Quintius obtineret.

Exercitumq́; *qui tum iã Arimini erat.*] *Sic uidetur legendum iuxta ſcriptum exemplar:*Prouinciam exercitũq́; *(Arimini erat) acciperet.*

His quoq; eſt]. Huiuſmodi *lectionem indicat uetuſtus codex,* (His *quoq; enim prorogatum imperium) in Sicilia Cannenſis exercitus datus.* Nam *ſequitur infrà:*Et *in Sicilia ita diuiſæ res.* Sex. *Cæſari Cãnẽſis exercitus eſt datus.*

C. *Aurun. cædem in Sardiniã.*] *Scripſimus in Sardinia. Hic unam paginam tranſilire coacti fuimus ob defectum qui erat in exemplari manu ſcripto, quod ex Spirenſi bibliotheca nacti fueramus.*

Idem *ſocios conſenſiſſe omnes.*] *Sic diſtinximus.* Idem *ſocios.* Subaudi *facturos.* Conſenſiſſe *omnes.*

Quæ officio deceßiſſent.] Miror *cur hic libuerit caſtigatori ſupponere deceßiſſent, quum in ueteri codice ſit deceſſerint.*

Tentatis *prius aliarum col.*] *Caſtigauimus ex ueteri libro,* Pertentatis *pr. al. col. animis.* Aliud *autem eſt, tentatis, aliud pertentatis. nimirum hoc poſterius abſolutam diligentiam arguit.*

Sequi in ſenatum eos iuſ.] Expunximus *accuſatiuum eos, qui elegantius ſubauditur.* Nam *præcedit, merito eorum, & collaudari eos.* Nec *eſt in ſcripto codice.*

Signini fuere & Nolani.] In *Spirenſi uolumine nõ eſt* Nolani, Venuſinorũ *uero uocabulum quod omiſſum erat in uulgatis editionibus, inſeruimus poſt* Nucerinos. Nec *eſt illic* Firmiani, *quum oppidum* Firmum *appelletur, nõ* Firmium, Eſt *&* Spoletini, *non Spoletani.*

Et *ad populum actæ.*] Vetuſti *codicis lectio:* Et *apud populum actæ.*

Quod

Quod in ſ. ær. ad ult. caſus ſeruabatur.] Liber ſcriptus *habet ſeruaretur. Sic autem & infrà loquitur* Liuius. Nõ *eas, inquit, ſolum quæ remis agerentur.* Non, *agebantur.*

Cenſores ut agrũ Camp. *fruendũ loc.*] *Caſtigauimus:* Duo *cenſores.* Porrò *ſic dicit hic eleganter, ut agrũ* Cam*panum fruendum locarent, quemadmodũ ſuprà dixit:* Si*mul ut cum agro tecta urbis fruenda locarentur.*

Et *his* T. *Manlius.*] Expunximus *particulam &.*

Et *ius liberum.*] Pro *&, hic ſubſtituimus, ei datiuum.*

Qui equo mereri deberent. Emendauimus *merere.*

Ne *remorãdi quidem cau.*] *Antiqua lectio:* Ne *moran-di quidem.*

Et *quia in animum induxerat.*] *Addidimus uocabulum ita:* Et *quia ita in animum indux.*

Prægreſſum eum aſſequitur.] Pronomen *eum quum non ſit in codice ſcripto, & elegantius ſubaudiatur, ſub-mouimus.*

Non *caſtra ponere pati.*] Hunc *locũ mutilum ita ſup-pleuimus & ordinauimus ex libro uetuſto.* Non *iter quie tos facere, caſtra non ponere pati.*

Dextera *alia.*] *Caſtigauimus:* Dextera *ala.*

Dum *alij trepidi cedunt.*] Ex *ueteri libro ſcripſimus, trepidè.* Nam *ſequitur, alij ſegniter.*

Et *uictos ſequẽdo, priore æſtate abſumpſiſtis.*] Legen*dum, priorem æſtatem abſumpſiſtis.* Sic *autẽ ſæpe* Liuius *loquitur.* Vt *infrà,* Primum *diem quo fines hoſtiũ ingreſ-ſi ſunt, populando abſumpſerũt.* Et *rurſus:* Cum *hyemem totam reconciliandis* Barbarorum *animis, partim remiſ-ſione obſidum captiuorum'que abſumpſiſſet.* Et *iterum:* Ipſe *reliquum æſtatis recipiendis in fidem* Hiſpaniæ *po-pulis abſumpſit.*

Et cuius ipſius pudere ac pœnitere uos oportet, reſe=ram.] *Hanc ſentētiam caſtigator quiſpiam additis dictio=nibus interpolauit. Nec enim eſt: Et cuius, aut uerbū Reſe ram in exemplari Spirēſi. Sed, Cuius & ipſius pudere ac pœnitere uos oportet: nēpe æquis manibus. Suſpicor uero pro ipſius ſcribēdum ipſos. Cuius & ipſos pud. ac pœni. uos op. Et eſt initiū nouæ ſentētiæ. Nec opus eſt uerbo re feram, quum cohærcant alioqui quæ ſequuntur. Nam ſen ſus eſt. Cuius & ipſos pudere ac pœnitere uos oportet, hoc ipſum eſt, quòd æquis manibus heſterna die diremi=ſtis pugnam.*

Cum exercitu meò eloqui uideor.] *Quid illi uenit in mentem, qui hic eloqui pro uerbo loqui ſuppoſuit, quod legitur in codice ſcripto?*

Diſtrictis gladijs diſcinctos deſtituit.] *Obſcura lectio ſimul & mēdoſa. Vetus exemplar habet: Diſtrinctis gla=dijs cinctos deſtituit. Non dubito quin ſcripſerit Liuius, deſtrinctis gladijs cinctu deſtituit. Vt ea ignominia affe=ctos intelligas, qua male ſe gerentibus in prælio militibus & gladij à lateribus auferūtur, & ipſe cinctus ſiue cingu lum, ut diſcincti & ſoluti incedant. Vſurpatur ſubſtanti=ue cinctus. Vnde Vergilianum illud: Cinctuq́; Gabino.*

Ita concio dimiſſa, fatendo iure ac m.] *Pro fatendo ſcri bendum eſt fatentium.*

Ordinati armatiq́;.] *Spirenſe uolumen habet, armati ornatiq́;. Indicant autem ſequentia nondum ordinatos fuiſſe. Et intellige ornatos poſt ſtragem proximam, ex qua laceri redierant. Sic libro nono huius Decadis: Di=em'que ijs, qua equis armis'que inſtructi atque ornati ad=eſſent, edixit.*

Viribus quoque ſufficerent.] *Expunximus quoque.*

Neque

Neque enim eſt in libro ſcripto.

Copias educit.] Scripſimus, & copias educit.

Hortator teſtisq́; præſens firmabat.] In ueteri codice hæc appoſitiue leguntur, ſine particula que: Hortator teſtis præſens firmabat.

Et partim conculcatis.] Repoſuimus antiquum uocabulum quo Liuius uſus eſt, quemadmodum teſtatur exemplar ſcriptum, nempe occulcatis. Eſt autem occulco pro obculco, ab ob & calco.

Et tam conferta turba.] Vetus mendoſe habet, & eum conferat turba. Opinor ſcribendum, & in conferta turba.

Conſternatas agit q.i.m.i. reguntur.] Reſtituimus ex Spirenſi codice, conſternatam agit, quàm inſid. m. imperio regitur. Subaudi belluam.

Qui proſequerentur agmen.] Antiqua lectio: Sequerentur agmen.

Recepti ſunt.] Scripſimus accepti, deleto uerbo ſunt. Tu intellige clementer acceptos, clementer tractatos. Quam lectionem & editio Romana continet.

Ad cætera inopem, ſe recepere.] Vetus codex habet conceſſere. quem & nos ſecuti ſumus.

Atq; inter populares tum honorati.] Exemplaris antiqui ſimul & Romanæ editionis lectio, tam honorati.

Pro transfuga iuſſus.] In Spirenſi uolumine legitur profuga. Nos caſtigauimus perfuga, ſublata præpoſitiõe pro, quæ in uulgatis editionibus male recepta eſt.

Simul à portu & à nauibus quæ ab aperto mari.] Scripſimus, & à portu, & à nau. quæ aperto mari. Nam ſic habet antiqua lectio.

Qui præfectus claßis fuerat.] Inſeruimus uocabulum antea, Qui præfectus antea claßis fuerat. Et pro illo loco

præpoſi

præpoſitus,ſcripſimus, illi loco præp.

Vt captæ urbis interdum excitatur clamor.] *Excitaretur caſtigauimus, quemadmodum & Romana habet editio. Et mox pro, ſignaq́; inferri,ſcripſimus,ac ſigna.*

Accedebat ſonus.] *Vtrobique legitur accidebat in codice uetuſto. Item,quum ex temporis. Non,quum & ex temporis ſpatio.*

Qua Brutiorum præſidium eſſe agitatæ proditionis cõciliator nuntiauerat.] *Hæc mendoſa lectio non ſolum in Romana editione, ſed & in cæteris omnibus quæ inde propagatæ ſunt inoleuit. Antiquũ uolumen habet: Qua Brutiorum cohortem præſidium agitare prodit. conci. nuntiauerat. Tametſi deprauate ſcriptũ eſt illic cogitare pro agitare. Porrò librarius caſu cohortem accuſatiuum omiſerat. Et caſtigator nõ inſpecto codice uetuſto, quum uerbum agitare non admodum quadraret, adiecit aliud uerbum, nempe eſſe. & agitare uertit in agitatæ,ut coniungeretur cum genitiuo proditionis. Nos locum reſtituimus in contextu.*

Inde & proxima reſ.] *Scripſimus: Deinde proxima reſ. porta. Nam ſic habet uolumen ſcriptum.*

Prius penè quàm cõſere.] *Voculam penè expunximus. Et mox, pro ex equo præcipitatum eſſe, ſcripſimus præcipitaſſe. Sic Liuius infrà: Quum in Italia ad Thraſimenũ & Cannas præcipitaſſet Romana reſpublica. Item libro ſexto primæ Decadis: Ipſi, inquit, in inſidias præcipitauere ibi. Hoc uerbum uſurpat abſolute.*

Vt Syracuſarum ornamenta æquauerint.] *Fecimus ex æquauerint, æquarent. & pro, ſed & maiore, ſcripſimus, ſed maiore.*

Curſum agmine facto.] *Corrupta uerba ſunt. Legendũ,*

atteſtante

atteſtante ueteri libro, Curſim agmine acto. In *editione* Romana, *& ea quam proxime nobis* Colonia Agrippina *dedit, curãte* Ioan. *Sobio uiro optimo, rectè legitur, curſim*. Verum *in altero uocabulo dormitatum eſt*.

Impunita ijs priora fore.] *Suſtulimus datiuum ijs*. Et *infrà pro, dolo inuictus fuiſſet, ſcripſimus, eſſet*.

Tantis augeſcere incrementis.] Legendum *iuxta ueterem ſcripturam, tacitis augeſc. incrementis*. Et *mox, quã cœpiſſent, ruerunt*. Non *quã cœpiſſent, fluerent: quemadmodũ repoſuimus*. Demiror Venetos *& Colonienſes non dignatos inſpicere editionem* Romanam, *in qua poſterius uocabulum recte habet*.

Cum ea ſpe.] *Legendum*: *Quum à ſpe, quam ſuc.r. augebat, hoc eſt, propter ſpem*. Porrò *mirè elegans eſt à particula in hoc ſignificatu*.

Cum ijs copijs.] *Quid opus fuit hic addere copijs, quũ præcedat, copias auxerat*. Et *mox, terreſtribus copijs*. Huiuſmodi *dictiones à profeſſoribus inter enarrandum adduntur, quum uerba autoris exponunt*. Et *deinde à parũ attentis recipiuntur in contextum*.

Iam enim & Lælius.] *Spirenſe exemplar huiuſmodi lectionẽ uidetur continere*, Ab Tarracone *egreſſus (& Lælius redierat ab* Roma *ſine q.n.m.r.m. uolebat*) *Tametſi lacunula erat poſt uocabulum egreſſus*.

Quàm gloriãti eam uelut primam occaſionẽ raptam.] *Mendoſus locus eſt*. In *manu ſcripto legitur, qua glorianti ea uelut primam occaſionẽ rapta, ſuſpicor ſic ſcripſiſſe* Liuium, *quàm glorianti ea ut ſub primam occaſionem rapta*. *Niſi quis malit legere uelut ad primam*.

Neq; enim ſe reprehendere nomen hominum, ſi tam anceps od.] *Sic in editione* Veneta *legitur, ſed deprauate, quam nos cum exemplari manu ſcripto contulimus, pro=*

pter autoritatem officinæ Aſulanicæ. Vetus codex amorem hominum habet, minus à germana Liuij lectione aberrans. Debet autem eſſe morem, non amorem. Et mox, ſi tam, non, ſi tamen. Minime feſellit hoc Iacobum Sobium admiratorem Liuij ſingularem, cui Colonienſem editionem cæteris caſtigatiorem debemus.

Quales ex hac die.] Scripſimus, ex ea die. Et mox, operæ eorum pretium faciat, pro faceret. Inſuper, in conſpectum eius (ſcilicet Indibilis qui pro utroq; loquebatur) pro, in conſpectum ijs.

Liberiq; lacrymantibus præ gaudio redduntur.] Vetus exemplar tantum habet, lacrymantibus gaudio red. abſq; præ. Frequens autem eſt apud Liuium caſus ſeptimus. Sic paulopòſt: Quum effuſis gaudio lacrymis cupere uero diceret. Gaudio, hoc eſt, ob gaudium.

In hoſpitium adducti.] Vbi in excuſis codicibus eſt adducti, plerunq; in ſcripto abducti legitur. Nec male quadrat. Nam qui adducuntur, etiam abducuntur ab eo loco in quo ſunt.

Et fluuius.] In ſcripto tantum eſt, Fluuius.

Armorum'que.] Scripſimus, aut armorum. Sicut mox, quas cœpiſſent hoſtes, quas cœpiſſent, hoſtibus. aliter diſtincta ſententia. Præterea, per quam defertur amnis, pro deferretur. Ex libro ueteri.

Per aſpera primū nihil aliud, quàm uia impediti iere.] Antiqua lectio, per aſpreta.

Et cum cæde magna in ac. altiore.] Scripſimus, Et cæde mag. in aciem altiori. Paulopòſt adiecimus particulā &, quæ deerat, Locusq; ad euadendum & medijs datus eſt. Et cædes fierent, ſcripſimus, pro cædes fieret.

Circunfuſa inde omnis multitudo.] Omnis, non erat in

Spirenſi

Spirenſi codice. Et pro, Romæ *intolerabile eſſe,erat into lerandum,quemadmodum & nos caſtigauimus.*

Vt confeſtim Aſdrubalem conſequeretur.] Legendum *perſequeretur.*

Aut in ultima Hiſpaniæ amoti.] *Vetus habet, moti.* Quod *uerò mox ſequitur: Simul et Hiſpanos, ſcripſimus ut,pro &, Simul ut Hiſp.*

Nec cum Romanis.] *In ſcripto libro legitur : Nec cum Romano, ſubaudi,exercitu, quemadmodum & nos mutauimus.*

Ingenio magis quàm uirtute.] *Repoſuimus, aſtu magis quàm u.Demiror quid caſtigatori in mentem uenerit, ut hic aliam uocem ſupponeret. Aſtus eſt quem in hominibus damnamus.*

Venuſiam in tecta milites abduxiſſet.] *Hic tecta legũt omnes propterea quòd ſequitur, bis cæſum exercitũ eius æſtiua Venuſiæ ſub tectis agere. Exemplar manu ſcriptũ habet,in exta.Proinde malim legere,in ſtatiua. Quemadmodum de Nerone* c o s.*circa finem huius libri: Citatiore quàm inde uenerat,agmine die ſexto ad ſtatiua ſua atque ad hoſtem peruenit.*

Marcellus Romã rediret.] *Ex fide uetuſti codicis ſcripſimus hic,ueniret,pro rediret. Et mox, abſente ipſo ageretur. Item,accuſauit tribunus. Et,diutius ibi.*

Vtriſq; conſulibus.] *Scripſimus: Vtriq; conſulum. Et mox,duo cõſulum prioris anni exercitus,pro conſulares.*

Et quæ ſenatus cenſuiſſet.] *Videtur ex æque mendoſa codicis ſcripti lectiõe legendũ: Ex quo ſenatus cenſuiſſet.*

In qua & T. Quintius Pr. fuerat.] *Autoritatem ſecuti manu ſcripti uoluminis, hanc clauſulam deprauatam ſic reſtituimus: Quæ T. Quintij prætoris fuerat.*

Italiæ

Italiæ, Siciliæ, Sardiniæq;.] Scripſimus, Italiæ, Siciliæq; ac Sardiniæ. Et mox pro, & in Sicilia ita diuiſa res eſt. Et in Sicilia ita diuiſa res.

Eo anno peſtilentia grauis incidit in urbem agrosq;, quæ tamen magis in morbos longos, quàm in perniciales euaſit.] In primis certũ eſt non eſſe legendũ, in urbem agrosq;, quemadmodũ uulgò legunt omnes, ſed, per urbẽ agrosq;. Sic enim eſt in ueteri uolumine. Caſtigatori non eſt uiſa ſatis Latina locutio, incidit per urbẽ. quare mutauit, pro per, ſcripſit in. At quid dicemus de dictione perniciales quæ ſequitur? Pernicioſus legimus, uerum pernicialis non reperitur apud autores. Subeſt, ni fallor, mendum. Scriptum exemplar habet, inperniciales. Diu me hic ſcrupus occupatum habuit. Et tandẽ quum cogitarem nõ eſſe tam inepte loquacem Liuium, ut quum dixerit magis in longos morbos, præpoſitionem in ſtatim repetat & dicat, quàm in perniciales, deprehendi unum eſſe uocabulum, & indubie legendum, interniciales. Dictum autem eſt internicialis, ea forma qua dicimus exitialis. Significat interniciale quod necem affert. Sanè poteſt pernicioſum eſſe, ſiue perniciale, ut uulgatum errorem ſequar, quod tamen non ſit letiferum. Accipitur enim pernicioſum etiam pro damnoſo ac periculoſo. Quo ſenſu longi & diuturni quoque morbi ſunt pernicioſi. Proinde uoce hic opus erat quæ plus ſignificaret. Atque ut hoc uocabulo uteretur hic, in cauſa eſt quod pauloantè dixit, exitiabilis prodigiorum euentus. Notum eſt quid ſit internecio & interneciuum, ubi præpoſitio Inter auget. Porrò nõ dubito, quin eruditi albo, quod aiunt, calculo meum ſint probaturi iudicium. Nolui tamen lectionem receptam eradere, ne quis me temeritatis argueret. Sufficit hic doctos

eſſe

eſſe admonitos. Certè nihil clarius dici poterit, q̃ ſi ſic legas: Eo anno peſtilentia grauis incidit, per urbẽ agrosq́;, quæ tamẽ magis in longos morbos, q̃ interniciales euaſit.

Ante diem III. Nonas Quint.] Scripſimus, ad III. Nonas Quintileis. Et mox, accipere. Cui traderet: non, & cui traderet.

Biduum ad conſyderandum tempus.] Vide num legendum ſit, biduanum ad conſyderandum. Hoc enim magis placeret quàm bidui. Et uetus codex, biduum habet.

Tribunis mil. præfectisq́; ſoci. & centurionibus.] Caſtigauimus: Tribunos mil. præfectosq́; & centuriones.

Cauitq́; cum cura.] Has duas uoces, cum cura, expunximus, quòd non eſſent in exemplari Spirenſi. Et pro intenſius ſcripſimus, intentius.

Alijs ſententijs notantibus præfectum.] Mendæ poſtquam ſemel fuerint in libros receptæ, ſic germanæ lectioni immixtæ latent, ut etiam à doctis uix ſentiantur. Quis putaret in iſtis uerbis aliquid eſſe uitij? Et tamen eſt hic erratum prodigioſum. Quum hunc locum legerem primum, non placebat uocabulum ſententijs, quod tamen ſeptimo caſu dictum uideri poterat, pro per ſententias. Sed quid opus erat uoce pluratiua? Inſpexi Spirenſe exemplar, & reperi ſcriptum, alijs ſocijs notantibus. Videbam & hoc mendoſum eſſe, ſed ſperabam ex aperto mendo germanam lectionem me facilius addiuinaturum. Deprehendi itaq; à Liuio ocij fuiſſe ſcriptum, quod primum aſcita proxime præcedentis dictionis ultima litera ſ, deprauatum eſſet in ſocij, mox ob conuenientiã caſuum utrinq; cohærentium in ſocijs foret mutatum. Id poſtea caſtigator non conſyderans, ſed aliò properans ac nimium fidens ingenio ſuo, uertit in ſententijs. Sic accreſcunt in

monumentis autorum mendæ. Facilius autẽ ſit ex primis librariorũ erratis ſinceram lectionem reperire, quàm ex poſterioribus nonnunquam eruditorum caſtigationibus. Proinde *ſic leges hæc* Liuij *uerba: Alijs ocij notantibus præfectum.* Ita *legendum quoque docet ſequens ſtatim clauſula, quòd eius ſocordia Tarentum proditum hoſti eſſet.* Nam *ocium progignit ſocordiam, hoc eſt, deſidiam & ignauiam. Coniungitur autem eleganter* Notare *cum genitiuo, quum reprehendere ſignificat.*

Notionem *de eo.*] *Antiqua lectio:* Notitionem. *Arbitror ſcribendum cognitionem.* Hoc *enim magis placeret quàm notationem.*

Quod negabant unam cellam duobus recte dedicari.] Reſtituimus *ex codice ſcripto: Quod neg.u.cellam amplius quàm uni deo recte dedicari.*

Reditum *eſt.*] Expunximus *eſt, quòd non ſit in ueteri libro.* In *quo mox, Annibal redit legitur: non, redijt.*

Subiecta res oculis noſtris.] Expunximus, *noſtris.* Et *mox pro conſentiente, ſubſtituimus, adſentiente.*

Auctum etiam uiſum in capite.] *Simile extiſpicium deſcribit* Lucanus *his uerſibus, in primo:*

Quodq; nefas nullis impune apparuit extis,
Ecce *uidet capiti fibrarum increſcere molem.*
Alterius capitis, pars ægra & marcida pendet,
Pars micat & celeri uenas mouet improba pulſu.

Caput extorum eſt iecur. Et *in iecore duo capita conſtituebant aruſpices.*

Caſtra caſtris collata crederet.] Scripſimus *diceret.* Et *mox, ut ſi collis, deleuimus particulã, ut.* Deleuimus *quoq; ea pronomen in ſequenti uerſu:* Exiguũ *campi ante caſtra erat.* Deinde *pro, poſſet excipere, caſtigauimus, poſſent*

excipere,

excipere. Et pro, ab tergo includerent uiam, intercluderent uiam. Poſtremo pro, neq; euadere poſſent in iugum, neq; euaderent in iugum, eraſo uerbo poſſent. Ad fidem omnia uetuſti codicis.

Interfecti A. Manlius.] Subuenimus huic loco, quem in editione Aſulanica aſteriſco notatum reperimus. Nam legendum eſt: Interfectus A. Manlius. Nec deeſt quicquã. Vocabulum pluratiuum interfecti, ſcrupulum antè inieceràt.

Equitum tres.] Scripſimus, Equites tres. Et mox pro, Et tumulatum in caſtris, Tumultuatum & in caſtris.

Tam improuide iſſet, collegamq́;.] Reſtituimus deprauatum locum, pro iſſet ſcribentes ſe, Tam improuide ſe collegamq́;, & propè totam Rempub. in præceps dederat.

Alteram ſcriptam laudatione filij, qui rei geſtæ interfuit.] Autoritatem manu ſcripti uoluminis ſecuti, repoſuimus: Alteram ſcripta laudatione, qui rei geſtæ interfuerit.

Ne cui dolus necteretur.] Legendum, ne qui dolus. Sic enim in libro ueteri legitur. Porrò Liuius uſurpat qui pro quis. Id quod et Cicero ſæpe facit. Vt pro Cecinna, Si qui familiam meam de fundo meo deiecerit. Si qui mihi præſto fuerit cum armatis. Idem peculiare eſt Septimio Tertulliano, quemadmodum indicauimus in noſtris annotationibus quas in illum ſcripſimus. Porrò res hæc non animaduerſa corrumpendis autorum locis infinitis anſam dedit. Venit nunc in mentem unius loci, qui deprauate apud Ciceronem legitur, in libello cui titulus eſt De ſenectute ſiue Cato maior. Habẽt enim ſic exẽplaria typis excuſa quæ uidimus hactenus: Omnia quæ curant, meminerunt, uadimonia cõſtituta, qui ſibi, quibus ipſi debeãt. Quũ indubie Cicero ſcripſerit, qui ſibi, cui ipſi debeant. pro quis ſibi.

Nam eam germanam lectionem continet exemplar Ciceronis manu ſcriptum, quod nos Sletſtadij inuenimus apud diuum Ioannem. Sed de his aliâs.

Si qua opera eorum opus eſſet.] Emendauimus: Si quò opera e. opus eſſet. Id eſt, ad aliquem locum.

Rati occaſionem ſupplicij petere, miſſo retro nuncio.] Vitiatum locum ſic reſtituimus: Rati occa. ſupplicij peti, remiſſo retro nuntio. Participium miſſo, mutilatum erat, & auctum inepte præcedens uerbum. Fortaſſe mouit caſtigatorem, quod dicit remiſſo retro: cui alterum uiſum ſufficere puta aut remiſſo, aut miſſo retro. Verum ſic & infrà loquitur Liuius: Venuſiam, inquit, retro quibus uenerat itineribus repetit.

Alij è turri eius portæ muriſq;.] Pro duabus dictionibus, turri eius, ſubſtituimus ex ſcripto codice, turribus. Opinor ſcriptum fuiſſe turribus relicto ſpatiolo medio inter priores duas ſyllabas & ultimam. Id bus caſtigator mutauit in eius. Nam præcedit, circa portam qua uenturum hoſtem rebantur.

Edito è ſpeculis ſigno.] In Spirenſi codice tantum eſt, ſpeculis. non, è ſpeculis.

Venuſiam adducere iuſsit.] Scripſimus abducere. Et aliquanto pòſt pro, & magnum luctum, magnum & luctum, ut uidelicet magnum accuſatiuus etiam ad metum referatur. Mox pro, exercitum Venuſiam miſerunt, repoſuimus, exercitum Venuſianum miſerunt.

Tutaſq; circa ſtationes.] Circa non eſt in exemplari ſcripto. Et poſtea legitur: Profectus ipſe cũ paucis equitũ leuis armaturæ. Non cũ paucis equitũ, leuiſq; armaturæ.

Sulpitius ab Naupacto.] Addidimus literam prænominis. P. Sulpitius. Et mox, iuſsis ſubſequi peditibus, ſcripſimus,

pſimus, ſe pronomine deleto. Item, *nihil tale metuerent, pro metuerant*. Et *ad naues*, pro *in naues*.

Quantæcunq; de Romanis tum uictoriæ.] Pro *tum* repoſuimus *tamen*. Senſus eſt, *Quantæcunq; uictoriæ*, quia tamen non de quibuslibet, ſed de Romanis erat. Item pro, *purpuraq;*, *purpura*, particula que eraſa.

Per maritas domos.] Inſigne erratum hic eſt. Non enim quemadmodum ulmos maritas dicimus, quibus coniunctæ ſunt uites, ſic & domos maritas uocamus, in quibus degunt matrimonio copulati. Spirenſe exemplar habet, *per maritum aſdomos*. Legendum eſt: *Per maritimas domos*, hoc eſt, domos ad mare ſitas. Et intelligit domicilia tenuiorũ. Captabat autẽ loca minus celebria ac parum frequẽtia. Nã ſequitur: *Quo minus cõſpectus, eo ſolutior*. Porrò ſunt & hodie principes, qui Philippi licentiã imitentur, nõ per domos ſemper maritimas, ſed maritatarum diſcurſantes cũ uno aut altero comite: adeo ſummittendo ſe in priuatum faſtigium, ut morionũ cultus non pudeat.

Vni etiam principi Achæorum Arato.] Hunc Aratum miris laudibus ornat Strabo libro octauo, tradens illum ciuitatem ad libertatem reuocaſſe, & adeptum regnum ab ultro offerentibus, quod lõge lateq; poſtea ampliarit.

Prolapſum in caput regem effudiſſet.] Iuxta ſcripturam ueterem pro *in*, repoſuimus *per*.

Caderentq; circa eum multi & uulnerarentur.] Liber ſcriptus tantum habet, *multi uulnerarentur* abſq; particula connectente, &. Suſpicor Liuium ſcripſiſſe: *Caderentq; circa eum multi, multi uulnerarentur*. Neq; eſt in fin, *efugit*, ſed *fuit*. *Raptus à ſuis atq; alteri equo iniectus fuit*. Et ſenſus eſt integer.

Quod Pyrgum uocant.] Eraſimus, *quod*, fidem ſecuti

manu ſcripti codicis, ut reliquam clauſulam per Paren=*theſim legas,*(P*yrgum uocant*) *duxit.*

F*uerunt autem quatuor millia hominum, pec.*] Anti*qua lectio* : Q*uatuor millia peditum hominum*. S*uſpicor legendum, deditorum hominum*. N*am præcedit, primo ſtatim terrore adueniens cepit*. I*gitur, ut uериſimile eſt, dediderunt ſe.*

P*oſt profectionem ex* A*chaia regis.*] R*epoſuimus* P*hilippi,loco regis.* N*am ſic eſt in ſcripto libro:*E*t mox præcedit,famam interfecti regis uulgauit.*

Q*ui tum ædilis curulis erat.*] L*egendum iuxta autoritatem exemplaris uetuſti, tum ædilis curulis erat.* N*am ſolet huiuſmodi clauſulis per parentheſim interiectis uti* L*iuius.*S*icut modo monuimus,*P*yrgum uocant.*

A*c feruida ingenia imperatorum fuiſſent.*] R*epoſuimus,fuiſſe.*

E*t omni cœtu careret hominum.*] L*iber uetuſtus habet,caruerit.*E*t mox,non præ ſe referens, ſed tantum præferens in uultu habituq;.* Q*uemadmodum & nos caſtigauimus.*

Q*uid ita male credito priore conſulatu* .] H*anc clauſulam hæc uerba præcedere debent, in excuſis exemplaribus hactenus deſyderata* : S*i noxium comperiſſent,quid ita male credito priore conſulatu, alterum crederent?*

P*atriam pulſum ſede ſua reſtituiſſe.*] V*ulgo legunt omnes pulſum, & ad* F*urium* C*am. referunt.* A*t codex ſcriptus habet,patriam pulſam.*

Q*uæ ibi gererentur.*] I*nſeruimus uocem res.* Q*uæ res ibi gererentur.*E*t mox,ſua omnia ijs,expunximus ijs,ſcriptum utrobiq; ſecuti uolumen.*

E*t præſciſcere quam quis eorum prouinciam.*] E*x ue=*

teri

teri repoſuimus quiſq; eorum.

Pro Tarento Capuam, *legio una data eſt, cui.*] Repoſuimus: Pro Tarento Capuam *mutauerunt*: Legio *una data, cui* Ful.

I*ta per prouincias diuiſa, ut binæ conſ.*] Caſtigauimus, *diuiſa.* Binæ *conſulum eſſent*, Vt *expuncto.*

N*octe portā ingreſſus.*] N*octe nō eſt in codice* Spirenſi. N*ec eſt hic neceſſariū, quū ſequatur, uigilē laniauerat.*

E*t ex decreto pontificum iterum nouendiale ſacrum.*] Q*uemadmodum ſuperabundat prima particula*, &, *ita ante nouendiale deeſt aduerbium*, I*nde, nouam auſpicans ſententiam, ut ſic deinceps legamus*: E*t ſupplicatio diem unum fuit ex decreto pontificum.* I*nde nouendiale ſacrū.*

P*ure caſte'que.*] P*ureq; & caſte.* N*am ſic habet liber uetus.*

P*er manus recte data.*] S*cripſimus*: & *per manus recte d.* E*t mox, in cliuum publicum*, I*n cliuum* P*ublicium.* E*t infrà, earum'que coloniarum.* E*t earum col.* I*tem eodem uerſu, pernoctaturos ſe eſſe extra mœn.*

E*t duo millia de legionibus militum, equitumq; mille octingentos.*] S*ic reſtituimus*: A*d duo millia de legione militum, equitum mille octingentos.* E*t mox, nauibus adduxiſſe, ſcripſimus, aduexiſſe.*

D*einceps'q; aliæ* G*allicæ atq; alp.*] V*ocabulum* A*liæ non eſt in uolumine ſcripto.* N*ec eſt neceſſarium.*

N*on ipſum ſolum ea oppugnatio impedijt.*] H*unc locum ſic reſtituimus*: N*on ipſe ſe ſolum ea oppugnatione impedijt.*

P*lenū adhuc ira.*] V*etuſtus liber habet iræ.* N*ec refert.* V*erum hoc ad rem magis pertinet, quod mox habet pro noſſet, cognoſſet*: E*t paulopòſt, in prouinciā perueniret.*

Quam lectionem & nos recepimus.

Vt ſterni obteriq́;, priuſquam inſtruantur, poßint.] *Vetus ſcriptura ſic habet:* Vt *ſterni operiq́;.* Pro *hoc poſteriori caſtigator ſuppoſuit obteriq́;.* Nec *eſt alienum uerbum.* Ego *tamen non dubito* Liuium *ſcripſiſſe:* Vt *ſterni opprimiq́; priuſquàm inſtruantur poßint.* Quod *uerbum huic loco magis conuenit.*

Et *circa* Romanorum *ſocior.*] *Aſteriſcum hic habet editio Aſulanica.* Et *certe locus ſincerus non eſt.* Nec *quicquam præſidij ab exemplari ſcripto.* Quòd *ſi quis coniecturam ſequi uolet, pro circa leget tres, hoc modo:* Et *tres* Romanorũ *ſociorumq́; ductores ceciderunt.* Hanc *lectionem deprauatæ dictionis ueſtigia mihi ſuggeſſerũt.*

In *aciem copijs ductis.*] *Scripſimus, eductis.* Et *mox, quæ pars caſtrorum, pro, quà pars caſt.*

Et *ne paucos quidem, qui pri.*] In *ſcripto codice legitur:* Et *ne paſſus quidem.* Id *paſſus quidã mutauit in paucos, quæ lectio uulgo recepta eſt.* Ego *tamen malim, ipſos.* Et *ne ipſos quidẽ qui prima luce obamb.* Paulopòſt *pro diſcurrent, repoſuimus diſcurrunt.*

Poſtquam *à* Placentiæ *obſidione abſceßit.*] Volumen *manu ſcriptum habet:* Poſtquam *ad* Placẽtiæ *obſidionem acceßit.* Quam *lectionem miror cur quiſquam auſus fuerit mutare.* Quaſi *non potuerit* Aſdrubal *ad obſidionem* Placentiæ *accedens, quam nõ putabat longi negocij futuram, præmittere equites cum literis ad fratrem.*

Simul *& ipſos patres conſcriptos quid pararet, edocet.*] *Scripſimus exemplaris ſcripti fidem ſequendo,* Simul *& ipſe patres conſcriptos quid paret, edocet.* Demiror *quid hæc caſtiganti in mentem uenerit, ut quæ latinißime dicta ſunt, melius dicere uoluerit.*

Præmißi

Præmiſsi inde per agrum lar.] Repoſuimus: *Præmiſsi item per ag.l.*Et paulo pòſt: *Sex millia peditum, & mille equites.*expunximus &.

Quod floris fuerat.] Antiqua lectio, *quod floris fuerit.* Quæ cum melior ſit & nos eam ſecuti ſumus.

Qui ducem inde atq; exercitus partem abeſſe ingnoraret.] Scripſimus, *abiſſe.*

Nam ne antè audiretur.] Scribe, *audiatur.*

Inter uota & preces.] *Inter uota ac preces.* Item *liberorumq́;*, pro *& liberorum.*

Deos deasq; precabantur.] Repoſuimus: *Deos omnes deasq́;*. Et *felix pugna*, pro *felixq́; pugna*. Item *damnarenturq́;*, pro *& damnarentur.*

Et fatigare precibus.] Volumen ſcriptum habet, *flagitare precibus.* Nec diſplicet ea lectio. *Fatigare* infrà uſurpat, quum inquit, *Matronæ per omnia delubra uagæ ſupplicijs uotisq; fatigauere deos.*

Melius uiſum eſt.] *Melius* nō eſt in codice ueteri, nec eſt hic neceſſariū, ſufficit enim: *Nocte clā ingredi uiſum eſt.*

Vt tribunus tribunum.] Tu lege uice uerſa, *ut tribunum tribunus, centurio centurionem.* Nam huiuſmodi uariationem amant autores.

Facilis futura erat.] Scripſimus, *facilior futura erat.* Et mox, *nihil ferme.* Et paulopòſt: *& quingentos inde fermè paſſus Aſdrubal aberat.*

In tentoria adducti.] Antiqua lectio, *abducti.* Nec multum refert. De quo aliâs monuimus.

Tempus pugnæ differretur.] Repoſuimus, *tempus pugnandi differretur.* Et paulopòſt, *Nec ad ſequendum ſe iter.* deleuimus *ſe.*

Deleri exercitū Aſdrub.] Vetus lectio, *delere*, ſubaudi,

ſe. *Et ut attendant.*] *Correximus, & attendãt. ſubauditur enim, ut. Itẽ, una M. Liuij, addita litera prænominis. Et infrà, cum quo caſtra collata haberet. Vbi hactenus lectum eſt, habuerit.*

Signa efferri iußit.] *Antiqua lectio: Signa ferri iußit.*

Duces parum intẽti iter aſſeruare.] *Vitiatus locus eſt. Legendum autem duces parum intente adſeruati. Quod uero mox ſequitur, iam inde antè animo. deleuimus particulam Inde.*

Cum errore uolens haud multum proceßiſſet ubi prima lux tr. o.] *Et hunc locum proculdubio mendoſum hactenus omnes præterierũt. Nec ſuccurrit codex ſcriptus. Quis autem unquam abſolute legit uſurpatum uerbum uoluere, ut hic participium uoluens? Ego puto legendum obiens pro uoluens. Deinde uerbum proceßiſſet diuidi debet in proceßit, & ut ſic legamus: Et pertortuoſi amnis ſinus flexusq; cum errore obiens, haud multum proceßit. & ubi prima lux tranſitum opportunum oſtendiſſet, tranſiturus erat. Porrò obiens mire huc quadrat, pro circumiens. Nec improbabunt meam coniecturam qui Latine norunt. Tædioſum uero ſit, narrare quid ſcribam deceperit. Nos ad cætera feſtinamus.*

L. Portius.] *Litera prænominis non eſt in ſcripto uolumine. Nec, Nero habet.*

Non itineri modo.] *Hactenus hunc locum perperam intellexerunt omnes, ueluti ſenſus eſſet: Non ad iter ſolum, ſed etiam ad conſerendum extemplo prælium Liuij COS. copias fuiſſe inſtructas. Et modo nomen hic eſt. Et legi debet: Non itineris modo, hoc eſt, proficiſcentium ritu, qui plerunq; arma ſua geſtant ab humeris ſuſpenſa. Vide quàm uariet ſenſum unica litera omiſſa. Sic rurſum*

Liuius

Liuius libro octauo,ſignis repente ſublatis, fugæ magis quàm itineris modo penitus ad Oceanū & Gadeis ducit.

Ante ſigna elephantos collocat.] *Scripſimus locat,ex fide uetuſti codicis.*

Et ubi maxime.] *Caſtigauimus, & ibi, ſententia per parentheſim incluſa, hoc modo (& ibi maxime in uetere milite ſpem habebat).*

Et ſigna mouerāt loco.] *Scripſimus,etiam ſigna. Mox uero corruptum locum, impotentes iam regi inter duas acies uerſari,ſic caſtigauimus, impotentius iam regi, & inter duas acies uerſari. Id eſt, impotentius iam regebantur, & inter duas acies uerſabantur. Hic nobis egregie ſubuênit uolumen ſcriptum.*

Vt cum oſtendiſſent ſe ab latere,mox in terga iam pugnarent.] *Ita ex omnibus partibus, ab fronte, ab latere, ab tergo,trucidantur Hiſpani Liguresq́;. Exemplar uetus habet pro ab latere, in latere, & pro trucidantur, trucidarentur. Hoc uerbum facit ut putem totam periodum ſic legendam, Vt quum oſtendiſſent ſe in latere,mox in terga depugnarent,ita ut omnibus partibus,ab fronte, ab latere,ab tergo,trucidarentur Hiſpani Liguresq́;. Et ad Gallos iam cæd. p. Habes nunc perfectam ſententiam quæ antè mutila erat & lacera. Mire autem placet uerbum depugnarent, quod ex ueſtigijs ſcripturæ reponendum arbitror,pro iam pugnarent.*

Vix arma humeris geſtabant.] *Eſt in ſcripto gerebant. & quid fuit opus hoc mutare?*

Vbi regendi ſpem ui uiciſſet.] *Legendum, Vbi regendi ſpem uiciſſent, ſubaudi elephanti. Quia mox præcedit bellua, quidam in editione Aſulanica mutauerat id in uiciſſet.*

Ne ſuper

Ne ſupereſſet tanto exercitui ſuum nomen ſecuto.] Caſtigauimus, Ne ſuperſtes tanto exercitui ſuum nomen ſecuto eſſet.

Cædisq́; ceperat ſatietas.] Indicat codex Spirenſis Liuium ſcripſiſſe, non ſatietas, ſed ſatias. Quo uocabulo ueteres uſos fuiſſe docet Nonius Marcellus Accium citãs, & Varronem, Lucilium & Lucretium, Salluſtium quoq; ſic ſcribentem hiſt. libro ſecundo: Tum externorum agros inuaſcre, frumentiq́; ex inopia graui ſatias facta. & Terentium in Eunucho: Nam ubi me forte ſatias cepit, com muto locum. Gaudet autem antiquis interdum uti uocabulis Liuius, qualia fortaßis ſunt, aſpreta & internicialis, quorum antè meminimus.

Die ſexta.] Scripſimus, die ſexto. Et mox: Nemo enim, pro quia nemo. Item narrariq́;, pro enarrariq́;. Et ciuitas fuerit, pro ciuitas fuerat.

Vix ut compotes mentium præ gaudio eſſent.] In antiquo uolumine tantum eſt, gaudio, hoc eſt, ob gaudium. Sic ſuprà Liuius: Effuſis gaudio lacrymis.

Aut populus è foro.] Deleuimus præpoſitionem è, quæ elegantius ſubauditur. Et mox pro fatigare deos, ſcripſimus fatigauere deos.

Eæ literæ per forũ ad tribunal perlatæ.] Legendũ, ad tribunal prætoris latæ, quẽadmodũ & nos caſtigauimus.

Trahereturq́; à percunctantibus uociferantibusq́;, ut in roſtris priuſquàm in ſenatu literæ recitarentur. Tantem cum ſummoti, & coërciti à magiſtratibus fuerunt: diſpenſariq́; lætitia inter impotẽtes eius animos potuit.] Hic multæ dictiones additæ ſunt, una tantum aut altera mutatæ. Codex ſcriptus ſic habet: Sed cunctantibus uociferantibusq́; ut in roſtris priuſquàm in ſ. l. r. Tandẽ ſummoti &

moti & coërciti à magiſtratibus, diſſertariq́; lætitia inter impotenteis eius animos potuit. Iſta uerba ſic legenda mihi uidentur, ut cohæreant cum ſuperioribus, hoc modo: Tantoq́; certamine ac tumultu populi ad fores curiæ concurſum eſt, ut adire nuncius non poſſet præ cunctantibus uociferantibusq́;, ut in roſtris prius quàm in ſenatu literæ recitarētur: Tandē ſummoti & coërciti à magiſtratibus. ſubaudi, ſunt. Vixq́; ſeruari lætitia intra impotēteis eius animos potuit. In ſenatu primū, d. Porrò, nunc uides quātum aberrarint qui ante nos ſententiam iſtam inſtaurare ſunt conati: dum traheretur q́; uerbum aſſuunt, & pro ſed cunctantibus ſcribunt percunctantibus, quòd id uerbum poſtea ſequatur, quum, inquit, quæ acta ſint percunctarentur: dumq́; particulā quum & uerbum fuerūt infulciunt, & pro diſſertariq́; reponunt diſpenſariq́;. Cæterū noſtræ diuinationes magno nobis labore conſtiterunt, non remittentibus animum donec germanam, ut ſperamus, lectionē reperiſſemus. Sanè hic proprie uſus eſt participio cūctantibus, de multitudine loquens apud curiam manente. Cunctantur enim quæ ſic manēt, ut difficulter moueri poßint.

Et pro cuiuſq́; ingenio, alijs iam certū gaudium, alijs nul. an.] Antiqua lectio: Et pro cuiuſq́; ingenio certum gaudio alijs. Fortaßis legendum: Et pro cuiuſq́; ingenio, certatum gaudio. Alijs nulla ante futura fid. erat.

Currere obuij.] Scripſimus, obuiā. Et poſtea, quæ acta ſint percunct. pro, quæ acta eſſent. Item poſtea, perueniſſent, pro peruentum eſſet.

Inde introducti in concionem.] Legendum eſt, traducti, quemadmodum nos caſtigauimus. Introducti enim ſunt legati primum in curiam & ſenatum, traducti poſtea in concionem quæ erat foris & in publico.

Ipſe

Ipſe planius.] *Hæc duo uocabula neſcio quis hic inſulſit. Quaſi uero Liuij ſententia quicquam tale expoſcere uideatur. O' temeritatẽ. Quid autẽ hic orationi deeſt? L. Veturius literis recitatis, omnia quæ acta erãt, expoſuit.*

Argentum creditum ſoluendo.] Exemplar ſcriptum habet: *Argentũ creditumq́; ſoluẽdo. Quid ſi legas, ſignatum creditumq́; ſoluẽdo? Vt intelligas de rebus conteſtatis cõſignatisq́;. Paulopòſt, ubi uulgo legitur: Captiuosq́; Afros uinctos, ut erant: eſt in ſcripto, uincti ut erant. utrunq; ſtare poteſt.*

IN LIBRVM OCTAVVM DECADIS TERTIAE.

QVum tranſitu Haſdrubalis quantum in Italia declinauerat belli.] *Loquitur hic de Haſdrubale Amilcaris F. qui ut præcedenti libro narratum eſt, Alpeis tranſcendit coniuncturus ſe fratri Hannibali. De hoc nimirum tranſitu Liuius intelligit. At quid formidoloſius accidit Italiæ, quid magis extimeſcendum, quid unquam rebus Romanis certius exitium afferre uiſum eſt, quàm cum in Italiam per Alpeis tranſiret Haſdrubal? Per huius enim aduentum duo bella Punica facta, duo ingentes exercitus, duo propè Hannibales, ut Liuij uerbis utar. Quomodo ergo declinaſſe bellum in Italia tranſitu Haſdrubalis uideri poteſt, quod tum eſt maxime auctũ? Sic enim in omnibus exemplaribus excuſis, quæ nobis uidere contigit, legitur: Quum tranſitu Haſdrubalis quantum in Italia declinauerat, belli. &c. Cupiam hic audire profeſſores hunc locum exponentes. Mihi libet cogitare in uerbo declinauerat, ingens eſſe mendum. Habet & uetus uolumen deprauatam lectionem, nempe, inclauerat ſiue indauerat, adeo*

ſunt

ſunt ambiguæ literæ. Ego uero ſcribendũ arbitror, inundauerat, quod uerbum hic mire quadrat. Frãciſcus Petrarcha aut Victorinus Feltrenſis pro illo indauerat, fortaßis primum ſubſtituit, declinauerat. Id poſtea Laurentium quoq; Vallam uirum in literis prorſus incomparabilem fallere potuit. Nam aiunt hunc in reſtituendo Liuio multum operæ ſumpſiſſe. Porrò libet hoc erratum propemodum alicui monacho tribuere, qui pro indauerat ſuppoſuerit hic declinauerat, quòd tranſitum acciperet pro interitu. Nam Chriſtiana pietas tranſitum diuorum uocat, mortem intelligens. Huic mendoſo loco mederi conatus eſt doctus aliquis in editione Eucharij Ceruicorni ſcribens, quantum in Italiam declinauerat belli.

Et id ferme quod roboris erat.] Hæc clauſula pronomine quod expuncto (neq; enim in ueteri uolumine habetur) per parentheſim eſt legenda, hoc modo: Hanc iuſtam legionem (& id ferme roboris erat) in prima acie locat.

Leuem armaturam.] Repoſuimus, cæteros, leuem armaturam, Appoſitiue.

Id ad cædem eos.] Hæ duæ uoces, id ad, erant omiſſæ in exemplari Spirenſi. defectum indicabat lacunula uacua. Fortaſſe melius eſſet reponere, & ad cædem eos. Quod mihi magis probaretur.

Pœnus cum caſtra tum forte.] Autoritatem ſecuti manu ſcripti codicis ſic reſtituimus. Pœnus quum caſtra ſua forte in Betica ad ſociorum animos continendos in fide haberet.

Cæterum quoad continuiſſet exercitum, propoſitum bello ſe fore ratus, antequam freto Gades traijceret, exercitum omnem paßim in ciuitates diuiſit.] Si quis hunc mihi locũ expoſuerit, illum Oedipum uocabo. Quid enim

ſequitur

ſequitur, quod ad iſta uerba attineat, quoad continuiſſet exercitum? Multum miror cur ita ueteribus illis, nempe Victorino Feltrenſi, Petrachæ, Alerienſi pontifici, quoties locum aliquem non ſatis aſſequerentur, de ſuo quiduis addere libuerit. Et quamuis hic decem dictiones inſulſerint, nihilominus mutila adhuc eſt ſententia. Hic itaq; locus aſteriſco notandus erat, non is qui paulopóſt ſequitur in editione Aſulanica ea nota ſignatus, quũ bene habeat. In uolumine ſcripto, tantum legitur: Cæterum quoad cõtinuiſſet exercitum omnem paßim in ciuitates dimiſit. Dicam quid mihi tandem in mentem uenerit, quum diu hic hæſiſſem. Suſpicor iſta uerba quoad continuiſſet, prorſus eſſe deprauata, ac ſcribendum pro illis, quod aciem renuiſſet. Nam ſic conſtabit ſententia: Cæterum quod aciem renuiſſet, exercitum omnem paßim in ciuitates dimiſit. Senſus eſt: Aſdrubal detrectabat confligere cum Scipione, & ideo paßim exercitum in ciuitates dimiſit. non diuiſit. Conſidera lector, quantum ſibi quidam permiſerint in autoribus reſtituendis, imò deprauãdis. Non ſufficiebat hic mendum exemplaris ſcripti, niſi plura aſſuerentur οὔτε γῆς οὔτε οὐρανοῦ ἁπτόμενα, quemadmodum Græcis eſt in prouerbio. Hæc licentia Plinianos quoque libros nobis perdidit, quos mendoſißimos hactenus fuiſſe quibuſdam perſuaderi non poteſt.

In Meleſſum finibus eſt ſita.] *Hic uerborum ordo eſt in codice uetuſto: Sita in Méleſſum finibus eſt.*

Ea arx fuerat Aſdrubali.] *Repoſuimus iuxta fidem antiqui uoluminis: Ea arx fuit Aſdrubalis ad excurſiones circa in mediterraneos populos faciendas. Quæ particula In, hactenus deſyderata fuit in exemplaribus uulgatis. Corrector accepit circa, hic ut eſſet præpoſitio, quum ſit*

aduerbium

aduerbium, hoc eſt, in circuitu. Et propterea particulam *in* expunxit.

Dupliciq; uallo circundata urbe in treis partes exercitum diuiſit.] Codicem ueterem ſequendo ſic caſtigauimus & diſtinximus: Dupliciq; uallo circũdat urbem. In treis partes exercitum diuidit. Paulopóſt, pro & iam bis, ſcripſimus etiam.

In unum ſe colligeret.] Addidimus accuſatiuum locum, qui eſt in libro ſcripto.

An dolus aliquis ſuſpectus fuerit.] In uolumine ueteri non eſt aliquis, ſed aliqui. Sic autem Liuium loqui & cæteros autores ſuprà docuimus.

Legionarij cæteras parteis peruadunt, direptione & cæde obuiorum, niſi qui armis ſe tuebãtur, abſtinuerunt.] Repoſuimus ad fidem exemplaris Spirenſis: Legionarij cæteram partem urbis peruadunt, direptione & cæde obuiorum, niſi qui armis ſe tuebantur. Senſus eſt: Legionarios reliquam partem urbis diripuiſſe, & obuijs quibuſq; cæſis graſſatos fuiſſe, præter eos qui armis ſeſe periculo eximebant contra hoſtium uim uitam ſuam defendendo. Quid igitur opus fuit hic uerbum abſtinuerunt infulcire, & ſenſum Liuij inuertere? Nos id audacter eraſimus.

Romanorum haud amplius.] Scripſimus haud plus. Et poſtea diſtinximus, cæteroq; exercitui. Speciosũ aduẽtũ.

In citeriorẽ Hiſpaniã omnes ſuas copias reduxit.] Nos repoſuimus ueterem ſequentes lectionem: In citeriorem Hiſpaniam recipit exercitum. Mox autem: Ipſe Tarraconem conceſſit. ipſe, non eſt in codice ſcripto. Sicut paulopóſt nec que poſt decem. Sed tantũ, decẽ & ſeptem naues.

Tuto inde mari pulſis hoſtiũ nauibus.] Nõ eſt hæc abſurda lectio. Verũ nos maluimus ſequi Spirenſe exẽplar,

quod habet: Toto inde mari pulſ. h. nauibus.

Cum ob Romanam *ſocietatem.*] *Antiqua lectio: Ab* Romana *ſocietate.*

Haud procul Argiuorum *fine.*] Repoſuimus Argeorũ. Græci ἀργεῦ⊙ *dicunt, autore* Stephano.

Quæ pericula terra mariq́; portendebantur.] *Scripſimus portenderentur. Similis locus eſt libro præcedenti: Quod in ſanctiore ærario ad ultimos caſus ſeruaretur. Vbi quiſpiam ſcripſerat, ſeruabatur.*

Valloq́; intercludi ab Aetolis nuntiabant.] *Legendum eſt, nuntiarant.*

Prout tempus ac res ſe daret, omnibus laturum ſe auxilium.] *Sic Liuius ſcripſit: Prout tempus ac res ſineret, omnibus laturum auxiliũ. O aſinum, qui pro ſineret, ſuppoſuit ſe daret. Huiuſmodi loquendi formulas imitamur poſtea, nondum ſatis repurgatis exemplaribus, quæ res periculo non caret.*

Tum præſidium ubi mit.] *Nõ ſatis uideo quid ſibi hic uelit aſteriſcus quem habet editio Aſulanica. Nam quod ſequitur: Vnde allatum erat, idem eſt quod nuntiatum. & depopulatum, participium eſt, non ſupinum.*

Scotuſam copias reduxit.] *Scripſimus reducit. Et mox ſeſe recipit, pro recepit.*

Nec pertinaciter prælio iterato.] *Legendum eſt, prælio inito.*

Ad Demetriacũ Phthiotidis *expoſuit.*] *Scriptũ exemplar habet, ad demetrium thiotidis. Vbi poſterius uocabulum mutilum eſt. Legendum enim ad* Demetrium Phthiotidis. *Eſt autem* Demetriũ *locus circa* Theſſaliam, *ceu ſcribit* Stephanus. *Græci* δημήτριον *uocant. Eodem autore* φθία, πόλις καὶ μοῖρα θετταλίας, *hoc eſt, oppidum & pars*

Theſſ

Theſſaliæ. Vnam ſanè ex quatuor Theſſaliæ partibus, Strabo θετταλίαν φθιῶτιν *appellat. Quare hic in Phthiotidis ſubauditur, Theſſaliæ. At ò ſupinam quorundā negligentiam in reſtituendo Liuio. Nō puduit illos, Demetriū in Demetriacum uertere? quòd pauloantè Demetriaci ſinus ſit ſacta mentio. Sed nemo uult laborare. Quicquid in mentem primum uenit, id infulcimus. Deinde niſi manifeſtus ſit Solœciſmus, huiuſmodi lectionem omnes ſequūtur. Sic legit Beroaldus, inquiunt, ſic Sabellicus, ſic Baptiſta Pius. Et quis amplius dubitat? Equidem fuerunt uiri celebres & literati: ſed qui mallent omnia interpretari quàm intelligere. Fidebant ingenio ſuo, fidebāt eruditioni. Nec putabant opus eſſe ſcripta conſulere exemplaria. Id quod rarenter admodum faciebant. Quin erant contenti autoritate & opinione nominis, quam apud omnes ſibi pepererant, ut iam propemodum ſufficeret illud,* αὐτὸς ἔφα. *At alia res eſt caſtigare ueterum autorum libros. Eget enim non ſolum eruditione, ſed & pertinaci ſtudio, labore & diligentia, ac cum primis acri iudicio.*

Speciem intuenti.] Caſtigauimus, ut ſpeciem intuenti primo gemini portus in ora duo uerſi præbuerit.

Subiti ac procelloſi deijciunt.] Opinor ſcribendum, decidunt.

Quæ fluxa & uana apud Oreum fuerant.] Scripſimus, fuerat. Nam refertur ad fidem.

Et impari tum maritimis uiribus.] Tum particula non eſt in codice ſcripto. Mox uero: Ita re per cunctationem omiſſa, ad Chalcidis auxiliū. Sic reſtituimus & diſtinximus: Ita res per cunctationē omiſſa. Subaudi, eſt. Ad Chalcidis auxiliū ubi ſ.a.i. eſt motus. Deinde quod ſequitur, terraq́; aditum faciliorem. expunximus que. Nam elegantius

ſubintelligitur. Et *gaudet aſyndeto* Liuius.*Sicut mox,deiecto præſidio,fuſis* Aetolis,*non fuſisq́;* Aetolis. *Sic enim intelligi debet,deiecto præſidio,quod erant* Aetoli. *Et dicit deiecto, quòd eſſent in montibus & ſaltibus* Thermopylarum,*ubi anguſtæ fauces coarctabant iter.*

Cũ Romana *claßis eò ſe recepiſſet.* Attalus *igitur ignarus.*] Repoſuimus *ex ſcripto uolumine*, Romana *claßis* Oreum *ſeſe receperat,&* Attalus *ignarus ad* Ph. Nõ *enim uult dicere* Liuius *quomodo ſit captũ* Oreum, *quod antè expoſuit. Sed quid interim fieret cum à* Romanis,*tum ab* Attalo *rege.* Magnam *quorundam temeritatem uides,qui* Liuij *uerba ad ſuum ſenſum inuertere auſi ſunt*. Quale *etiam eſt, quod paulopòſt pro curſu effuſo mare ac naues petit,ſcripſerunt,curſus effuſus.*

Et molientibus ab terra naues Philippus *ſuperuenit.*] *Sic dixit,molientibus ab terra naues, quemadmodum infrà,quàm* Pœni *anchoras molirentur.* Et *in oratione* Scipionis,*qua* Q.Fabio *reſpondet non procul à calce huius libri* : Audietis *hinc molientem* Hannibalem. Et *rurſum poſtea:*Et *anchoras, ne in moliendo mora eſſet,præcidũt.* Porrò *non eſt ſuperuenit in ſcripto codice, ſed aduenit.* Quod *uero cohæret, tumultumq́; etiam ex terra nauticis præbuit,debet eſſe,metumq́; etiam ex ter.naut.præbuit.*

Omißis Romanis.] Ex *ueteri codice, rebus ablatiuum adiecimus.*Et *mox,claſſem recipit ſcripſimus,pro recepit.*

Profugi *à* Thebis Phthiotici.] Nouẽ *ſunt oppida quibus nomenclatura* Thebarum *olim tributa eſt.*De *quo hic fit ſermo,*Stephanus *tertium facit.*τρίτη, *inquit,* θετταλίας τῆς φθιώτιδος.E*ſt autem* Phthia Theſſaliæ *pars,ceu antè diximus,unde* φθιῶτις θετταλία Straboni,& Phthiotici *hic gentile nomen.*

Cum

Cum in fidem Aetolorum perfugiſſent.] *In codice ſcripto, perueniſſent eſt. Opinor autem pro fidem ſcribendũ, finem. Nam uſurpare ſolet Liuius finem pro finibus, ut ſuprà: Haud procul Argeorum fine poſitis caſtris terrebat.*

Vrbis uaſtatæ ac deſertæ priore eiuſdẽ Philippi bello.] *Repoſuimus ueterem librum ſecuti, Vrbis uaſtæ, ac deſertæ priore quidẽ Philippi bello. Vrbs erat uaſta Torone, ergo magnum populum capere poterat. Sic rurſum aliquanto pòſt: Et infrequentes ſe urbes, agrum uaſtum ac deſertum habere.*

Cum expedito agmine.] *In exẽplari legitur, quàm expedito. Forte ſcribendum, perquam expedito ag.*

Et iam cũ Ercam ueniſſet, audit Machanidam f.a.ſ.t.r. L. Aegiumq; ſe ad con.] *Hic ſe doctus quiſpiam infœliciter exercuit. Nã cum in exemplari repeciſſet, audita, ſcripſit, audit, & non cohærente eo quod ſequitur: Aegium ſe ad c. A. recepit, adiecit particulam que, ut eſſet nouæ ſententiæ initium. Tu ſic caſtiga locum: Et iã quum Eream ueniſſet, audito, Machanidam fama aduẽtus ſui territum refugiſſe Lacedæmonem, Aegium ſe ad concilium Achæorũ recepit. Ad hanc loquẽdi formam pertinet, quod infrà ſequitur: Quidam quas diſceptando controuerſias finire nequierant, aut noluerant, pacto inter ſe, ut uictorem res ſequeretur, ferro decreuerunt. Pacto, id eſt, ubi pepigiſſent: ſic hic audito, id eſt, ubi audiſſet.*

Sed uix rationem inire poſſe.] *Lectio uetus: Sed id rationem iniri poſſe. Scribendũ opinor, ſed haud rationẽ iniri poſſe. Mox ſequitur, an fugacius, quod illic legitur, quàm fugacius. Nec eſt, à Chalcide, ſed tantum Chalcide. ſubauditur autem præcedens præpoſitio, ab.*

Si modo cõgreſſus cum hoſtibus ſis.] *Quum eleganter*

hic dixerit Liuius, ceu non dubito, congreſſus cum hoſte ſis (nam præcedit ab hoſtibus, & ſequitur, confeßionem hoſtium) tamen aſinus auſus eſt ſupponere ablatiuum plu ratiuum, hoſtibus. Idem mox addidit de ſuo datiuum ſibi, nequaquam pares eſſe eos ſibi, quum tamen illo expreſſo non fuerit opus.

Deſcenſionem fecit.] Codex ſcriptus habet, exſcenſionem fecit.

Ipſe ab Oenotrijs præter terram Atticam ſuper ſinum nauigans inter medias propè hoſtium claſſes Chalcidem peruenit.] Quomodo in Italia ſubito Philippus ex Corintho? Nam Oenotria eſt Italia. *Videtur mihi planè quiſpiã lectores ludere uoluiſſe. Sed mirum eſt hactenus hoc à nemine perceptum. Oportet hic ingenue dicere quod uerißimum eſt, nimia ſecuritate fidunt ſtudioſi quibuſdam typographicis officinis, ut in Italia Aſulanicæ, quaſi uero caſtigatißima ſint omnia quæ ex illis prodeunt. Quibus hactenus credendum erat, ut rem iudicio prius & collatione exploraremus. Interim ſtudioſi meritas ſuæ credulitatis pœnas ſæpe luunt. Reſtituimus hunc deprauatißimum locum iuxta ſcriptum archetypum, hoc modo: Ipſe à Cenchreis præter Atticen per Sunium nauigans, inter medias propè hoſtium claſſes Chalcidem peruenit. Vide per Muſas in paucis uerbis ingentia errata. Cenchrearum ciuitas, de qua hic loquitur Liuius, apud Corinthios nauali ſtatione fuit inſignis. Atq; eadem eſt, cuius & diuus Paulus meminit in fine epiſtolæ quam ad Romanos ſcripſit. Sunium uero promontorium eſt Atticæ. Cæterum uſurpauit forma Græca Atticen, ut nihil fuerit opus emendare, terrã Atticam. Quod mox ſequitur, flexiſſet eorũ animos, ſcripſimus flexiſſent. Et paulopòſt, primo ad opem ferendam.*

Q. Fabius Maximus Pr.] *Prætor nõ eſt in codice Spirenſi, nec uocabulum patres, quod paulopòſt ſequitur. Nec item poſtea coniunctio quoq; : Vno quoq; tempore. Quare & nos expunximus.*

Quod eorum opera incolumis.] *Antiqua lectio, eorum ope. Sed magis placet opera. Et paulopòſt, fortiter fideliterq́; adminiſtrata. Sic & infrà: Quàm forti fideliq́; duorum præcipue legatorum opera uſi eſſent.*

Ita conuenit, ut quoniam & in prouin.] *Mihi magis hic probatur lectio uetuſti uoluminis, quæ uidetur antiquam aliquam formulam referre. neque enim eſt illic, ut particula, nec & coniunctio ter repetita. Sic autem habet, ita conuenit. Quoniam in prouincia M. Liuij res geſta eſſet, eo die quo pugnatũ foret, eius forte auſpicium fuiſſet, exercitus Liuianus deductus Romam ueniſſet, Neronis deduci de prouincia non potuiſſet, ut M. Liuium. Hic tandem ſequitur, ut. Ad iſtum modum ſingula caſtigauimus in contextu.*

Vnius equo per urbem.] *Scripſimus, uno equo. Nam præcedit, multijugis equis. Et ſic habet liber uetus.*

Neroniq́;, etiam ſi pedes incedat, uel parto eo bello, uel ſpreto triumpho, gloriam memorabilem fore.] *Quo ſenſu dictum eſt, uel parto eo bello? Nos iſtam ſententiam ex ueſtigijs ueteris ſcripturæ, ſic reſtituimus: Neronemq́;, etiãſi pedes incedat, uel parta eo bello, uel ſpreta eo triumpho gloria, memorabilem fore.*

Pecuniam in ærarium tulerũt.] *Caſtigauimus: Pecuniæ in ærariũ tulerũt ſeſtertiûm tricies, octoginta millia æris.*

Sub aduẽtu eius.] *Legẽdũ, ſub aduẽtũ, id eſt, pauloante quàm ueniret. Itẽ, & ludi Rom. particulã & expũximus.*

Et Q. Cæcilio Metello COSS. *ambobus, ut cum*

Annibale bellum gererent, prouincia decreta.] *Cur hic aſteriſcum non appoſuerunt? deeſt enim nomen prouinciæ. Repoſuimus nos ex manu ſcripto codice:* Et Q. Cæcilio Metello COSS. Brutij, *ambobus ut cum* Annib. & *quæ ſequuntur.*

A.C. Terentio *proconſule.*] Opinor *ſcribendum proprætore. In ueteri codice mendoſe eſt, pro publicare, quas uoces indoctus ſcriba ſemper ſuppoſuit, quoties ſcriptum reperit,* Propr.

Veſtalis *uirgo.*] Scriptus *codex tantum habet:* Veſtalis. Profeſſor *aliquis inter exponendum dixit :* Veſtalis, *ſubaudi uirgo. Id poſtea receptum eſt in contextum.*

Et *ſupplicationem ad* Veſtæ *arã habere placuit.*] Qui *hic inſulſit accuſatiuum aram, non fuit admodum* Latine *doctus.* Legendum *eſt, ad* Veſtæ, & *ſubauditur, templum, aut aram.* Horatius: Ventum *erat ad* Veſtæ. De *quo ſermonis genere ſæpe monuimus in prima* Decade.

Moniti *ab ſenatu ſunt.*] Scripſimus, *admoniti.* Et *in ſequenti uerſu,* Et *poſſe ſine metu.*

Agrum *uaſtatum ac deſertum habere.*] Agrũ *uaſtum repoſuimus.* Sicut *ſuprà,* Vrbis *uaſtæ ac deſertæ priori quidem* Philippi *bello.* Et *paulopòſt,* Atq; Placentini *eſſent, ante certam diem.*

In *ſaltu anguſto à* Brutijs, *iaculatoribusq́;* Numidis *turbati ſunt.*] Audi *hic mi lector rem ridiculam, quid librariũ deceperit, ut ſynceram ſcripturã deprauaret. diſturbati, à diſturbor, aris, forte ſcriptum erat primore ſyllaba à cæteris per ſpatiolum aliquot diſtante, hoc modo, dis turbati.* Placuit *uocabulum turbati. dis ſcriba fragmentum alicuius dictionis eſſe putauit. ipſe ſyllabam nouam adiecit, ut fieret mundis.* Et *quum hæc uox locum hic nõ habeat,*

doctus

doctus aliquis ſcripſit iaculatoribus'que Numidis, adiecto q; ad finem dictionis prioris. Sic autem indubie Liuius ſcripſit: In ſaltu anguſto à Brutijs iaculatoribus diſturbati ſunt.

Cum magnam partem iuuent.] *Scripſimus tum magnã p.i. Et mox, inter latrocinia, non per latrocinia.*

Tantæ ſe fore parẽ multitudini.] *Fore uerbum additũ uidetur. Nos induximus. Neq; enim eſt in uetuſto.*

Inde ad Betulam urbem progreſſus.] *Scripſimus, Proceſſum, ſubauditur eſt. Imperſonaliter dictum.*

Plures & integri.] *Hic deerat Vſq; dictio, quam inſeruimus. Plures uſq; & integri ſ. ſubirent.*

Terga hauddubie uertunt Pœni. Numidæ'que primo turm.] *Hunc locum deprauatum ſic reſtituimus: Terga haud dubie uertũt Pœni Numidæq;. Et primo turmatim.*

Tamen nunq̃ aliquot inſequentes dies.] *Exẽplar ſcriptũ habet: Tamẽ nunq̃ prælio qd' inſequẽtis dies. Ex qua mẽdoſa lectione cõijcio fuiſſe ſcriptũ: Tamẽ nunquã per aliquot inſequẽteis dies, quemadmodũ & emendauimus.*

Caſtellorum procul ſpeciem uiſu præbebant.] *Vocabulum Viſu quiſpiam inſulſit. nos exemimus.*

Cum raptim pranſi eſſent.] *Hic nugator aliquis ſe exercuit. Liuius ſcripſit: Vt ante lucem uiri equiq; prãſiſſent, aut pranſi eſſent. Ille adiecit, cum raptim pranſi eſſent.*

Nec ex ordine ſolito quicquã in acie ſtruenda mutat.] *Debet eſſe: Nec ex or. ſ. quicquam acie inſtruẽda mutat, Subauditur autem, in.*

Equitũ iã diu a.p. fuit. nec ipſa per ſe decerni poterat, quia pulſis (quod prope inuicẽ fiebat) in aciẽ peditũ tutus receptus erat.] *Miſeret me planè optimorũ quorumq; autorum, qui indigniſſime paſſim tractati ſunt à caſtiga-*

toribus non ſat diligentibus. Qualem hominum temeritatem cum alibi, tum hic inſigniter expertus eſt T. Liuius. Antiqua lectio ſic habet: Equitum iamdiu anceps pugna erat. nec quia pulſis quod prope iuuicem fiebant in aciem peditum tutus receptus erat. Hanc mēdoſam lectionē quū nō intelligerent caſtigatores, adiecerunt multa de ſuo, Liuijq́; ſenſum inuerterunt. Nos tamen bene fortunantibus Muſis ex iſta deprauata germanam indicauimus, nempe hanc, Equitum iamdiu anceps pugna fuit, nec depulſis (quod propè inuicem fiebat) in aciem peditum tutus receptus erat. Senſus clarus eſt, quod equites utriuſq; exercitus, quum inuicem depellerentur, ſic ut nunc Romani Pœnos, nunc uiciſsim Romanos Pœni depellerent, nam hoc ſibi uult interiecta clauſula, quod propè inuicem fiebat, in aciem peditum tuto recipi non poterat. Nam ſequitur poſtea: Signo receptui dato Scipio, patefactis'que ordinibus, equitatum omnem leuemq; armaturam in medium acceptam, diuiſamq́; in partes duas in ſubſidijs poſt cornua locat. Confer nunc quod nos caſtigauimus cum uulgata lectione, & uide quale piaculum commiſerint, qui eò quòd legebāt quia pulſis, quod nos caſtigauimus, depulſis ſiue perpulſis, hanc clauſulam de ſuo adiecerūt, Nec ipſa per ſe decerni poterat, conſpurcantes Liuij ſenſum inuertentes'que. Sed ubi non ſimilia acciderunt in hoc autore?

Acies inter ſeſe diuiſæ aberant.] Quaſi non ſatis Latine diceretur, haud plus D. paſſus acies inter ſeſe aberant, quidam inſeruit, diuiſæ.

Ipſe à dextro cornu.] Liuius omittit plerunq; præpoſitiones, quæ elegantius ſubaudiuntur quàm exprimūtur. Caſtigatores priores nuſquā nō infulſerunt. Ipſe dextro

cornu

cornu mittit,ſubauditur à dextro cornu.

In ſiniſtram partem quemadmodum ſe tendentem ad dexteram uidiſſent.] Codex *ſcriptus habet,in ſiniſtra parte.Proinde non dubito ſcripſiſſe* Liuium,*in ſiniſtra parte quemadmodum ſe tendentem à dextera uidiſſent*. Sic & *nos reponere ſumus auſi.*

Et cum ab omni parte haudquaquam par pugna erat, tum quòd turba Balearium *tyronumq́;* Hiſp.]Hic *in primis notandum eſt, quòd in uolumine ueteri pro turba* Balearium,*ſcriptũ eſt,turba balirum,ut ſuſpicer ba ſyllabã librarium perperã repetijſſe*. Quid *ſi legas,lixarum tyronumq́;* Hiſpanorũ?Deinde *ſciat lector ſic eſſe exponenda* Liuij *uerba:* Et *quum ab omni parte haudquaquã par pugna erat,tum ſubaudi, haudquaquam pugna par erat, quòd turba lixarum tyronumq́;* Hiſp. Romano Latinoq́; *militi obiecta erat*. Id *quod quum non animaduertiſſent olim* Liuiani *caſtigatores particulam &, quæ ſequitur, & procedente,temere eraſerunt,coniungentes tum præcedens cum hac oratione,præcedente iam die.*Verum *nos & particulam hic neceſſariã depoſtliminio inſeruimus.* Nam Liuius *duas præcipuas cauſas aßignat imparis pugnæ.* Vnam *quòd lixæ & tyrones à partibus* Pœnorum, *fortißimis militibus erãt obiecti.* Alteram,*quòd exercitus* Punicus *deficere cœpiſſet,ob incdiam.*

Cornibus incurrerunt.] Scripſimus, *concurrerunt.* Et *mox,ut prius æſtus,repoſuimus,ita ut prius.*

Cum proximus quiſq; hoſtem cæderet.] In *exemplari uetuſto legitur, proximi*. Proinde *uideo ſic quoq; uerba ſtare poſſe:* Quum *proximi quiq; hoſtem cæderent.*

Inde ut inferri impigre ſigna uiderunt.] Scripſimus, *deinde.*Et *paulopòſt:*Vt *uix in caſtra ſua reciperẽt ſe ui-*

ctores

ctores: quoſdam etiam religio ceperat. V bi uulgata lectio habebat, receperit & ceperit. Item infrà, citato agmine ducti ſunt, pro educti. Et mox: Ducibus eſt creditum, particula Sed expuncta.

Cum hoſtis nequicquam ſubire i. aſc. conatus eſſet.] Emendauimus ad lectionẽ ueterẽ: *Quũ hoſtes nequicquã ſubire iniquo aſcenſu conati eſſent. Cæterum quemadmodum hic ſingularem numerũ in pluralem mutauimus, ſic mox pluralem uertimus in ſingularem. Itaq; tranſitiones ad hoſtem fiebant. ad uitandum cacephaton. Aſtipulatur autem nobis liber uetus. Paulo pòſt ſcripſimus, mille equites relinquit Syllano.*

Proconſulis Scipionis.] Nos ſcripſimus, P. Scipionis. *Nam ubiq; librarius pro* P. *litera prænominis, hoc eſt, pro* Publio, *proconſulẽ ſcripſit. Mox repoſuimus duas dictiones quæ deerant: Quinto poſtquam P. Scipio prouinciam & exercitum accepit. Paulopòſt, in exemplari Spirenſi legitur, cum multis nobilibus captis.*

Pœnis autẽ in Italia aduerſæ.] Particulã autẽ, expũximus. *Et paulopòſt, ad Scipionẽ redit, ſcripſimus,* ꝑ *redijt.*

Opulentiſſimus eius terræ.] Hic deerat uocabulũ rex, *quod inſeruimus. Opulentiſſimus eius terræ rex. Et mox, pro qua freto exiguo dirimuntur, repoſuimus, quòd freto exiguo dirimuntur, ſubaudi fines. Paulopòſt prænominis literam Syllano præfiximus, alio loco iuuante uento ſcribẽtes, pro adiuuãte. Sequimur enim ubiq;, quatenus licet, autoritatem manu ſcripti codicis.*

Quàm Pœni anchoras molirentur.] Sic ſuprà, Et molientibus ab terra naues Philippus aduenit.

Nec ultra tumultũ edere quisq̃ in regio portu audebat.] Antiqua lectio: *Nec ultra tumulatũ ægere quiſquiſquàm*

quàm in regio portu audebat. Ex ijs *corruptis uerbis hāc germanam* Liuij *lectionem erui,* Nec *ultra tumultũ, agere quis quicquam in regio portu audebat.*

I*taq; prior in terrā* A*ſdrubali.*] In *antiquo lib. legitur:* I*ta in terra prior* A*ſdrubal.* S*ubaudire poteris uerbũ, fuit.*

M*agnificumq́; id* S*yphaci, nec erat aliâs uiſum.*] V*olumen* S*pirenſe non habet aliâs, ſed aliter.* Q*ui nobis hunc* L*iuij locũ deprauauit, aliâs, pro, aliter ſupponēdo, in hoc lapſus eſt, quòd uiſum ordinabat cũ aliter aduerbio. quæ cũ illi parũ* L*atina uideretur oratio, aliter uertit in aliâs.* A*t uiſum poſtrema uox referēda erat ad primam magnificumq́;, & ea poſterior clauſula per parētheſim legēda, hoc modo:* M*agnificumq́; id* S*yphaci (nec erat aliter) uiſum. quemadmodum nos in contextu reſtituimus.*

E*t quoniam fors eis ſub.*] E*t particula, non eſt in codice ſcripto.* N*ec mox, contrahere ad colloquium, ſed in colloquium.*

I*llud magnopere contend.*] M*elius hic placuit uulgata lectio, quàm ea quæ eſt in ueteri libro.* S*iquidem habere uidetur,* I*lluc magnopere tendente rege.* N*os tamen aliter diſtinximus ſententiam.* P*aulopòſt:* E*t eodem etiam lecto, particulam, &, deleuimus.*

S*ibi conciliaret. mirabilioremq́; ſibi eum uirum.*] S*cripſimus, ſibi cōciliarit. mirabiliorem ſibi eum. coniunctione q;, & accuſatiuo uirum, diſpunctis.* S*ic poſtea particulam tam, eraſimus.* R*egnum'que eius in* R*omanorum eſſet poteſtate.*

S*ed potiundæ* A*fricæ ſpem affectantē.*] A*ffectare ſpem utcunque grammaticè dicitur.* V*erum non ſatis intelligo quid ſibi uelit quod dicit, potiundæ* A*fricæ ſpem affectantem.* C*erte* S*cipio ſpem magno emit, ſi tantis periculis nihil aliud*

hil aliud aſſequi in animo habebat, niſi ut affectaret ſpem Africæ obtinendæ. Ego opinor locum eſſe uitiatum. Codex ſcriptus habet ſpe adſectantem. Siquis diuinationem noſtram recipere uelit, leget, ſed potiundæ Africæ pretia ſectantem. Quæ ſententia Liuio digna erit. Scriba mutauit pre in ſpe, & tia in ad. Ea poſterior particula cum ſequente participio connexa, conſtituit adſectantem, quod alius poſtea uertit in adſectantem, quum ſpem pro ſpe ſcripſiſſet.

Et pleriſq; ſæuis in alto iactatus uentis.] *Scripſimus, & plerunq; ſæuis.*

Illiturgum & Caſtulo.] *Legendũ: Illiturgi & Caſtulo erãt, ſuffragãte codice uetuſto. Plinius, Illiturgi, quod Forum Iuliũ. Deſinunt autẽ pleraq; uetera Hiſpaniæ oppidorũ nomina, in i, ut Ipaſturgi, Aſtigi, Virgi, Sexi, Oßigi, Tuati, Attubi, Aloſtigi, & ſimilia.*

Caſtuloneſes cũ proſperis reb. ſ. ſ. p. c. c. e. S. defecerãt.] *Antiqua lectio, Caſtulo cũ p. r. ſ. ſ. p. c. c. e. S. defecerat ad Pœnos. Nec dubito ſic ſcripſiſſe Liuium. Caſtigatorem offendit uerbum ſocij pluralis numeri.*

Scelus etiam defectioni addiderant.] *Hæc uerba ſcelus etiã defectioni, nõ ſunt in exemplari uetuſto. ſed tantum, addiderant. Pro quo uerbo fortaßis ſcribendum, perfidi erant, hoc modo: Illiturgitani prodendis qui ex illa clade ad eos perfugerãt (ſiue profugerãt) interficiendiſq;, perfidi erãt. Nam ſequitur infrà: Ab ijs perfidiæ & crudelitatis, & ſceleris pœnas expetẽdas eſſe. Nõ tamẽ reprehẽdo lectionem uulgatam. nam & hic ſceleris ſcriptum eſt.*

Merito magis quàm utiliter ſæuitum foret.] *Miror in Liuio tot loca prodigioſe corrupta reperiri, quãdo omniũ ſtudioſorum manibus aßidue teritur. Certè hic tam eſt uitiata*

tiata lectio, ut totam ſententiam cohærentem obſcurarit, perdideritq́;. Nec *quicquã profuit codex ſcriptus.* Depre*hendi poſt longam expenſionem ſenſus, legẽdum hic, increpitos magis, quàm ut aliter ſæuitum foret, pro eo quod eſt, merito magis quàm utiliter ſæuitum foret.* Quibus uer*bis reſtitutis facile eſt inſtaurare totam ſententiam antè male diſtinctam, nimirum hoc modo:* In *eos populos primo aduentu, quum dubiæ* Hiſpaniæ *eſſent, increpitos magis quàm ut aliter ſæuitum foret, tum iam (ſic enim eſt legendum, quod tamen mendoſe in* Spirenſi *uolumine eſt, tunicam) tranquillis rebus, quia tempus expetendæ pœnæ uidebatur ueniſſe, accitum ab* Tarracone, L. Mar*tium, cum tertia parte copiarum ad* Caſtulonem *oppugnandum mittit.* Hic *habes uerbum hucuſque procurrente ſententia.*

Ipſos *claudendis portis indicaſſe* Hiſpanos.] Repoſui*mus claudendo portas.* In *ueteri legitur, claudendos portas.* Paulo*pòſt, cum illis ſine ira propè, ſic ordinauimus, cum illis propè ſine ira.* Et *pro, eueniſſe tempus, ſcripſimus ueniſſe tempus.*

Sed ſua ipſorum conſcientia culpæ metu ad def.] Hanc *deprauatam clauſulam ſic reſtituimus:* Sed *ſuus ipſorum ex conſcientia culpæ metus ad defendendam impigre urbem hortatur.*

Non *libertas ſola agebatur.]* Quis *unquam dixit libertas agitur, & non potius libertatis negotium agitur?* Antiqua *lectio:* Non *liberata ſola alebatur.* Ex *mendoſa ſcriptura ſinceram uenabimur.* Prima *ſyllaba uerbi alebatur, ſumpta eſt à fine præcedentis dictionis.* At *lebatur nihil ſignificat. quid ergo fuit? fuit lædebatur.* Id *a, litera accedente factum eſt aledebatur. pro quo ſemidoctus ſcri*

ba ſuppo

ba ſuppoſuit alebatur. Tu lege: *Non libertas ſola lædebatur.* Poſtea ſcripſimus, *haud ſatis decoro prælio trepidarit*, pro *trepidaret.*

Veritus ne uanis conatibus ſuorum hoſtibus creſceret animus.] In exemplari Spirenſi duntaxat eſt, *ueritus ne uanis tot conatibus creſceret animus*. Fortaſſe legendum eſt: *Veritus ne uanis tot conatibus decreſceret animus, & ſegnior miles fieret.* Sic bene haberet ſententia.

Sibimet conandum ad partem periculi capeſſendam eſſe.] Emendauimus, *ac partem peric. c. eſſe.*

Lælius inſtat. Tum uicta oppidanorum uis, deiectisq́; propugnatoribus occupantur muri.] Antiqua lectio, *Lælius inſtitit. Tum uicta oppidanorũ exercitui propugnatoribus occupantur muri.* Mendoſus locus eſt. Caſtigator quũ nõ poſſet ſe explicare, ſenſum utcunq; reddidit. Diu luctatus ſum cũ deprauato uocabulo, *exercitui*, priuſquã germanã, ut ſpero, lectionẽ deprehẽderim, quam arbitror huiuſmodi fuiſſe: *Tum uicta oppidanorum extrema ui, ab oppugnatoribus occupantur muri.* Mox ſcripſimus, *quæ inexpugnabilis uidebatur*, pro *qua inexp.*

Scalis mœnia.] Hæc duo uerba quiſpiã inſeruit. Quaſi uerò non bene dictum ſit, *& Romanis ſubeuntibus, qua adire poterant.* Nos ſummouimus.

Quæ rupe prealta tegebatur.] Legendũ eſt, *quia rupe p. teg.* Et infrà: *Primi inſequenteis extrahentes.* Et mox: *Qui præ ſe irent*, nõ, *qui præirent.* Item, paulopòſt legendum uidetur, *prædæ memor.* nõ *prædæ memor eſt.* Nã *id* elegantius ſubauditur. Quod poſtea ſequitur, *ex diſsipata paſsim fuga*, ac in ueteri eſt, *& diſsipata paſ. fug.* poteris legere, *è uel ex diſsipata paſsim fuga.*

Terrorq́; deinde, ac deſp.] Scripſimus: *Terrorq́; inde ac deſp*

ac deſperatio. Quod uero eſt infrà, Martius inde in barbaros: & uetus liber habet: Martius dein barbaros, uide num legēdum ſit: Martius deinde in barbaros. Illic etiam, Munusq́; gladiatorum, & gladiatorū ſpectaculū legitur.

Seruorum delectu ac libertorum.] Antiqua lectio, *ſeruorum de cauſa ab liberorum. Dij boni quæ portenta hæc ſunt.* Doctus *aliquis qui olim* Liuium *caſtigauit, non diu ſeipſum torquens, pro de cauſa ſtatim ſcripſit, delectu, & pro ab liberorum, ac libertorum.* Ego *ſuſpicor ſcribendum, ſeruorum cenſu haud liberorum, qui (ſubaudi ſerui) uenalem ſanguinem habent.* Paulopòſt, *prouocati'ue, ſcripſimus prouocatiq́; haud abnuerent.*

Pacti inter ſe.] Emendauimus, *pacto inter ſe, ut uictorem res ſequeretur, ferro decreuerunt. Sic ſuprà de* Philippo Liuius: Et *iam quum* Eream *ueniſſet, audito,* Machanidam *fama aduentus ſui territum refugiſſe* Lacedæmonem, *Aegium ſe ad concilium Achæorum recepit. Sic enim nos illic caſtigauimus, cum antè legeretur, audit.* Pacto, *id eſt, cum pepigiſſent, ſicut illic audito, quum audiſſet.* Hoc *quum falleret eum qui locum emendauit, pro pacto, ſcripſit pacti.*

Alterius imperio ſubigeretur.] Repoſuimus *ſubijceretur.* Et *mox, Quod ab tanta rabie dirimi nequirēt.* Et *infrà, In deditionem accipit.*

Quàm quod extra neceſsitates belli præc.] Mendoſam *mehercle ueterē lectionem, quàm quod neceſsitatis bella: (ſic enim in ſcripto codice legitur) reſtituere conatus doctus aliquis, ſcripſit, extra neceſsitates belli. Suſpicor legēdum: Quàm quod uel ceſſante bello, præcipuū in* Ro. *gerebant odium.* Paulopòſt *ſcripſimus, pro & mercatores, aut mercatores.* Et *deinde pro interfecerūt, interfecerāt.*

IIL Neq;

Neq; erat ulla ſatis firma ſtatio oppoſita.] In codice ſcripto, non eſt firma. Quòd ſi ordines aduerbiũ ſatis cum participio oppoſita, bene habebit oratio. Paulopòſt, ad id ipſum emiſſa, legendum opinor, ad id emiſſa. Mox ſequitur, qui primus hoſti ſe obtulerat. Nos repoſuimus, qui primum ſe. Infrà, ut neminem cedere. In ſcripto uolumine eſt, ut nem cedere, ſuſpicor ſcribendum, ut non cedere. Paulopòſt uetuſtus liber habet, imbellem, inermem, ſine particula que. Quid autem ſi quis legat in fine iniijcerent, pro iniecerunt, ut tota ſententia cohæreat?

Correpti alij flamma ſunt.] Exemplar Spirẽſe tantum habet correpti, ubi ſubauditur uerbum ſunt, alij ambuſti adflatu uaporis. Mox inſeruimus duas dictiones quæ deerant, ab tergo, Quum receptus primis urgente ab tergo ingenti turba non eſſet. Paulopòſt, quod in ea urbe eſſet, diſpunximus ablatiuum urbe.

Et transfretum ex Africa ora, & ex.] Antiqua lectio, & transfretum Africæ ope & ex. Tu ſcribe: Et trans fretum Africæ oræ, & ex proximis Hiſpaniæ locis.

Rati forent.] Legendum eſt, rati fore. Nam ſequentia cohærent, nec ſunt ſeparanda, quemadmodum in uulgatis editionibus factum uidemus. Præterea non eſt in ſcripto codice: & ſignum ab eis petebant. ſed tantum, & ab eis petebant. Quia tamen infrà ſequitur: Signum ab ijs petitum eſt, probo uulgatam lectionem. Nec eſt in ordinem ibant, ſed ordine ibant. Sic autem integra ſententia legi debet: Forma tamen Romanorum caſtrorũ conſtabat una ea ſpe, quòd tribunos ex cõtagione furoris haud expertes ſeditionis defectionisq; rati fore, & iura reddere in principijs ſinebant, & ſignum ab eis petebant, & in ſtationes ac uigilias ordine ibant. Paulopòſt ſcripſimus, C. Atrium

Vmbrū.non Vmbriū.Et mox,delatū om.cōſ.imperiū eſt.

Suis tergis ſuisq́; ceruicibus.] Particulam que,deleuimus. Sic enim hic dixit Liuius:Suis tergis,ſuis ceruicibus, ut ſuprà: Turbam fœminarū puerumq́; imbellē, inermē.

Et ſubtrahentes ſe quoq;.] Archetypum Spirenſe habet,& ſubtranteſſe quoq;. Lego:Et ſubiraſcentes quoq;. Nam ſequitur, ut crediditſe potius temere quàm finxiſſe rem talē,uideri poſſent: quæ clauſula uelut per parentheſim interiecta, legi debet. Senſus eſt, & ſubiraſcebantur ut temere credidiſſe,nō finxiſſe uiderentur. Non quòd ſe ſubduxerint. Hic locus hactenus nō fuit intellectus. Quod uerò ſequitur, ſua ipſi inſignia, faſces intelligit & ſecures.ſ. horrebant.

Qui ab ipſo Scipione ſunt miſſi.] Caſtigauimus, Ab ipſo Scipione miſſi. Et mox,exaſperati animi. non animo.

Quo ſcelus Iliturgitanorum extitiſſet.] Scripſimus Iliturgitanum extitiſſet. De quo ſuprà habes. Mox, poſt duorū imperatorum duorumq́; exercituū ſtragem. In Spirenſi libro tātum eſt, poſt duorumq́; exercituum ſtragem. Si non eſt illic aliquid omiſſum librarij incuria, fortaſſis legendum,poſt duorum quidem exercituum ſtragem.

Præter unum tutiſſimum à malis conſilijs receptum.] Non ſemper tutus eſt iſte à malis conſilijs receptus,dū ad Ducis clementiā confugitur. Nec adeo rebellibus iſtis militibus tutus fuit. Nā poſtea ſequitur,deligatos ad palū,uirgisq́; cæſos, & ſecuri percuſſos fuiſſe ſeditionis autores. Itaq; non lego præter unū tutiſſimū,ſed præter uulgatiſſimū à malis conſilijs receptū. quod autē uulgatiſſimū eſt, nō eſt propterea tutiſſimū. Hinc illuſtratur elegātia Liuiana. Quid enim elegantius dici poteſt,q̄ cōmittere ſe tandē uel iuſtæ iræ uel clemētiæ principis aut magiſtratus, uul-

gatiſſimum eſſe à malis conſilijs receptum? In archetypo Spirenſi legitur. præter ñ autiſſimum. Mihi ſanè magis placet uulgatiſſimum, quàm uel notiſſimum, uel nouiſſimum, quæ duo tamen tolerari poſſent.

Sed licentiam ingentem fecit.] Scripſimus: Sed lætitiam ingentem fecit. Et paulopòſt, Sub ipſam profectionem, pro ſub ipſa profectione. Et mox, corpora curant, non curent. Nam & hæc poſtrema clauſula à ſuperioribus pendet, quemadmodum nos diſtinximus.

Cuius ſimulabatur iter.] Legendum, cui ſimulabatur iter, id eſt à quo. Deinde repoſuimus, concurrunt, pro concurrerunt. In tribunal conſcendit, pro aſcendit. Item qualem ne in acie quidem, pro ne in aciem quidem.

Fama mortis meæ non accepta ſolum, ſed etiam expectata eſt.] Antiqua lectio, ſpectata eſt. Expende num ſperata legi poßit. Nam infrà ſequitur: Horret animus referre, quid crediderint homines, quid ſperauerint. Hoc nimirum eſt, quod hic dicit, accepta & ſperata.

Ita aut trãquillum, aut procellæ in uobis ſunt, & cauſa atq; origo.] Locus hic mirè uitiatus eſt, etiã in exemplari ſcripto. Variant in hoc tantum editiones uulgatæ, quòd aduerbiũ ita adiectum habent. Fide mihi lector hic. non te decipiã. lege ſic & diſtingue. Sed multitudo omnis, ſicut natura maris, per ſe immobilis eſt, ut uenti & auræ cient, aut tranquilli aut procelloſi. Et cauſa in uobis atq; origo omnis furoris penes autores eſt. Porrò genitiui tranquilli & procelloſi, referuntur ad maris, quod præcedit. Paulopòſt ſcripſimus, ſub quibus militaſtis, pro militatis.

Cuius imperium ablatum.] Repoſuimus, quum imperium ablatum. Nam ſequitur, quum eo ipſo non cõtenti.

In foro Romano.] Scripſimus in foro Romæ. Et mox,

Atrium

Atrium Vmbrum. Nec eſt in ſcripto codice,ſed illi tamen. Verum, ſed illi primum Atrium Vmbrum. Et mox, nec Samnitibus. Subintelligitur, cum, præcedens. quare nos exemimus. At mox inſeruimus particulam &, & cōſilia communicaſtis,& arma conſociaturi fuiſtis.

Tuſcis ueteribus cultoribus.] In uolumine ueteri tantum eſt,Tuſcis ueteribus. Inter prælegendum uocabulum cultoribus aliquis ſuperaddidit. Nec eſt illic, Sic tum Rhegium. Sed duntaxat,ſic Rhegium.

Maioris certe omnes pretij.]Hic Scipio blanditur militibus,timens eos ſcilicet. Locus mendo non caret. Archetypum habet,minoris certe omnes pretij. Porrò nihil dubito legendum hic eſſe, Albius & Atrius, non Vmbrius, quemadmodum antè dixit: In prætorio tetenderunt, Albius & Atrius. Sunt enim propria nomina Albius & Atrius quæ coniunguntur. Calenus & Vmber,cognomina.

Ne iſtud Iupiter Optimus Maximus ſinat.] Germanam Liuij lectionem archetypum Spirenſe continet: Ne iſtuc Iupiter O. M. ſierit. Quam & nos in contextu reſtituimus,cum ob ſingularem elegantiam, tum ob uetuſtatem. Nam ſi quippiam in tota oratione Scipionis uerborum eſt, quibus ipſe fuerit uſus, fortaßis hæc clauſula eſt quam uſurpauit alicunde Scipio: Liuius ex annalibus aut aliquo uetuſto ſcriptore retulit. Porrò dictū eſt iſtuc pro iſtud, et ſierit pro ſiuerit à ſino. Craſſus aliquis id non intelligens,uertit in ſinat.

Flaminio,Paulo Aemylio,Graccho.] Aemylio non eſt in ueteri codice,quare & nos diſpunximus. Simplicia nomina ſūt,Flaminio, Paulo,Graccho. Mox ſcripſimus,tot tam claris imperatorib. pro præclaris.

Meo unius funere elata Reſp. eſſet?] Repoſuimus ad

fidem exemplaris ſcripti: Meo unius funere elata populi Romani eſſet Reſpublica? Tametſi illic mendoſe elati pro elata legitur.

Quid optauerint.] Hæc clauſula non eſt in libro uetuſto. Paulopòſt: Atrocemq́; uobis uiſam orationem meam, deleuimus meam, nam ſtatim ſequitur: dicta mea. Mox, & me quæ feciſtis, ſcripſimus, & me ea quæ feciſtis. Item deinde, Et Atrius Vmber, non Vmbrius.

Cum ex præparato ſimul omnium terror oculis.] Mutilus locus hic erat. Nos repoſuimus, ſimul omniũ rerum terror, oculis auribusq́; eſt offuſus. Neq; enim ſignificare uult Liuius omnium militum rebellium oculis terrorem offuſum, ſed ſimul omnium rerum terrorem obiectum, pũ ta crepitum gladiorum, uocẽ præconis citantis damnatos, ſontium nudata corpora, ac apparatum omnem ſupplicij ſimul expromptum, quemadmodum ipſe mox exponit.

Gadeis ſine certamine per deditionem recipiendi.] Archetypon habet, per ditionem. Nos repoſuimus proditione recipiendi. Id eſt, per proditionem. Sequitur enim: Sed patefacta immatura proditio eſt. Et ſuprà ſic loquitur Liuius: Per eos ipſos dies, inquit, perfugæ à Gadibus uenerunt pollicentes, urbem Punicumq́; præſidium quod in ea eſſet, & imperatorem præſidij cũ claſſe prodituros eſſe.

Spem ad irritum redactam.] Antiqua lectio, ſpem innum redacta. Lego, ſpe in irritum redacta.

Contractisq́; etiam quæ antè habuerãt auxilijs.] Quid opus fuit hic adijcere particulam etiam? Nos eraſimus.

Scipio cum fide ſoluendis pariter omnibus noxijs innoxijsq́; ſtipendijs, uultu ac ſermone.] Hunc locum deprauatum ac mutilum ſic reſtituimus, Scipio cũ fide ſoluendi pariter omnibus noxijs innoxijsq́; ſtipendij, tũ uultu ac

ſermone in omneis placato. Et *quæ ſequuntur.*

Scipionum nomini auſpicijsq;.] Exemplar *ſcriptum habet, nomini, auſpicijs, ſine que.* Et *ſic loqui ſolitum* Liuium *alibi indicauimus.*

Quod ad expeditionem attineat.] *Scripſimus: Quod ad expeditionem eam attineat.*

Ad iritandam ferocitatem barbarorum.] Repoſuimus *feritatem.* Quod *uerò paulopòſt ſequitur, deinde emiſsis leuibus telis, in ſcripto uolumine eſt tantum, deinde miſsis telis.*

Itaq; ne pulſi uiderentur.] Imò *pulſi iam propemodum erant. Sic ineptit* Liuius? Tu *ſcribe, itaq; ne perculſi uiderentur.* Et *paulopòſt, obliquo conſtituerunt colle, obliquo conſtiterunt colle.*

Equitem nec poſſe circumdare cornib. in tam a. ſ. & h. q. cū pedite eduxiſſet.] Hic *locus mutilus ſic eſt reſtituendus.* Equitem, *nec ſe poſſe circumdare cornibus in tam anguſto ſpatio, & hoſti quem cum pedite eduxiſſet, inutilē.*

Præter reliquam prædam.] *Scripſimus, præter cæteram prædam.*

Nihil tutius in afflictis rebus.] Legendū: *nihil tutius afflictis rebus. ut afflictis rebus datiui ſint caſus.* Quòd *ſi qs ablatiuos eſſe contenderit, ſubintelligetur* In *præpoſitio.* Mox *ſcripſimus: ſed caſtra* Romana, *dictiōe quoq; deleta.*

Aut ſeruati bis uni debitam uitam.] Archetypum Spirenſe *habet, aut ſeruati bis uni deuitam pro eo in p. deuoueant.* Lego: *Aut ſeruati bis uni debitum pro eo in p.* Vt *referatur ad ſpiritum.* Erit *enim nunc ſententia planior,* Vt *aut, ſi ita uideatur, reddant ſpiritum* Proconſuli Scipioni, *ab eodem illo acceptum: aut ſeruati, bis uni debitum, pro eo in perpetuum deuoueant.* Subaudi *ſpiritum.*

Caſtigator olim hic ſe torſit. Nam quum non quadraret debitam fœminini generis, addidit uocabulum uitam. Et erat alioqui debitam ſcriptum, u pro b poſito, deuitam.

Spem poſitam habere.] Emendauimus, ſpem repoſitam habere. Mox uero: Cum quo nec fœdere, nec æquis legibus iungerentur amicitia: placet antiqua lectio, quæ habet, iungeretur amicitia.

Et obſides accepti, armaq; adēpta & præſidia.] Treis particulas connectentes hic ſummouimus, quibus non eſt uſus Liuius, ut indicat uolumen ſcriptum.

Illos quidem merito periiſſe ipſorum maleficio.] Fortaſsis etiam legi poſſet, illos quidē merito perituros fuiſſe ipſorum maleficio. Paulo pòſt repoſuimus, ſe libera arma relinquere, pro ſe liberè arm. relinq.

Atq; eiuſdem dextra fidem ſancire.] Scripſimus, atq; eius dextra f. ſancire. Et paulopòſt: Adhoc equitem. Item, ad depopulandos prox. Hiſp. agros.

Subſtitueratq; animo.] Antiqua lectio, ſuſtituera atq; animo. Tu ſcribe: Præſtitueratq; animo ſpeciem quoque corporis amplam ac magnificam.

Velut renouatus flos iuuentæ faciebat.] Archetypum ſcriptum habet: Velut renouatus iuuente faciebat. Conijcio ſcribendum, uelut renouata iuuenta faciebat.

Non ſine cauſa erectam ante urbem ſtationem.] Caſtigauimus, electam. Hanc lectionem ſcripti codicis confirmant ea quæ mox præcedunt.

Ad duo millia armatorum inuenta.] Narrat Liuius claſſem fugiſſe. & unde nobis iſti bis mille armati qui poſtero die ſunt inuenti? Codex ſcriptus habet, armorum.

Haud procul à Gadibus.] Scripſimus: Haud procul

Gadibus

Gadibus. Et paulopóſt, purgantibus ijs, ablatiuum ijs deleuimus, qui ſubintelligitur, aut ſimilis, puta Gaditanis. Vbi notandum eſt infeſtæ genitiui caſus eſſe, & referri ad præcedentem genitiuum, multitudinis.

Duæ ſunt Baleares inſulæ.] Vocabulum inſulæ diſpunximus, nam mox antecedit: Pœnus in Baleares inſulas. Paulopóſt ſcripſimus cenſebat, pro credebat.

Spondebantq; animi.] Legendũ eſt deſpondebant animis, quemadmodum caſtigauimus. Semidoctus aliquis qui legerat, deſpondere animum, pro abijcere, mutauit hic deſpondebant in ſpondebãt. Deſpondebant animis, hoc eſt, conſtituebant, deſtinabant. Hoc uerbo in hac ſignificantia Cicero quoq; utitur. quam alibi uelut exponit, quum inquit, Cui me præripere deſponſam iam & deſtinatam laudem ualde eſt iniquum.

Vt conſulatum inierunt.] Nos Vt particulam eraſimus. Sic enim conſtat lectio, P. Cornelius Scipio, & P. Licinius Craſſus conſulatum inierunt. Nominatæ conſulibus prouinciæ ſunt. Deleuimus & infrà que, coniunctionem, Suſceptumq; quartumdecimum annũ tam p.geritis.

Velut ad colligẽdas reliquias naufragij noſtri miſiſtis.] Archetypum Spirenſe habet, ueut ad conciliandas reliquias naufragij noſtri. Lego, ad concinnandas reliquias naufragij noſtri. Quod uocabulum hic mirè quadrat. Vtitur enim metaphora nauis fractæ, cuius partes concinnantur, dum nauis inſtauratur. Eſt autem cõcinnare aptè componere. Cæterum an non reliquias Saguntinorum naufragij concinnarunt Romani, dum illis oppidum reſtituerũt, hoc eſt, repararunt? Vulgata lectio ſatis ad ſenſum facit, ſi quis ad diſperſos ciues, opera Romanorum poſtea conquiſitos reſpiciat. Verum quando me ueſtigia ſcripturæ

ueteris huc duxerunt, non ſtudium nouitatis, ut putarem aliter legendum, nolui id lectorem latere.

Vt *optabilem eam.*] Pronomen *eam diſpunximus.* Per*dit enim ſententiam.* Et *infrà ſcripſimus, uidimus, pro ui demus.* Mox, *rurſum particula que deleta, ſpem, opem, ſa lutem noſtram.* Neq; *enim, ut ſæpe diximus, coniunctio= num amans eſt* Liuius, *quum illis nihil opus eſt.*

In Hiſpania *atq; in* Italia *geſsiſtis.*] Quid *fuit opus alterum* In *addere?* Nos *expunximus.*

Quà *terrarum ultimas finit* Oceanus.] Hic *ſe exercuit ſciolus aliquis.* Liuius *ſcripſit, quemadmodum atteſtatur archetypon* Spirenſe: Quà *terrarum ultimus finis* Occa*nus. Subauditur eſt.* Quid *enim clarius* Liuij *ſenſu, ſi ita legas?* Vt Hiſpaniam *non* Ibero *amne tenus, ſed quà ter= rarum ultimus finis* Oceanus, *domitam armis habeatis.* O' *caſtigatorem.*

Neq; *aliter id fieri poſſe.*] Reſtituimus, Neq; *id aliter finiri poſſe.* Et *mox, exercitum tranſportaſſet, pro tran= ſportaret.* Ibidem *primoribus patrum conſcriptorum.* In *exemplari ſcripto tantum eſt, primoribus patrum.* Alte*ram dictionem aliquis adiecit.*

Non *ſenatorem modo.*] Dictionem *modo quiſpiam hic inſulſit, putans iſta uerba, non ſenatorem, referri ad id quod mox præcedit, ſenatum ludibrio habet. quum reſpi= ciant uerbum ſuperius peccare.* Conſulem *peccare arbi= tror, non ſenatorē, qui de quo cōſulitur ſ.l. dicit ſentētiā.*

Duarum *rerum ſubeūdam opinionem eſſe.*] Liuius *ſcri pſit opinationem. pro hoc elegantiſsimo uerbo doctulus aliquis ſuppoſuit, opinionem.* Sic *adulterantur optimo= rum autorum ſcripta.* Infrà, *ætas ſaltē liberet, ſcripſimus, liberat.* Item, *aut ad populum audiuit.*

Egregiam

Egregiam iſtam palmam belli Punici peracti petis?] Scripſimus, patrati. Nam ſic in uetuſto codice legitur. Et habuimus pauloante, Penes C. Luctatium prioris Punici perpetrati belli titulus fuit.

Si alterutra uictoria nobis conſulibus reliquenda eſt.] Repoſuimus, nouis conſulibus. Siquidem ſcriba uidetur b pro u. poſuiſſe. quod identidem facit. Intellige nouos conſules, conſules alterius anni, ſiue inſequentium annorum.

Periculi tandem quantum adeatur, quem fallit?] Archetypum noſtrum habet, quid periculi tandem.

Et uictor Annibal ire ad urbem pergat.] In ſcripto uolumine tantum eſt, uictor Annibal. Vt ſit, Quid? ſi uictor Annibal.

Dies me deficiet.] Scripſimus deficiat, modo potentiali, hoc eſt, deficere poſſit. Et paulopòſt, ac nobili, pro atq; nobili.

Quòd procul externus metus eſt.] Repoſuimus, quia procul. Item: Et exercitum alienigenam.

Et populi Ro. imperio euenere.] Pro his uerbis ſubſtituimus, ac Reipublicæ in imperio euenere.

Aduerſa caſibus incertis belli & fortunæ. legare.] Volumen antiquum habet relegare. Quid ſi legas: Aduerſa caſibus incertis belli. ſubaudi aſsignare. & ad fortunam relegare? Paulopòſt, pro iſtic, ſcripſimus hic, An hic tuo collegæq; exercitu coniuncto. Vbi genitiuũ tui, poſt, collegæq;, ſuſtulimus. Iterũ poſtea, pro, Quod iſtud cõſiliũ eſt? ſcripſimus: quod iſtuc conſ. eſt. Itẽ ac graui militia feſſum.

Relinquere Italiã paras.] Vetus lectio, Tu cum Annibal in Italia ſit, aliò paras. Suſpicor ſcribendũ: Tu cũ Annibal in Italia ſit, aliò properas. Hoc uideretur mihi ſimplicius quàm legere, aliò ire paras. Paulopòſt, duæ literæ

P.C. non

P.C.*non ſunt in codice Spirenſi.Ego P.Corneliũ reipub.*

Haud ſatis purgata eſt.]Repoſuimus,*haud ſanè purgata eſt.*Et mox, *tanquam mihi ab infimo quoq; periculum ſit.ſcripſimus,quôque.*Nam eſt à quiſque ablatiuus.

Illud nec tibi in me, neu mihi in minoribus natu animi ſit.]In archetypo ſcripto,non eſt pronomen illud. Et tamen eſt,*animi ſit.*Vt planè putem ſic legendum: *Nec tibi in me, neu mihi in minores natu animus is ſit.* Nam nihil ambigo,ſcribendum,*in minores*,non *in minoribus*, quemadmodum etiam in editione Colonienſi legitur. Nec eſt mox,*inuiderimus*,ſed *inuidebimus* in libro ſcripto, & in fine eſt,*non ſit.*

Si in Africam traiicere uelim.] Scripſimus, *ſi in Africam traiicerem.*

Quin ego minus in Africam.]Emendauimus, *quî ego minus in A.*ut ſit,*qui* pro *quomodo.*

Quot defecerunt poſt Cannenſem pugnam.]Volumen ſcriptum non habet,*quot.* Elegantior erit oratio,ſi omittatur,quod citra incommodum ſenſus,fieri poteſt,hoc modo:*Non ſperauerat Annibal fore, ut tot in Italia populi ad ſe deficerent.Defecerunt poſt Cannenſem pug.* Habet autem maiorem uehementiam.

Carthaginienſi nihil ciuilis roboris eſt.]Lego,*Carthagine*,hoc eſt,apud Carthaginem.

Quorum ego fidei ita innitar, ut bene tutus à perfidia ſim.]Archetypum ſcriptum habet,*ut bene tutus perfidia ſim.*Hic ſemidoctus omnia bene habere putaret. Mihi locus eſt multũ de mendo ſuſpectus. Nam quando uerbum *innitar* futuri temporis eſt,Liuius nõ dixiſſet,*ut bene tutus à perfidia ſim*, ſed *ut bene tutus à perfidia futurus ſim.* Quod ſi ſcriptum eſſet:*Quorum ego fidei ita innitor, ut*

bene

bene tutus à perfidia ſim, nullus eſſet mihi ſcrupulus. Pro=inde quando à præpoſitio non eſt in codice uetuſto (quæ res nobis anſam cogitandi dedit) non dubito quin ita fue=rit ſcriptum à Liuio: Quorum ego fidei ita innitor, ut ue=riturus perfidiam ſim. Quæ ſententia cum eſt arguta, tum mirè conueniens huic loco. Refellit enim Scipio, quod à Q. Fabio dictũ eſt ſuprà, An Syphaci Numidiſq; credis? Satis ſit ſemel creditum. Non ſemper temeritas eſt felix. Et fraus fidem in paruis ſibi præſtruit. & quæ illic ſequũ tur. Quaſi dicat Scipio: Non ſum adeo ſtupidus, ut ita re=gibus Afris credam, quaſi fallere me aut nolint ſi queant, aut nequeant ſi uelint. Vnde pauloante dixit, Afros Nu=midasq; leuiſſima fidei mutandæ ingenia. hoc eſt, ad fidem mutandam. Hic appello doctos qui Latine callent, quos a=ſtipulaturos mihi nihil dubito. De ſciolis non ſum magno pere ſollicitus. In caſtigationibus Plinianis expertus antè ſum, quàm ſint hebetes in iudicando, & planè quod Græ ci dicunt, ὄνοι πρὸς λύραν.

Non uenit.] Repoſuimus, non ueniat. Nondum enim ſortiti erant. Et diſſuadet, ne ueniat in ſortem tam longin quæ prouinciæ, hoc eſt, Africæ, eò quòd ſit Pontifex Ma ximus, cui ſacrorũ cauſa ſemper in Italia manendũ erat. Paulopòſt ſcripſimus, nec hoc credi, pro non hoc credi. Itẽ toties Africã noſtris exercitibus & claſſ. oppugnatã, à præpoſitione expũcta. Prætereà certatur, pro certetur.

Requieſcat aliquando tamdiu uexata Italia, uratur, euaſteturq;.] Lectionẽ ſcripti codicis ſecuti ſumus: Requie ſcat aliquãdo uexata diu Italia, uratur, populeturq;. Pro ultimo uerbo quidã inſeruerat, euaſteturq;, quòd putaret, populari paſſiue non dici. Dicimus actiuè populo, cuius paſſiuũ eſt populor. Dicimus & populor deponentaliter

Et x.

Et x.pondo argenti facti.] *Lectio uetus:Et ſimulacra ſpoliorum ex mille pondo argenti facta.*

Neq; magnopere tetendiſſet.] *Videtur uſurpaſſe tetendiſſet pro contendiſſet. Sic Maro:Ille ſimul manibus tendit diſſoluere nodos. Paulopòſt,Lintea ad uela. Scripſimus,in uela. Mox illic eſt,milliũ quadraginta ſummã. Non quinquaginta. Item tritici centum uiginti mil.mod. ſine & .Præterea,Abietẽ in fabricãdas naues.nõ abietes.*

Vmbriæ populi,& præter hos Nurſini.] *Antiqua lectio, Vmbriæ populi Nurſiniq;. Qui hunc locum mutauit,expoſuit, que coniunctionem pro id eſt. Et uitiatum locum putans,quòd Nurſini & Reatini non ſint in Vmbria,ſed in Sabinis,adiecit ipſe dictiones iſtas, & præter hos. O errorem dignum qui magna cura fuerit uindicatus. Nos ueterem lectionem reduximus.Infrà ſcripſimus, quàm ex ſyluis materia detracta erat,pro eſſet.*

Vbi cuiq; ex S.C.liceret habitare, ibi habitarent.] *Ex fide uetuſti uoluminis emendauimus: Vbicunq; ex S.C.liceret,habitarent.duobus uerbis habitare & ibi, ſublatis. Quod uero mox præcedit: Et Cn.Seruilio prætori urbis: in ueteri codice eſt,P R.urbs.(debebat eſſe V R B.)mallem Prætor urbanus, quàm prætor urbis. Non hic ſolum, ſed & alijs apud Liuium locis.*

In ſtationem ad præſidiũ relictis.] *Scripſimus in ſtatione.Et mox,eò traiecturum eſſe,expunximus aduerbiũ eò. Repoſuimus etiã,montanos inſtitit oppugnare, quod inſtitit corrupte legitur in uulgatis editionibus.Sic de Marcello Liuius lib.ſeptimo:Veſtigijs inſtitit ſequi.*

Ea literis cognita Sp.Lucretij.] *Verbum huius periodi non eſt accenderunt,ceu uulgo legitur,ſed accendit,in uolumine ſcripto. Quare non ambigo ſcripſiſſe Liuium:*

Ea res literis cognita Sp. Lucretij, ne fruſtra Aſdrubale cum exercitu deleto biennio antè fore͂t lætati, ſi par aliud inde bellum duce tantum mutato oriretur, curam ingentem accendit patribus.

Captiuos Carthagine͂ portãtes, tradit.] Hic participiũ *captas* defuit, qđ nos inſeruimus, *portãtes, captas tradit.*

Supra morbum etiam fames afflixit.] Caſtigauimus: *Super morbum*, id eſt, præter morbum. Sic Suetonius in Othone: *Inſtigante ſuper animi dolorem etiam magnitudine æris alieni.* Idem in Domitiano: *Super ingenij naturam, inopia rapax.*

IN LIBRVM NONVM. TERTIAE DECADIS.

F*Lorentes ætate & uirium robore inermes circa ſe habebat.*] Quia ſequitur, *ignorãtes quem ad uſum neq; centuriati, neque armati ſeruarentur*: auſus eſt quiſpiam pro *inſignes*, *inermes* ſupponere. Fuit in cauſa quòd uerba perperam diſtinxiſſet, nimirum ſic: *Florentes ætate & uirium robore, inſignes circa ſe habebat.* Nos uero ſic legimus & diſtinguimus: *Florentes ætate, & uirum robore inſignes circa ſe habebat.* à ſtipulante codice ueteri. Paulopòſt ſcripſimus, *arma equosq; oſtenderunt*, & particula diſpuncta.

Male eos ſibi tunc fateri.] Repoſuimus, *malle eos ſibi iam tunc fateri.* Et mox, *utrum uellet*, pro *uelit*.

Conciente Ilergetes Indibili.] Vetus lectio, *Conciente Ilergete Indibili*, ſubauditur *bellũ*, quod præcedit. Item *Romani haberẽt*, pro *Romani habebãt*. Quod ſequitur: *Et inconditam inde turbam tyronum eſſe*, ſubmouimus dictionem *inde*. Et diſtinximus, *Nec in uicem his, aut illis.*

Negliſce=

Ne gliſceret primo negligendo bellum.] Vide quantulum erratulum hic totum ſenſum perturbet. Legendum eſt: Ne gliſceret, prima negligẽdo, bellum. Iuxta illud Naſonis, Principijs obſta.

Cornu dextrum Ilergetes.] Emendauimus, cornua. Sic ordina, cornua tenebant, dextrum Ilergetes, læuum ignobiles Hiſpani populi.

Equites per patentes in hoſtium aciem uias permittere equos iubeat.] Accuſatiuus aciem lectori nebulam offundit. Docet uetuſtus codex eſſe ſcribendum acie, auferendi caſu. Pro permittere uero ſcribo immittere. Nã ſequitur: Simul equitibus Hiſpanorũ uiam immittendi equos clauſerunt. Sic ſententia clara euadet, quæ fuit obſcuriſsima.

Locata prona erat.] Quid opus fuit hic addere uocabulum prona, quod non eſt in uolumine ſcripto, quum præcedat, cedenti d. legioni? Si enim cedebat, indigebat firmamento. Sic mox inſulſiſſe uidetur quiſpiam has dictiones, ex ſubſidijs. Neq; enim ſunt in archetypo noſtro. Porrò, quia ſequitur: Ac ſubſidia quibus res poſtulabat locis inducentem, prælector aliquis inter exponendum, legionẽ ducit, adiecit ex ſubſidijs. Eam gloſſulam alius in contextum retulit. Ibidẽ ſcripſimus, uenit, indicat. Non, uenit, indicatq;. Vbi in ueteri libro mox legitur, Corneliũ Seruiũ.

Itaq; omiſſa pugna equeſtri ad pedeſtrem Hiſpani deſcenderunt.] Antiquum uolumen, Itaq; commiſſa pugna equeſtri ad pedes Hiſpanie ieſcenderunt. Reſtitue ſic germanam lectionem: Itaq; omiſſa pugna equeſtri, ad pedes Hiſpani equites deſcenderunt. Non diſcrepat ſenſus uulgatarum editionũ, niſi quòd alia uerba ſuppoſita ſunt.

Cũ equitibus ad pedes digreſſus.] Caſtigauimus, degreſſis. Degrediendi uerbo Liuius in hoc nono libro rurſum

 utitur,

utitur, haud procul à calce, Cũ quingentis, inquit, haud amplius peditibus, ducentisq; equitibus degreſſum iugis Maſaniſſam perſecutus. Cæterũ ad pedes rurſum hic eſt, ſicut pauloantè: Ad pedes Hiſpani equites deſcenderũt. quemadmodum nos legendum monuimus.

Verſo marte.] *Quis hic quicquam ſcrupuli habeat? Nemo eſt qui non putet hoc optime dictum. At deprauata ſcriptura archetypi Spirẽſis in quo legitur, uerſos arte, ad eruendã germanam lectionẽ, anſam mihi præbuit. Scribo uerſa ſorte. Et arbitror primũ fuiſſe ſcriptũ, uerſas orte: deinde quum uocabulum orte nihil uideretur ſignificare, per tranſpoſitionem uocalium literarum a & o, uerſos arte. Elegans & aperta ſentẽtia erit: Tantum fortunam mutaſſe, ut qui modo ipſi exercitum ante mœnia Romana habuiſſent, &c. ij uerſa ſorte, Africæ populationes & obſidionem Carthaginis uiſuri forent.*

Pro tot cæſis exercitibus ſoboleſcentem.] *Mihi non diſplicet hic lectio uoluminis ſcripti, ſuboleſcentem, ob propriam ac notam uim præpoſitionis ſub.*

Iam regem Syphacem.] *Emẽdauimus ad fidem archetypi ſcripti, Iam reges, Syphacem poſt colloquium cum Scipione alienatum, Maſiniſſam aperta defectione infeſtiſſimum hoſtem, &, particula ante accuſatiuum Maſiniſſam expuncta. Similem locutionem paulo ſuperius habuimus, Cornua dextrum Ilergetes, læuum ignobiles tenebãt Hiſpani populi. Vbi quidam cornu ſcripſerat, ſicut hic regem pro reges.*

Octingenti equites, & ſeptẽ elephanti.] *Lege abſq; &, cõnectente particula. Continenter ſequitur: Ad hæc mag. pe. Vbi ſciendum eſt, quotieſcunq; in uulgatis editionibus, ad hæc legitur, in ueteri codice eſſe, Ad hoc. Si-*

cut & urbem Romanã *ferè ſemper, ubi uulgo ſcriptum eſt urbem* Romam.Quod *& hic mox ſequitur.*

Ad Lælium prædas ingentes ex ag.] Nos *hic aliã induximus lectionem præſidio freti uoluminis uetuſti, hãc uidelicet:*Hæc Carthagine *parabant agitabantq;, quum ad* Læliũ *prædas ingentes ex agro inermi ac nudo præſ. agentem* Maſaniſſa *ſ.r.c.c.c.e.p.uenit.*

Inter *Albigaunos,Liguresq́; Alpinos Genuam acceſſerunt.*] Exemplar *ſcriptum,*Inter Albigaunos *Ligures* Genuamq́; *acceſſerũt*. Vt *intelligas intermedio loco inter* Albigaunos *qui* Liguriæ *populi ſunt,& urbem* Genuam *acceßiſſe.*Et *ſequitur,in ijs locis.*

Principio *ab* Numidis *facto , &* Brutijs *non ſocietate magis* Punica.] Lectio *uetus, principio* Numidis *non ſocietate magis* Punica. Cæterũ *principio hic aduerbialiter accipitur.nam ſequitur,poſtremo.* Quod *nõ intellexit,qui facto participium cum præpoſitione ab inſulſit, & quia in* Brutijs *res latrocinijs geri narrãtur, præterea adiecit,&* Brutijs.De *hoc multũ miror,cur pro ablatiuo promptis,ipſe ſuppoſuerit congruentibus.* Nos *totam ſententiã ſic diſtinximus et caſtigauimus,pro,*Quod *latrocinijs ſcribentes,*Quia *latrocinijs,hoc modo:* Quia *latrocinijs magis quàm iuſto bello in* Brutijs *gerebãtur res,principio* Numidis *nõ ſocietate magis* Punica *quàm ſuopte ingenio promptis in eum morem, poſtremo* Romani *quoq; milites,& quæ ſequuntur.*

Qui *pulſi ab aduerſa factione, quæ* Annibali Locros *tradiderat,* Rhegyum *ſe contulerant.*] Hic *rurſum alia uerba quiſpiam inſeruit,quũ ſcripſerit* Liuius:Qui *exulabant* Rhegyi *pulſi ab aduerſa factione, quæ* Annibali Locros *tradiderat.*

Scalas ad dictam altitudinem arcis fabricatas.] Exem

plar uetuſtum, ad editam altitudinem.

Poſtremo certiores, alijs excitantibus alios, iam pro ſe quiſq; ad arma uocabat.] Sic caſtigauimus & ordinauimus: Poſtremo certior res, alijs excitantibus alios. Iamq; ad arma pro ſe quiſq; uocabat.

Sed propè libenti uideri poſſent.] Verbum uideri additum eſt præter autoritatem archetypi ſcripti.

Nam auaritia ne ſacrorũ q.] Scripſimus, Iam auaritia ne ſa.q. ut ſit initium nouæ ſentẽtiæ. Item pro quã aſportabant, extulerant, quam aſportauerant, extulerunt.

Furorem iniecit.] Repoſuimus, furorem obiecit, iuxta ueterem ſcripturam. Paulò poſt legi poteſt, quam ipſe ab Rhegyo abduxerat. Sic enim eſt in codice ſcripto.

Primo iurgium, deinde clamor quoq;.] Hic aliquis ſe exercuit præter cauſam, quum Liuius indubie ſcripſerit quẽadmodum eſt in codice uetere, & nos in cõtextu reſtituimus, iurgiũ inde, & clamor, pugna poſtremo orta.

Militumq; implorabãt auxilium.] Emendauimus, militumq; fidem implorabant. Quod uero continenter ſequitur, repente frequentes milites feroces: uocabulũ frequentes non eſt in archetypo Spirenſi. nec ſolet ita duo adiectiua cum uno ſubſtantiuo cõnectere Liuius. Ibidem mox ſuſtulimus aduerbium quum. Legendũ enim eſt ſuffragante exemplari ſcripto: Velut aduerſus hoſtes ad arma conclamatum eſſet, concurrerunt.

Scipio poſt paucos dies Locros aductus.] Vetus lectio, Scipio poſt paucos dies Locros hexeri aductus.

Et qui antea per libidinem.] Scripſimus: Et quæ antea per libidinem atq; au.

Nec ſiſti potuiſſe.] Legendũ eſt, nec ſubſiſti potuiſſe. Itẽ paulopòſt: Exercitũ Q. Cæcilij, q; particula diſpũcta.

Si Matris Idœæ Peſimunte numẽ Romam aduectum fo ret.] *Quia non ſtatim apparebat quid ſcripſiſſet Liuius ob deprauatam ſcripturã, iſta uerba quidam in contextũ inſcripſit. At nos ex ueſtigijs ueteris ſententiæ, germanã Liuij lectionem exculpſimus, nẽpe hanc: Si Mater Idæa à Peſinunte Romam aduecta eſſet.*

Itaq; quo maturius fatis omnibus oraculisq́; portẽden tis ſeſe uictoriæ compotes fierent, id cogitare quæ ratio tranſportandæ Romam deæ eſſet. Nullas dum in Aſia ſo cias ciuitates habebat populus Rom.] *Hic rurſum locus abunde doceat, quantum eruditi uiri, prout tũc erat ſe= culum, Franciſcus Petrarcha, Victorinus Feltrenſis & alij, quum in Liuij ſcriptis uerſarentur, quoties nodoſior locus aliquis occurriſſet, ſibi licere putabant, ut ſenſum modo reſtituerent, non ut curarẽt de uerbis. Sanè doctus fuit, quod negari nõ poteſt qui hunc locum inſtaurauit. Arbitror Laurentium Vallam fuiſſe, quem Thaddæus Vgoletus emendando Liuio operam impendiſſe ſcribit. Sed ut melior, ſic & laborioſior eſt caſtigatio, qua nõ ſo lum ſenſus, ſed & ipſa autoris uerba reſtituuntur. Effeci mus hic aliquid diligenter conſiderando locum, & ueſti gia ueteris ſcripturæ expendẽdo. Ea ſic habet: Itaq; quo maturius factis omnibus oraculisq́; portende Romam de e eſſet nullas dum in aſia ſocias ciuitates habebat popu= lum Ro. Tu pro factis omnibus, ſcribe fauſtis ominibus, & pro portẽde Romam de e eſſet, portanda Romam dea eſſet, habebisq́; germanum Liuij ſenſum germanis red= ditum uerbis: Itaq; quo maturius fauſtis ominibus oracu lisq́; portanda Romam dea eſſet, nullas dũ in Aſia ſocias ciuitates habebat populus Romanus. Dixit autẽ Liuius, nullas dum, pro nullas ad eum diem. Porrò nunc uides*

quan

quantum peccarint, qui non modo tantam uerborum cõ=geriem de ſuo adiecerunt: ſed et pro quo, quoniã, & pro factis quod fauſtis eſſe debebat, auſi ſunt ſcribere fatis. Et *poſtremo, nullas dum mutare in nullas tum, ut eſſet al terius ſententiæ principium.*

Præmiſſus ab legatis M. *Valerius.*] *Legendũ eſt:* Re=*miſſus ab legatis* M. *Val. Nã ſequitur infra,* M. *Valerius unus ex legatis regreſſus. ſic enim ibi ſcribẽdum eſt, non prægreſſus, quemadmodum uulgatæ editiones habent.*

Romano, *cui uni fidebãt, auxilio.*] Nos *ſic ſcripſimus, deſertos ab* Romanis, *cui uni fidebant auxilio.*

Parthenosq;.] Et *hic & infra repoſuimus* Parthinos. *Sic enim* Plinius *appellat &* Strabo. *Cæterũ* Parthinos *inter* Liburniæ *populos* Plinius *recenſet. Item ſcripſi=mus,* Dimallumq; *oppugnari.*

Cum Romanis *quoq;.*] Et *particulam adiecimus,* Et *cũ* Romanis *quoq;. Pro ſi minus, ſubſtituimus ſin minus. Item,* Neq; *enim ipſius, ne particulam negatiuam inſe=ruimus:* Neq; *enim ne ipſius quidẽ regis abhorrebat ani mus.* Mox Derda *legitur in exẽplari ſcripto, nõ* Darda.

Hæc cõſcripta modo conſignataq;.] *Miror quiſnã di ctionẽ modo hic infulſerit. nõ enim eſt in codice ſcripto.*

Quia auerſo in Africam bello.] *Legendum eſt, quia uerſo in Africam bello. Paulopòſt adiecimus literã præ=nominis,* P. *Sempronius pace facta.* Quod *uero ſequitur, deceßit, ſubaudi, ex* Macedonia.

P. *Scipioni procõſuli.*] *Exemplar uetus, Procõſuli Sci pioni cum eo ex. Video ſcribẽdum tantũ,* P. *Scipioni, nõ,* P. *Scipioni proconſuli.* Nam *librarius ubicũq;* P. *literam reperit, ſcripſit proconſulem, id quod alibi etiã indicaui mus.* Nec *eſt mox, cumq; ea claſſe, ſed tantũ, cum ea claſ=*

ſe. Et rurſum, ut Brutios duabus legionibus obtineret.

De Hiſpaniæ imperio, quod in eam prouinciam.] Scripſimus, quos in eam prouinciam duos proconſ. mitti placeret.

Et facem ſtellæ ſepties ab ortu ſolis.] Legendum, Et facem Setiæ ab ortu ſolis in occidentē porrigi uiſam. Eſt autē Setia Volſcorum oppidum. quod hic additū eſt, ſicut mox, Tarracinæ, Anagniæ, & Lanuuij. Porrò quum Setiæ uocabulum putaretur mendum eſſe, pro illo ſuppoſuit alius ſtellæ, alius, ſepties aduerbium.

M. Valerius unus ex legatis prægreſſus.] Antè docuimus hic legendum: Regreſſus, quum moneremus ſcribendum, remiſſus pro præmiſſus.

Veram certe uictoriā eius rei ſibi quiſq; mallet, quàm ulla imperia.] Hæc oratio tametſi integra ualde mihi tamen eſt de mendo ſuſpecta. Nam germanā Liuij lectionē non uidetur mihi reſtituiſſe, quiſquis deprauatū in ſcripto codice locum caſtigare eſt conatus. Legitur illic: Veram certe uictoriam eius rei ſibi quiſquam ulla imperia. Nec eſt ibi uerbū mallet, quod certe eruditus aliquis infulſit, ſubuenire uolens corruptæ & mutilæ ſententiæ. Ego diligentius inſpectis uitiatæ ſcripturæ ueſtigijs, nō dubito quin ſic ſcripſerit Liuius, Veram certe uictoriam eius rei cupias, quàm ulla imperia, honores'ue ſuffragio ſeu patrū ſeu plebis delatos. Subauditur autem in uerbo cupias, aduerbium potius uel magis. Qui loquēdi modus oppido quàm elegans à Græcis ſumptus eſt, apud quos huiuſmodi eclipticas orationes frequentius reperias. Qualis eſt illa, θέλω τύχης σταλαγμὸν, ἢ φρενῶν πίθον.

Patres cōſcripti P. Scipionē.] Nō ſunt in libro ſcripto duæ iſtæ dictiones, aut duæ ſaltem literæ carū loco P. C.

Sicut

Sicut traditum à proximis memoriæ tēporum illorum ſcriptoribus.] Archetypum Spirenſe, ſicut proditū memoriæ à primis tēporum illorum ſcriptoribus, libens poſteris tradiderim: ita meas opiniones, coniectando rē uetuſtate obrutam, non interponam.

Neq; ſuum delectū.] Lego, delictum. Nam præcedit: Nihil ſe quare perire merito deberent admiſiſſe. Sed ſi pecudum etiam foret. Quia uero hic de delectu agitur, facilis lapſus fuit.

Tam atroces atq; indignas iniurias.] Duæ iſtæ uoces, atq; indignas, non ſunt in exemplari ſcripto. Paulopòſt, quiq; omnium nob. nec illic eſt quiq;. Fortaſſe ſic legendum, qui Locros recepit, omniū nobis rectè perperamq; factorum teſtis, ſubauditur exiſtens, agatur. Poſſet etiam legi, ut coram P. Scipione o.n.r.p. factorum teſte.

Multa fœda, & indigna à præfecto præſidij Amilcare.] Caſtigauimus: Multa fœda, indigna, & à præfecto præſidij Amil. & ab Numidis Afrisq; paſſos eſſe.

In diſcrimine eſt nunc humanum genus.] Deerat dictio omne, humanum omne genus. Paulopòſt ſcripſimus cūmaxime, pro quammaxime. Nam hoc aduerbio ſæpe Liuius utitur, ceu alibi quoq; monuimus.

Ad recipiendos à Carthaginienſibus Locros.] Antiqua lectio, ad recuperandos à Carthagin. Locros. Eā et nos ſecuti ſumus. Paulopòſt, præter habitū ueſtitūq;, & ſonū Latinæ ling. quia uocabulū ueſtitumq; nō eſt in ueteri codice, & nos ſubmouimus. Submouimus & q; particulam, quā accuſatiuo libidinē quiſpiam adnexuerat.

Conſtuprant matronas, ſiunt in uirgines ingenuas raptus ex cōplexu parentum puerosq;.] Hic mire quiſpiā fuit occupatus in mutandis Liuij uerbis. Nos ueterem

& proinde ſinceram lectionem ex ueteri uolumine reſtituimus;in hunc modũ,Conſtuprant matronas, uirgines, ingenuos raptos ex complexu parẽtum. cotidie capitur urbs noſtra. Porrò qui mutauit, uidetur legiſſe raptus pro raptos.Hinc retexenda fuit illi tota oratio.

Miretur qui ſciat.] Antiqua lectio. *Miretur qui neſciat.Nec quicquam incommodi habet ſermo.*

Libidinis ac auaritiæ ſupereſſe,quod in eorũ ullo, qui pati potuerint.] *Scripſimus,*Libidinis, *auaritiæ ſupereſſe,quod in ullo qui pati potuerit.*Et *mox,exitiabilis tyrannus,pro exitialis.*Et *rurſum,cummaxime, pro quãmaxime.*Item,*& coniuges edidit, pro cõiugesq́; edidit.* Vbi *ſtatim ſequitur in ſcripto codice:*Et *ſoluere rempublicam ueſtram religione.non exoluere.*

Qua tandem clade edoctus,tandem deos eſſe ſuperbiſſimus agnouit rex,pecuniamq́; omnẽ conquiſitam.] In*feliciter inſtauratus locus eſt.*Archetypum Spirẽſe *ſic habet:Qua tanta clade edoctus tandem deos eſſe ſuperbiſſimus rex,pecuniam omnem inquiſitam in theſauros* Pro*ſerpinæ referri iuſſit.* Nec *erat opus hic cõquiſitam ſcribere,propterea quòd infrà legatur :* Pecuniã,*quanta ex theſauris* Pro*ſerpinæ ſublata eſſet, conquiri. Sanè nimis multa paſſim ſunt in* Liuio *mutata, dũ ex præcedentibus ſequẽtia, aut ex ſequẽtibus uiciſſim præcedẽtia caſtigantur.Quaſi uero idem ſemper eodem modo ſit dicendum.*

Dein *uerberibus affectos,ſeruilibusq́; oĩbus ſupplicijs trucidatos cruciando occidit.*] Iuxta *fidem manu ſcripti codicis repoſuimus:*Dein *uerberatos, ſeruilibusq́; omnibus ſupplicijs cruciãdo occidit.*Ego *tamẽ malim,ſeruilibus oĩbus ſup.ſine que.Niſi quis uelit legere cruciatos.*

De *abſente, indicta cauſa.*] In*ſeruimus duobus locis*

parti

particulã,ut: Vt *de abſente, ut indicta cauſa*. Paulopòſt *pro poſt paucos dies ſcripſimus,intra paucos dies*. Item *è templo,pro ex templo.*

Q.Fabius natum cum.] Accuſatiuum *cum* deleuimus. Et mox repoſuimus *per ſeditionem militũ,pro ſeditione militum*. Item, *ſententiam deinde æquè trucem*. Suſtulimus *æquè*. Quod ſequitur: *Quæ Locrenſes quererentur*, & in ſcripto codice eſt, *fererent*: cogitandum an ſcribendum ſit, *aſſererẽt*. Mox pro *deceßiſſet*, ſuppoſuimus *deceſſerit*. nam archetypon habet *deceßit*, mendoſe. Et deleuimus pronomen *eas*, Eas neq; ſenatum.

Et ſacrum piaculare fieri, ita.] Has quinq; uoces hic temere inſertas, quòd infrà ſequatur, Ac piaculare ſacrũ fecerunt, nos diſpunximus. Eſt enim etiam ſine iſtis incolumis ſententia. Scripſimusq;, *aperti, uiolati eſſent*, pro *uiolatiq; eſſent.*

Et aduerſus Scipionem.] Hæ tres dictiones præter autoritatem ſcripti codicis ſunt inſultæ. Nam quanto magis principum orationibus lacerabatur Scipio, tanto magis aliorum ſtudia ſunt in illum accenſa. Hoc uult dicere Liuius. Paulopòſt, *crepidisq; inambulare in gymnaſio, libellis etiam cum*: deleuimus accuſatiuum *cum*.

Qui de cæteris maxime aſſenſus.] Legendum eſt: *Maximo aſſenſus*. Intelligit Q. Fabium Maximum.

Ducẽq; recepta ab hoſtibus Hiſpania.] Hanc periodũ totã aliter diſtinximus, trãſpoſita clauſula in ſuũ locum reducta. hoc modo: *Quì enim cõuenire, quẽ modo ciuitas iuuenẽ admodũ, unũ recuperãdæ Hiſpaniæ delegerit ducem: quẽ recepta ab hoſtibus Hiſpania ad imponendũ Punico bello finẽ creauerit cõſulem: ſpe deſtinauerit Hãnibalẽ ex Italia retracturũ, Africã ſubacturũ, eum repente*

tanquã Q. Pleminiũ, indicta cauſa, propè dãnatum ex prouincia reuocari? Porrò neminẽ hic offendat ꝙ ſcripſimus, retracturũ (ſic enim eſt in codice ſcripto) quum infrà alio loco legatur, ex Italia detracturũ. Neq; enim, ut antè monuimus, iiſdẽ ſemper uocabulis utitur Liuius.

Vt compararent inter ſe.] *Emendauimus: Aut compararent inter ſe. Subauditur, ut.*

Tũ uocatos ad concionẽ.] *Antiqua lectio, in concionẽ. Paulopòſt, Sine omni mora, deleuimus dictionẽ omni.*

Si quis Pleminium alium'ue accuſare uellet.] *Scripſimus, Si qui Pleminiũ alium'ue quẽ ac. uel. Eſt ſi qui, pro ſi quis. Item poſtea, quàm inimicum malint eſſe.*

Et alios triginta hoĩes.] *Repoſuimus, et ad duos et triginta hoĩes. Itẽ, cõperta oculis perferrẽt Romã, pro referrent. Et ſeſe parauit, pro ſe præparauit. Præterea terreſtrẽ naualẽq; exercitus, ꝓ terreſtres naualesq; exercitus.*

Traijcere, & ſpei conceptæ.] *Lego, traijceret, et ſpei conc. q. d. i. o. c. p. c. d. p. q. t. compotem populum Romanum faceret. Subauditur, ut.*

Molliebãtur iræ.] *Scripſimus, molliebatur ira. Itẽ, pro memoriaq; abſentis Scipionis facilius eos ad uulgum cõciliabat. mortuus eſt tamen prius in uinculis quàm iudicium de eo populi perficeretur, ita nos repoſuimus: Memoriaq; abſentis Scipionis fauorem ad uulgum conciliabat. mortuus tamen prius in uinculis eſt, quàm iudicium de eo perficeretur. In ueteri codice faborẽ legitur, b pro u poſito. pro hoc uocabulo quidam duas dictiones, facilius eos, introſeruit. Sequitur poſtea, & tribuni claſſem eam. nos deleuimus accuſatiuum eam.*

Ipſe legeret.] *Caſtigauimus eligeret. Et mox: Dũ hæc apud Romanos gerũtur. Item, ad eam rẽ cõfirmandam, pro conſummandã. Et, Iam enim nubilis erat uirgo. &*

particula diſpuncta. Præterea, *initæ regi ſocietatis, hoc eſt, á rege, quod prius erat regiæ. Ibi mox legitur in uolumine ueteri, paruulum uinculum.*

Auertit á uero falſis elicitas præoccupando mētes hominum.] Quid hic facit participiū *elicitas*? Impedit ſenſum, non illuſtrat. Non eſt in archetypo Spirenſi. Proinde & nos induximus. Paulopòſt, *& regno ſuo poſſet cōſulere*, ſcripſimus, *ac regno poßit cōſulere*. Item poſtea, *quas legiones potißimum, quantum militum numerum, &* coniunctione expuncta.

Item circum oram maritimam miſit.] Accuſatiuus omnem deerat, quem nos inſeruimus. *Item circum oram omnem maritimam miſit.* Quod uero inferius aliquanto ſequitur: *Sed in urbibus etiā oppugnandis*, ſubmouimus præpoſitionem, *in*.

Non paruo numero inter autores diſcrepat.] Antiqua lectio. *Non par numero inter autores diſcrepat.* Lego: *Nō pari numero, inter autores diſcrepat.* Hoc eſt, eò quòd numerus apud illos par non ſit. Ibidem mox legitur in ueteri libro, *ſedecim millia*, non, *quindecim millia*.

Alibi parum plus dimidio rem auctam.] Emendauimus, *Alibi parte plus dimidia rē auctam.* Mox, *poni malim*, pro *malui*. Et paulopòſt, *nauibus antè conſcendere coactos continuit*. Vbi prius legebatur: *In naues antè con.c. continuit.* Item, *M. Pomponio cura data*, non, *curam dat*. Vbi mox, in antiquo uolumine legitur, *triginta quinq; dierū*. Et tamē ſequitur: *aquā dierū quadraginta quinq; in nauibus eſſe*. Expūximus illic accuſatiuū neceſſariam. nā archetypum Spirenſe ſic habet: *Si aquā hominibus, iumentisq; in totidem dies, quot frumentum, impoſuiſſet.* Hoc eſt in uſum hominum iumentorumq;, ſiue

pro

pro hominibus iumentisq́;.

Eoq; abũdans omni copia rerum eſt regio.] *Scripſimus, oim copia rerum.* Et *mox, priusq́;, pro prius quoq;.*

Quãquam ſi magnitudine claßis æſtimaretur.] Emendauimus: *Quanquam ſi magnitudine claſſes æſtimares. Sic autem legendum docent ſequentia.*

Ingentis ad incrementa gloriæ.] Repoſuimus *ingenti, ſicq; diſtinximus, partim ſuapte fortuna quadam ingẽti, ad incremẽta gloriæ celebratus.* Paulopóſt, *in portum caſtigauimus, pro in portu.*

Quæ ad proſequendum Scipionem.] *Reſtituimus hic particulam &, quæ deerat, Quæ & ad proſeq. Scip.*

Ad hoc legiones.] *In exemplari uetuſto plerũq; legitur* Ad *hoc, quod in uulgatis editionibus eſt, Ad hæc.* Hic *non fuiſſe mutatum à caſtigatoribus equidem miror.*

Dij deæq́;, inquit, maria terrasq; qui colitis.] Vetus lectio: Diui *diuæq́;, inquit.* Diuos *perpetuos eſſe* Varro *tradit, qui propter ſui execrationem timentur, ut ſunt* Dij *manes.* Diuos *pro dijs reperias et apud* Plautum. Nec *eſt mox in ſcripto codice, maria terrasq́; qui colitis, ſed, qui maria terrasq́; colitis.*

Vti *quæ in meo imperio geſta ſunt.*] *Dictionẽ uti neſcio quis hic infulſit, quæ elegantius ſubauditur.* Porrò *non habet antiquum uolumen geſta ſunt, uerũ acta ſunt.* Item, *mihi, populo, plebiq́;* Romanæ, Non, *mihi populoq́;, & plebi* Ro.

Bene uertant.] *Exemplar Spirẽſe expreſſe hic habet, bene uerruncent, quod tamen illic geminatum legitur errore librarij.* Cæterũ *ueteres uerrũcare pro uertere uſurpaſſe docet uerbum auerruncare, quod auertere ſignificat, quemadmodum annotauit* Nonius Marcellus. Nihil

igitur

igitur opus erat hic pro bene uerruncent ſcribere, bene uertant, quando hæc tota Scipionis precatio uetuſtatem ipſam refert.

Præda onuſtos.] Hæ *duæ dictiones non ſunt in codice Spirenſi. Quod uero ſequitur, mecum domos reduces ſiſtatis, expendendum num legi debeat, domo.*

Vti mos eſt in mare porricit.] *Antiqua lectio: Vti mos, in mare proiecit. Et ſequitur uerbum præteriti temporis, ſignũ dedit. Mox ſcripſimus, celeriter cõſpectu terræ ablati ſunt, è præpoſitione expuncta. Statim ſequitur in exemplari ſcripto: Et à meridie nebula occepit. Non occeperat.*

Haud ita multo pòſt T. Poſthumius gubernator.] *Archetypum noſtrum habet tantũ, haud ita multo pòſt gubernator Scipioni ait'. Proinde apparet præpoſitionem poſt dediſſe occaſionem, ut aliquis inſulciret gubernatoris nomen T. Poſthumius.*

Et uento eodẽ ferebantur.] *Caſtigauimus: Vento eodem ferebantur, particula & deleta, quam debemus finali ſyllabæ uerbi præcedentis, iubet.*

Inde ægre correptum curſum.] *In antiquo uolumine legitur, inde ægre correctum curſum. Aberrarant enim. qui error nõ citra difficultatẽ correctus eſt & emẽdatus.*

Quibus deſcenſiones in agros marit. factæ erãt.] *Archetypum quod penes nos eſt, exſcenſiones habet, quod etiã alibi in eodem codice ſcripto lectitatur.*

Octo millia liberorum capitum ſeruorumq;.] *Genitiuus capitum à quopiam inſertus eſt. Nam in ſcripto uolumine tantum eſt: Octo millia liberorum ſeruorumq;.*

Cæterum cum magis iure gentis, quàm autoritate inter ſuos, aut uiribus obtineret regnũ.] *Sic caſtigauimus*

ſecuti

ſecuti fidem manu ſcripti codicis. Cæterum quum magis iure gẽtis, autoritate inter ſuos, quàm uiribus obtineret regnum. Sẽſus eſt: Obtigerat illi inter ſuos autoritas. Ea magis quàm uiribus obtinebat regnum.

Vrbem Maſaniſſa primo imp. capit.] Addidimus particulam Et duobus locis: Et urbem Maſaniſſa primo impetu capit, & ex regijs alios tr. ſe recepit. Deinde ſcripſimus, quò primum intenderãt iter. pro, primo intenderat iter. Item, & incitabant iuuenem.

Nam & ipſe cum exercitu.] Repoſuimus, Nã & ipſe cum exercitũ, quo Capuſam uicerat, & ex receptis poſt cædem regis, aliquot habebat. Item, tantũ peditum equitumq; habens.

Quia ſibi aduerſus Syphacẽ.] Emẽdauimus, Quia ſibi cũ Syphace. Deinde deleuimus pronomẽ eum, futurũ eum in eodẽ honore. Quod uero ſequitur ibi, quo apud Galam & Deſalcẽ quondã fuiſſet, ingens erratũ eſt, Scribendum: Quo apud Galam Deſalces quondam fuiſſet.

In medium regnum eundum. aut ſine certamine cõceſſuros in ditionem.] Antiqua lectio, In mediũ regni eundum. Item mox, perſecuti ſunt regem.

Pluresq; quàm iuſto ſæpe in prælio.] Scribi debet, in bello. Nam prælium ipſam pugnam & hoſtium cõgreſſionem ſignificat. Mox ſcripſimus, Carthaginienſiũ pro Carthaginiẽſes. Et alioqui ſtatim ſequitur, Carthaginiẽſes. Deinde repoſuimus, præmiorumq; ingentiũ ſpe, pro ingenti ſpe. Poſtremo pronomen is deleuimus. Nam in fine poſitum eſt uerbum à quo totus circunductus pẽdet, Bocchar ex præſ. reg, & cætera compellit.

Sed copijs etiã aliquanto maioribus.] Inſeruimus particulam ut, ut aliquanto maioribus.

Sequen

Sequentibus ſeſe abripuit.] Scripſimus, *ſequētibus ſe eripuit.* Et mox, *ita circundedit,* pro *circumuenit.* Item, *omnes ad unum interfecerit.*

Inter uirgulta ulterioris ripæ emerſerunt.] Legi debet, *cum eo uirgulta interioris ripæ tenuerunt.* Dij boni quid fingi poteſt impudētius illis qui *ulterioris* ſubdiderunt pro *interioris,* pro *tenuerunt, emerſerunt.* Deinde quo cohærerent uerba potius q̃ ſenſus, adiecerunt præpoſitionē *inter.* Paulopòſt, *redit* ſcripſimus pro *rediit.*

Patiq; poſſe eſt uiſa iactationem.] Ad fidē manu ſcripti codicis caſtigauimus, *Patiq; poſſe uiſus iactationē.* ut de ipſo Maſaniſſa intelligas, non de cicatrice.

Haud plus XL. *equitibus collectis.*] Archetypū Spirenſe habet: *Haud plus triginta equitibus conlectis.* Habet deinde, *Atq; non in poſſeßione modo.*

Inde irritato ad bellum Syphace.] Vocabulum *inde,* non eſt in uolumine ſcripto. Mox repoſuimus, *in iugis oportuniorum ad omnia montium.*

Maiorem igitur eā rem iam Syphax rex ratus, quàm ut per præfectū ageret.] Duas dictiones *iam* & *rex* deleuimus, & *præfectum* mutauimus in *præfectos.* Sic enim in antiquo codice legitur.

Imperat, ut circūducto agmine in ſe intētum hoſtē ab tergo inuadat.] Locus eſt corruptus & licēter mutatus, quum nihil opus eſſet. Inſeruimus pronomen *illum,* quod deerat, & ex fide Spirenſis exemplaris ſic caſtigauimus: *Illum circunducto agmine in ſe intentum hoſtem ab tergo inuadere iubet.* Mox expunximus accuſatiuum *eum, ex occulto aggreſſurus eum erat.*

Syphax autē interdiu.] Vetus lectio, *Syphax tum interdiu.* Deleuimus paulopòſt aduerbium *primo. Vbi primo tempus uiſum eſt.* & pro *leui cliuo* ſcripſimus, *leni*

cliuo. Item pro tum multitudine, cum multitudine.

Itaq; cæteri pedites equitesq́; cæſi, aut capti.] Scripſimus: Itaq; cæteri eqtes peditesq́; cæſi. ſublata poſtrema clauſula, Aut capti. Fides ſit penes archetypū Spirenſe.

Altera pertinacior in repugnando.] Vocabulum altera, non eſt in codice ueteri. Stat uero ſenſus eleganter ſine illo. Duæ turmæ hæſere. altera metu dedita hoſti. pertinacior in repugnando telis obruta & confixa eſt. Vbi ſubauditur altera. Porrò magis placet ut legatur telis obruta quàm cetris obruta, quod in ſcripto codice eſt ceteris obruta. nam ſequitur, & confixa eſt.

In alia atq; alia flectendo itinera ludēs.] Emendauimus, eludens. Et mox, abſiſtere à ſequendo, deleuimus à præpoſitionem, quæ ſubintelligitur.

Ipſe cum L X X. equitibus.] Antiqua lectio, Ipſe cum decem equitibus.

Cederet paulatim.] Scripſimus, cedere paulatim. ſubauditur ſuperius uerbum, iubet. Deinde qui peropportunè circa uiæ flexus ſuppoſiti erant, ſic repoſuimus: Qui opportunè circa uiæ flexus oppoſiti erant.

Cum timoris ſimulati ſpecie audaciam hoſti faceret.] Lectio uetus, cum timoris ſimulati audaciā h. f. Ego non dubito quin Liuius ſcripſerit: Quū timore ſimulato audaciam hoſti faceret.

Hannoni Afrisq́; pugnādo ac ſequendo feſsis ſe.] Sic emendauimus & diſtinximus: Et recentibus equis (Hannone Afrisq́; pugnādo ac ſequendo feſsis) ſe circūfudere. Quod uero ſequitur, qui primi agminis fuerant, etiā legi poſſet, qui prioris agminis fuerant. Nam codex ſcriptus habet, qui prius agminis fuerant.

Quibus haud facilis receptus fuit.] Deerat hîc Vt particula,

ticula quam de poſtliminio reduximus in cõtextum. Vt quibus haud facilis receptus fuit. Paulopòſt, inter eos ſatis cõſtabãt, ſcripſimus cõſtabat. Id quod in editione Ro. & ea quam Colonia Agrippina dedit, recte legitur.

Ad prædam alteram repetendam ſeſe ueniſſe.] Accuſatiuus repetendam, non eſt in uolumine ſcripto. Subauditur is aut ſimilis potius, puta uehendam. Nam præceſſit, quæ prædam in Siciliam uexerant.

Prout cuiuſq; opera fuerat.] Antiqua lectio: Quorum opera fuerant. Quid ſi legas, quorum opera fuſi erant.

Simul & terreſtris exercitus ad imminentem prope ipſis mœnibus tumulum eſt admotus.] Caſtigauimus, ab imminente prope ipſis mœnibus tumulo eſt admotus. Siquidem huiuſmodi lectionem continet exemplar uetus. Et quid fuit opus mutare quod eſt elegantiſsime dictum? Nõ intellexit uirtutem præpoſitionis ab, quiſquis is fuit qui id auſus eſt. Eadẽ temeritate mox & particula uerſa fuit in etiam, Machinasq; etiam aduexerat ſecum, quum Liuius ſcripſerit (ſic enim ſolet) Machinasq; & aduexerat ſecũ, & ex Sicilia cũ cõmeatu miſſæ erãt. Paulopòſt, tria equitũ confeciſſet, in ueteri uolumine eſt, effeciſſet.

Abſcederet inde irrito incepto.] Quid ſi legamus: Abſcederet inde irrito cœpto, quando codex Spirenſis habet, abſcederet inderito incepto.

Etenim hyems inſtabat caſtra hyberna.] Sic emendauimus & diſtinximus: Et (iam enim hyems inſtabat) caſtra hyberna &c. communit. Mox, & naualium caſtra amplectitur, exemplar uetuſtũ habet, & naualia caſtra.

In litus ad ſeptẽtrionẽ uerſum ſubd. naues.] Hic locus miſere fuit interpolatus addita præpoſitione in, propterea quòd librarius in fine dictionem equitatus omiſiſſet.

Nos id uocabuli repoſuimus, In *præpoſitione ſubmota, & uerbis ſic diſtinctis*, Litus *ad ſeptētrionē uerſum ſub ductæ naues naualesq; ſocij tenebāt:meridialem uallem, ad alterum litus deuexam,equitatus.ſubaudi tenebat*.

Compa*rari,aut mitti poſſet.*]Caſtigauimus,comp.ac *mitti poſſet.Item,* x i i.*millia tunicarum miſſa, & parti cula deleta.*

In agro Crotonenſi.] Debet *eſſe,in agro* Crotonieſi.

Paulo *minus trecenti uiui capti,& equi* x l.]*Lectio uetus,Paulominus trecenti uiui capti,equi quinquaginta.*Mox *ſcripſimus:*Annibal *Crotonē exercitū abduxit.*

Princeps iterum delectus Q.*Fabius* Max.]*Repoſuimus,lectus pro delectus.*

Cenſa cum ijs c c x v.*millia hominum.*] Exemplar *uetus,Cenſa cum ijs ducenti ſexaginta quinq; millia hominum.legendum ducenta.*

IN LIBRVM DECIMVM TERTIAE DECADIS.

VTer Hetruriam ac Liguriam *prouinciam haberet.*]*Scripſimus,ac* Ligures.Et *ſequitur mox,in* He*truria ac* Liguribus *decretum.*

Et *ad populū ſuadendi ac diſſuadendi locus eſſet.*] In *codice manu ſcripto non eſt gerundium diſſuadendi,ſed tantum,et apud populum ſuadendi locus eſſet.* Nec *erat opus illud hic addere .* Nam *ſuadet etiam qui diſſuadet.*

Quod in Brutijs *prouincia.*] Exemplar *uetus mendo ſam hic lectionem continet , nempe hanc:Cui in* Brutijs *prouincia eidem in* Etru.*ac* Liguribus *decreta .* Opinor *ſcriptum fuiſſe:* Quæ in Brutijs *prouincia,eadem in* He*truria ac* Liguribus *decreta.*

Et Lucre

Et Lucretio prorogatũ imperium eſt,ut Genuam.]*In codice ſcripto ſic legitur:*Et *Lucretio prorogatũ imperium,Genuam oppidum à* Magone P.d.*exædificaret.Sine particula ut.Similis locutio mox præceßit,*M. *Cornelius nouo conſuli tradere exercitum iuſſus. ipſe prorogato imperio* Galliã *prouinciam obtineret*. *Quod poſtremum uerbum incpte quiſpiam mutarat in obtiuere.*

Quod roboris ea prouincia habuerat.]*Non eſt in archetypo noſtro hæc clauſula. Nec uſqueadeo eſt neceſſaria.Stat enim ſenſus his uerbis*: Et *quia ne qua claßis ex* Africa *traijceret.& cætera.*

Amplexus eſt.] *Suſtulimus uerbum eſt, quemadmodum mox præpoſitionem in,Campeſtri agro, pro campeſtri in agro.Iterum expunximus uerbum eſt. Sicut antè dictum.*

Armaq́; & omne genus com.]*Caſtigauimus ex ueteri libro* : Et *arma etiam ex Sicilia & omne genus commeatus eò portabantur.Item mox,ex animo miſerat,ſcripſimus dimiſerat.*

Spes ulla deſiturum afferebatur.]*Legendum eſt deſciturum,à uerbo deſciſco.Loquitur de Carthaginienſibus relinquendis,cum quibus aduerſus* Romanos *fœdus inierat Syphax. Ab hoc fœdere modica ſpes erat futurum ut ille deſciſceret deficeretq́;. Hoc planius faciũt ea quæ ſequuntur,& aſtipulatur codex uetuſtus. Mox ſcripſimus* Antias Valerius,*ſecuti uidelicet fidem lectionis ueteris.Quod elegantiæ cauſa* Liuius *uſurpauit.*

Poſtea ut cauſa probabilis uiſa commeandi foret in caſtra hoſtiũ.] *Cum lectione uulgata cõſentit exemplar ſcriptũ,niſi quòd poſtea aduerbium quiſpiam hic inſulſit.Cæterũ auſim affirmare ego pro participio uiſa legẽ*

dum ſuis, hoc modo: Primò has conditiones imperator Romanus uix auribus admiſit. Vt cauſa probabilis ſuis cõmeandi foret in caſtra hoſtiũ, mollius eadẽ illa abnuere. Miſit enim exploratores in hoſtiũ caſtra Scipio per occaſionẽ colloquij, qui ſingula ſpecularẽtur. Nec uero quicquam addubito, quin eruditi mecũ ſint hic ſenſuri. Peruicacibus nihil ſatisfacit, & nihil intelligũt ſtupidi. Certe participiũ uiſa nihil ad ſenſum pertinet. Dedit occaſionẽ errori, quòd præcedẽs dictio probabilis in s deſinit. Vnde librarius omiſſo s altero, uis ſcripſit pro ſuis. Alius caſtigare uolẽs, a literã adiecit, ut fieret uiſa. Porro mox legitur in ſcripto libro, ultro citroq; agitãtibus rẽ, cõuenturũ. Itẽ, Hybernacula Carthaginienſibus. non Carthaginiẽſiũ. Hybernacula Carthaginiẽſibus lignea erãt. hoc eſt, Carthaginiẽſ. habebãt hybernacula lignea.

Vetitos ſe reuerti ad imperatorem aiunt.] Caſtigauimus iuxta fidem ſcripti uoluminis, ab imperatore. quæ uerba reſpiciunt participium uetitos, non autem infinitiuum reuerti, quod non animaduertit, qui mutauit. Sic mox illic legitur, ad comparãda quæ in rem opus erant. Et ſtatim, quia nimis. Ex archetypo Spirenſi.

Tantum diligenti expleant cura. & ſe Aſdrubalem. Vitiata uerba ſunt. pro unáq; aduerbio quiſpiam non aſſecutus loci intelligentiam, ſuppoſuit cura &. Sic autem legenda ſententia eſt: Tantum diligentia expleãt, unáq; ſe Haſdrubalem Punicáq; caſtra aggreſſurum. Quis hic non clamet in profeſſores, quos exemplaria uetuſta conſulere piget ac pudet?

Multos in ipſis cubiculis ſemiſomnes hauſit flamma.] Scripſimus, cubilibus, intelligit lectos, aut id quod illis uice lectorum erat. Nam hoc ſignificat cubile, quum

cubi

cubiculum locus ſit in quo eſt cubile. Porrò in hybernaculis Pœnorum, quemadmodum à Liuio deſcribuntur, apparet nulla fuiſſe cubicula. O aſinum qui pro cubilibus cubicula ſuppoſuit.

An ex trepidatione nocturna eſſet confuſus.] Opinor ſcribendum, confuſis ſenſum ueri adimebat, dandi caſu. Quod uocabulum infrà hoc eodem libro rurſum uſurpat de Maſaniſſa loquens: Ex prætorio in tabernaculum ſuum confuſus conceßit.

Dein per continua ſerpens uno repente omnia incendio hauſit.] Exēplar manu ſcriptū dūtaxat habet: Dein continua incendio hauſit. Demiror quis præpoſitionē per adiecerit, & tres alias dictiones, ſerpēs uno repente.

Obruebant itinera portarum.] Scripſimus ueterem lectionem ſecuti, obruerant itinera port. Et mox pro die una, clade una.

x x. millia peditum.] In codice Spirenſi legitur, duo millia peditum.

Cum paucis Afrorum.] Vetus lectio, cum paucis equorum. Mallem Pœnorum. Suſpicor autem Liuium ſcripſiſſe, cum paucis ſuorum. Id quum ita fuiſſet, cum paucis ſ uorum, ſciolus aliquis uolēs caſtigare locum, ex uorum additis duabus literis fecit equorum. Paulopòſt, loco munito conſedit, non loco communito conſ. quemadmodum & nos ſcripſimus.

Simul utroq; cornu.] Mihi magis arridet lectio uetus: Simul utraq; cornua. Quæ diutinæ obſidioni tolerandæ ſunt neceſſaria, ex agris conuehit.] Hic ſciolus quiſpiam germanū Liuij ſermonē audacter uitiauit. Nā quum ille ſcripſerit: Quæ diutinæ obſidioni tolerandæ ſunt, ex agris conuehebat, quemadmodum continet Spi-

renſe uolumen, auſus eſt aliquis adijcere uocabulum neceſſaria, minime neceſſarium hoc loco, ſed ſuperuacaneum. Sic libro ſecundo Decadis primæ Liuius dixit: Vt *tam eminens area, firmaq́; templis quoq; ac porticibus ſuſtinendis eſſet.* Rurſum alibi: Satis *fretus tolerando certamini legatum eſſe.* Item, P. Scipionem *proconſulem deûm benignitate & Rempublicam eſſe gratiæ referendæ.* Quo *loquēdi modo* Cicero *quoq; utitur, & alij autores.*

Vt *feliciſsime gerantur res.*] *Caſtigauimus, ut feliciſsime geratur res.* Nec *improbatur mox uetus lectio, qui tueantur.*

Occupat *relictum fuga cuſtodum* Tuneta. *Abeſt ab* Carthagine *x i i. millia ferme paſſuum: locus tum operibus, tum ſuapte natura tutus.*] Hanc *ſententiam ſic caſtigauimus & diſtinximus:* Occupat *relictum fuga cuſtodum* Tuneta *(abeſt ab* Carthagine *x i i. millia paſſuū) locum quum operibus, tum ſuapte natura tutum.*

Ne *naues in terram ad obſidionem.*] Placet *uetus lectio, in terram & obſidionem uerſæ.*

Et *aut in onerariarū uſum uerſæ.*] H*æc clauſula nō eſt in exemplari ſcripto. ſed tantum, torm. machinasq́; portantes, & aut ita adpulſæ muris.* Vnde *conijcio particulam & repetitam à librario per errorē propter finalem ſyllabam es præcedentē.* Et *ſic ſcripſiſſe* Liuium, *tormēta machinasq́; portantes, aut ita appulſæ muris, ut pro aggere ac pontibus præbere aſcenſum poſſet.* Sic *enim legendum docet archetypum* Spirenſe, *non acceſſum.*

Vt *in nauali certamine ſolet.*] Scribendum *eſt, contrà quàm in naueli certamine ſolet.* Nā *quis unquam ſic ad naumachiam inſtrui naues uidit, ut inter ſe colligentur?*

V*elut uno inter ſe uinculo illigatis cōpreſsit, tabulasq́; ſuper*

ſuper inſtrauit.] Tu lege, comprehendit, hoc eſt comple xus eſt, copulauit, tabulasq; ſuperſtrauit.

Vt peruium nauium ordinem faceret.] Vetus lectio: Vt peruium in totum nauium ordinem eſſet. Nos emendauimus: Vt peruius in totum nauium ordo eſſet. Porrò non ſolet Liuius idem uerbum ſtatim repetere, ut hic, faceret & fecit. O miſere tractatum Liuium.

Ita parati inſtructiq;.] Quæſo te per muſas ſic loquitur Liuius? quid aliud eſt inſtructi, niſi parati? Legendum eſt, Ita parati intentiq;. Significat enim Romanos attente Carthaginienſium aduentum expectaſſe.

Omnia permiſta turba trepidantium primo impetu oppreßiſſent.] Dij boni quanta eſt ſciolorum temeritas mutantium ſtatim quod non aſſequuntur. Scripſit Liuius: Omnia permixta turba trepidantium primo impetu deprendiſſent. Quod non intelligens aliquis, pro deprendiſſent ſuppoſuit oppreßiſſent.

Sed eo maior.] Vetus lectio, Sed eo gratior. Paulopòſt in ſcripto codice tantum eſt, ad regem deſyderatum, nō, diu deſyderatum. Item, ſtimulabant. Quod ſequitur, per multos florentes annos, caſtigauimus, florentis, ut referatur ad genitiuum regni qui præcedit.

Cum aut uincentibus ſpes.] Expende lector num legi poßit, urgentibus. Nam in uolumine ſcripto uigentibus habetur. Et opponuntur inter ſe, urgere & pelli. Præterea ſpes magis competit urgentibus, hoc modo uidelicet uictoriam conſecuturis, quàm iam uincentibus.

Omnem poſtremo utrinq; equitatum.] Germana Liuij lectio ſic habere debet, Omnes utrinq; poſtremo equitum certaminis ſtudiū effudit. Præceßit autē, primo pauci equites. Nunc dicit, omnes, ſubaudi equites. Porrò lo-

quendi modus per duos genitiuos, ut hic equitũ certami nis ſtudiũ, Liuio familiaris eſt, & optimis quibuſq; autoribus. In codice ſcripto mẽdoſe legitur, utrũq;, ꝓ utrinq;.

Intranti ueſtibulũ in ipſo ueſtibuli limine.] *Genitiuus ueſtibuli inter prælegendũ additus ab exponẽte, pòſt irrepſit in contextũ.* Nos *ſubmouimus. Id indicat liber manu ſcriptus. Idẽ accidit paulopòſt in accuſatiuo me.* Neque me in cuiuſquam Romani ſup. Et *in ut particula, me morte ut uindices.* Nos *itẽ expũximus. Infrà legitur:* Ne quid relinqueretur integrũ aut Lælio. Et, Maſaniſſa recipit. *Item, quantũ quiſq; plurimum poſſet. Præterea, famæq; gentis.* Et *infrà, perductus eſt.* Hoc *non omittendũ, quia paulo ſuperius in libro uetuſto legitur, ad arbitrium, non ut arbitriũ, eam ſententiam ſic quoq; legi poſſe:* Victus deinde precibus Maſaniſſæ orãtis, id arbitriũ, utrius regũ duorũ fortunæ acceßio Sophoniſba eſſet, ad Scipionẽ reijceret. *Vbi nõ citra elegãtiã ſubauditur, ut.*

In alloquendo uictorem.] *Vetus lectio, in alloquendo uictore.* Et *mox, quum arma aduerſus populum Romanum cepiſſet, non recepiſſet. Quod uero ſequitur, ſibi hoc in miſerijs ſolatij eſſe, & in ſcripto uolumine eſt, ſibi in miſerijs ſolaci eſſe: poterat etiam legi, ſibi in miſerijs ſolatio eſſe, aut ſolatium.*

Neq; prudentiorem neq; conſtant.] *Codex manu ſcriptus tantum habet, neq; conſtantiorẽ Maſaniſſam quàm Syphacem eſſe, iam ab iuuenta incautiorem. poſſet legi,* Neq; cõſtantiorẽ Maſaniſſam quàm Syphacẽ etiã ab iuuenta incautiorem. *Sequitur in exemplari Spirenſi, certe ſtultius eam quàm ſe duxiſſe. Proinde miror quis iſtas tres dictiones, illum atq; intemperatius, admiſcuerit.*

Hanc non hoſtili modo odio, ſed amoris etiam ſtimu-

lis ar

lis armatã apud æmulũ cernere ſe cum dixiſſet.] Hũc locum nullus crederet infeliciter interpolatũ eſſe & planè corruptum, niſi qui uetuſtum exemplar inſpexerit, in quo ſic legitur: Hæc non hoſtili odio modo, ſed à nouis etiam ſtimulis, armatam apud æmulũ cernẽs cũ dixiſſet.

Etiam eo fœdiora hæc uidebantur.] Scripſimus: Et eo. ſic enim in ſcripto codice legitur.

Hæc ſecum uoluenti.] Antiqua lectio: Hæc ſecum uolutanti. Et mox inſeruimus & particulam, Et benigno uultu excepiſſet, & egregijs laud. ſ. p. celebraſſet. Sic enim Liuius loqui ſolet.

Propter quam appetẽdus t. u. ſ.] Scribe propter quas. Nam præceſſit genitiuus uirtutum. Et ſequitur, temperantia & continentia libidinum. Mox legendum eſt, qua ego, Non, in qua. Paulopòſt ſcripſimus, periculi.

Qui eas ſua temperantia frænauit: multo maius decus, maioremq; uictoriam ſibi peperit, quam nos Syphace uicto habemus.] Exemplar manu ſcriptum ſic habet: Qui e temperantia ſua frænauit ac domuit, ut multo maius decus, maioremq; uictoriam ſibi ceperit, quàm nos Syph. u. hab. Suſpicor hoc potius modo fuiſſe reſtituendam ſententiam iſtam: Qui ſe temperantia ſua frænauit ac domuit, næ multo maius decus maioremq; uictoriam ſibi ceperit, quàm nos Syphace uicto habemus. Vt ſit næ Græcum pro certe, quod facile potuit in ut uerti, ab eo qui fortaſsis putabat, negatiuam eſſe particulam, quæ planè ſenſum turbabat. De ſe particula non dubito. De uerbo ceperit habes teſtimonium codicis Spirenſis.

Regnũ, agri, oppida.] Legẽdũ, ager, nõ agri. Significat ager, totũ territoriũ. Sic poſſemus dicere: Hoc anno maligne frumẽta proueniſſe in agro Gallico, in Alſatico

uina.Is fuit quo hæc ſcribebã M.D X X I X.*Et tamẽ dici mus ager* Argẽtoratẽſis,*ager* Sletſtadiẽſis. *Hoc nõ intel lexit q hic ſcripſit agri,ꝑpterea quòd ſequatur,oppida.*

Quo facile à circumſtantibus tabernaculum exaudiri poſſet.]*Scribendum eſt,quòd facile.*Non *enim in hoc ge mebat ſuſpirabatq;* Maſaniſſa *rex ut audiretur.Sed tan ta erant ſuſpiria,ut facile exaudiri poſſent .* Vide *quàm contrarium ſenſum inuehat unius literæ abiectio.* Paulo *pòſt ſcripſimus,*Nec *ingratum.*

Quod temeritatem temeritate alia luerit .] Vetus *& ſincerior lectio:Quod temeritatem alia luerit . ſubaudi tur,temeritate.*E*adem habet,quàm neceſſe fuerit.*

Sella curuli eburnea.]In *archetypo* Spirenſi , *non eſt eburnea.Quod uero ſequitur:* Neq; *triumphantibus am pliorem eo ornatu eſſe,legitur illic,* Neq; *triumphantis, quæ lectio mihi probatur.Subauditur autem in genitiuo triumphantis accuſatiuus ornatum.* Hæc *puerilia fateor admonere cogimur , quod appareat quoſdam in erro rem inde deductos .* Paulopòſt *illic ſcriptum eſt , Scipio Lælio,non* C.*Lælio.*

IN QVARTAM TITI LIVII DECADEM
Annotationes Sig.Gelenij.
LIBRO I.

P. IVLIVS *Apulus.*]*Hũc & in prætu ra & pòſt in conſulatu* P. *Villiũ Tappu lum ſcripti codices cõſtanter appellant, hominẽ plebeiũ & nihil ad gentẽ* Iuliam *pertinentẽ. Sed magis mirum quòd mox* Sulpitio *Galbæ cõſuli prænomẽ mutatum, & ex* Publio

Seruius

Seruius factus, cũ nõ ſolũ Florus Publiũ uocet, ſed etiam in omnibus typis excuſis editionibus is ipſe Galba ubique præterquam in conſulatu Publius prænominetur.

Munera deinde legatis in ſingulos quina millia L. *æris ex S.C. miſſa.*] *Legendũ, quinũ milliũ æris. minutiora alia nec hic, nec alibi commemorabo. Paulopòſt, mutilata lectio ſic reſtituta: Legatos item mittẽdos in Africã cenſuerunt, eoſdem Carthaginem, eoſdem in Numidiam ad Maſaniſſam. Carthaginem, ut nunciarent &c.*

Indigne paſſus ſenatus non ceſſari ab ſacrilegijs.] *Vetus lectio, ab ſacrilegis. Mox, equuleus cum quinq; pedibus. non equus.*

C. Claudius Centimalus.] *Cento, nõ Centimalus, quod Fuluiorum cognomen eſt. Mox: contraxerant autem ſibi. ſupereſt ſibi. Paulopòſt: beneficiorum primum in ciuitatem ſociam, legendum ſuam. Ibidem, capeſſendum bellum, non capeſſendi belli. ac mox: naues longas quatuor in portu Athenien. in portu, de ſuo aliquis adiecit. Ibidem uirtutis ergò, non gratia. inſequenti uerſu: Rhodij Ceam ab Aegina, non etiam ab Aegina. &: Parumq́; & Cythnum, non Scyrum. & paulopòſt: Doriſcon & Serrheum, non Nympheum. Serrheum in eo tractu præter alios etiam Thucydides collocat.*

Equites C C. *Numidæ, cum daret, accepti.*] *Reſtituimus: equites* M. *Numidæ, cum* M M. *daret accepti. rationem mutatæ lectionis, non eſt uiſum paßim adponere. Docti facile diſcernent, utra lectio alteri præſtet: indocti conſenſu ueterum codicum contenti eſſe debent.*

Et erant Atticæ tres aptæ naues.] *Scribe, apertæ naues. nõ multo pòſt, quà infrequentißima ædificia urbis ſunt. ædificia, ſuperuacuum eſt. Deinde, curſu propere*

Chalci

Chalcidē cōtendit: uetus lectio potior, Curſu propè. & ibidem, nec quicquam aliud, nō, nec ad quicquam aliud.

Sed Cynoſarges, & Lucus, & quicquid ſancti.] Reposuimus, Sed & Cynoſarges, & Lyceum. Sequitur nō longe inde: qui translato ab Achæis imperio á Philopœmene. ſuſtulimus, ab Achæis.

Lilybæum indicitur cōciliū populi Romani.] pro populi Romani lege prætor, hoc modo: Prætor Romanus conuentus agit. ac mox, Rhegiū, Tarentū, Capuā, finitimasq́;. Vetus lectio, Capuā, ne finitimas nominē. Ibidem, Monumentū Cāpani populi, elato & extorri eiecto ipſo populo. Non, Cāpano populo data extorri & eiecto.

Niſi in Panætolico & Pyrrhiaco concilio.] Pylaico legendum, á Thermopylis quæ & pylæ dicuntur.

Nam qui haſtis ſagittisq́; & lata lanceis.] Lege, Et rara lanceis. Aliquanto pòſt, Caſtra ad Atabolum mouit. pro quo exemplaria ſcripta Octolophum habent.

LXXX. admodum ornati equis ſpolijsq́; ſimul armorum relictis, abducti.] Sincera lectio: Equi, ſpolijs ſimul armorum relatis, abducti.

Anguſtis faucibus unde ex continenti iter eſt.] Lege, unū ex continenti. Mox, COS. in loca pacata ad Apolloniam, unde orſus bellū erat. Nō, iam pacata, neq; ortum. Ibidem, Aetoli & Athamanes. nam Acarnanes partium Philippi erāt. Aliquanto pòſt, cum uniuerſi ſexcentorū ægre. ubi uniuerſi dictio interciderat. Item, ternis'ue ſummum, non ad ſummum. Sic enim Liuius loqui ſolet.

Neq; in ijs quicquam poſtea poni dedicariq́; placere, eorum quæ in loco puro poni dedicariq́; fas eſſet.] Hæc ſententia prius dimidia ſui parte truncata fuit.

Ab Andro Scyrum traiecerunt.] Cythnum lege. Idem

error

error qui ſuprà. Qui uero Tanticeris, pro Atticæ is locus eſt, ſcripſit, non legit apud Strabonem Praſias unum ex maritimis Atticæ Demis eſſe, ad Euboeam uerſum.

C. Aurelius COS. cum ex prouincia Romam comitiorum cauſa ueniſſet, ut id nouit, quod animis præceperat.] Vetus lectio: non id quod animis præceperat. Paulopòſt: Neq; ex eo exercitu, qui cum Gallis pugnauerit, militem unum ſaltem fuiſſe. Legendum: Ecquem ex eo exercitu, qui cum Gallis pugnauerit, ſi non militem, lixam ſaltem fuiſſe. Mox, Maſſaliota eſt Terentij cognomen, & Acilius Glabrio, non Attilius.

IN LIBRVM SECVNDVM QVARTAE DECADIS.

ET Veliterni, Apollinis & Saturni ædes.] Pro Saturni Sangi repoſuimus. Eſt autem Sangus Sabinorum numen. Ibidem, equuleum cum quinq; pedibus, non equum. Poſt aliquot uerſus: Ea militum fuit, qui ex Africa. Syncera lectio: MM. ea militum fuere, &c. Et mox: Thaumaſtos eo tempore Philippus. Thaumacos habent ſcripta exemplaria. Sic etiam Stephanus appellat.

Philippum, quantũ ab aſsiduis laboribus itinerum pugnarumq; laxauerat animi.] Legendum, laxauerat animum. Deinde: maxime idoneum locum credidit eſſe præter amnem Aoum. Adiecimus duas uoces maxime idoneum ad muniendum locum. Mox: equos CCXXX. nõ equites. Item, uenalicium Capuæ, non uenalium.

M. Porcius Cato, C. Aelius.] Vetus lectio: C. Heluius. Paulopòſt:

Ne aut ipſe prouincia decederet.] Scribendum, Vetiruſq; aut ipſe prouincia decedere. Item: aduerſus Philippum

pum, communem hoſtem uti. populo Romano gratum eum facturum & ſenatui, ſi Antiochus regno.Scribe & diſtingue ſic:uti populum Ro. gratum eum facturũ ſenatui,ſi regno &c.Mox pro Sueſſæ aruſpices, repoſuimus:Sueſſæ Auruncæ.

Pauſanias & Hypſelus ex Alexandri Magnetis equitibus.]Vera lectio,Pauſanias prætor & Alexander magiſter equitum.Sic enim reddidit Strategum & Hipparchum.Poſt aliquot uerſus,ubi legebatur antea,Genus armorum ad amplum prælium gerẽdum: contra illis loca. ſcripſimus:genus armorum erat,aptum urgendis regijs, pro hoſte loca.Cæterum quia duarum uocum.ſ. urgendis regijs loco,ueſtigia magis literarum quàm literæ apparebant in exemplari uetuſto, ueriti ne quantum ad eas uoces attinet, non ſatis aſſecuti ſimus germanam lectionem,aſteriſcum appoſuimus.inſpiciat locum,cui ſcripti codicis copia dabitur.Alterum exemplar(nam duobus uſi ſumus)hic nihil adiuuit,quòd in eo primus & ſecundus libri,atq; initium tertij,deſiderarentur.

Acceßit etiã forte res.]Lego, fortuita res.Deinde,nec ſtationẽ procul à mari. Lege,nec rationẽ.Ibidẽ,Relicta obſidione,pro reiecta.Et mox,Daulis pro Daculiſia.Itẽ poteſtasdicẽdi facta eſt,nõ data eſt.Et,ij ferè atrociſsime.

Sociorũ Philippi maritimæ etiam urbes.]Dele etiam.

Et magnis recentibus colligatis beneficijs.]Lege,obligatis. Pauloantè, pro neque morante ullo,uetus lectio eſt,neque mirante.

Pertinacius Quintius à Miſnepio perſtabat.] Reſtituimus,in incepto perſtabat.Deinde, uelut ominis cauſa,non honoris cauſa.Mox,Aeneſidemus Dymæus,non Elimeus.Sequitur,qui idem quod Macedones ſentirent.

non

*non ſolis quidem.*Et,*huius rei tam fœdæ indicium*: *non fœdum.*

Iußiq; circuire eã.] E*as lege,ut ad uigilias referatur.*

Aut ſi qua in re occaſio fuiſſet, adiuuarent Romanos.]Vetus lectio:*aut ſi qua etiam occaſio fuiſſet.*Sequitur,*Carpenta* c c.*millia. ſatis erat, ſupra* c c. Paulopòſt,*ſumma ui ut tenderent,non,ut obtinerent.*

Et Achæorum exules,& uir inſignis Cycliadas.] Lege,*& Achæorum exul,uir inſignis Cycliadas.*Item, *ut nulla fides ſit*:*non,ut in nullo fides ſit.* Ibidem, *Simplicem ſuam orationem eſſe dixit.*uerbum *dixit* aliquis adiecit de ſuo.*&*,*non regis præſidia, ſed regi lege. deducenda regi eſſe.*Item *audiri poſtulata uerum eſſe,*non,*æquum eſſe.* qua locutione & alibi Liuius utitur. Mox, *Rhodij Pyrrheam. Peræam* legendum & uetus exemplar,& uerba per parentheſim addita ſatis declarant.id mendum & alijs aliquot locis inoleuit. Præterea, & *in Helleſponto Seſto atq; Abydo.*ubi *in* præpoſitio deerat.

Ipſius enim Aetoliæ Græcos.]*Agræos* ſcribo,nõ *Græcos.*Paulopòſt,*ijs'ne urbibus decedere.* Vetus lectio: *utrum,ijs'ne urbibus &c.*item,*cum Ap. Claudio Tr.mil.* non *cum A. Claudio præfecto*. Mox, pro *littus Athonium*,lege,*littus ad Thronium*. Eſt enim in eo ſinu huius nominis oppidum.

Cæterum eorum oratio.]*Cætera,*nõ *cæterũ.* Poſt aliquot uerſus:*traderet ubi uellet, urbem. Philocli ait. ſic nocte.*Syncera lectio:*tradere,ubi uellet,urbem,Philoclẽ iuſſit.nocte &c.*Mox:*poſteaquam in poteſtate Nabidis Argiuorum ciuitas erat.* Hæc uox *Nabidis* non eſt in archetypo,& abſq; ea ſatis conſtat ſententia.ibidẽ, *quas ijs forte diebus.*Adiecimus pronomen *ipſis*, uetus exemplar

plar ſecuti. ijs ipſis. idem exemplar habet: haud procul urbe Mycenica, non Hyecenica. ibidem, inermes item regi, non inermibus. & in fine libri: ſed poſtremo ueſtem quoq;, non, ſed & poſtremo ueſtem.

IN LIBRVM TERTIVM QVARTAE DECADIS.

IN *tẽpore & ad ipſum.*] Ad id ipſum, lege. Paulopòſt, Dardanos *tranſgreſſos fines ab contentu conceſſit cum regni.*] Hæ *uoces, ab contentu conceßit cum, planè hic ſuperfluunt.* Deinde pro, *omnibus uicis alijsq́;, ſcriptum eſt, omnibus his alijsq́;.*

Cum *Luſcinone fidas urbes* Cardonem & Bardonẽ.] *Scriptum exemplar quod unicum extat, habet:* Cum *Luſcino ualidas urbes.* Quòd *uero editio* Maguntina *hic & alijs locis degenerarit, in cauſa fuit priſcus character, nec hoc ſeculo cuiuis lectu facilis.* Ibidem *eſt pro mutauerat, nudauerat.*

Satis iam ante diuidere eſſe.] Hæc *uerba non ſolum deprauata, ſed etiam non ſuo loco poſita, initiũ ſunt orationis* Antiochi *ad legatos* Romanos, *ut indicabitur, cum ad eum locum uentum fuerit.*

Bellum *in* Hiſpania *quinto pòſt anno exortum eſt, quàm ſimul cum* Punico *bello fuerat finitum.*] Hic *duas uoces exortum & fuerat, typographus per incuriam omiſit.*

Perinde *atq; ab ipſo hi & non à* Quintio & Romanis *dati eſſent.*] Vetus *lectio:* Perinde *atq; ipſi id à* Quintio & Romanis *datum eſſet. ibidem,* Et *comitijs proximis* Bœotij *ceu nullã aliam. ſcriptũ habet:* Bœotarchen *nullã aliam. nã prætorẽ caſtigator addidit de ſuo, ſicut*

paulopòſt,

paulopóſt, Præpoſitionem de: quidnam de ſe futurũ eſſet.

Obuiam eundo impendentem.] Lege, *impudenter.* Et *mox, pro eo ipſo rem, eo ipſo timore. item, ad agendam rem fuerit.* Rem *redundat.* Deinde *pro efferauerat cædes, efferauit ea cædes.* Ibidem *pro ad uarios commeatus uſus, legendum commeantes. & pro egredi auſus miles, egredi caſtris miles.*

Euaſtatis prius agris, quàm ab Elatia.] Quà, *non quàm.* Sequitur, Euromo *Piſidisq;* & Bargyllis, *ubi* Pedaſſo, *non Piſidis lege.*

Soli Aetoli id decretum decem clamium ſanies carpebant.] *Nõ erat opus aſteriſco, ſi qui primæ editioni præfuit, acrius oculos in characterem non ſatis notum intendiſſet: uidiſſet ſinceram lectionem, nempe hanc:* Decretum x. *legatorum clàm muſſantes carpebant.* Eadem *cæcutientia mox in tertio uerſu pro liberentur legit libenter: & Eretriam omiſit, ubi ſcriptum eſt Oreum cum Eretria & Demetriade.* Rurſus *poſt tres uerſus, quod tempora* Reipub. *poſtulaſſent: deprauatum in, quo tempore* P. R. *poſtulaſſet. Ac paulopóſt præſidij* Romani, *in pop.* Ro. *& Iſthmiorum ludicrum, in* Nemeorum.

Quàm quod uniuerſi homines acciperent.] Vniuerſum *homines caperent debet legi.* Non *multo póſt, ubi legitur: Adeo unum gaudium præoccupauerat omnem aliorum ſenſuũ uoluptatẽ: temere ab archetypo diſceſſum eſt, quod habet: præoccupauerat omnium aliarum ſenſum uoluptatum.* Item, *ſine fide rerum iactata, iactantibus legendum.* Sequitur, Theſſalorum *genti* Phthiotæ *dati.* Achæi Phthiotæ *lege.* Sic & *Strabo hos uocat, præterea pro* Phocæam & Eretriam, Oreum & Eretriam *lege: pro* L. Thermus, L. Stertinius.

Aetolorum principes alij queſti ſunt.] In Archetypo eſt interqueſti, ſicut interloqui dicimus. Aliquanto poſt pro, *proſpera pugna nequicquam oppugnatum eſt*, legendum, *à proſpera pugna*: & pro, *ne moti ſe inde pellerent*, *ne moti ſemel pellerentur*. Item pro *in Boijs negligentius*, *Boij negligētius*. & *ad certamen deſtinatis*, pro *deſtinati*.

Romanos tam inquirere regi Antiocho faciendum, aut quouſque terra mariq; progrediendum fuerit. Ipſos non cogitare, Aſiam nihil &c.] Hanc orationem non acephalon ſolum, ſed alioqui etiam uitiatam, ſic reſtituimus & diſtinximus: *Satis iam antè uidere ſe, Romanos inquirere quid regi Antiocho faciendum: at quouſq; terra mariq; progrediendum fuerit ipſis, non cogitare. Aſiam nihil.* & reliqua. quinque primas uoces, ſuprà non ſuo loco poſitas, huc repoſuimus, ut antè dictum eſt.

Cypri nihilo minus.] *Cyprum nihilominus tendens*, legitur in archetypo. Et *ſeditione remigum*, non *regum*.

P. Manlius Nobilior.] Hic omiſſæ ſunt aliquot uoces. Integra lectio ſic habet, *P. Manlius. P. Porcius Lecca. Aediles curules M. Fuluius Nobilior &c.* Sequitur, *quo die magiſtratum inierunt*: non, *quidem magiſtratum*. ibidem *lege & quinq; milia*, non *ex quinque milibus*: & *ab tergo Liguribus* non *Libuis*.

Mirantibus iam uulgo, Minucium quod Hiſpania mouiſſet, bellum negligere.] Vera lectio: *Mirantibus iam uulgo hominibus, quod Hiſpania mouiſſet bellum negligi.* Mox, *Nabin nunc Lacedæmoniorum*, non, *tyrannum Laced.* Et *tenere Argos*, non *occupare*.

Eam rem rati maturatam, dilatam'ue non magni momenti ad ſummam rem populi Ro. eſſe.] Sine cauſa hic quoq; mutata lectio: in manu ſcripto ſic eſt: *Eam rem eſſe rati*,

rati, quæ maturata dilata'ue non tam magni momenti ad ſummam rem populi Ro. *eſſet.* Deprauatius *etiã eſt quod ſequitur:* M*arceſcere otio tum queri ciuitatem eum:id ſic reſtitutum eſt,* M*arceſcere otio ſituq; ciuitatem queri eũ.*

Per *unum illum tam geſti quàm moti.*] Paulo *elegantius ſcriptum eſt in archetypo,non magis geſti quàm moti.* Mox *pro tam potenti regno,tam impotenti,legendum: ut alia minutiora hic diſſimulem.* Illud *paruum uideri non debet, quod paulopòſt ordinarij reipublicæ uſus,deprauauit neſcio quis in ordinati.*

Aetoli quoq; eodem tempore alienati ab ſocietate Ro*mana & Aminander,quorum &c.*] In M*aguntino legitur:Aetolorum quoq; eodem tempore alienati ab ſocietate* Romana *animi ſunt,quorum &c.*

IN LIBRVM QVARTVM DECADIS QVARTAE.

AVtoribus *uobis* M.Fundanio *&* L.Valerio.] Voca*tiui ſunt* Fundani *&* Valeri, *ſicut ſequenti uerſu, tribuni non tribunis.* Eodem *uerſu pro nobis ſic,uobis ſi, repoſitum eſt:ſequenti,pro ſicut,ſi ut.* Aliquãto *pòſt pro, per quæ quamq;,per quæq; ſubiecerint uiris.*

Stantes in publico inueniſſet eas quæ acciperent.] E*as redundat.* Poſt *aliquot uerſus legẽdum:ipſis uinculis ſicut fera beſtia iritata,deinde emiſſa.* Vbi *aliquis participium, uinculis ſolutis,addidit,cum nihil opus eſſet.*

Niſi *quid in utraq; re uani ſit.*] Re *ſupereſt.* Sequitur *locus egregie uitiatus ſocioli alicuius opera.* In *eadem die deerant pecuniæ,frumentum, & cætera.* Sincera *lectio:* In *eandem diem frumentum & cætera.* In *eandem diem, hoc eſt,poſtquàm debellatum eſſet.*

Magiſtratibus in colonijs municipijsq́; togæ prætextæ habendæ ius eſt.] Deſunt aliquot uoces. Integra lectio hæc: Magiſtratibus in colonijs municipijsq́;, hic Romæ infimo genere magiſtris uicorum, togæ prætextæ habēdæ ius permittemus. Ibidem, Nullam æmulationem inter eas ſingularem, lege, inter ſe ſingularum. Paulopòſt: Et malle patres, non mallent. Item Brutorum ianuas, non tribunorum: & portum Pyrenei, non Pyrenem.

Et agrorũ exigere fructus.] Exhibere lege. Nã Græci illi nullos agros habebãt. Deinde: Cauſa negati triumphi fuit. Vetus lectio potior: Cauſa triumphi negandi ſenatui fuit. Et pro, præſidium Romani miſiſſet. In ueteribus legitur, præſidio Romanus miles eſſet. tria milia &c. Paulopòſt pro, nullis periculis ſe motos, nullis terriculis. nec male: Conſul ubi ſatis quod in ſpeciem fuit, oſtentatum eſt. Pro quo in uulgatis editionibus, in ſpem, legitur. Aliquantopòſt: Et ipſe inter equites ſparo percutit. lege interequitans. Præterea, ipſis caſtris exuti, non ipſi.

Quos omneis appellatos benigne domos dimiſit.] Vetus lectio plus habet: appellatos benigne, uinoq́; & cibo curatos. Itẽ domũ cõſuli, non domũ cõſulis. Grauius erratũ quod ſequitur: Bergiſtanorũ ciuitates ſeptẽ & aliquot caſtella. quod legi debet: Bergiſtanorum ciuitatis aliquot caſtella. Et mox: Ap. Claudij Neronis, non à P. Claudio.

Cæteri omnes in uicos.] In manu ſcriptis legitur: Cæteri omiſſo bello in uicos &c.

Quintius conuentum Corinthum omnium ſociarum ciuitatum legionibus in diem certam edicit: ad quam ubi frequentes undiq; principes conuenerunt, ita ut in ea ne Aetoli quidem abeſſent, tali oratione eſt uſus.] Ad quam, &, in ea, redundat. Nam Liuius ſcripſit conuentu edicto, ut ſit

ſit continua oratio. Paulopòſt, liberatæ Græciæ, non libertatis: nec incenſos Aetolos, ſed inceßi Aetolos, legendum. Sequitur: Efferatioribus quàm ulli barbari immanes belluæ uiuunt. Vehementius eſt quod in manu ſcriptis exemplaribus legitur, quàm ulli barbari, immo quàm rapaciſſimæ belluæ utuntur.

Inde potißimum ordiendi belli.] Melius, ordiendum bellum. Aliquanto pòſt pro, tam ſuſpectis & incertis, noſtra archetypa habent, tam ſuſpenſis & incertis.

Die poſtero ad Sellas ſuper Eurotam.] Scripti codices habent: Die altero ad Sellaſiam ſuper Oenunta. Sic hunc fluuium & Polybius nominat.

Ingentem terrorem ac tumultum coniecerunt nihil tale expectantibus.] Reſtituimus iuxta fidem archetyporum: In terrorem ac tumultum coniecerunt nihil tale expectantes. Deinde quæ minus infida ac trepida. Vbi hæc uox, infida, interciderat.

E tribus concitati claßibus.] Scribendum contracti. Item pro, ut diſcederent ab apertiore loco, ut diſtenderēt.

Et accepi urbem cum Philippi partium.] Dele urbem. Sequenti uerſu: tempus autem me, lege, Tempus autem eò me. Ac mox, iam feceram hæc, pro nam feceram. Et non dico quid, pro non dico quod. Item, per æquationem fortunæ ad dignitates, lege, ac dignitatis. Et, pluribus me ipſe egiſſe. pro, me peregiſſe.

Aut ad ſummũ triũ in ea re nouitatis culpã eſſe.] Sincera lectio, aut ſummũ triũ in ea re nõ ciuitatis. Paulopòſt:

Hoc tu dicas liberantibus Græciam ſocijs, qui ut] Potior lectio, Hoc tu dicas liberantibus Græciam? hoc ijs, qui ut &c. Sequenti uerſu, pro populi Ro. non uiolaui, lege, proprie non uiolaui. Item pro Vtrum nõ à te factum

eſt? Vtrunq; à te factum eſt.

Non tantummodo obſeſſam, ſed iam captam urbem Lacedæmonem eſſe.] Sincera lectio, *tantum non iam captam Lacedæmonem eſſe.* Sequitur: *Lateri adhærens tyranni.* lege, & *lateri adhærens tyrannus.* item, *Nabidis dominantis ſatellitem factum Tribunum mil.* Lege: *Satellitem factum populum Ro.*

Inter Cal. Martias & idus Maias.] *Vetus lectio:* Et *pridie Cal. Maias: ut ſint duo integri menſes.* Mox: *Tempſã L. Cornelius Merula.* Archetypa: *L. Cornelius Merula & C. Salonius.* Nihilominus *tertius collega intercidit.*

Bigati CXXIII. *millia, oſcenſis auri* DXL. *pondo. Militibus* CCCC. *millia, ex præda diuiſit.*] *Rectius manu ſcripti codices, nẽpe ſic.* Bigati CXXIII. *millia, oſcenſis* DXL. *auri pondo* M.CCCC. *Militibus ex præda. &c.* Ibidem, *Boiorix, nõ Boiorum res:* & *locis idoneis, non locis apertis.* Mox, *Tertio ui ſubiere. ui redũdat.*

Fuſi inde Romani, & qui imperio conſulis parere noluerant, ſuo pauore ac terrore caſtra repetunt.] *Vetus lectio: Ro. quæ imperio cõſulis noluerant, ſuo pauore, &c.*

Omnibus circà ciuitatibus metuendum.] *Secuti fidem ueterum codicum addidimus: hærentem uiſceribus nobiliſsimæ ciuitatis.* Ibidem: *Et nunc cum aliter: dele, &.*

Ac corinthum ipſis extemplo.] Lege, *Acrocorinthum ipſis.* Sequitur: *Salubrem eis & ſingulis ciuitatibus.* Reſtituimus, *ſalubrem & ſingulis & ciuitatibus.* Ibidem: *Ipſis qui habeant, non ijs qui habeant.* Paulopòſt, *ac munus ſuum bene poſitum, non, hinc munus ſuum.* Mox, *pro portione, lege disiunctim, quod in proportionem aliquis deprauauit.* Ibidem, *ab Acrocorintho deſcendens: non, à Corintho diſcedens.*

Triumphusq;

Triumphusq́; meritus ab annuentibus decretus.] Antiqua lectio, ab lubentibus decretus. Mox, Tubero Tr. pl. tulit ad plebem. illic legitur: Tr. pl. ex S. C. tulit.

Ita ab Antiocho Græcas Aſiæ urbes liberare.] Vetuſta lectio paulo elegantior: Ab Antiocho Aſiæ urbes, quæ Graij nominis ſint, liberare. Aliquanto pòſt pro, Ariſtonē quendam Tyrium natum Epheſi, illic legitur, nactus Epheſi. Et paulopòſt pro, deinde tertia uigilia, ſcripſimus de tertia, conſentientibus uetuſtis codicibus. Item, demptæ, non ademptæ.

Maſaniſſa posteaquàm & infames Carthaginienſes, & inter ſeipſos diſcordes principes propter colloquia Ariſtonis ſenſit, ſenatum propter indicia ipſius Ariſtonis populo ſuſpectum.] Germana ſcriptura ſic habet. Maſaniſſa poſteaquam & infames Carthaginienſes, & inter ſeipſos diſcordes ſenſit, principibus propter colloquia Ariſtonis ſenatui, ſenatu propter indicium eiuſdem Ariſtonis populo ſuſpecto. &c.

IN LIRVM QVINTVM QVARTAE DECADIS.

Qvod inde reuectū eſt, militi diuiſum.] Effectū eſt, legi debet, non reuectū. Poſt aliquot lineas: tertium in Hiſpania adieciſſe, non allegiſſe. Præterea, necdū noto ſatis inter ſe, ut uix fidere alij alijs poſſent. uix redundat.

Et M. Martius tribunus.] Repoſuimus ſecuti archetypa: Et M. Genucius & M. Martius tribuni. Paulopòſt Feralia legitur in antiquis codicibus, non fœneralia. Ibidem: libero fœnore, non liberos.

Nam & in unum locum tenebant patritij ambo.] Antiquior lectio: in unum locum petebant ambo patricij.

Ad Martis aram, qua in campos iter eſſet.] In campum ſcribendum eſt. nam de campo Martio intelligi debet. Paulopóſt. Nihil primo contemptius. lege, primo aſpectu cõ. Item, Impotentes regendi equi inuitos, non equos inuitos. nominatiuus enim melius quadrat.

Adiuncto Antiocho, ſocij Aetolis.] Addidimus particulam ei, ſic: Ei adiuncto Antiocho &c. Item, Piſidas qui circa Sicam. Selgam, non Sicam. Mox, Perganum aſcenderuut, ſcripſimus, Nam ad mediterranea aſcẽditur, non deſcenditur.

Vt procul ab ſe honore.] Scribo, per honorem. Poſt aliquot uerſus, uectigales factas Antiochus repetit, lege, uectigales factas in antiquum ius repetit. Item, eò ſpe gratiæ maior: ſpes, non ſpe.

Omnem præſenti in ſtatu ſpem cuiq; nouandi res ſuas blandiorem eſſe.] Sincera lectio, omni præſenti ſtatu &c. Deinde, huc ueniam toto orbe: uetuſta ſcriptura, inueniam toto &c. Ibidem, creſcendi quàm ex me. quàm redundat. Et, odi odioq; ſum, legi debet: non, odioq; quod ſim. Ac mox, in id conſilium alium cum quo deliberes. ubi uox alium, interciderat.

L. Quintio Gallia.] Repoſuimus ex fide archetyporum, Gallia & comitia habenda. Mox, ut duo millia. ſcribo, ut ei duo mil. & Romæ prouincia, nõ Roma. Præterea, ſeruari aliq; aruſpices iuſſerũt, nõ, aliquot aruſpices.

Quina ambobus equeſtria arma, & uaſa argentea c. pondo.] Antiqua ſcriptura, Equi duo, bina equeſtria arma, & uaſa argentea centum pondo, & aurea x x. pondo. Aliquanto póſt lege, lembos priſteiſq;, non lẽbos treis iſq;. Et Patrenſis Tiſo, non Piſo. Vt diſsimulẽ quòd Philopœmenes ubiq; cõtra fidẽ ueterũ codicum legitur, quum

Philopœmen

Philopœmen legendum ſit. Illud maioris momenti, quòd paulopòſt Tegeam in Telegam neſcio quis deprauauit.

Sed etiam in pace ſe ad id maxime exercuerat.] Vetuſta ſcriptura: Sed etiam in pace ad id maxime animum exercuerat. Item, quo turbam inermem traijceret. reijceret illic legitur, non traijceret.

Eurotam amnem, qui propè ſub ipſis affluit mœnibus.] Sub redundat.

Zeno ex principibus unus Magnetum.] Magnæ, lege. Nam ſequitur, autoritatis. Paulopòſt, Abſciſa res erat, non abſciſſa.

P R. cum Antiocho, immiſtis Aetolis, non ſine motu magno generis humani & pernicie Græciæ dimicare.] Tres literulæ deprauatæ totum ſenſum corrumpunt. Scripti codices habent, laniſtis Aetolis dimicare. Nimirum metaphora à gladiatoribus ſumpta.

Nam cum idipſum poſceret decretum T. Quintius, nõ ueritus maieſtatem uiri, primo aliud in præſentia, quod magis inſtaret, præuertendum ſibi eſſe duxit.] Diuerſum legitur in ueteribus archetypis, hoc modo: Nam cum idipſum decretum poſceret eum Quintius. Præterea hæc uox primo, hic planè ſuperflua, in neutro inuenitur.

Perpaucorum turba ex cuſtodibus uitæ.] Scribo iuxta fidem archetyporũ: Et ſpectatorũ turba &c. Et mox, ſimul indignitas rei, ac ſimul contemptus. ac redundat. Rurſus pro Herodorum mercatorem, Herodorum Cianum mercatorem legendum. Qui hic unam uocem detraxit, mox, ut damnũ compenſaret, aliam de ſuo adiecit, naues onerarias: cum abſolute onerarias legendum uetus ſcriptura indicet: quemadmodum aliquanto pòſt, quid moræ eſſet, non quid moræ cauſa eſſet. Præterea, in Chalcidis

Euripo,non Chalcidem:& oſtium portus,non ad oſtium. De Villio iam dictum eſt.

Prima ut ſors duæ,peregrina urbanáq; & inter ciues ac peregrinos.] *Peregrina redundat. Et aliquanto pòſt, accipientem prægrauatura.non pergrauatura legendum. Rurſus poſt aliquammultos uerſus: uerecundiam faciendam Ro.non inferendam.*

Ad Chæroniam occurrerunt,& decem roſtratis nauibus ſecuti ſunt.] *Conſtratis nauibus legitur in manu ſcriptis,magno conſenſu.eas alibi tectas uocat.Item, Ad hæc Mictilo.Mictio conſtanter ubiq; ſcribitur. Ac mox, pro indultam nuptijs, inclytam. Dahæ item non Dacæ, qui Græcis Δᾶαι,ſunt.Ibidem Sidetæ,non Hydetæ.Ac multopòſt,ante Salganea ad Hermeum non Herinium.*

Minus quatuor inde millium proximus in Eubœam eſt maris traiectus.] *Antiquior lectio,minus quatuor milliam inde in proxima Eubœæ eſt mari traiectus.Pleraq; uidentur caſtigatores ob uitandos hiatus data opera mutaſſe, cum tamen ab eis Liuius non admodum adhorreat.Sequitur, cuſtodiæ cauſa loci communiebant, non locum, Caſtellum communiebant,loci cuſtodiæ cauſa. Poſtremo, hi quoque tamen,non hi quoque iam legendum.*

IN LIBRVM SEXTVM QVARTAE DECADIS.

NE ſupra quinq; millia numerum.] *Ne ſupra quinque millium,lege. Aliquanto pòſt:cum de Philippo conſulerentur, hæc decreuiſſe, nihil referre, ipſi coràm an præſidio nuntiaretur.Vetus lectio:Cum de Phil. conſulerentur,decreuiſſe, nihil referre, ipſi coràm an ad præſidium. Mox, XX M. pondo argenti, non MXX. ac poſt*

aliquam-

aliquammultos uerſus, eandem orationem exorſus, non eadem oratione.

Hoc ergo adiuncto quid dubitare.] In noſtris archetypis legitur, ego: & qui, non quid. Itē; ille quidē ut ſtræ, ut redundat. Nam mox illic legitur cupienti, non cupientes.

Dum in futurum minus cauti & prouidi eſſent.] Antiqua lectio, nimis cauti. Et ſocer Antiochi Cleoptolemus conſtanter ſcribitur, non Neoptolemus. Vbi allegando legitur, rectius quàm ablegando: & grauioris fortunæ conditioni, quàm grauiori fortunæ conditioni'que: & oblitus quantas, quàm quas tum. Sequitur: Menippum Macedonem magiſtratum Aetoliæ. Stratum neſcio quis in magiſtratum deprauauit, quemadmodum uerſu proxime ſequenti Calidonem in Chalcidem, & paulopòſt non ſemel Tyrrheum in Pyrrheum: Rurſus aliquātopòſt, Proërnam in Pernam, Thaumacos in Thaumaſtos.

Satis fidens nunquam eà uiam Ro. exercitum facturum.] Vetuſti codices habent, uim facturum, non uiam. nec erat opus mutare. Deinde pro, multo & numero maior, illic legitur, ille & numero. Aliquantopòſt, pro quæ loca uſque ad mare, quà loca &c. Pro grandinus & ſagittas, glādes & ſagittas. Pro Carpeiam. Scarphiā, ut alia minutiora diſsimulē. Itē Ariſtoteles pro Chriſtoteles.

Ad regionem à Mallea.] Maguntinus & Spirenſis codices aliter habent, hoc modo, A' ſinu Maliaco, quæ aditum &c. Verſu proxime ſequenti, ab altero amniculo, non amnis latere. Paulopòſt pro, non iaculis ſolum, ut ſolet, non laqueis, ut ſolent. Non minus erratum quod ſequitur, ex ratione temporis, deprauatum erat in, expectatione temporis.

Pars uigilātes ad hunc ſtrepitū.] Vetus lectio aliquāto melior,

*melior, nempe hæc: pars uigilantes adhuc ad ſtrepitum pugnantium in tenebris currunt.*Proximo uerſu pro *tranſcendere muros conantur:*illic tantum,*tranſcendere conātur*,legitur,idq́; rectius.

Pars una,quà progreßis erant.]Longe aliter in noſtris exemplaribus legitur,hoc modo: *Pars una in qua ædificia extra urbem erant,&c.* Nec eſt:

Partim per erutos,partim ſcalis p integros.]Sed,*partim p ſemiruta, partim ſcalis integros muros trāſcēdĉre.*

Inde diuerſi ad duas ſimul oppugnandas urbes profecti ſunt, iter ſeptem millium ferme paſſuum.] Antiquior lectio melior,*Profecti. Interſunt ſeptem millia ferme paſ.* Aeque deprauatus eſt & proxime ſequens uerſus.

Et quia Lamia poſita in tumulo eſt,tum regionem maxime eo deſpectat oppido.]Reſtituimus ex fide archetyporum hoc modo:*Et quia Lamia cum poſita eſt in tumulo,tum regionē eà maxime deſpectat oppidum, quà &c.* Mox,*poſt paucos dies*,lege pro,*ad paucos poſt dies.*

Et ſuppliciter agentibus ijs profuturum.] Scribo, & *ſe ſuppliciter agentibus ijs adfuturum.* Ac mox, *in quo id diſerte*,pro *in id quod*. Paulopòſt, *ingemuerunt conditioni*, quemadmodum & *illacrymari conditioni* dicimus.

Tum ergo uexato exercitu.] Scribo,*tum quoq; uexato.* Paulopòſt *pertinaciam increpitabant*,pro *increpabāt.*

Te militesq; tuos nondum tot urbes, quot Philippum gentes.] Vetus lectio: *Nondum duæ urbes, Philippum tot gentes.*

Fortuna ueſtra facit, ut & iræ meæ & orationi tempora euenerint.] Reſtituimus ad exemplaria ſæpe iam memorata in hunc modū:*Vt & iræ meæ & orationi temperem. Euenerunt quæ prædixi euentura.* Nō multo pòſt illic eſt,

illic eſt, de exulibus Lacedæmoniorum, nõ Meſſeniorum: & perfecta res, non perfecta ſunt.

Quia ſuæ gratiæ reſeruari eã Achæi per ſe ipſi.] Hic *quoq; noſtra exemplaria ſecuti ſumus. Quia ſuæ gratiæ reſeruari eam Achæi:Elei per ſe ipſi, quàm per* Ro. *maluerũt Achaico cõtribui cõcilio.* Paulopòſt, *ædẽ faciendã* M. Liuius. Adde, ex S.C. Item, *& omnia cum maiore religione. lege, & eo omnia &c.* Rurſus *pro edixiſſent* Xui*ri, illic eſt edidiſſent* Xuiri. *& pro,* V*bi in numero,* V*bi ut in numero.* Item, *ſpem pro re ferentes, non ferentibus.*

Vnus uera & prouide & fideliter prædicere.] *Antiqua lectio:* Et *prouidere & fideliter prædicere.* Paulopòſt, p Liuiũ *deliberãtẽ aliquot:* Liuiũ *Deli. per aliquot.*

Ita numero ferme pares futuros, ipſum cæteris omnibus ſuperiorem eſſe.] Vetuſta *ſcriptura:* Ita *numero non ferme impares futuros ſe, cæteris omnibus ſuperiores.* Sequitur, *cæteræ apertæ minores omnes ferme erant, lege minoris formæ.* Item *Ciſſuntem, non Ciſſontem.* Aliquanto *pòſt, remos detergunt, non defringunt.* Sequenti *uerſu, compari marte, non pari.* Mox, *claſſes quoque undique, non claſſes undequaque.* Et *tandem ſubſtiterunt, non abſtiterunt.* In *fine libri duo prætores deprauate legebãtur,* M. Fuluius *pro* M. Tuccio, C. Antiſtius *pro* C. Atinio.

IN LIBRVM SEPTIMVM DECADIS QVARTAE.

APud *Africanum erant, uirũ ſicut ad cætera regium.*] Egregiũ *habent uetuſti codices.* Mox, Bellicoſiores *ea tẽpeſtate erant* Gallogræci. *nõ gallogræci, ſed gallicos lege.* Nam *ea uox cum ſequentibus cohæret, ad hunc modum:* Gallicos, *nondum exoleta ſtirpe gentis, ſeruantes animos.*

animos. Paulopòſt,in portum Achæorum claſſem aduertit,non auertit.

Rhodiæ naues cum duabus Cyprijs effugerunt.] Vetus lectio:*cum duab. Cois.* Sequenti uerſu pro *iunctis enim binis*,legitur *contis enim binis*. Ibidem, *Et Cymæ aliæq;*, non *Cymæ Eleæq;*.

Vt præteruehens,ſiquas aberrantes.] Lege,*ut præteruehentis claßis,ſi quas aberrantes &c.*

Portum Phœnicum ad maritima uix tutum.] Legendum,*portum Phœnicunta à maritima ui tutum.*

Non quod milites ſolum aliquot, ſed quod L. Apuſtius.] Vetus lectio : *Neq; milites ſolum aliquot, ſed L. Ap.* Mox, *in Bargyllam & Icoſon deſcenſionem*, lege, *in Bargylletico ſinu excenſionem.*

Plurimum terroris feciſſet Gallis mercede conductis, quatuor millia erant.] Sincera lectio : *Plurimum terroris in Gallorum mercede conductis quatuor milib. erat.* Sequenti uerſu *milites* redundat.

Coëquitauerant autem ſex M. equitũ.] Quid iſtuc uerbi eſt *coëquitare*? legendum, *cum equitatu (erant autem VI. M. equitum)* Paulopòſt,*Philopœmenis ſummi omniũ.* Lege,*ſummi tum omnium.* Aliquanto pòſt pro *Aphrodiſias & Priene*,uetus lectio habet,*Aphrodiſias crene.*

XIII. ſuis nauibus, & una Coa quinqueremi ad terram Gnidiorum, ut ibi in ſtatione eſſent, profecti ſunt.] Antiqua lectio: *Vna Coa quinquerennij, altera Gnidia, Rhodum, ut ibi &c.* Quanquam ne uulgata quidem lectio abſurda uidetur. Verior habenda in quam plures manu ſcripti codices conſentiunt.

Portum quem Megiſton uocãt.] Archetypa *Megiſten* habent.Et geographi *Megiſtes* inſulæ in hoc tractu meminerunt

minerunt, quæ fortaſſe eum portum efficit. Mox, *ut in obuio claſsis*, non, *ut obuij.*

Audiunt ad Aſpendum iam hoſtes eſſe.] In manu ſcriptis legitur: *audiunt ab Aſpendijs ad Sidam iam hoſtes eſſe.* Paulopòſt pro, *nam Eudemus in altum*, *nam nec ſic in altum.* Et, *locum poſt ſe quæq; uenienti*, non *quoq;*. Aliquanto pòſt, *includerentur*, non *intercluderentur*: ac rurſus *Megiſten.* Item, *in Hiſpania reges*, non *Hiſpaniæ.*

Circumuecti ab urbe aduerſa inſulæ.] *Ad auerſa inſulæ* legendum, quemadmodum habent manu ſcripti codices. Paulopòſt, *in acutum cacumen*, non *acumen*. Sequens quoq; uerſus uitiatus eſt, *à mari rupes exeſæ fluctibus ſuper claudunt.* Reſtituimus, *à mari exeſæ fluctibus rupes claudunt.* Aliquanto pòſt, *noſcere aut adire*, non *audire.* Minutius eſt quod mox ſequitur, *primus è portu*, non *primum portu*, ſicut uulgatæ editiones habent.

Virtute militum Romani longe regios præſtabant, regiæ naues.] Hunc locum uidetur aliquis data opera corrupiſſe. Legendum eſſe *Rhodios præſtabant: Rhodiæ naues* &c. ſatis declarant quæ ſequuntur. nam ut donem agilitatem nauium, artem gubernatorum, ſcientiam remigum non minus recte tribui regijs quàm Rhodijs, populo in re naudi tũ excellẽtiſsimo: certe ignes ad Panormũ Rhodijs ſaluti fuerant, non regijs. atteſtantur & ſcripta uolumina. Mox lege, *metu ignis aduerſi*, non *aduerſæ.* Nec erat cur paulopòſt *anchorale* in *anchorã* mutaretur, & *debilitatã* in *debilitate.* Anchorale dixit, quẽadmodũ dicitur haſtile.

Totidem ex utraq; in arctiorem uelut cuneum.] Antiqua ſcriptura: *Coit deinde ex utraq; parte.* Ac mox, *ubi cohæret illic* legitur, non *urbs.* Et aliquanto pòſt, *ad deliberandum ſumpto*, non *aſſumpto.*

Nihil ea mouerunt regẽ, tutam fore bellis Aſiam ratũ.]

Sincera lectio: Tutam fore belli aleam ratũ. Poſt aliquot uerſus, omnis fortunæ ſubſidia, nõ omnia: & , ſi extrahere tempus: nõ, dum extrahere. Paulopoſt, non ſagittarij equiti intermiſti, legendum, ſed ſagittarij equites. Hos Hippotoxotas *Græci appellant. Nec eſt, ex propinquo caſtris facile, ſed, ex propinquis caſtris facili ſubſidio. Mox, & tamen per ſe, non, duo tamen nullia per ſe.*

Hanc Gemeam uocabãt.] *Vetus ſcriptura, agema eam uocabãt. Itẽ, ab Ariarate miſsi rege. non, miſsi erãt regij.*

Quæ nihil ad malum Romanis, eadem perincommoda regijs erant.] *Vna uox fœde uitiata eſt. Lege, quæ nihil admodum Ro. &c. Non multo poſt, & eques inſequẽdo, non equos. Et, auxilia enim ſubſidiaria, non ſubſidiaq;. Grauius erratum quod ſequitur, qui inter equites, quos appellant phalangitas, erat. Lege, & quos appellant.*

Euitare impetum belluæ ex tranſuerſo.] *Lege, Et uitare imp. bel. & ex tranſ. Mox, is quà fugam cernebat ſuorũ, non ſociorũ. Item qui in præſidio erãt: non, quæ in præſ. erat. Et multo poſt: ſi nunc moratus fuerit, nõ remoratus.*

Deſierant enim uictum in Aetolia metuere.] *Legẽdum eſt, uictam Aetoliam. Aliquãto poſt pro, ſibi autem tanto obligatos beneficio, lege, ipſi autem.*

Vſq; ad Mæandrum amnem. eæ ciuitates Rhodiorum eſſent.] *Vetus lectio: ea ciuitatis Rhodiorum eſſent. Deinde inter competitores cenſuræ eſt M. Claudius Marcellus, non Gelo. Aliquanto poſt pro, multa concilia habuerat: illic legitur, multa congiaria.* Quandoquidem taciti indignarentur nobiles homines, ideoq; nouus.] *Sincera lectio: quando quod taciti indignarentur nobiles homines, id æque nouus &c. Mox, ab ultimis orientis. Hæc uox, partibus, non additur in ueteri ſcriptura.*

In librum

ET reſtituerent Aminandrum.] Aminandrũ redundat. Deinde in noſtris archetypis eſt:foſſa ita iungere,non foſſa iungere:Et,aſſerẽ præfringebãt,non, perfringebãt.

Adiunctis Achæorum quæ partis erant nauibus.] Lege Patris,non partis. Mox,ſuſpenſo fulturis,non furculis.

Iurgijs excepti,quod rẽ traherẽt.] Vetus lectio: Quàm diu rem traherent. ac rurſus Tyrrheum in Pyrrheum deprauatum. mox lege, ut conditiones pacis conuenirent: non,ut ad conditiones. Item,per fines ſuos,non tuos.

Neq; eos Aetoli recepiſſent,uel in Aetolia eſſent:eæ urbes agriq́; Acarnanum ſunto.] Antiqua lectio,ne quẽ eorum Aetoli recepiſſe uelint. Aeniadæ cum urbe agris'que Acarnanum ſunto.

Et coronam auream x v.talentûm afferebant munus.] Legi debet:Et in coronam auream x v. talenta afferebãt. Sequitur continenter:Heluius integros,non Manlius.

Præter Cibyram,Muleum.] Archetypa Syleum habẽt non Muleum.& Syleum apud Stephanum legitur. Mox, x x.talenta ſe confecturum,non collecturum. Deinde,ad Manandrum manſerunt. Exemplaria noſtra Mandrupyum habent, quam Mandropolin Stephanus appellare uidetur.Item,Termeſenſes,non Telmeſenſes. Nam Telmeſus maritima eſt,Termeſus mediterranea. Deinde Xylinen comen lege,quemadmodum alibi Macran comen, & paulo ſuperius Hieran comen.prætereaLyſinoë,non Lyſione,Anabura,non Antibura.

Primus regum Aſiam incolentium.] In manuſcriptis non eſt regum, ut non de regibus ſolum intelligatur, ſed de dynaſtis quoq; ac liberis ciuitatibus.

Hi iam degeneres ſunt miſti & Galli & Græci, unoq́; nomune Gallogræci uere appellantur.] Emẽdatior lectio, *Hi iam degeneres ſunt, miſti, & Gallogræci uere, quod appellantur.* Nec minus deprauatum eſt quod ſequitur:

Maßilia inter Gallos ſubtraxit aliquantulum ab accolis animorum, niſi quod ex Spartana dura illa & horrida diſciplina manſit.] Reſtituimus ad fidem archetyporum, *Maßilia inter Gallos ſita traxit aliquantum ab accolis animorum. Tarentinis quid ex Spartana dura illa & horrida diſciplina manſit?*

Subſidia enim in talibus iniquitatibus locorum maximæ ſpei ſuis fuerant.] Antiqua ſcriptura, *maximo ſæpe uſui fuerunt.*

Romani ardentibus animis.] Legẽdum, *ardentibus ira animis.* & ſequenti uerſu, *biduum natura montis exploranda abſumpſit*, non *naturam explorando*. Paulopòſt, *dextra læuaq́; prælati*, non *palati*. Item, *à porta Capena ad Martis*, non, *ad Martis ædem.* præterea, *timore uano quietem exuerunt*, non, *quietum excitauerunt malum.*

Iuxta uallum pro diruto nouum obſtruentes murum.] Scribo, *iuxtà ualidum*, hoc eſt, *æque ualidum.*

Laconicæ oræ caſtellis, quæ omnes adepti erant.] Lege, *quæ omnis adempta erat*, uidelicet Lacedæmonijs. Ac mox, *Lâs uicus*, nõ *Lamis*, *à quo uaſtato Caſtores Laperſæ Græcis denominati ſunt.* Item, *porta ex ea pecunia Megalopoli*: in exemplaribus, quorum ob uetuſtatem fidẽ ſequimur, *porticus* legitur non *porta*. Ibidem pro, *Lepidum deieciſſe tradunt*, *cum Lepidum deieciſſet.*

Romam reduceret M. Sempronius.] Antiquior lectio, *Romam reducere M. Sempronium proprætorem. Hiſpanijs legiones &c.* & aliquanto pòſt, *ne'ue minorem ex*

belli

belli cauſa:illic legitur, ne'ue monerem. Quemadmodum enim trierem,ita dierem & monerem Græci dicunt. Paulo pòſt,*parte dimidia pecuniæ remiſſa,nõ dimiſſa.* Et Dry*muſam inſulam,nõ* Doniſſam:Phoceenſibus, *non* Phocenſibus. Leuiculum *hoc uidetur, intereſt tamen non parum.* Phoceenſium gẽs in Græcia eſt: Phoceenſium *ciuitas ultra mare in* Ionia.Mox Milyada *lege,non* Mityadam.

Q. Minutij Thermi *morte omiſſum eſt inceptũ.*]*Sincera lectio: plurimum* Q.Minutij Thermi *morte damni eſt acceptum.* Ibidem *nõ Geruntium, ſed* Zerynthium *lege:atteſtantibus manu ſcriptis codicibus &* Stephano.Et *longe pòſt rectius aliquanto illic legitur:*Ambracienſibus *ſupereſſe,quàm non ſupereſſe.*

An per omneis anfractus uiarum,cum uia conſiſteres.] Scribo:*cũ ad biuia conſiſteres.*Ac *paulo pòſt:*Et *corpora & animi miſti ac uitiati ſunt:non, & corpore & animo miſti ac mutati ſunt.*Et *mox:cenſuiſſet bellum, non bella.* Et *ſequenti uerſu,nuntiaretur:ſingulariter.*

Sed referre etiam,ſi opus eſſe uideretur, parati eſſent.] *Antiqua lectio:*Si *opus eſſet,uiderentur parati eſſe. item,* Nullius *equidem inuideo honori:adde,*P.C.Nec *eſt mox, circa* Aſiam *ad omnes urbes:ſed, circa omnes* Aſiæ *urbes.* Ibidem *mox,utra grauiori,nõ utrum à grauiori:& emoto,potius quàm moto.*

At enim ſunt hæc ita. uerum etiam Delphos.] Nihilo *deterior uidetur uetus lectio,nẽpe hæc: At enim ſunt quidem iſta uera. etiam* Delphos *&c.* Eadem *figura uſus eſt lib.*VII. *At enim quædam ciuitates cum* Antiocho *ſenſerunt,& aliæ prius cum* Philippo.

Alias agro mulctatis uectigal imponitis.]Lege *addendo,alijs uectigal imponitis.* Mox : *quieta in ſuis arcibus,*

non partibus.

Te L.Scipio appello: cuius ego imperio ſuccedens, inuicem imperij tui uirtutem felicitatemq́; pariter non fruſtra ab dijs immortalibus precatus ſum.] Emendatior lectio: *cuius ego nubi, ſuccedens in uicem imperij tui, uirtutem &c.* Item, *non cum Gallis bellum ſenatus*: lege addendo, *bellum his ſenatus.* Ac paulo pòſt: *Sed ego*, non, *Sed ſi ego.* Et, *eodem modo ſuper Aoum*, non *eo modo.* Et, *præmia earum*, non *eorum.* Præterea pro, *non cupiditas gloriandi* lege addendo, *non cupiditas gloriandi de me.* Et, *tamen procos. triumphum in Thracia*: non, *tamen triumphum.* Deinde non, *in Liternum conceßit*: ſed *in Literninum*: ut ſubintelligas *rus*: alioqui *Liternum* dixiſſet, abſq́; præpoſitione. Et mox *morbum cauſæ eſſe*, non *cauſam.* id caſu ita ſcriptum uideri poterat, niſi poſt aliquot uerſus repeteretur: *Cum L. Scipio excuſet, morbum eſſe cauſæ fratri*: conſentientibus uetuſtis codicibus.

Antiochū, recepto eius fratre conſorte huius gloriæ, L. Cornelius Scipio ultra Tauri iuga emouit.] Lege per parēntheſin (*recipit enim fratrē conſortē huius gloriæ L. Cornelius Scipio*) Mox eſt, *Africani triumpho*, nō *Africano.*

Quo ad primum conſulatum: ſecundo etiam ſi cenſurā adijcias.] Non ſine cauſa aſteriſcus hic appoſitus erat. Nodum diſſoluerunt codices antiquæ ſcripturæ, in quibus ad hunc modum legitur: *Quid ad primum conſulatū ſecūdus, etiam ſi cenſurā adijcias?* nec eſt in ſequēti uerſu, *neceßitas*, ſed *neceßitate.* ac mox: *unus præcipuam*, non *unam.* Item pro, *quod æs in publicum*, illic eſt, *quod eius in publicum.* Et aliquanto pòſt, *acceßio inuidiæ*, rectius quàm *acceßione.* quod non dubito data opera deprauatū ab iſtis delicatulis, qui hiatus ne in alienis quidem ſcriptis ferre

ferre poſſunt.

Quem rogationem Petilij quærere uellent.] Imò rogatione Petilia.

Alij hunc prætorem adeo amicum.] Lege, ad hunc prætorem: & pro, alij adeo inimicum, aut adeo inimicum: pro prodiderunt, prodiderint. Ita tota periodus pulchre conſtabit: quam is qui bis perperã ſcripſit, alij, mire obſcurauit. Et tamen talia uix poſſunt ſcribis imputari. Vix tempero ſtomacho quoties in mentem uenit ingeniorum tam male auſpicatorum, tametſi nimium crebro ſtomachandi materiam præbeant. Cæterum mox C. Furius quæſtor Aculeo cognominatur, non culeo, quod cognomen in Terentia gente fuit, non furia. Et aliquãto pòſt pro, orationes quoque aberrãt inter ſe: rectius illic legitur, abhorrẽt inter ſe.

Hinc enim ipſe Gracchus queritur.] Tu ſcribe, hæc enim ipſa.

Huic Graccho minorem ex duabus filiabus.] Cum conſtanter legatur in manu ſcriptis uoluminibus, ex duabus filijs: uidetur hoc loco Liuius contempſiſſe exceptionem grammaticorum. Neque enim iam eſt ambigua uox, quantum ad ſexum attinet, ſi dicas duabus filijs. Si cui tamen magis placet uulgata lectio, cum eo equidem non pugnarim, contentus ueterem indicaſſe.

Quibus ita in publicum ſolenne ſpõſalibus rite factis.] Cur non inter publicum ſolenne potius? quemadmodum in archetypis legitur.

Et ipſi deſponſam reddidiſſe. Grãde operæ pretium fecit ſcilicet, quiſquis ille fuit, qui hic de ſuo adiecit coniunctionem &. Libenter iſtas minutias diſsimulo, inter annotandum duntaxat: ſed hoc maius eſt erratum, quàm primo aſpectu uidetur. quod qui nõ ſentit, uel admonitus, is planè

nihil ſentit. Et aliquanto pòſt:

Cauſam dici ueniſſe.] Quis intelliget hæc? & tamen non niſi una litera deprauata eſt. Debet enim ſcribi, eam dici ueniſſe. Eam, uidelicet pacem. Nec minus lepidum quod continenter ſequitur:

Huc decem legatos ſimul arguiq́;.] Quæ malum ſunt hæc portenta? mutata una literula errori medebitur. Hic decem legatos ſimul argui. Nam cõiunctionem que, quis non uidet praua caſtigatorum ſedulitate tam appoſite inſultam? Paulopòſt: expulſo eo in ultimum angulum. eo redundat. Hic certe uitandus erat hiatus, quod alibi parum opportune factum deprehendimus ſæpius quàm indicauimus. Mox ſcriba quaſi liberalitatē ſuam reuocās, tantundem ſubtrahit, quantum de ſuo adiecerat, ſcribendo: cuius gloria prodeſſe, pro, cuius cum gloria prodeſſe. Rurſus ut hoc damni belle compenſet, adijcit particulam id: Id ubi ergo eſſe regium aurum? O` diligentem ſcribam & laurea dignum, ſi ferula puerile præmium uidetur. Et hæc minuta contemnunt magni Typographi ac celebres. Nihilo minus in fronte libri magnifice iactant miram induſtriam in perſcrutandis & conferendis uetuſtiſſimis exemplaribus, alios præ ſe pro nihilo ducunt: atq; in noſtrā Barbariem captata etiam occaſione ſibi inuehi permittunt. Paulopòſt pro, rogationem Petiliam ex S.C. lege & S.C.

IN LIBRVM NONVM QVARTAE DECADIS.

INde Cenomani conqueſti Romæ.] Id Cenomani, non inde. & M. Aburius Tr.pl. non Amburius. Paulopòſt: quid ab eo quenquā æqui expectare? Lege addendo: quid ab eo quēquam poſſe æqui expectare? Itē: & P.C. orare.

Lege

Lege, ſe & P.C. orare. et, alieni mométis animi, nõ alienis.

Tribunatum ſibi à P.R. mandatum obliuiſci pro auxilio ac libertate priuatorum.] Vetus lectio: à P.R. mandatum obliuiſci, & mandatum pro auxilio &c. ac mox, neceſſum eſſet: non, neceſſarium. Aliquanto pòſt: ij primum lectos æratos: non, inde primum.

Argenti pondo C C X X. millia centum tria.] Omiſſum eſt auri pondus. Lectio erit integra hoc modo. argẽti pondo C C X X. millia, auri pondo M M C I I I.

Huius mali tabes ex Hetruria.] Labes eſt in uetuſtis exemplaribus, non tabes.

Vt Hiſpalam identidem ex Auentino.] Legendum: indidem ex Auentino. Sequitur: In ludo ſimili Bacchanalibus. Pro quo uetuſti codices habent: in luco Similæ. Opinor Semelen detorta nonnihil uoce Similam tum uulgo indocto dictam, quemadmodum Græci nonnunquam in Romanis uocibus i, præſertim breue, per ε, reddunt, δομέτιος pro Domitio, βεργίλιος pro Virgilio dicentes.

Ebutij, qui optime de eo ipſo meritæ talem gratiam retuliſſet.] Maluimus & hic fidem archetyporum ſequi, in quibus ſcriptũ eſt, qui optimi in eo ipſo meriti. Paulopòſt eſt: tres in anno ſtatos dies, non ſtatutos.

Cum publico nomine, quid eæ coniurationes cœtuſq; nocturni fraudis occultæ aut periculi importarent, tũ priuata quiſq; ſuorum uice.] Melius legitur: ne quid eæ coniurationes. Et, tum priuatim ſuorum quiſq; uicem.

Iam maius eſt, quàm capere id priuata fortuna poßit.] Vetus lectio, quàm ut capere.

Vbi deorum numen prætenditur, celerius ſubit animum timor.] Lege, prætenditur ſceleribus. Et, quo quiſq; loco poſitus erit, non, quo quis. Præterea, nomen'ue ab-

ſentis detuliſſet,non de abſentibus.

Multorum delata quidem nomina,ex ijs uiri fœminæq́; mortem ſibi conſciuerunt.] Incorruptior lectio, *multorũ delata nomina,quidam ex ijs &c.* Nec eſt A. Faliſcum,ſed Faliſcum L. Opiternium.

Quia multæ ſationes & res peribant.] Ridiculum erratum. Lege, *multis actiones & res peribant.* Paulopòſt, *ſe id omittere poſſe,nõ dimittere. &,dum ne plus quinq;,* elegantius quàm *dum ne plures quàm quinq;*.

Perfectis quæſtionibus Q. Martius.] Lege addendo: *Perfectis quæſtionibus prior Q. Martius.* Aliquãto pòſt, *in prouinciam ierat,nõ in prouincia erat.* Rurſus paulopòſt *Sipontum* dixit,non *Sipuntem*, quemadmodum *Buxentum* Latinis dicitur,qui Græcis Pyxûs.

Tamen quia rem integram Quintius.] Lege, *cum quia rem.* Ac mox:

Antiocho deinde bello ſuperato ad Thermopylas, regi diuiſis partibus.] Ordinem ſic reſtituimus, *Antiocho rege deinde bello ſuperato ad Thermopylas, diuiſis partibus &c.*

Quod eum Aeni & Maroneæ affectare poſſeßionem audierant.] Vetus lectio, *quod iam Aeni & Maroneæ affectari poſſ.au.*

In controuerſiam autem ueniebant Philippo Polyſtricta, Phaloria, & Euronome.] Lege *Philippopolis, Tricca, Phaloria & Eurymenæ.* Et in parentheſi adde *Aetolis (nam Philippum Aetolis ademiſſe eas conſtabat).*

Alterum moleſtum.prauos mores.] Antiqua lectio, *alterum mores ſuos reſpuere.*

Direxiſſe finem Philippo ueterem, regiamq́; Thraciæ Parorciam. Sub ea nuſquã ad mare ferẽtẽ deflexiſſe uiã.]

Sincera lectio, direxiſſe finem Philippo ueterem uiam regiam, quæ ad Thraciæ paroreiam ſubeat, nuſquam ad mare declinãtem: Philippum nouam poſtea deflexiſſe uiam.

x. legatorum decretũ ſpecimen calumniæ impudẽtiſſimæ prætendit, in quo maxime.] Antiquior ſcriptura: *decretum calumniæ impudentiſſimæ prætendit, quo maxime &c.* Paulopòſt, *in integro manerent, nõ in integrum.*

Claudius unus ex omnibus nobilis cãdidatus erat.] Nouus, *nõ nobilis*. Et poſt aliquot uerſus pro, *nõ ut Claudianis, lege, non ui Claudiana*. Poſt aliquammultos uerſus ubi legitur, *& Philippus quidem minime quin rebellandum eſſet dubius, particulam quidem aliquis contra fidem ueterum codicum adiecit.*

Sed quòd Areum & Alcibiadem capitis ab ſe in concilio proximo dãnatos cũ legatis ſe accuſaturos uidebat.] Coniunctionem *ſed, & has duas uoces, ſe accuſaturos, nõ habent uetuſta exemplaria.*

Quam iniquitatẽ conditionis ſubimus, quod ab illa ſpe non decidimus.] *Vetus lectio paucioribus uerbis tantundem dicit, hoc modo, Subimus illa ſpe, iudicis animo te auditurum &c.* Et mox pro,

Veſtræ enim illæ deformes notæ ſeruitutis erant.] Illic legitur, *deformes ueluti cicatrices ſeruitutis.*

Nego antiquas Lacedæmonijs leges Achæos ademiſſe, quas non habebant.] Antiqua & ſincera lectio ſic habet: *Ego antiquas Lacedæmonijs leges tyrannos ademiſſe arbitror: non ſuas ademiſſe quas non hab. &c.* Paulopòſt *lege addendo, re precaria libertas: ubi re uocula interciderat.* Et mox, *dignitatem ſuam tenere apud Romanos* non poſſe: apud redundat. Ibidem lego ...

Nec ita tantum ut cuius lingua.] *Hæ particulæ, ita ut, non leguntur in uetuſtis exemplaribus.* Ibidem:

Coierant apud prætorem L. *Flaccum.*] *Legendum: conſenſerantq́; præter* L. *Flaccum.*

Quieta deinde hyberna in citeriore prouincia habuit.] *Vetus ſcriptura: & citerior prouincia habuit. Deinde,* XII. M. *pondo argēti,* XII. *pondo. Præterea: unum ex illis miſeris attrahi iuſſum ſecuri percuſiſſe: nō, unum ex damnatis.* Nec *eſt in ueteribus, uti ea quoq; decuplo, ſed decem, ut ſubintelligas millibus.* Ac *mox melius, detergendas cloacas, quàm tegēdas.* Et *inter prætores ultimo loco non* Cn. *Sulpitius eſt, ſed* Cn. *Sicinius, qui ædilis proximo anno fuerat: quanquam illic corrupte Sicilium uulgatæ editiones habent.*

P. *Licinius Craſſus pont. max. mortuus eſt: in cuius locum* M. *Sempronius Tuditanus pont. max. eſt creatus.* C. *Seruilius Geminus* P. *Licinij funeris cauſa uiſceratione data, ludos fecit: & gladiatores* CXX. *pugnauerunt.*] *Longe aliter habet uetus & incorrupta lectio, ad hunc modū:* P. *Licinius Craſſus pont. max. mortuus eſt: in cuius locum* M. *Sempronius Tuditanus pontifex eſt cooptatus. Pont. max. eſt creatus* C. *Seruilius Geminus,* P. *Licinij funeris cauſa uiſceratio data, et gladiatores* CXX. *pugnauerūt.* Nam P. *Licinio Craſſo* C. *Seruilius Geminus, Gemino* M. *Aemylius Lepidus pont. max. ſucceſſit: ut ſatis appa=ret Liuium non oſcitanter legentibus.*

Eadem *paulopòſt, cum undiq; diſſerenaſſet, ſublata. defunctosq́; fato uulgo ferebant, quod inter fatalia uates cecinissent: neceſſe eſt tabernacula in foro ſtatui.*] Et *hic nō=nihil diſcrepāt à uulgata lectione exemplaria uetera, ubi legitur:* Eadem *paulopòſt, cum undiq; ſerenaſſet, ſublata: defunct*

defunctosq́; uulgo ferebant, quòd inter fatalia uates ceciniſſent, neceſſe eſſe tabernacula in foro ſtatui.

Ob magnitudinem priſtinæ eius fortunæ.] Lectio uetus: *Obſtupuerant ad magnitudinem.* Item:

Sed defectiõis autores, quorũ in mânu res erat.] Lege: *defectionis autores, quorũ in manu Reſp. erat.* Paulopòſt: *Duarum potentiſsimarum gentium, non duobus.*

Næuius hic magiſtratũ nõ inijt tribunatus pl. P. Claudio, L. Porcio COSS.] *Antiqua ſcriptura:* Hic *Næuius in magiſtratuũ libris eſt trib. pl. P. Claudio L. Porcio* COSS. Mox: *ita uixiſſe in tribunatu Næuij uidetur:* nõ, *ut uideretur.* Paulopòſt *redundat ſe: uix ſe ſui arbitrij fore.*

Præuertẽdos etiã animos à ſuſpicione.] Legendũ, *auertendos.* Itẽ, *in Axium amnẽ editur,* nõ *elabitur,* atteſtantibus archetypis. Deinde: *pacẽ quàm incerta belli præoptantes:* non, *incertam belli ſpem.* Poſtremo circa finem libri: *inſulam quæ non antè fuerat:* pro, *nondum antè.*

IN LIBRVM DECIMVM QVARTAE DECADIS.

EXecrationesq́; quæ in agminibus proficiſcentium audiri ſolent, in regem, uincente odio metum, exaudiebantur.] Quid opus erat hic tot ſuperfluas uoces infulcire? an parum integrũ uidebatur: *execrationesq́; in agminibus proficiſcentium in regem, uicente odio metum, exaudiebantur?*

Quoniam dies appropinquabat.] Exemplaria, quorũ fidem & inter ſe conſenſum libenter in hac editione ſequimur, habent: *cum iam appropinquabant.* Aliquanto

gulos principum,non in ſingulos.

Proditorem nolo dicere, ſpeculatorem citius, ex quo obſes Romæ fuit.] Hoc loco *noſtra archetypa melius, Proditorem nolo dicere, certe ſpeculatorem habemus in ſinu:cuius ex quo obſes &c.*

Nec regem ſe alium rentur habituros eſſe.] Illic legitur:*nec regem ſe alium habituros aiunt.*

Viuo & ſpirante me hæreditatem meam ambo & ſpe & cupiditate improba petitis.] *Creuiſtis habet exemplar* Maguntinum: *quod certe magis antiquitatẽ ſapit, quàm ſuppoſititia uox petitis.*

Nec patrem poteſtis pati. nihil chari, nihil ſancti nominis noſtis, cuius uice regni unius inſatiabilis amor ſucceßit.] *Reſtituimus ad fidem ueterum codicum hoc modo:* Nec *fratrem,nec patrem poteſtis pati.* Nihil *chari,nihil ſancti eſt:in omnium uicem regni &c.*

Furias fraternas cogita.] *Concita legi debet,nõ cogita.*

Tollatur nunc primus, ut regno fraterna cæde potiar. Pater ſenex, & filio ſolus orbatus magis timebit ne ir=ſcatur,quàm ut filij ulciſci necem patiatur.] Hic *locus eſt egregie contaminatus*. Ex *collatione ad manu ſcripta reſtituimus ſic,* Tollatur.*non primus regnum fraterna cæde petiero.Pater ſenex,& filio ſolus orbatus,de ſe magis timebit,quàm ut filij necem ulciſcatur.*

Si illa criminoſa ac uana accuſatio erat.] *Incorrupta lectio:Si illa ſeparata ab hac uana &c.*

Quis dies,qualis,quo luſtratus exercitus.] Lege:*quid dies &c*. *Prælatis omnium qui unquam fuerẽ* Macedoniæ *regum armis, reges duo ſolito more tua tegentes latera pater præuecti ſumus.*] *Antiquior lectio melior:prælatis o.q.u.f.* M.*r.armis regijs,duo ſoli tua teg.&c.*

Illic

Illic etiam prauo forſitan odio prouehente.] Legendũ: Illo etiam (prauo forſitan) gaudio prouehente.

Quòd ſi non interueniſſent inſidiatores, ſomno ſopiti iaceremus.] Quãto melior antiqua lectio? Quæ ſi nõ interueniſſent, inſidiatores nos ſopiti iaceremus. quod enim dicit inſidiatores, ironia eſt. Mox addendæ duæ uoces te fateri. neceſſe erit te fateri, aut ſpeculatorum &c.

Ego nec obſes Romanis ut traderer, nec ut legatus mitterer à te petij: miſſus ire nõ recuſaui.] Magis arridet antiquus ordo, Ego nec obſes Romanis ut traderer, nec ut legatus mitterer Romã, petij: à te miſſus ire non recuſaui.

Etiam ſi à fratre charitate uincor.] Scriptura antiqua: etiamſi charitate à fratre maiore uincor.

Sed per deditionem Ligures recipi, & receptis arma adimi.] Illic legitur: Si per deditionem Ligures recipiet, receptis arma adimi. Et, uicti perſeuerantia Fuluij, melius quadrat, quàm, uicit perſeu. Fuluius.

Translatum argenti pondo millia CCCXX. auri LXXXII. pondo, aureæ coronæ LXVII.] Quantum ad argentum attinet, exiguum eſt quod Terentius in ærariũ intulit, præ eo quod ſcriba locuples de ſuo adiecit, nõ minus liberalis in auro coronario. Credibilior ſumma eſt in manu ſcriptis codicibus. Translatum argenti pondo IX. millia CCCXX. auri LXXX. pondo, & duæ coronæ aureæ pondo LXVII.

Quatuor legiones conſules, quina.] Lege, IIII. legiones conſulibus, quæ quina. & naualibus ſocijs ciuibus Rom. non ciuium Rom.

In præſentia dat ei omnia mandata.] Omnia redundat. Aliquanto poſt: fuga per Pæoniam ...

Paulus prorogato cõſulari imperio.] Legendum, *prorogato ex conſulatu imperio.* Et poſt aliquammultos uerſus pro, *cuiusq́; ad Gallicum ſinum:* Matienoq́; *cuius ad Gallicum ſinum.* Mox non eſt legendum: *erumpere extraordinarijs cohortibus à porta iuſsit:* ſed, *extraordinaria porta.* Sic enim conſtabit quatuor portarum numerus: ut ſint duæ principales, una quæſtoria, et quarta hæc ipſa extraordinaria.

Quem ſcrutantes antea in deuios ſaltus.] Tollenda eſt præpoſitio in. Paulopòſt pro: *quia creditur Pythagoræ:* lege, *qua creditur.* & ibidem, *accõmodata fide,* pro *accommodat fidem.* Ac mox: *pleraq; diſſoluendarum religionũ eſſe,* nõ paulò elegantius, quàm *ad diſſoluẽdas religiones.* Et nõ multo pòſt lege addendo, *igne à uictimarijs facto.*

Ad caſtra hoſtium ſpeculatum miſit, ut uiſeret.] Plus uerborũ habẽt hic noſtra exemplaria. *Miſit proxime ſuccedere ad uallum iuſſum:ut* &c. Aliquanto pòſt legendũ: *caſtra amiſſa eſſe, & tum cũ maxime ardere,* nõ *arderẽt,* ut eſt in uulgatis editionibus, diſtinctione etiam confuſa. Ibidem, *clamor accidebat,* non *accendebat.*

Tria millia peditum, quibus data quinquagena iugera, centurionibus centena.] Vetus ſcriptura: *tria millia peditum quinquagena iugera, centuriones centena, centena quadragena equites acceperunt.*

Quæ cum ita ſint, ego tamen hæc prædico P. C.] Antiqui codices: *ego iam hinc prædico.* Mox adde infinitiuum uerbum *ſcire, eius eſſe dicere, qui ſcire poſsit:* & ibidem, *illud exploratum,* non *illos.* Iidem codices paulopòſt habent, *ornari prouincias,* non *armari.*

Cum uim deditis remiſiſſet admonens.] In archetypo eſt: *cum bis deditis rem eſſe admonens.* Id qui legere non potuit

potuit, ob characterum formas, ut opinor, noſtro ſeculo ignotiores, male diuinando ſenſum uitiauit: atq; idem ferè ex eadẽ cauſa in cæteris accidit, quæ deinceps uſq; ad finem libri indicabuntur.

In *partibus extremis iam oppugnabantur.*] I*am pugnabatur, illic ſcriptum eſt.* Et *proxime ſequenti uerſu egregie legiones, non tertiæ legionis.*

R*emitteret quæ ei datæ ſunt à conſule ad* P. M*anlium in* H*iſpaniam ulteriorem milites deferri iuſsit: ad ſigna redire.*] Non *erat opus aſteriſco, ſi acrius oculos atq; animum aduertere non piguiſſet. Scriptum enim eſt hoc modo: Literæq; ei datæ ſunt à* COS. *ad* P. M*anliũ in* H*iſpaniam ulteriorem deferendæ.* M*ilites iuſsi ad ſigna redire.* E*t proximo uerſu eſt in eum annum, non, eum annum.* E*t* COS. *iuſſus, non, iuſsit.*

Duronius *qui* Pr. *anno ſuperiore ex* I*llyrico cum* x. *nauibus inde, in portu* Brundiſino *relictis nauibus cum ueniſſet* Rom.] Et *hic ab archetypo diſceſſum eſt, quod ſic habet*: Duronius *qui* Pr. *anno ſuperiore ex* I*llyrico cum* x. *nauibus* Brundiſium *redierat, inde in portu relictis nauibus cum ueniſſet* Ro. Et *paulopòſt pro, recuſante quod ſibi faceret: illic eſt, recuſatiq; id facere.*

Pontifex *in locum eius* L. Acilius *cooptatus.* Q. Fuluius Flaccus *ante põtificem maximũ* Aemylius Lepidus.] Ar*chetypi ſcriptura: pontifex in locum eius à collegio cooptatus* Q. Fuluius Flaccus: *in pontificem maximũ* Aemylius Lepidus. Libro *nono per occaſionem deprauatæ ſcripturæ indicauimus* Seruilium *hunc* Craſſo *in eo ſacerdotio ſucceſsiſſe.* Confer *locũ hunc cũ illo: agnoſces utrobiq;*

nummum centum ſeptuaginta tres ducentos: ſed, centum ſeptuaginta tria mullia, ducentos. Neq; quingeni ſunt diuiſi, ſed quinquageni. Et mox nõ eſt, qui à ternis ad quaternos, ſed, qui alternis quaternos.

Et nos à uobis admoneſieri, non uos à nobis debere.] *Pro admoneſieri illic eſt, admoneri & regi.*

Si Gracchus maius ſibi bellum eſſet, in ultima Celtiberiæ penetraret. Mundam ui cepit urbem, primo aggreſſos nocte. Acceptis deinde ex improuiſo obſidibus, & caſtella oppugnare: præſidioq; impoſito deinde agros urere.] *Hic præter alia uitia ordo quoque multipliciter luxatus eſt. Rectius legetur hoc modo: Gracchus, quod maius ibi bellum eſſet, in ultima Celtiberiæ penetrauit. Mundam urbem primum ui cepit, nocte ex improuiſo aggreſſus. Acceptis deinde obſidibus, præſidioq; impoſito, caſtella oppugnare, agros urere.*

Non diſsimulantium rebellaturos eſſe.] *In archetypo eſt: non diſsimulantium bellaturos, ſi uires eſſent.*

Fulmina etiam ſic undiq; micabant, ut lucere uiderentur corpora.] *Pro lucere peti habet archetypon. Poſtremo pro tum firma re tres, dum firmaret res legendum.*

FINIS.

A01 1671870